

A
2
443

BIBLIOTECA

Clase:

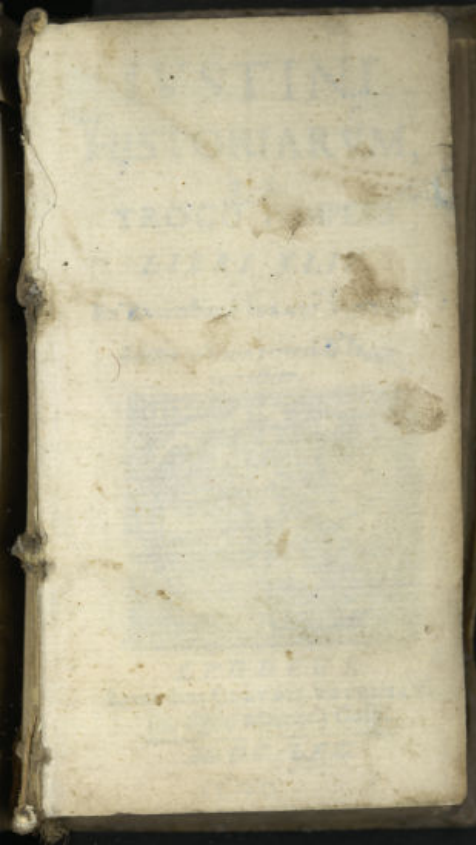
A

Estante:

2

Numero:

443

BIBLI

2:

ante

nero

IUSTINI
HISTORIARVM,
EX
TROGO POMPEIO
LIBRI XLIV.

EX RECENSIONE ISAACI VOSSII.

*Editio ultima prioribus longe
correctior.*

LVGDVNI,
Sumptibus CLAVDII BOVRGEAT,
sub signo Mercurij Galli.

M. DC. LXX.

1670

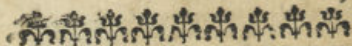

607895912

BLIK

ante:
nero:

Fragment of text from the reverse page of the book, including characters like 'f', 'n', 'l', 'c', 'r', '8', 't', 'a', 'n', 'r', 'n', 'p', 'o', 'r', 'e', 'u', 'e', 'r', 'c', 'o'.

P R Æ F A T I O I V S T I N I .

QVVM multi ex Romanis, etiam Consularis dignitatis viri, res Romanas Græco, peregrinoque sermone in historiam conculissent: siue amulatione gloria, siue varietate & novitate operis delectatus; vir prisca eloquentia Trogius Pompeius, Græcos, & totius orbis historias Latino sermone composuit: ut cum nostra Græco, Græca quoque nostra lingua legi possent: proxijs rem magni & animi, & corporis aggressus. Nam cum plerisque auctoribus, singulorum regum vel populorum res gestas scribentibus, opus suum ardui laboris videatur: nonne nobis Pompeius, Herculeam audacia orbem terrarum aggressus videri debet: cuius libri omnium seculorum regum, nationum, populorumque res gesta continentur? Et quæ historici Græcorum, prout commodum cuique fuit, inter se segregati occupaverunt, omisis quæ sine fructu erant, ea omnia Pompeius, diuisa temporibus, & serie rerum digesta composuit. Horum igitur quatuor & quadraginta voluminum (nam eodem edidit) per otium, quo in urbe versabamur, cognitione quaque dignissima excerpsti, & omisis his quæ nec cognoscendi voluptate iucunda, nec exemplo erant necessaria, breue veluti florum corpusculum feci: ut haberent & qui Græca didicissent, quo admonerentur, & qui non didicissent quo instruerentur.

4
Quod ad te, non tam cognoscendi, quam
emendandi causa transmisi: simul ut & ory
mei, cuius & Caro reddendam operam putat,
apud te ratio constaret. Sufficit enim mihi in
tempore iudicium tuum, apud posteros, cum
obrectationis invidia decesserit, industria
et testimonium habituro.

IN IVSTINVM.

Iustinum longo caries exederat suo:
Tentataneque diu vario medicamine,
multi.

Alce infossum vlcus nequicquam explere
chirurgi.

Vixit hae magis morbus: & acrox fistula,
subcer

Dum lateat, duro formatae margine can-
crum;

Cancrum incuratos serpencem impune per
arcus.

Sic saepe indolita crudescunt vulnera dextra.
Non tulit hanc speciem, putrique latentis
pelle

Iustini recogens Bongarsius vlcera Chiron:

Siccine opus tantum rabescer, vindice nullo?

Dixit, & ascitu Phaba viribus aris,

Septica combusta, callosaque labra recidit,

Explens carne sinus rediuit, ut nulla cic-
trix

(Tam felix medicus) spectetur corpore toto.

Equi adhuc vltum putet insanabile vul-
nus?

R. MASSACVS.

IVSTINI

5

IUSTINI
HISTORIARVM,
EX TROGO POMPEIO,

LIBER I.

BREVIARIUM CAPITVM.

- 1 *Assyriorum prima Monarchia sub Nino.*
- 2 *Semiramidis à filio tandem interfecta imperium.*
- 3 *Postremus Assyriorum Rex Sardanapalus.*
- 4 *Medorum Monarchia sub Astyage Cyri auo.*
- 5 *Cyri pueritia, adoleſcentia; & Harpago ad Cyrum admonitio, &c.*
- 6 *Sybarem belli comitem Cyrus nobili premio donat & Astyagem regno ſpoliat.*
- 7 *Craſum vincit & Lydos debellat ac ſub iugo aſtuce retinet. Candaulis tragedia.*
- 8 *Bellum Scythicum, in quo iuria Cyro felicia; ſinis autem luctuoſiſſima.*
- 9 *Cambyſes Cyro ſuccedit & ſuomet gladio conficitur. Legitimo hærede Mergide ſublato, magi rerum potiuntur. Oſtanes aliorum principum opera aducius magos de medio collit.*
- 10 *Darius ex equi hinnitu ſeruuli inſtruitur ſit tertius Perſarum Rex, &c.*

CAP. I.

PRINCIPIO rerum, gentium nationumque imperium penes reges erat: quos ad ſaſtigiũ huius maiestatis non ambitio popularis, ſed ſpectata iater bonos moderatio prouehabat. Populus nullis legibus tenebatur: arbitria principum pro legibus erant. Fines imperij tueri magis, quam proferre, mos erat: inſua ſua cuique patriam regaa ſinebantur. Pri-

mus omnium Ninus, rex Assyriorum, veterem, & quasi autum gentibus morem noua imperij cupiditate mutauit. Hic primus intulit bella finitimis, & rudes adhuc ad resistendum populos, terminos vsque Libyæ perdomuit. Fuere quidem temporibus antiquiores, Vexoris Aegypti, & Scythiæ rex Tanaus: quorum alter in pontum, alter vsque Aegyptum excessit. Sed longinqua, non finitima bella gerabant: nec imperium sibi, sed populis suis gloriam quærebant; contentique victoria, imperio abstinebant: Ninus magnitudinem quæsitæ dominationis continua possessione firmavit. Domitis igitur proximis, cum accessione virium fortior ad alios transfiret, & Proxima quæque victoria instrumentum sequentis esset, totius Orientis populos subegit. postremum illi bellum cum Zoroastre, rege Bactrianorum fuit, qui primus dicitur artes magicas inuenisse, & mundi principia, syderumque motus diligentissime spectasse. Hoc occiso, & ipse decessit, relicto impubere adhuc filio Ninia, & vxore Semiramide.

C A P. II. Hæc nec immaturo aua tradere imperium, nec ipsa palam tractare, tot ac tantis gentibus vix patienter vni viro, nedum feminae parituris, simulat se pro vxore Nini, filium; pro femina, puerum. Nam & statura vtrique mediocris, & vox pariter gracilis, & lineamentorum qualitas matri ac filio similis. Igitur brachia ac crura velamentis, caput iara regit: & ne nouo habitu aliquid occultare videretur, eodem ornatu & populum vestiri iubet: quem morem vestis, exinde gens vniuersa tenet. Sic primis initiis sexum mentita, puer esse credita est. Magnas deinde res gessit: quarum amplitudine, vbi inuidiam superatam putat, quæ sit fatetur, quemue simulasset. Nec hoc illi dignitatem regni ademit, sed

admirationem auxit; quod mulier non feminas modo virtute, sed etiam viros anteiret. Hæc Babyloniam condidit, murumque vrbi cõcto latere circumdedit, harenæ vice, bitumine interstrato: quæ materia in illis locis passim è terra exæstuat. Multa & alia præclara huius reginæ fuere. Siquidem non contenta acquisitos viro regni terminos tueri, Aethiopianam quoque imperio adiecit. Sed & Indiæ bellum intulit; quò præter illam & Alexandrum Magnum nemo intrauit. Ad postremum cum concubitus filij petisset, ab eodem interfecta est, duos & quadraginta annos post Ninum regno potita. Filius eius Ninya contentus elaborato à parentibus imperio, belli studiâ deposuit, & veluti sexum cum matre mutasset, raro à viris visus, in feminarum turba consenuit. Posterique quoque eius, id exemplum sequuti, responsa gentibus per internuatiõs dabant. Imperium Assyrii, qui postea Syri dicti sunt mille trecentis annis tenuere.

CAP. III. Postremus apud eos regnavit Sardanapalus, vir muliere corruptior. Ad hunc videndum (quod nemini ante eum permisum fuerat) præfectus ipsius, Medis præpositus, nomine Arbactus, cum admitti magna ambitione ægre obtinuisset; inuenit eum inter scortorum greges purpuram colorem, & muliebri habitu, cum mollitia corporis, & oculorum lasciuiâ omnes feminas anteiret, pensa inter virgines partientem. Quibus visus, indignatus tali feminæ tantum virorum subiectum, tractantique lanam, ferrum & arma portantes parere; progressus ad socios, quid viderit refert: Negat se ei parere posse, qui se sçminam malit esse, quam virum. Fit igitur coniuratio, bellum Sardanapalo infertur: quo ille audito, non vt vir regnum defensurus, sed vt metu mortis mulie-

res solent, primo latebras circumspicit: mox deinde cum paucis & incompositis, in bellum progreditur. Victus, in regiam se recipit; & extructa incensaque pyra, & se & diuitias suas in incendium mittit: hoc solo imitatus virum. Post hunc rex constituitur interfectior eius Arbaeus, qui praefectus Medorum fuerat. Is imperium ab Assyriis ad Medos transfert.

CAP. IV. Post multos deinde reges, per ordinem successione, regnum ad Astyagen descendit. Hic per somnum vidit ex naturalibus filiae, quam vnicam habebat, vitem enatam, cuius palmitibus omnis Asia obumbraretur. Consulti harioli, ex eadem filia nepotem ei futurum, cuius magnitudo praenuntiatur, regni quoque iam amissionem portendi, responderunt. Hoc responso exterritus, neque claro viro, neque cui filiam, neque paterna maternaque nobilitas nepoti animos extolleret; sed ex gente obscura tunc temporis, Persarum, Cambysii mediocri viro in matrimonium tradidit. Ac ne sic quidem somni metu deposito, grauidam ad se filiam arcessit, ut sub aui potissimum oculis partus necaretur. Natus infans datur occidendus Harpago, regis arcanorum participi. Is veritus, si ad filiam mortuo rege venisset imperium, quia nullum Astyages virilis sexus genuerat, ne illa necati infantis vitionem, quam a patre non potuisset, a ministro exigeret; pastori regis pecoris puerum exponendum tradit. Forte eodem tempore & ipsi pastori filius natus erat. Eius igitur vxor, audita regis infantis expositione, summis precibus rogat, sibi afferri ostendique puerum, cuius precibus fatigatus pastor, reuersus in siluam, inuenit iuxta infantem canem feminam, paruulo vbera praebentem, & a feris alitibusque defendentem. Motus & ipse misericor-

dia, quae
defert
quent
velut
vigo
ritus
ret,
perm
spei
forte
catur
ci Sp
sz sic
CA
esset,
dente
tuma
rorum
à ser
verbe
terro
vt re
tiam
catur
expo
conu
defu
ter p
xat
suo
lium
didi
mul
casio
re, c
adm
ab a
jusse
offer

dia, qua motam etiam canem viderat, puerum defert ad stabula, eadem cane anxie prosequente: quem ubi in manum mulier accepit, veluti ad notam puer alludit: tantusque in illo vigor, & dulcis quidam blandientis infantis rictus apparuit, ut pastorem vxor vltro rogaret, (quo suum partum pro illo exponeret) permetteret (que) sibi, siue fortunæ ipsius, siue spei suæ puerum nutrire. Atque ita permutata sorte paruulorum, hic pro filio pastoris educatur: ille pro nepote regis exponitur. Nutrici Spacos postea nomen fuit, quia canem Perse sic vocant.

CAP. V. Puer deinde cum inter pastores esset, Cyri nomen accepit. Mox rex inter Iudæos sorte delectus, cum per lasciuiam contumaces flagellis cecidisset, à parentibus puerorum querela est regi delata, indignantibus à seruo regio ingenuos homines seruilibus verberibus affectos. Ille arcesito puero & interrogato, cum nihil mutato vultu, fecisse se ut regem respondisset; admiratus constantiam, in memoriam somnij responsique reuocatur. Atque ita cum & vultus similitudo, & expositionis tempora, & pastoris confessio conuenirent, nepotem agnouit. Et quoniam defunctus sibi somnio videretur, agitato inter pastores regno; animum minacem duntaxat in illo fregit. Cæterum Harpago amico suo infestus, in vltionem seruati nepotis, filium eius interfecit, epulandumque patri tradidit. Sed Harpagus ad præsens tempus dissimulato dolore, odium regis in vindictæ occasionem distulit. Interjecto deinde tempore, cum adoleuisset Cyrus, dolore orbitatis admonitus, scribit ei, ut ablegatus in verfas ab auo fuerit: ut occidi eum paruulum auus iusserit, ut beneficio suo seruatus sit: ut regem offenderit: ut filium amiserit. Hortatur, exer-

citum paret, & pronam ad regnum viam ingreditur, Medorum transitionem pollicitus. Epistola, quia palam ferri nequibat, regis custodibus omnes aditus obsidentibus exiaterato lepore inferitur, lepusque in Persas Cyro ferendus fido seruo traditur: addita retia, vt sub specie venatoris dolus lateret.

CAP. VI. Lectis ille epistolis, eadem somnio aggredi iussus est, sed pramonitus, vt quem primum postera die obuium habuisset, socium coeptis assumeret. Igitur antelucano tempore ruri iter ingressus, obuium habuit seruum de ergastulo cuiusdam Medii, nomine Sybarem. Huius requisita origine, vt in Persis gemitum audiuit, demptis compedibus, assumptoque comite, Persepolim regreditur. Ibi conuocato populo iubet omnes praesto cum securibus adesse, & siluam viz circumdatam excidere. Quod cum strenue fecissent, eosdem postera die apparatus epulis inuitat: deinde cum alacriores ipso conuiuio factos videret, rogat, si conditio proponatur, vtrius vitae sortem legant, hesterni laboris an praesentium epularum: praesentium, vt acclamauere omnes; ait, Hesterni similem labori omnem vitam acturos, quoad Medis parent: se secutos, hodiernis epulis. Latis omnibus, Medis bellum infert. Astyages meriti sui in Harpagum oblitus, summam belli eidem committit: qui exercitum acceptum statim Cyro per dedicationem tradidit, regisque crudelitatem perfidia defectionis vlcisitur. Quod ubi Astyages audiuit, contractis vndique auxiliis, ipse in Persas proficiscitur: & repetito alacrius certamine, pugnantibus suis, partem exercitus a tergo ponit, & tergiuersantes, ferro agi in hostes iubet: ac denuntiat suis, ni vinceret, non minus fortes etiam post terga inuenturos, quam a

frontibus
haec, an
Ingen
exerc
farum
res co
llium
obscu
vtero
Hac r
& fac
comp
cui C
nepo
egit
prap
Hic t
anac

C
cep
vlu
omn
for
Sed
ran
sua
run
cau
qu
ret
op
in
cit
vid
be
pr
tu
pi
pa

frontibus viros: proinde videant, fugientibus hæc, an illa pugnantis acies rumpenda sit. Ingens, post necessitatem pugnandi, animus exercitui eius accessit. Pulsa itaque cum persarum acies paulatim cederet; matres & uxores eorum obuiam occurrunt: orant in prælium reuertantur: cunctantibus, sublata veste, obscœna corporis ostendunt, rogantes num in uteros matrum vel vxorum velint refugere. Hac repressi castigatione, in prælium redeunt: & facta impressione, quos fugiebant, fugere compellunt. In eo prælio Astyages capitur: cui Cyrus nihil aliud quam regnum abstulit: nepotemque in illo magis, quam victorem egit: eumque maximæ genti Hyrcanorum præposuit. Nam in Medos reuerti ipse noluit. Hic finis Medorum imperij fuit. Regnauerunt annos CCCL.

CAP. VII. Initio regni. Cyrus Sybarem ceptorum socium, quem juxta nocturnum vitium ergastulo liberauerat, comitemque in omnibus rebus habuerat, Persis præposuit, sororemque suam ei in matrimonium dedit. Sed ciuitates, quæ Medorum tributariæ fuerant, mutato imperio, etiam conditionem suam mutatam arbitantes, à Cyro defeecerunt: quæ res multorum bellorum Cyro causa & origo fuit. Domitis demum plerisque, cum aduersus Babylonios bellum gereret, Babylonis rex Lydorum Cræsus, cujus opes & diuitiæ insignes ea tempestate erant, in auxilium venit; victusque iam de se sollicitus, in regnum refugit. Cyrus quoque post victoriam, compositis in Babylonia rebus, bellum transfert in Lydiam. Ibi fortuna prioris prælij percussam jam Cræsi exercitum, nullo negotio fundit: Cræsus ipse capitur. Sed quanto bellum minoris periculi, tanto & minor victoria fuit. Croso & vi-

ta, & patrimonij partes, & vrbs Barce concessa sunt: in qua etsi non reglam vitam, proximam tamen majestati regiz degeret. Hæc clementia non minus victori quam victo utilis fuit. Quippe ex vniuersa Græcia, cognito quod illatum Cræso bellum esset, auxilia velut ad commune extinguendum incendium confluabant. Tantus Cræsi amor apud omnes vrbes erat: passurusque Cyrus graue bellum Græciæ fuit, si quid in Cræsum crudelius consulisset. Interjecto deinde tempore, occupato in aliis bellis Cyro, Lydi rebellauere: quibus iterum victis, arma & equi adempti, iussique cauponas, & ludicras artes, & lenocinia exercere. Et sic gens industria quondam potens, & manu strenua; effeminata mollitie luxuriæque, virtutem pristinam perdidit; & quos ante Cyrum inuictos bella præstiterant, in luxuriam lapsos otium ac desidia superauit. Fuere Lydis multum ante Cræsum reges, variis casibus memorabiles; nullus tamen fortunæ Candauli comparandus. Hic vxorem, quam propter formæ pulchritudinem deperibat, prædicare omnibus solebat, non contentus voluptatum suarum tacita conscientia, nisi etiam matrimonij reticenda publicaret: prorsus quasi silentium damnum pulchritudinis esset. Ad postremum vt affirmationi suæ fidem faceret, nudam sodali suo Gygi ostendit. Quo facto, & amicum in adulterium vxoris sollicitatum, hostem sibi fecit: & vxorem, veluti tradito alij amore, à se alienauit. Namque breui post tempore cædes Candauli, nuptiarum præmium fuit, & vxor mariti sanguine dotata, regnum viri & se pariter adultero tradidit.

C A P. VIII. Cyrus subacta Asia, & vniuerso Oriente in potestatem redacto, Scythis

bellum
regina
tu hos
siru A
& sio
termin
fugar
copiis
cesiss
simul
ruisse
neces
regin
quen
mitti
narur
las, r
bus,
titur
lo v
sus p
Scyt
tant
vnic
in l
inte
tes
Qui
acce
que
infi
reg
mer
tant
tum
con
cru
siri
rus

bellum infert. Erat eo tempore Scytharum regina Tamyris quæ non muliebriter aduentu hostium territa, cum prohibere eos transitu Araxis fluminis posset, transire permisit, & sibi faciliorem pugnam intra regni sui terminos rata, & hostibus objectu fluminis fugam difficiliorem. Itaque Cyrus trajectis copiis, cum aliquantisper in Scythiam processisset, castrametatus est. Dein postera die, simulato metu, quasi refugiens castra deseruisset, ita vini affatim, & ea quæ epulis erant necessaria, reliquit. Quod cum nuntiarum reginæ esset, adolescentulum filium, ad insequendum eum cum tertia parte copiarum mittit. Cum ventum ad Cyri castra esset, ignarus rei militaris adolescens, veluti ad epulas, non ad prælium venisset, omisis hostibus, insuetos barbaros vino se onerare patitur: priusque Scythæ ebrietate, quam bello vincuntur. Nam cognitis his, Cyrus reuersus per noctem, faucios opprimit, omnesque Scythas cum reginæ filio interficit. Amisso tanto exercitu, & quod grauius dolendum, vnico filio, Tamyris orbitatis dolorem non in lacrymas effudit; sed in vltionis solatia intendit; hostesque recenti victoria exultantes, pari insidiarum fraude circumuenit. Quippe simulata diffidentia propter vulnus acceptum, refugiens, Cyrum ad angustias vsque, perduxit. Ibi compositis in montibus insidiis, ducenta millia persarum cum ipso rege trucidauit. In qua victoria etiam illud memorabile fuit, quod ne nuntius quidem tantæ cladis superfuit. Caput Cyri amputatum, in virem humano sanguine repletum conjici regina iubet, cum hac exprobratione crudelitatis, Satia te, inquit, sanguine quem sitisti, cuiusque insatiabilis semper fuisti. Cyrus regnauit annos xxx. non initio tantum

regni, sed continuo totius temporis successu
 admirabiliter insignis.

C A P. IX. Huic successit filius Cambyses,
 qui imperio patris Aegyptum adiecit: sed
 offensus superstitionibus Aegyptiorum, Apis,
 ceterorumque deorum ædes dirui jubet. Ad
 Ammonis quoque nobilissimum templum
 expugnandum, exercitum mittit: qui tempe-
 statibus & harenarum molibus oppressus, in-
 terit. Post hæc per quietem vidit fratrem
 suum Mergim regnaturum. Quo somnio ex-
 teritus, non dubitavit post sacrilegia etiam
 patricidium facere. Erat enim difficile ut par-
 ceret suis qui cum contemptu religionis,
 grassatus etiam aduersus deos fuerat. Ad hoc
 tam crudele ministerium, magum quendam
 ex amicis delegit, nomine Cometera. Interim
 ipse, gladio sua sponte euaginato, in femore
 grauius vulneratus, occubuit: pœnasque luit,
 seu imperati patricidij, seu sacrilegij perpe-
 trati. Quo nuntio accepto, magus ante famam
 amissi regis occupat facinus, prostratoque
 Mergide, cui regnum debebatur, fratrem
 suum subiecit Oropasten. Erat enim & oris,
 & corporis lineamentis persimilis; ac nemine
 subesse dolum arbitrante, pro Mergide rex
 Oropasta constituitur. Quæ res eo occultior
 fuit, quod apud Persas persona regis sub
 specie maiestatis occultitur. Igitur magi, ad
 fauorem populi conciliandum, tributa &
 militiæ vacationem in triennium permit-
 tunt: ut regnum, quod fraude quæsierant,
 indulgentia & largitionibus confirmarent.
 Quæ res suspecta primo Ostani viro nobili,
 & in conjecturis sagacissimo, fuit. Itaque per
 internuntios quærit de filia, quæ inter regias
 pellices erat, an Cyri regis filius rex esset. Illa
 nec se ipsam scire ait, nec ex alia posse cog-
 noscere: quia singulæ separatim recludantur.

Tum
 mago
 Factu
 esse r
 cat;
 ment
 confi
 conti
 res p
 velte
 inter
 ipsis
 siqui
 terfi
 bus:
 plex
 go tr
 rebat
 ferru
 illo i
 C A
 recep
 ior i
 conc
 nobi
 lo el
 vian
 gion
 ter f
 regia
 equ
 edid
 vnus
 Deo
 Dari
 equi
 nihil
 equ
 locu

Tum pertrectare dormienti caput iubet: nam mago Cambyses aures utrasque præciderat. Factus deinde per filiam certior, sine auribus esse regem, optimatibus versarum rem indicat; & in eadem falsi regis impulsos, sacramenti religione obstringit. Septem tantum conscij fuere hujus conjurationis, qui ex continenti, ne dato in poenitentiam spatio, res per quenquam narraretur, occultato sub veste ferro, ad regiam pergunt. Ibi obuiis interfectis, ad Magos perueniunt: quibus ne ipsis quidem animus in auxilium sui defuit: siquidem stricto ferro duos de conjuratis interficiunt. Ipsi tamen corripuntur à pluribus: quorum alterum Gobryas medium amplexus, cunctantibus sociis, ne ipsum pro mago transfoderent, quia res obscuro loco gerebatur, vel per suum corpus adigi mago ferrum iussit: fortuna tamen ita regente illo incolomi Magus interficitur.

CAP. X. Occis Magis, magna quidem gloria recepti regni principum fuit: sed multo maior in eo, quod cum de regno ambigerent, concordare potuerunt; Erant enim virtute & nobilitate ita pares, ut difficilem ex his populo electionem æqualitas faceret. Ipsi igitur viam inuenerunt, qua de se iudicium religioni & fortunæ committerent. Pactique inter se sunt, ut die statuta omnes, equos ante regiam primo mane perducerent: & cuius equus inter solis ortum hinnitum primus edidisset, is rex esset. Nam & Solem versæ unum Deum esse credunt: & equos eidem Deo sacros ferunt. Erat inter conjuratos Darius Hystaspis filius, cui de regno sollicito equi custos ait, si ea res victoriam moraretur, nihil negotij superesse: per noctem deinde equam pridie constitutam diem ad eundem locum ducit, ibique equæ admittit, ratus ex

voluptate veneris futurum quod euenit. 30.
 flera die itaque, cum ad statutam horam om-
 nes conuenissent, Darij equus cognito loco
 ex desiderio foemanz hinnitum statim edidit,
 & segnibus aliis, felix auspiciu domino pri-
 mus emisit. Tanta moderatio caeteris fuit, au-
 dito auspicio, vt confestim equis defilierint, &
 Dariu regem salutauerint Populus quoque
 vniuersus secutus iudiciu principum, eun-
 dem regem constituit. Sic regnum Persarum,
 septem nobilissimorum virorum virtute que-
 situm, tam leui momento in vnum collatum
 est. Incredibile prorsus tanta patientia cessisse
 eos, quod vt eriperent Magis, mori non re-
 cusauerint. Quanquam praeter formam, virtu-
 temque hoc imperio dignam, etiam cognatio
 Dario iuncta cum pristinis regibus fuit. Prin-
 cipio igitur regni, Cyri regis filiam in matri-
 monium recepit, regalibus nuptiis regnum
 firmaturus: vt non tam in extraneum transla-
 tum, quam in familiam Cyri reuersum vide-
 retur. Interiecto deinde tempore, cum Assyrij
 desciuissent, & Babyloniam occupassent, diffi-
 cilisque vrbs expugnatio esset; astuante re-
 ge, vnus de intersectoribus magorum, Zopy-
 rus domi se verberibus lacerari toto corpore
 iubet: nasum, aures, & labia sibi praecidi: atque
 ita regi inopinanti se offert. Attonitum, &
 quaerentem Dariu causas, auctoremque tam
 foedz lacerationis, tacitus quo proposito fe-
 cerit, edocet; formatoque in futura consilio,
 transfugz titulo Babyloniam proficiscitur.
 Ibi ostendit populo laniatum corpus: queri-
 tur crudelitatem regis, a quo in regni peti-
 tione, non virtute, sed auspicio: non iudicio
 hominum, sed hinnitu equi superatus sit:
 iubet illos ex amicis exemplum capere, quid
 hostibus cauendum sit: Hortatur, non mœni-
 bus magis quam armis confidant, patiantur-
 que

que se commune bellum recentiore ira gere-
re. Nota nobilitas viri pariter & virtus om-
nibus erat: nec de fide timebant, cuius veluti
pignora, vulnera corporis, & iniuriaz notas
habebant. Constituitur ergo dux omnium
suffragio: & accepta parua manu, semel atque
iterum cedentibus consulto Persis, secunda
prælia facit: At postremo vniuersum sibi cre-
ditum exercitum Dario prodit, urbemque ip-
sam in potestatem eius redigit. Post hæc, Da-
rius bellum Scythis infert, quod sequenti vo-
lumine referetur.

LIBER II.

BREVIARIUM CAPITVM.

- 1 Scytharum origo & antiquitas, de qua cū
Egyptiis concordant.
- 2 Descriptio Scythia, & morum generis, qua
in plaustris degens iustitiam colit & con-
tinentiam.
- 3 Scytharum fortitudo bellica, & Egyptios
fugant, Asiamque reddunt tributariam.
- 4 Amazonum à Scythis origo, regna, res
gestæ.
- 5 Bellum Scytharum aduersus seruos, quos
lepido stracegemate reprimunt. Darius
Scythis, deinde Ionibus & Atheniensibus
arma infert.
- 6 Atheniensium origo, gloriatio, industria,
artes, Reges.
- 7 Respublica Atheniensis Solonis legibus &
politico stracegemate firmata.
- 8 Pisistratus post fortiter gestæ in Megaren-
ses tyrannidem per 33. annos occupat.
- 9 Eiusdem filius Hippias patria pulsus Per-
sarum exercitum in Graciam adduxit.
Inde nobilis illa Marathonis pugna, in
qua vitti Persæ. Athenienses victores
Duce Miltiade.

10. *Discidium fraternum de regno inter Dary filios. Xerxes bellum aduersus Græcos instaurat validissimo exercitu.*
11. *Fortitudine Spartanorum, quorum Rex Leonidas, Persæ ad Thermopylas maxima clade afficiuntur.*
12. *Themistoclis industria Persarum classem ad Salaminium fretum nauali prælio victa, post multam stragem fuga sibi consulit.*
13. *Mardonio terrestris exercitus commissus. Xerxes agrè euadit piscatoria scapha, eiusdem pedestris exercitus fame obruitur: unde noua clades.*
14. *Mardonium in Bœotia ad Plateas, cum Persis à Græcorum copiis victum, cū paucis profugit. Eodem fere momento aduersus Persas in Asia feliciter dimicatum est.*
15. *Athenienses Spartani delusis, urbem ex integro restaurant, Spartam Persarum fines depopulantur. Pausanias defectionis reum damnatur. Aristides proditoris consilia discutit. Xerxes iterum arma mouet infeliciter, à Cymone nauali terrestrique prælio superatum.*

CAP. I.

IN relatione rerum ab Scythis gestarum, quæ satis amplè magnificæque fuerunt, principium ab origine repetendum est. Nō enim minus illustria initia, quam imperium habuere: nec virorum imperio magis, quam fœminarum virtutibus claruere. Quippe cum ipsi parthos Bactrianosque, fœminæ autem eorum Amazonum regna condiderint: prorsus ut res gestas virorum mulierumque considerantibus incertum sit, vter apud eos sexus illustrior fuerit. Scytharum gens antiquissima semper habita: quamquam inter Scythas & Aegyptios diu contentio de generis vetustate fuerit: Aegyptiis prædicantibus, initio rerum

cum aliz terræ nimio feruore solis arderent; aliz rigerent frigoris immanitate, ita vt non modo primæ generare homines, sed ne aduenas quidem recipere ac tueri possent, priusquam aduersus calorem vel frigus velamenta corporis inuenirentur, vel locorum vitia que fitis arte remedijs mollirentur; Aegyptum ita temperatam semper fuisse, vt neque hyberna frigora, nec æstiuæ solis ardores incolas eius premerent, solum ita sæcundum, vt alimentorum in vsum hominum nulla terra feracior fuerit. Iure igitur ibi primum homines natos videri debere, vbi educari facillime possent. Contra, Scythæ cœli temperamentum, nullum esse vetustatis argumentum putabant: quippe naturam, cum primum incrementa caloris ac frigoris, regionibus distinxit, statim ad locorum patientiam, animalia quoque generasse: sed & arborum atque frugum pro regionum conditione, apte genera variata. Et quanto Scythis sit cœlum asperius quàm Aegyptiis, tanto & corpora & ingenia esse duriora. Cæterum si mundi, quæ nunc partes sunt, aliquândo vnitas fuit; siue illuuiæ aquarum principio rerum terras obrutas tenuit: siue ignis, qui & mundum genuit, cuncta possedit; vtriusque primordij Scythas origine præstare. Nam si ignis prima possessio rerum fuit, qui paulatim extinctus, sedem terris dedit; nullam prius quam Septentrionalem partem, hyemis rigore ab igne secretam; adeo vt nunc quoque nulla magis rigeat frigoribus. Aegyptum vero, & totum Orientem, tardissime temperatum: quippe qui etiam nunc torrenti calore solis exæstuet. Quod si omnes quondam terræ submersæ profundo fuerunt; profecto editissimam quamque partem decurrentibus aquis primum detectam; humilimo autem solo eandem aquam diutissime immorantam:

& quanto prior quæque pars terrarum siccata sit, tanto prius animalia generare cepisse. Porro Scythiam adeo editiorem omnibus terris esse, ut cuncta flumina ibi nata in Mæotim, tum deinde in Ponticum & Aegyptium mare decurrant. Aegyptum autem, quæ tot regum, tot seculorum cura impensaque munita sit, & aduersum vim incurrentium aquarum tantis structa molibus, tot fossis conscissa, ut cum his arceantur, illis recipiantur aquæ; nihilominus coli, nisi excluso Nilo, non potuerit, non posse videri hominum verustate vltimam, quæ siue exaggerationibus regum, siue Nili trahentis limum, terrarum recentissima videatur. His igitur argumentis superatis Aegyptiis, antiquiores semper Scythæ visi.

CAP. II. Scythia autem in Orientem porrecta, includitur ab vno latere Ponto, & ab altero montibus Riphæis: à tergo Asia & Phasi flumine. Multum in longitudinem & latitudinem patet. Hominibus inter se nulli fines; neque enim agrum exercent: nec domus illis vlla, aut tectum aut sedes est, armenta & pecora semper pascentibus, & per incultas solitudines errare solitis. Vxores liberosque secum in plaustris vehunt: quibus, coriis, imbricam hyemisque causa tectis, pro domibus vtuntur. Iustitia gentis ingenii culta non legibus. Nullum scelus apud eos furto grauius: quippe sine tecti munimento pecora & armenta habentibus, quid saluum esset, si furari liceret? Aurum & argentum non periade ac reliqui mortales appetunt. Lacte & melle vescuntur. Lanæ iis vsus ac vestium ignotus: & quanquam continuis frigoribus vrantur, pelibus tamen ferinis aut murinis vtuntur. Hæc continentia illis morum quoque iustitiam edidit, nihil alienum concupiscentibus. Quippe

Ibidem dititiarum cupido est, ubi & usus. Atque utinam reliquis mortalibus similis moderatio, & abstinentia alieni foret: profecto non tantum bellorum per omnia secula terris omnibus contiaueretur; neque plus hominum ferrum & arma, quam naturalis factorum cōditio raperet. Prorsus ut admirabile videatur, hoc illis naturam dare, quod Græci longa sapientium doctrina, præceptisque Philosophorū consequi nequeunt; cultusque mores incultæ barbariæ collatione superari. Tanto plus in illis proficit viciorum ignorantio, quam in his cognitio virtutis.

CAP. III. Imperium Asiae ter quæsiuere, ipsi perpetuo ab alieno imperio aut intacti, aut inuicti mansere. Darium regem Persarum, turpi ab Scythia summouerunt fuga: Cyrum cum omni exercitu trucidauerunt: Alexandri Magni ducem Sopyriona pari ratione cum copiis vniuersis deleuerunt: Romanorum audiuerunt, non sensere arma. Parthicum & Bactrianum imperium ipsi condiderunt. Gens laboribus & bellis aspera: vires corporum immensæ: Nihil parare quod amittere timeant: Nihil victores præter gloriam concupiscunt. Primus Scythis bellum indixit Vexoris rex Aegyptius, missis primo leonibus, qui hostibus parendi legem dicerent. Sed Scythæ jam ante de aduentu regis à finitimis certiores facti, legatis respondent: tam opulenti populi ducem stolidè aduersus inopes occupasse bellum, quod magis domi fuerit illi timendum: quod belli certamen anceps, præmia victoriæ nulla, damna manifesta sint. Igitur non expectaturos Scythas dum ad se veniatur, cum tanto sibi plura in hoste concupiscenda sint; vltroque prædæ ituros obuiam. Nec dicta, res morata: quos cum tanta celeritate venire rex addidicisset, in fugam vertitur, exercituque cum omni ag-

paratubelli relicto, in regnum se recepit. Scythas ab Aegypto paludes prohibuere: inde reuerſi, Aſiam perdomitam veſtigalem fecere, modico tributo, magis in titulum imperij quam in victoriz præmium impoſito. Quindecim annis pacandæ Aſiz immorati, vxorum ſagitatione reuocantur, per legatos denunciantibus, ni redeant, ſobolem ſe ex finitimis quaſituras, nec paſſuras vt in poſteritatem, Scytharũ genus per ſcæminas Id intercيدات. Hiſ igitur Aſia per mille quingentos annos veſtigalis fuit. Pendendi tributi finem Ninus Rex Aſſyriorum impoſuit.

C A P. IV. Sed apud Scythas medio tempore duo regij iuuenes, Ylinos & Scolopitus, per factionem optimatam, domo pulſi, ingentem iuuentutem ſecum traxere; & in Cappadociz ora, juxta amnem Thermoodonta confederunt, ſubjectoſque Themifcyreos campos occupauere. Ibi per multos annos ſpoliare finitimos aſſueti, conſpiratione populorum per inſidias trucidantur. Horum vxores, cum viderent exſilio additam orbitatem, arma ſumunt: ſineſque ſuos, ſummoventes primo, mox etiam inferentes bella defendunt. Nubendi quoque finitimis animum omifere; ſeruitutem, non matrimonium appellantes. Singulare omnium ſeculorum exemplum auſæ, auxere rempublicam ſine viris: jam etiam cum contemptu virorum ſe tuentur. Et ne feliciores aliz aliis viderentur; viros qui domi remaſerant, interficiunt. Vtitionem quoque tæſorum conjugum, excidio finitimorum conſequuntur. Tum pace armis quaſita, ne genus interiret, concubitus finitimorum ineunt. Si qui mares naſcerentur, interficiebant. Virgines in eundem ipſis morem, non otio, neque lanificio; ſed armis, equis, venationibus exercebant, inuſis

Infan
rum
ctz
Lam
incl
folz
ſucce
te pr
ſuba
cupa
cond
da d
dum
barb
ciunt
ſno
ſcien
ginit
tum
vt F
quaſ
Ama
long
Græ
Duz
bant
belle
Ama
cum
erat
tum
vict
ſæ c
tæ ſ
The
capr
& e
vict
didj

Infantium dexterioribus mammis, ne sagittarum jactus impediretur: vnde Amazones dictæ sunt. Dux his reginæ fuere, Marthesia & Lampeto, quæ in duas partes agmine diuiso, inclytæ jam opibus, vicibus gerebant bella, solæ terminos alternis defendentes: & ne successibus deesset auctoritas, genitricas se Marte prædicabant. Itaque majore parte Europæ subacta, Asiæ quoque nonnullas ciuitates occupauere. Ibi Epheso, multisque aliis vrbibus conditis, partem exercitus cum ingenti præda domum dimittunt. Reliquæ, quæ ad tuendum Asiæ imperium remanserant, concursu barbarorum cum Marthesia reginâ interficiuntur. In hujus locum filia ejus Orithya regno succedit: cui præter singularem belli scientiam, eximia seruatæ in omne æuam virginitatis admiratio fuit. Huius virtute tantum additum gloriæ & famæ Amazonum est, vt Herculi rex, cui XII. stipendia debebat, quasi impossibile imperauerit, vt arma reginæ Amazonum sibi afferret. Eo igitur profectus longis nouem nauibus, comitante principum Græciæ iuuentute, inopinantes aggreditur. Dux tum sorores Amazonum regna tractabant: Antiopa & Orithya: sed Orithya foris bellum gerebat. Igitur cum Hercules ad littus Amazonum applicuit; infrequens multitudo cum Antiopa regina, nihil hostile metuente, erat. Qua re effectum est, vt pauca repente tumultu excitæ, arma sumerent, facilemque victoriam hostibus darent. Multæ itaque cæcæ captæque. In his dux Antiopæ sorores captæ sunt, Menalippe ab Hercule, Hippolyte à Theseo. Sed Theseus obtenta in præmium captiua, eandem in matrimonium assumpsit, & ex ea genuit Hippolytum. Hercules post victoriam, Menalippen captiuam sorori reddidit, & pretium arma reginæ accepit. Atque

ita functus imperio, ad regem reuertitur. Sed Orithya, vbi comperit bellum sororibus illatum, & raptorem esse Athenienſium principem, hortatur comites, fruſtraque & Pontiſinum, & Aſiam edomitam eſſe dicit, ſi Græcorum non tam bellis, quam rapinis pateant. Auxilium deinde à ſagillo rege Scythiæ petit: Genus ſe Scytharum eſſe: cladem virorum, neceſſitatem armorum, belli cauſas oſtendit; aſſecutaſque virtute, ne ſegiores viris ſœmias habere Scythæ viderentur. Motus ille domeſtica gloria, mittit cum ingenti equitatu filium Panſagorum in auxilium. Sed ante prælium diſſenſione orta, ab auxiliis deſertæ, bello ab Athenienſibus vincuntur: receptaculum tamen habere caſtra ſociorum, quorum auxilio intactæ ab aliis gentibus, in regnum reuertuntur. Poſt Orithyam, Pentheſilea regno potita eſt, cujus Trojano bello inter fortiſſimos viros, cum auxilium aduerſus Græcos ferret, magna virtutis documenta extitere. Interfecta demum Pentheſilea, exercituque ejus abſumpto; paucæ, quæ in regno remaſerant, ægre ſe aduerſus finitimos defendentes, uſque tempora Alexandri Magni durauerunt. Harum Minithya, ſiue Thaleſtris regina, concubitu Alexandri per dies XII. ad ſobolem ex eo generandam obtento, reuerſa in regnum, breui tempore cum omni Amazonum nomine intercidit.

CAP. V. Scythæ autem tertia expeditione Aſiana, cum annis octo à conjugibus & liberis abſuiſſent, ſeruili bello domi excipiuntur. Quippe conjuges eorum longa exſpectatione virorum feſtæ, nec iam teneri bello, ſed delectos ratæ, ſeruis ad cuſtodiam pecorum relictis nubunt: qui reuerſos cum victoria dominos; velut aduenas, armati ſinibus prohibent. Quibus cum varia victoria fuiſſet, admo-

nentur

ventur Scythæ mutare genus pugne, memores
 non cum hostibus, sed cum seruis præiandū;
 nec armorum, sed dominorum jure vincēdos:
 verbera in aciem, nō arma adferenda; omisso-
 que ferro, virgas ac flagella, cæteraque serui-
 lis metus paranda instrumenta. Probato om-
 nes consilio, instructi sicut præceptum erat,
 postquam ad hostem accessere, inopinantibus
 verbera intentant: adeoque illos perculerunt,
 vt quos ferro non poterant, metu verberum
 vincerent; fugamque non vt hostes victi, sed
 vt fugitiui serui capessereat. Quicumque capi
 potuerunt, supplicia crucibus luerunt. Mu-
 lieres quoque male sibi consciæ, partim ferro,
 partim suspendio vitam finierunt. Post
 hæc pax apud Scythas fuit, vsque tempora
 Tancyri regis. Huic Darius rex persarum, si-
 cut supra dictum est, cum filie ejus nuptias
 sua obtinisset, bellum intulit: & armatis
 septingentis millibus hominum Scythiam
 ingressus, non facientibus hostibus pugne
 potestatem, metuens, ne interrupto pon-
 te Istri: reditus sibi intercluderetur, amissis
 octoginta millibus hominum trepidus refu-
 git: quæ jactura, abundante multitudine, inter
 damna numerata non est. Inde Asiam & Mace-
 doniam domuit: Ionas quoque nauali prælio
 superat. Deinde cognito quod Athenienses
 Ionis auxilium contra se tulissent, omniem
 impetum belli in eos conuertit.

CAP. VI. Nunc, quoniam ad bella Athenien-
 sium ventum est, quæ non modo ultra spem
 gerendi, verum etiam ultra gesti fidem narra-
 ta sunt; operaque Atheniensium effectu maja-
 ra quam voto fuere, paucis vrbis origo repe-
 tenda est; quia non, vt cæteræ gentes, à sor-
 didis initis ad summa creuere. Soli enim,
 præterquam incremento, etiam origine glo-
 riantur. Quippe non aduentæ, neque passim

collecta populi colluuiēs originē vrbi dedit : sed eodem innati solo, quod incolunt; & quæ illis sedes, eadem origo est. Primi, lanifici, & olei, & vini vsum docuere. Arare quoque, & serere frumenta, glandem vescentibus monstrarunt. Litteræ certe ac faciendia, & hic ciuilibis ordo disciplinæ, veluti templum Athenas habent. Ante Deucalionis tempora regem habuere Cecropem : quem, vt omnis antiquitas fabulosa est, biformentem tradidere, quia primus marem feminæ matrimonio iunxit. Huic successit Cranaus, cuius filia Athis regioni nomen dedit. Post hunc Amphycyon regnauit, qui primus Mineræ urbem sacrauit, & nomē ciuitati Athenas dedit. Huius temporibus, aquarum illunies maiorem partem populorum Græciæ absumpsit. Superfuerunt quos refugia montium receperunt, aut ad regē Thesaliæ Deucalionem ratibus euecti sunt; à quo propterea genus hominum conditum dicitur. Per ordinem deinde successionis regnum ad Erechteum descendit, sub quo frumentū satio apud Eleusin à Triptolemo reperta est, in cuius muneris honorem noctes initiorum sacratæ. Tenuit & Aegeus, Thesei pater Athenis regnum, à quo per diuortium decedens Medea, propter adultam priuigni ætatem, Colchos cum Medio filio ex Aegeo suscepto, concessit. Post Aegeum Theseus, ac deinceps Thesei filius Demophon, qui auxilium Græcis aduersus Trojanos tulit, regnum possedit. Erant inter Athenienses & Dorienses simultatū veteres offensæ, quas vindicaturi bello Dorienses, de euentu prælij oracula cōsuluerunt. Responsum superiores fore, ni regem Atheniensium occidissent. Cum ventum esset in bellum, militibus ante omnia, custodia regis præcipitur. Atheniensibus eo tempore rex Codrus erat; qui & responso Dei, & præcep-

tis hostium cognitis, permutato regis habitu, pannosus, sarmenta collo gerens, castra hostium ingreditur: ibi in turba obliuiscens, à milite, quem falce astu conuulserauerat, interficitur. Cognito regis corpore, Dorienses sine praelio discedunt. Atque ita Athenienses virtute ducis, pro salute patriæ morti se offerentis, bello liberantur.

CAP. VII. Post Cœdrum nemo Athenis regnavit, quod memoriæ nominis eius tributum est. Administratio rei publicæ annuis magistratibus permixta. Sed ciuitati nullæ tunc leges erant: quia libido regum pro legibus habebatur. Legitur itaque Solon vir iustitiæ insignis, qui velut nouam ciuitatem legibus conderet; qui tanto temperamento inter plebem senatumque egit (cum si quid pro altero ordinem tulisset, alteri displiciturum videretur) ut ab utrisque parem gratiam traheret. Huius viri inter multa egregia, illud memorabile fuit. Inter Atheienses & Megarenses de proprietate Salaminæ insulæ, prope vsque interitum armis dimicatum fuerat. Post clades multas capitale esse apud Athenienses cœpit, si quis legem de vindicanda insula tulisset. Sollicitus igitur Solon, ne aut tacendo, parum rei publicæ consuleret; aut censendo, sibi; subitam demerentiam simulat, cuius venia non dicitur modo prohibita, sed & facturus erat. Deformis habitu, more vecordium in publicum euolat; factoque concursu hominum, quo magis consilium dissimularet, insolitis sibi versibus suadere populo cœpit, quod vetabatur; omniumque animos ita cœpit, ut exemplo bellum aduersus Megarenses decerneretur; insulaque deuictis hostibus Atheniensium fieret.

CAP. VIII. Interea Megarenses, memores Mlati Athenicisibus belli, & deserti, ne se

fra arma mouisse viderentur, matronas Atheniensium in Eleusijs sacris noctu oppressuri naues conscendunt. Qua re cognita, dux Atheniensium Pisistratus iuuentutem in insidijs locat, iussis matronis solito clamore ac strepitu, etiam in accessu hostium, ne intellectos se sentiant, sacra celebrare: egressosque nauibus Megarense inopinantes aggressus, deleuit: ac protinus classe captiua intermixtis mulieribus, vt speciem captarum matronarum præberent, Megaram contendit. Illi cum & nauium formam, & petitam prædam cognoscere, obuij ad portum procedunt, quibus cæsis, Pisistratus paulum à capienda vrbe abfuit. Ita Megarense suis dolis hosti victoriam dedere. Sed Pisistratus, quasi sibi, non patriæ vicisset, tyrannidem per dolum occupat: quippe voluntarijs verberibus domi affectus, laceratoque corpore, in publicum progreditur; aduocata concione, vulnera populo ostendit: de crudelitate principum à quibus hæc se passum simulabat queritur: adduntur vocibus lacrymæ, & inuidiosa oratione multitudo credula accenditur: amore plebis inuicem se senatui affirmat: obtinet ad custodiam corporis sui satellitum auxilium, per quos occupata tyrannide per annos xxxiiii. regnauit.

CAP. IX. Post ejus mortem Diocles, alter ex filiis per vim stuprata virgine à fratre puellæ interficitur. Alter, Hippias nomine, cum imperium paternum teneret, interfectorem fratris comprehendere jubet: qui cum per tormenta conscios cordis nominare cogeretur, omnes amicos tyranni nominauit: quibus interfectis, querenti tyranno, an adhuc aliqui conscij essent; neminem ait superesse, quem amplius mori possiat, quam ipsum tyrannum: qua voce

eiusdem se tyranni victorem, post vindictam pudicitiae sororis ostendit. Huius virtute cum admonita ciuitas libertatis esse, tandem Hippias regno pulsus, in exilium agitur: qui profectus in Persas, ducem se Dario, inferenti Atheniensibus bellum, sicuti supra significatum est, aduersus patriam suam offert. Igitur Athenienses, audito Darij aduenta, auxilium à Lacedæmoniis, socia tum ciuitate, petierunt. Quos ubi viderunt quadridui teneri religione, non expectato auxilio instructis decem millibus ciuium, & Platænsibus auxiliariis mille, aduersus sexcenta millia hostium, in campos Marathonios in prælium egrediuntur, Miltiades & dux belli erat, & auctor non expectandi auxiliij: quem tanta fiducia ceperat, vt plus præhij in celeritate, quam in sociis duceret. Magna igitur in pugnam euntibus alacritas animorum fuit, adeo vt cum mille passus inter duas acies essent, citato cursu ante iactum sagittarum ad hostem venerint; nec audaciae eius euentus defuit. Pugnatum est enim tanta virtute, vt hinc viros, inde pecu'es putares. Victi Persæ in naues confugerunt; ex quibus multæ suppressæ, multæ captæ sunt. In eo prælio tanta virtus singulorum fuit, vt cuius laus prima esset, difficile iudicium videretur. Inter ceteros tamen Themistoclis adolescentis gloria emicuit, in quo jam tunc indoles futuræ imperatoriae dignitatis apparuit. Cynagiri quoque militis Atheniensis gloria, magnis scriptorum laudibus celebrata est, qui post prælij innumeras cædes, cum fugientes hostes ad naues egisset, onustam nauem dextra manu tenuit, nec prius dimisit, quam (manum) amitteret: tum quoque amputata dextra, nauem sinistra comprehendit; quam & ipsam cum amisisset, ad postremum morsu nauem detinuit. Tantam in eo

virtutem fuisse, vt non tot cædibus fatigatus
 non duabus manibus amissis victus; truncus
 ad postremum, veluti & rabida fera, dentibus
 dimicauerit. Ducenta millia Persæ eo prælio,
 siue naufragio amiserunt. Cecidit & Hippias, ty-
 rannus Atheniensis, auctor & concitor eius
 belli, diis patriæ vitæque pœnas repetenti-
 bus.

C A P. X. Interea & Darius, cum bellum
 restauraret, in ipso apparatu decedit, relictis
 multis filiis, & in regno, & ante regnum sus-
 ceptis. Ex his Artemenes maximus natu, æta-
 tis præiudicio, regnum sibi vindicabat; quod
 jus, & ordo nascendi, & natura ipsa gentibus
 (dedit.) Porro Xerxes controuersiam non de
 ordine, sed de nascendi felicitate referebat.
 Namque Artemenem primum quidem Dario,
 sed priuato prouenisse: se regi primum na-
 tum. Fratres itaque suos, qui ante geniti es-
 sent, priuatum patrimonium, quod eo tempo-
 re Darius habuisset, non regnum sibi vindica-
 re posse: se esse quem primum in regno iam
 rex pater sustulerit. Huc accedere, quod Ar-
 temenes non patre tantum, sed & matre pri-
 uatæ adhuc fortunæ, auctore quoque materno
 priuato, procreatus sit: se vero & matre regi-
 na natum; & patrem non nisi regem vidisse;
 auum quoque materam Cyrum se regem
 habuisse, non heredem, sed conditorem tanti
 regni: & si in æquo iure vtrumque fratrem
 pater reliquisset, materno tamen se iure &
 auito vincere. Hoc certamen concordiam animo
 ad patrum suum Artaphernem, veluti ad do-
 mesticum iudicem, deferunt; qui domi cognita
 causa, Xerxem præposuit: adeoque fraternalis
 contentio fuit, vt nec victor insultauerit, nec
 victus doluerit; ipsoque litis tempore inuicem
 munera miserint; iucunda quoque inter se
 non solum, sed credula conuiuia habuerint;

iudicium quoque ipsum sine arbitris, sine
conuictis fuerit. Tanto moderatius tum fratres
inter se regna maxima diuidebant, quam
nunc exigua patrimonía partiuntur. Igitur
Xerxes bellum à patre cœptum aduersus
Græciam, quinque annis instruxit. Quod ubi
primam didicit Demaratus rex Lacedæmo-
niorum, qui apud Xerxem exulabat, amicis
patriæ post fugam, quam regi post beneficia,
ne inopinato bello opprimerentur, omnia in
tabellis ligneis magistratui perscribit, eas-
demque cera superinducta delet: ne aut scrip-
tura sine tegmine iudicium daret, aut recens
cera dolum proderet: fido deinde seruo per-
ferendas tradit, iussu, magistratui Spartano-
rum tradere. Quibus perlatis, Lacedæmone
quæstioni res diu fuit quod neque scriptum
aliquid viderent, nec frustra missas suspicaren-
tur, tantoque rem maiorem, quanto sit occul-
tior, putabant: Hærentibus in conjectura vi-
ris, soror regis Leonidæ consilium scribentis
inuenit. Erasa igitur cera, belli consilia dete-
guntur. iam Xerxes septingenta millia de reg-
no armauerat, & trecenta millia de auxiliis:
vt non immerito proditum sit, flumina ab
exercitu ejus siccata, Græciamque omnem vix
capere exercitum ejus potuisse. Naues quo-
que mille ducentas numero habuisse dicitur.
Huic tanto agmini dux defuit. Cæterum si
regem spectes; diuitias, non ducem laudes:
quarum tanta copia in regno ejus fuit, vt
cum flumina multitudine consumerentur,
opes tamen regis superessent. Ipse autem
primus in fuga, postremus in prælio semper
visus est; in periculis timidus; sicubi metus
abesset, inflatus; denique ante experimentum
belli, fiducia virium, veluti naturæ ipsius
dominus, & montes in planum ducebat; &
conæca vallium æquabat; & quædam maria

pontibus, sternebat : quædam ad navigationis commodum per compendium ducebat.

CAP. XI. Cuius introitus in Græciam quam terribilis, tam turpis ac fœdus discessus fuit. Nam cum Leonida rex Spartanorum cum quatuor millibus militum angustias Thermopylatum occupasset, Xerxes contemptu paucitatis, eos pugnam capeßere iubet, quorum cognati Marathonla pugna interfecti fuerant; qui dum vicisci suos quarunt, principium cladis fuere: succedente deinde inutili turba, maior cædes editur. Triduo ibi cū dolore & indignatione Persarum dimicatum: quarta die, quum nunciatum esset Leonidæ, à xx. millibus hostium summum cacumen teneri, tunc hortatur socios recedant & se ad meliora patriæ tempora referuent: sibi cum Spartanis fortunam experiendam; plura se patriæ quam vitæ debere: cæteros ad præsidia Græciæ seruandos. Audito regis imperio discessere ceteri, soli Lacedæmonij remanserunt. Initio huius belli sciscitantibus Delphis oracula, respõsum fuerat, aut regi Spartanorum, aut urbi cadendum. Et idcirco rex Leonida cum in bellum proficisceretur, ita suos firmaverat, ut ire se parato ad moriendum animo scirent. Angustias propterea occupauerat, ut cum paucis aut maiore gloria vinceret, aut minore damno reipublicæ caderet. Dimissis igitur sociis, hortatur Spartanos. Meminerint, qualitercunque præliantibus, cadendum esse: eanerent, ne fortius mansisse, quam dimicasse videantur, nec expectandum ut ab hoste circumuenirentur, sed dum nox occasionem daret, securis & lætis superueniendum: nusquam victores honestius, quam in castris hostium perituros. Nihil erat difficile persuadere periuasus mori: statim arma capiunt; & sexcenti viri, castra quingëtorum millium irrumpunt;

stati
illo
fimo
orit
ue
cæd
pug
tion
rem
vict
tor
duo
exp
Ca
eles
bell
regi
fua
hab
po
den
lun
ctia
vest
ren
Xer
reb
nos
fil
lio
ced
mif
Del
pro
cuc
ma
vt i
ado
Pla

Statimque regis prætorium petunt, aut cum illo, aut si ipsi oppressi essent, in ipsius potissimum sede morituri. Tumultus totis castris oritur. Spartani, postea quam regem non inueniunt, per omnia castra victores vagantur; cædunt, sternuntque omnia: ut qui sciant se pugnare non spe victoriæ, sed in mortis vltionem. Prælium à principio noctis in maiorem partem diei tractum. Ad postremum non victi, sed vincendo fatigati, inter ingêtes stratorum hostium catervas occiderunt. Xerxes duobus vulneribus terrestri prælio acceptis experiri maris fortunam statuit.

CAP. XII. Sed Atheniensium dux Themistocles, cum animaduertisset Ionas, propter quos bellum Persarum susceperant, in auxilium regis classe venisse: sollicitare eos in partes suas statuit. Et cum colloquendi copiam non haberet, quo applicituri erant, symbolos proponi, & saxis proscribi curat: Quæ vos Iones dementia tenet? quod facinus agitis? bellum inferre olim conditoribus vestris, nuper etiam vindicibus, cogitatis? An ideo mœnia vestra condidimus, ut essent qui nostra delerent? quid si non hæc & Dario prius, & nunc Xerxi, belli causa nobiscum foret, quod vos rebellantes non destituimus? Quin vos in hæc nostra castra ex ista obsidione transitis? Aut si hoc parum tutum extat, vos commisso prælio ite cessim, inhibete remos, & à bello discedite. Ante naualis prælij congressionem miserat Xerxes quatuor milia armatorum Delphos, ad templum Apollinis diripiendum: profus, quasi non cum Græcis tantum, sed & cum diis immortalibus bellum gereret: quæ manus tota imbribus & fulminibus deleta est; ut intelligeret, quam nullæ essent hominum aduersus deos vires. Post hæc Thespias, & Plataas, & Athenas vacuas hominibus incen-

dit: & quoniam ferro in homines non poterat, in ædificia igne grassatur. Namque Athenienses post pugnam Marathoniam, præmonente Themistocle, victoriam illam de Persis, non finem, sed causam maioris belli fore, cœ. naues fabricauerant. Aduentante igitur Xerxe, consulentibus Delphis oraculam, responsum fuerat; salutem muris ligneis tuerentur. Themistocles nauium præsidium demonstratum ratus, persuadet omnibus, Patriam municipales esse, non mœnia; ciuitatemque non in ædificiis, sed in ciuibus positam. Melius itaque salutem nauibus, quam vrbi committere. Huius sententiæ etiam Deum auctorem esse. Probaro consilio, coniuges liberosque cum pretiosissimis rebus, abditis insulis, relicta vrbe; demandant: ipsi naves armati confendunt. Exemplum Atheniensem & aliarum vrbes imitata. Itaque cum adunata omnis sociorum classis, & intentata in bellum nauale esset; angustiisque Salaminij freti, ne circumueniri à multitudine posset, occupassent; dissensio inter ciuitatum principes oritur: qui cum deserto bello ad sua tuenda delabi vellet, timens Themistocles, ne discessu sociorum vires minuerentur, per seruum fidum Xerxi nuntiat; vno in loco cum contractam Græciam capere facillime posse. Quod si ciuitates, quæ iam abire vellet, dissipentur; maiore labore ei singulas consecutandas. Hoc dolo impellit regem signum pugne dare. Græci quoque aduentu hostium occupati, prælium collatis viribus capessunt. Interea rex, velut spectator pugne, cum parte nauium in litore remanet. Artemisia autem regina Halicarnassi, quæ in auxilium Xerxi venerat, inter primos duces bellum acerrime ciebat: Quippe vt in viro muliebrem timorem, ita in muliere virilem audaciam cerneret. Cum an-

ceeps p
Ther
cœpe
rum
pellia
verru
naues
sauri
mum
C
confi
tatur
moue
mos
mato
qua n
se Gr
ciuid
confi
qua
rat. S
ineur
do v
redit
perat
retur
hoste
& ite
cere
re di
opor
posse
certi
situa
tio,
cum
tum
disse
res q

reeps prælium esset, Iones iuxta præceptum Themistoclis, pugnae se paulatim suberare ceperunt, quorum defectio animos cæterorum fregit. Itaque circumspicientes fugam pellantur Peræ, & mox prælio victi, in fugam veruantur. In qua trepidatione multæ captæ naues, multæ mensæ; plures tamen non minus scythiam regis, quam hostem timentes, domum dilabuntur.

CAP. XIII. Hac clade percussum, & dubium consilij Xerxem Mardonius aggreditur, hortatur in regnum abeat, ne quid seditionis moueat fama aduersi belli, in maius, sicuti mos est, omnia extollens: sibi ccc. millia armatorum lecta ex omnibus copiis relinquat; qua manu aut cum gloria eius perdomitutum se Græciam: aut si aliter euentus ferat, sine eiusdem infamia hostibus cessurum. Probaro consilio, Mardonio exercitus traditur: reliquas copias rex ipse reducere in regnum parat. Sed Græci audita regis fuga, consilium incunt pontis interrumpendi, quem ille Abydo veluti victor maris fecerat; ut intercluso reditu, aut cum exercitu deleteretur: aut desperatione rerum, pacem victus petere cogeretur. Sed Themistocles, timens, ne interclusi hostes desperationem in virtutem verterent, & iter, quod aliter non pateret, ferro patefacerent; satis multos hostes in Græcia remanere dicentans, nec augeri numerum retinendo oportere; cum vincere consilio cæteros non posset, eundem seruum ad Xerxem mittit, certio remque consilij facit; & occupare transitua maturata fuga iubet. Ille percussus nuntio, tradit ducibus milites perducendos; ipse cum paucis Abydon contendit. Vbi cum solum pontem hybernis tempestatibus offendisset, piscatoria scapha trepidus traiecit. Erat res spectaculo digna, & æstimatione sortis

humanæ, rerum varietate miranda in exiguo latentem videre nauigio, quem paulo ante vix æquor omne capiebat; carentem etiam omni seruorum ministerio, cuius exercitus propter multitudinem terris graues erant. Nec pedestribus copiis, quas ducibus assignauerat, felicius iter fuit: siquidem quotidiano labori (Neque enim vlla est meruentibus quies) etiam fames accesserat. Multorum deinde dierum inopia contraxerat & pestem; tantæque fœditas morientium fuit, vt viæ cadaueribus implerentur, alitesque & bestię, illecebris sollicitatæ exercitum sequerentur.

CAP. XIV. Interim Mardonius in Græcia Olynthum expugnat. Athenienses quoque in spem pacis, amicitiaque regis sollicitat, spondens incensæ eorum vrbis etiam in maius restitutionem. Posteaquam nullo pretio libertatem videt hjs venalem, iacensis quæ ædificare ceperant, copias in Bœotiam transfert. Eo & Græcorum exercitus, qui centum milium fuit, sequutus est; ibique prælium commissum. Sed Fortuna regis cum duce mutata non est. Nam victus Mardonius, veluti ex naufragio cum paucis profugit. Castra referta regalis opulentia capta. Vnde primum Græcos, diuiso inter se auro Persico, diuitiarum luxuria cepit. Eodem forte die quo Mardonij copiaz deletæ sunt, etiam nauali prælio in Asia sub monte Mycale, aduersus Persas dimicatum est. Ibi ante congressionem, cum classes ex aduerso starent, fama ad vtrumque exercitum venit, vidisse Græcos, & Mardonij copias occisione occidisse. Tantam famæ velocitatem fuisse, vt cum matutino tempore prælium in Bœotia commissum sit, meridianis horis in Asiam, per tot maria, & tantum spatij, tam breui horarum momento, de victoria nunciarum sit. Confecto bello, cum de

præmij
Arhen
quoque
stimon

CAP.

miis be

dere m

xi fuiss

re, rect

tum in

munita

nerent

la futu

dit spe

te ager

monen

laant. S

opus n

ia lega

infirmi

garum

possit,

summa

nuncia

propre

spiciea

magist

viacia

consul

monio

& poss

tum, l

eam re

eorum

ter de

te, se

quarre

Sparta

tani, no

exiguo
ante vix
m omni
propter
c pede-
rar, feli-
labori
quies)
deinde
; tant-
adaue-
illecc-
r.

Græcia
que in
, spon-
aius re-
o libet-
e adji-
nsferr.
n mi-
n com-
mutata
luti ex
referta
n Græ-
tiarum
rdonij
in A62
mict-
classes
e exer-
nij co-
e velo-
mpore
ridia-
antum
de vi-
um de

præmijs ciuitatum ageretur, omnia iudicio,
Atheniensium virtus ceteris prælata. Inter duces
quoque Themistocles princeps, ciuitatum te-
stimonio iudicatus, gloriam patriæ suæ auxit.

CAP. XV. Igitur Athenienses aucti, & præ-
mijs belli, & gloria, urbem ex integro con-
dere moluntur. Cum mœnia maiora comple-
xi fuissent, suspecti esse Lacedæmoniis cœpe-
re, recte reputantibus, quibus ruina urbis tan-
tum incrementi dedisset, quantum sit datura
munita ciuitas. Mittunt ergo legatos, qui mo-
nerent, ne munimenta hostibus & receptacu-
la futuri belli exstruant. Themistocles, ut vi-
dit spei urbis inuideri, non existimans abrup-
te agendum, respondit legatis, ituros Lacedæ-
monem, qui de ea re pariter cum illis consu-
laat. Sic dimissis Spartanis, hortatur suos,
opus maturent. Dein ipse interjecto tempore
in legationem proficiscitur, & nunc in itinere
infirmitate sumulata, nunc tarditatem colle-
garum accusans, sine quibus agi jure nihil
possit, diem de die proferendo, spatium con-
summando operi quærebat; cum interim
nunciatur Spartanis, opus Athenis maturari;
propter quod denuo legatos mittunt ad in-
spiciendam rem. Tum Themistocles per seruum
magistratibus scribit Atheniensium, legatos
vinciant, pignusque teneant, ne in se grauius
consulatur. Adiit deinde concionem Lacedæ-
moniorum; indicat permunitas Athenas esse
& posse jam illatum bellum non armis tan-
tum, sed etiam muris sustinere: Si quid ob
eam rem de se crudelius statuerent, legatos
eorum in hoc pignus Athenis retentos. Graui-
ter deinde castigat eos, quod non virtute,
sed imbecillitate sociorum, potentiam
quærent. Sic dimissus, veluti triumphatis
Spartanis, à ciuibus excipitur. Post hæc Spar-
tani, ne vires otio corrumpere, & ut bis il-

latum à persis Græciæ bellum ulciscerentur, ultro fines eorum depopulantur. Ducem suo, sociorumque exercitui deligunt pausaniam, qui pro ducatu, regnum Græciæ affectans, proditionis præmium cum Xerxe, nuptias filie eius paciscitur, redditis captiuis, ut fides regis aliquo beneficio obstringeretur. Scribit præterea Xerxi, quoscumque ad se nuntios misisset, interficeret; ne res loquacitate hominum proderetur. Sed dux Atheniensium Aristides, belli socius, collegæ conatibus obuiam eundo, simul & in rem sapienter consulendo, proditionis consilia discussit. Nec multo post accusatus Pausanias, damnatur. Igitur Xerxes, cum proditionis dolum publicatum videret, ex integro bellum instituit. Græci quoque ducem constituunt Cimonem Atheniensem filium Milriadis, quo duce apud Marathonem pugnatum est, iuuenem, cuius magnitudinem futuram pietatis documenta prodiderunt. Quippe patrem ob crimen peculatus in carcerem coniectum, ibique defunctum, translatis in se vinculis ad sepulturam redemit. Nec in bello iudicium diligentium sefellit: siquidem non inferior virtutibus patriis, Xerxem terrestri naualique bello superatum, trepidum recipere se in regnum coëgit.

LIBER III.

BREVIARIUM CAPITVM.

- 1 Xerxis & Artabani præfecti perfidi tragicus interitus.
- 2 Bellorum inter Lacedæmonios & Athenienses origo, Sparta Respublica & Leg. stat.
- 3 Leges à Lycurgo Sparranis lata, quomodo rata fiant & habeantur?
- 4 Bellum Messeniæ illatum ob stupratas virgines & spuriorum Spartianorum in legnam migratio.

5 Ad
6 Te
7 Pa
I
b
f

X
pe A
tidie
eum
ri ing
pateb
tes si
Atta
Dario
no p
parric
tum
uent
Deia
pere
regno
tater
eont
eius
cion
infid
bani
para
cogn
indu
tero
sex

5. *Messenij scelerum suorum luunt poenas; & bellum instaurant ac tandem superantur.*
 6. *Tertium bellum Messenijum Peloponnesia-cum item, in quo multa euentuum va-riorum facies.*
 7. *Pacis fedus ruptum. Spartani promuntur Periclu virtute. cuius egregia in repu-blicam merita describuntur. iterum pax sancita & violata: unde bellum Siculum.*

C A P. I.

Xerxes rex Persarum, terror antea gen-tium, bello in Græciam infelicitè gesto, etiam suis contemptui esse cœpit. Quip-pe Artabanus præfectus eius, deficiente quo-tidie regis maiestate, in spem regni adductus, eum septem robustissimis filiis regiam veperi ingreditur, (nam amicitia jure semper illi patebat) trucidatoque rege, voto suo obisten-tes filios eius, dolo aggreditur. Securius de Artaxerxe, puero admodum, fingit regem à Dario, qui erat adolescens, quo maturius regno potiretur, occisum; impellit Artaxerxem parricidium parricidio vindicare. Cum ven-tum ad domum Darij esset, dormiens in-uentus, quasi somnum fingeret, interficitur. Deia cum vnum ex regis filiis suo sceleri su-peresse Artabanus videret, metueretque de regno certamina principum; assumit in socie-tatem consilij Bacabasum, qui præsentis statu contentus, rem prodit Artaxerxi, vt pater eius occisus; vt frater falsâ parricidij suspi-cione oppressus; vt denique ipsi pararentur insidiæ. His cognitis Artaxerxes, verens Artabani numerum filiorum, in postremum diem paratum esse armatum exercitum jubet, re-cogniturus & numerum militum, & in armis industriam singulorum. Itaque cum inter cæ-teros & ipse Artabanus armatus assisteret, rex simulat se breuiorem loricam habere:

jubet Artabanum secum commutare: exuen-
tem se, ac nudatum, gladio trajicit: Tum &
filios ejus corripit jubet. Atque ita egregius
adolescens, & eodem patris, & se ab infidiis
Artabani vindicauit.

C A P. II. Dum hæc in Persis gerantur, in-
terea Græcia omnis, ducibus Lacedæmonis &
Atheniensibus, in duas diuisa partes, ab exter-
nis bellis, velut in viscera sua arma conuertit.
Fiunt igitur de vno populo duo corpora; &
eorundem castrorum homines, in duos hos-
tiles exercitus diuiduntur. Hinc Lacedæmonij
communia quondam ciuitatum auxilia, ad
vires suas trahebant: inde Athenienses, & ve-
tustate gentis, & gestis rebus illæstres, propriis
viribus confidebant. Atque ita duo potentis-
simi Græciæ populi, institutis Solonis, & Ly-
curgi legibus pares, ex æmulatione virium in
bellum ruebant. Namque Lycurgus cum fra-
tri suo Polybitæ Spartanorū regi successisset,
regnūque sibi vindicare potuisset, Charillo,
filio ejus, qui natus posthumus fuerat, cum ad
ætatem adultam peruenisset, regnum summa
fide restituit: vt intelligerent omnes quanto
pius apud bonos pietatis iura, quam omnes
opes valerent. Medio igitur tempore dum in-
fans conualescit, tutelamque ejus admini-
strat, non habeatibus Spartanis leges instituit,
non inuentione earum magis, quam exemplo
clarior: Si quidem nihil lege vlla in alios
faxit, cujus non ipse primus in se documen-
ta daret. Populum in obsequia principum,
principes ad iustitiam imperiorum formauit.
Parcimoniam omnibus suavit, existimans la-
borem militiæ, assidua frugalitatis consuetu-
dine faciliorem fore. Emi singula non pecu-
nia, sed compensatione mercium iussit. Auri
argentique vsum, velut omnium scelerum
materiam, sustulit.

CAP. III. Administrationem reipublicæ per ordines diuisit. Regibus potestatem bel-
lorum, magistratibus iudicia per annuas suc-
cessionēs; Senatui custodiam legum; populo
sublegendi Senarum; vel creandi quos uellet
magistratus, potestatem permisit. Fundos om-
nium æqualiter inter omnes diuisit, ut æqua-
ta patrimonia neminem potentiorē altero
redderent. Conuiuari omnes publice iussit, ne
cujus diuitiæ uel luxuria in occulto essent.
Iuuenibus non amplius una uesle uti toto
anno permisit, nec quemquam cultius quam
alterum progredi, nec epulari opulentius, ne
imitatio in luxuriam uerteretur. Pueros pu-
beres non in forum, sed in agrum deduci præ-
cepit, ut primos annos non in luxuria, sed in
opere, & laboribus agerent. Nihil eos somni-
causa substernere, & vitam sine pulmento de-
gere, neque prius in urbem redire, quam uiri
facti essent, statuit. Virgines sine doto nubere
iussit, ut uxores eligerentur, non pecuniæ,
seueriusque matrimonia sua uiri coercerent,
cum nullis dotis frænis tenerentur. Maximum
honorem non diuitem & potentium, sed pro
gradu ætatis senum esse uoluit: Nec sane us-
quam terrarum locum honoratiorem sene-
ctas habet. Hæc quoniam primo, solutis antea
moribus, dura uidebat esse, auctorem eorum
Appollinem Delphicum fingit, & inde se ea
ex præcepto numinis detulisse, ut consuescen-
di radium metus religionis uincat. Dein ut
æternitatem legibus suis daret, iurejurando
obligat ciuitatem, nihil eos de ejus legibus
mutaturos, priusquam reuerteretur: & simu-
lat se ad oraculum Delphicum proficisci, con-
sulturum, quid addendum mutandumque le-
gibus uideretur. Proficiscitur autem Cre-
tam, ibique perpetuum exilium egit, abjici-
que in mare ossa sua moriens iussit, ne relas-

tis Lacedæmonem, solutos se Spartani religione iurifurandi in dissoluendis legibus arbitrarentur.

C A P. IV. His igitur moribus ita breui ciuitas conualuit, vt cum Messeniis propter stupratas virgines suas, in solemnibus Messeniorum sacrificio, bellum intulissent, grauissima se execratione obstrinxerint, non prius quam Messeniam expugnassent, reuersuros; tantum sibi vel de viribus suis, vel de fortuna spondentes. Quæ res initium dissensionis Græciæ, & intestini belli causa & origo fuit. Itaque cum contra præsumptionem suam annis decem in obsidione vrbs teneretur, & querelis vxorum post tam longam viduitatem reuocarentur: veriti, ne hac perseuerantia belli, grauius sibi quam Messeniis nocerent: quippe illis quantum iuuentutis bello intercidat, mulierum fœcunditate suppleri; sibi & belli damna afsidua, & fœcunditatem vxorum, absentibus vris, nullam esse: itaque legunt iuuenes ex eo genere militum, qui post iurandum in supplementum venerat, quibus Spartam remissis promiscuos omnium fœminarum concubitus permiscere: maturiorem futuram conceptionem rati, si eam singulæ per plures viros experirentur. Ex his rati, quibus notam materni pudoris, Partheniæ vocati, qui cum ad annos xxx. peruenissent: metu inopiæ (nulli enim pater existerat, cuius in patrimonium successio speraretur) ducem Palantum assumunt, filium Araci, qui auctor Spartanis fuerat, iuuentutis ad generandam sobolem domum remittendæ, vt sicuti dudum patrem ejus nascendi auctorem habuissent, sic ipsum spei ac dignitatis suæ haberent. Itaque nec salutatis matribus, è quarum adulterio infamiam collegisse videbantur, ad sedes inquirendas proficiscuntur; diu-

quæ & per varios casus iactati, tandem in Italiam deferuntur, & occupata arce Tarentinorum, expugnatis veteribus incolis, sedes ibi constituunt. Sed post annos plurimos dux eorum Palantus, per seditionem in exilium proturbatus, Brundisium se contulit, quo expulsi sedibus suis veteres Tarentini concesserant. Hic moriens persuadet, ut ossa sua, postremasque reliquias conterant, & tacite spargi in foro Tarentinorum curent. Hoc enim modo recuperare illos patriam suam posse, Apollinem Delphis cecinisse. Illi arbitantes eum in ultionem sui, civium fata prodidisse, præceptis paruere: sed oraculi diuersa sententia fuerat. Perpetuitatem enim urbis, non amissionem hoc factò promiserat. Ita ducis exulis consilio, & hostium ministerio, possessio Tarentina Partheniis in æternum fundata; ob cuius beneficij memoriam Palanto diuinos honores decreuere.

C A P. V. Interea Messenij, cum virtute non possent, per insidias expugnantur. Dein cum per annos LXXX. grauiâ seruitutis verbera, plerumque, & vincula, cæteraque captiuitatis mala perpessi essent, post longam pœnarum patientiâ, bellum restaurant. Lacedæmonij quoque eo conspiratijs ad arma concurrunt, quo aduersus seruos dimicaturi videbantur. Itaque cum hinc injuria, inde indignitas animos acueret: Lacedæmonij de belli euentu oraculo Delphis consulto, jubentur ducem belli ab Atheniënsibus petere. Porro Athenienses, cum responsum cognouissent, in contemptum Spartanorum Tyrteum poetam claudum pede misere: qui tribus præliis fufus, eo usque desperationis Spartanos adduxit vt ad supplementum exercitus, seruos suos mitterent, hisque interfectorum matrimonia pollicerentur: vt non numero tantum amisso.

rom ciuium, sed & dignitati succederent. Sed reges Lacedæmoniorum, ne contra fortunam pugnando, maiora detrimenta ciuitati infligerent, reducere exercitum voluerunt; ni interuenisset Tyrtæus, qui composita carmina exercitui pro concione recitauit: in quibus hortamenta virtutis, damna solatia, belli consilia conscripserat. Itaque tantum ardorem militibus iniecit, vt non de salute, sed de sepultura solliciti tesseras, insculptis suis & patrum nominibus, dextro brachio deligarent, vt si omnes aduersum prælium consumpsisset, & temporis spatio confusa corporum lineamenta essent, ex indicio ritulorum traditæ sepulture possent. Cum sic animatum reges exercitum viderent, curant rem hostibus nuntiari. Messeniis autem non timorem res, sed æmulationem mutuam dedit. Itaque tantis animis concursus est, vt raro vnquam cruentius prælium fuerit. Ad postreum tamen victoria Lacedæmoniorum fuit.

CAP. VI. Interiecto tempore tertium quoque bellum Messenij reparauere. in cuius auxilium Lacedæmonij, inter reliquos socios etiam Athenienses adhibuere: quorum fidem cum suspectam haberent, superuacaneos simulantes, à bello eosdem dimiserunt. Hanc rem Athenienses grauius ferentes, pecuniam quæ erat in stipendium Perfici belli ab vniuersa Græcia collata, à Delo Athenas transferunt, ne deficientibus à fide societatis Lacedæmonijs, prædæ ac rapinæ esset. Sed nec Lacedæmonij quiescere: qui cum Messeniorum bello occupati essent, Peloponnesenses immiserere, qui bellum Atheniensibus facerent. Paruæ tunc temporis, classe in Aegyptum missa, vires Atheniensibus erant. Itaque navali prælio dimicantes, facile superantur. Interiecto deinde tempore, post reditum suorum aucti & clasfis

&
&
At
ri
di
Me
oti
Th
riu
fici
suf
duc
rec
qui
tan
Per
cle
exe
&
imp
C
ann
gur
qui
ten
pop
nan
pro
du
pus
mar
sent
cen
tot.
auf
par
vlti
clis
nati

& militum robore prælium reparauere. Iam & Lacedæmonij, omisſis Meſſenijs, aduerſus Athenienſes arma verterant. Diu varia victoria fuit: ad poſtremum æquo Marte vtrique diſceſſum. Inde reuocati Lacedæmonij ad Meſſeniorum bellum, ne medium tempus otioſum Athenienſibus relinquerent, cum Thebanis paciſcuntur, ut Bæotiorum imperium his reſtituerent, quod temporibus Perſici belli amiſerant, ut illi Athenienſium bella ſuſciperent. Tanta furor Spartanorū erat, ut duobus bellis impliciti, ſuſcipere tertium non recuſarent, dummodo inimicis ſuis hoſtes acquirere. Igitur Athenienſes, aduerſus tantam tempeſtatem belli, duos duces deligunt, Periclem ſpectatæ virtutis virum, & Sophoclem ſcriptorem tragicædiarum, qui diuiſo exercitu, & Spartanorum agros vaſtauerunt, & multas Achaicæ ciuitates Athenienſium imperio adiecerunt.

CAP. VII. His malis fracti Lacedæmonij, in annos XXX. pepigerunt pacem: ſed tam longum otium inimicitia non tulerunt. Ita quintodecimo anno, rupto ſœdere, cum contemptu deorum hominumque, fines Atticos populantur. Et ne prædam potius, quam pugnam expetiſſe viderentur, hoſtes ad prælium prouocant. Sed Athenienſes, conſilio Periclis ductis, populationis injuriam differunt in tempus vltionis; Superuacua pugnâ exiſtantes, cum vltio in hoſtem ſine periculo poſſent. Deinde iateriectis diebus, naues conſcendunt, & nihil ſentientibus Lacedæmoniis, totam Spartam deprædantur, multoque plura auferunt, quam amiſerant. Prorūſ ut in comparatione damnorum, longe pluriſ fuerit vltio, quam injuria. Clara quidem hæc Periclis expeditio habita: ſed multo clarior priuati patrimoniij contemptus fuit. Huius

agros, in populatione ceterorum, intactos, hostes reliquerant, sperantes acquirere se illi posse, aut periculum ex invidia, aut ex suspitione proditoris infamiam. Quod ante prospiciens Pericles, & futurum populo prædixerat: & ad invidiæ impetum declinandum, agros ipsos dono reipublicæ dederat: Atque ita, vnde periculum quæsitum fuerat, ibi maximam gloriam inuenit. Post hæc interiectis diebus, nauali prælio dimicatum est: victi Lacedæmonij fugerunt. Nec cessatum deinceps est, quin aut terra, aut mari, varia, præliorum fortuna inulcem se trucidarent. Denique fessi tot malis, pacem in annos quinquaginta fecere, quam non nisi sex annis seruauerunt. Nam inducias quas proprio nomine condixerant, ex sociorum persona rumpebant: quippe quasi minus periurij contraherent, si ferentes sociis auxilia, potius quam si aperto prælio dimicassent. Hinc bellum in Siciliam translatum: quod priusquam expono, de Siciliae situ pauca dicenda sunt.

LIBER IV.

BREVIARIUM CAPITVM.

- 1 Sicilia insula situs, soli natura. *Ætna ire montu ac Scylla & Charybdi miraculū.*
- 2 Nomina, incolæ veteres, Tyranni Sicilia, cui Carthaginenses inhiant.
- 3 Rheginenses ab Himeranis oppressi. Athenienses imperium Sicilia ambiunt, & prosperè agunt initio.
- 4 In incepro pergentes, Syracusani Lacedæmonios accersunt. Græcorum concursus fit, & bellum in Siciliam transfertur.
- 5 Athenienses à Gylippo Lacedæmoniorum Duce terra marique frangunt. Dusi-

*hæc Demosthene & Nicia indecoro facta
subiacu.*

C A P. I.

Siciliam ferunt angustis quondam fauci-
bus Italiz adhæsisse; direptamque velut
à corpore, maiore impetu superi maris,
quod toto vndarum onere illuc vehitur. Est
autem ipsa terra tenuis ac fragilis: & cauernis
quibusdam fistulisque ita penetrabilis, vt
ventorum tota ferme flatibus pateat: nec non
& ignibus generandis nutriendisque soli ip-
sius naturalis materia: quippe intrinsecus stratum
sulphure & bitumine traditur: quæ res
facit, vt spiritu cum igne inter interiora lu-
ctante, frequenter & compluribus locis nunc
flammas, nunc vaporem, nunc fumum eructet.
Inde denique Aetnæ montis per tot secula
durat incendium. Et vbi acrior per spiramen-
ta cauernarum ventus incubuit, harenarum
moles egeruntur. Proximum Italiz promon-
torium, Rhegium dicitur, ideo quia Græce
abrupta hoc nomine pronuntiantur. Nec mi-
rum si fabulosa est loci huius antiquitas, in
quem res tot coiere miræ. Primum quod nul-
quam alias tam torrens fretum, nec solum ci-
tato impetu, verum etiam sæuè: neque experi-
entibus modo terribile, verum etiam præ-
cul videntibus. Vndarum porro in se concur-
rentium tanta pugna est, vt alias veluti terga
dantes in limum desiderere, alias quasi victrices
in sublime ferri videas: nunc hic gemitum
feruentis æstus, nunc illic gemitum in voraginem
desidentis exaudias. Accedunt vicini,
& perpetui Aetnæ montis ignes, & insularum
Aeolidum, veluti ipsis vndis aiatur incēdium.
Neque enim in tam angustis terminis aliter
durare tot seculis tantus ignis potuisset, nisi
humoris nutrimentis aleretur. Hinc igitur fa-
bulæ Scyllam & Charybdin peperere: hinc

latratus audire: hinc in aëstri credita fœdula
 era, dum nauigantes magnis vorticibus pelagi
 ascendenti exterriti, latrare putant undas,
 quas sorbentis ætulis vorago concludit. Eadem
 causa etiam Aetnæ montis perpetuos ignes
 facit. Nam aquarum ille concursus, raptum
 secum spiritum in immum fundum trahit, atque
 ibi suffocatum tam diu tenet, donec per spi-
 ramenta (terræ diffusus, nutrimenta) ignis in-
 cendit, iam ipsa Italix Sicilixque vicinitas
 (jam) promonteriorum altitudo ipsa ita si-
 milis est, vt quantum nunc admirationis, tan-
 tum antiquis terroris dederit, credentibus,
 coeuntibus in se promontoriis, ac rursùm
 discedentibus, solida intercipi absumique na-
 uigia. Neque hoc ab antiquis in dulcedinem
 fabulæ compositum, sed metu & admiratione
 transeuntium. Ea est enim procul inspicienti-
 bus natura loci, vt sinum maris, non transitu
 putes, quò cum accesseris discedere ac sejun-
 gi promontoria, quæ antea iuncta fuerant,
 arbitrere.

C A P. II. Sicilix primo Trinacrix nomen
 fuit, postea Sicania cognominata est. Hæc à
 principio patria Cycloperum fuit: quibus ex-
 tinctis, Cocalus regnum insulæ occupauit:
 post quem singulæ ciuitates in tyrannorum
 imperium concesserunt, quorum nulla terra-
 feracior fuit. Horum ex numero Anaxilaus
 iustitia cum cæterorum crudelitate certabat;
 cuius moderacionis haud mediocrem fru-
 ctum tulit: Quippe decedens cum filios par-
 uulos reliquisset, tutelamque eorum Micalo,
 spectatæ fidei seruo, commisisset: tantus amor
 memoriæ ejus apud omnes fuit, vt parere
 seruo, quam deserere regis filios mallent;
 principesque ciuitatis obliti dignitæis suæ,
 regni maiestatem administrari per seruum
 paterentur. Imperium Sicilix etiam Cartha-
 ginieses

ginienses tentauere; diuque varia victoria cum tyrannis dimicatum. Ad postremum amisso Hamilcare imperatore cum exercitu, aliquantisper quieuerunt victi.

CAP. III. Medio tempore cum Rhegini discordia laborarent, ciuitasque per dissensionem diuisa in duas partes esset: veterani ex altera parte ab Himera in auxilium vocati, pulsas ciuitate, contra quos implorati fuerant; & mox cæsis, quibus tulerant auxilium, urbem cum coniugibus & liberis sociorum occupauere; ausi facinus nulli tyranno comparandum: quippe ut Rheginis melius fuerit uinci, quam uicisse. Nam siue victoribus captiuitatis iure seruissent, siue amissa patria exulare necesse habuissent; non tamen, inter aras & patrios lares trucidati, crudelissimis tyrannis patriam cum coniugibus ac liberis prædam reliquissent. Catinenses quoque cum Syracusanos graues paterentur, dissiis viribus suis, auxilium ab Atheniensibus petiuere: qui seu studio maioris imperij, quo Asiam Græciamque penitus occuparent; seu metu factæ pridem à Syracusanis cæsis, ne Lacedæmonis illæ vires accederent; Lamponium ducem cum classe in Siciliam misere, ut sub specie ferendi Catinensibus auxilij, tentaret Siciliæ imperium. Et quoniam prima initia, frequenter cæsis hostibus, prospera fuerant; maiore de nouo classe, & robustiore exercitu, Lachete & Cariade ducibus, Siciliam petiuere: sed Catinenses, siue metu Atheniensium, siue tacto belli, pacem cum Syracusanis, remisissis Atheniensium auxiliis, fecerunt.

CAP. IV. Interiecto deinde tempore, cum fides pacis à Syracusanis non seruaretur, de nouo legatos Athenas mittunt, qui sordida veste, capillo barbaque promissis, & omni squaloris habita ad misericordiam commouen-

dam acquisito, concionem deforme addebat; adduntur precibus lacrymæ: & ita miseris sordem populum supplices mouent, vt damnarentur duces, qui ab his auxilia deduxerant. Igitur classis ingens decernitur: creantur duces Nicias, & Alcibiades, & Lamachus; tantisque viribus Sicilia repetitur, vt ipsis terrori essent, in quorum auxilia mittebantur. Breui post tempore, reuocato ad reatum Alcibiade, duos prælia pedestria secunda Nicias & Lamachus faciunt: muajtionibus deinde circumdatis, hostes etiam marinis comæatibus in vrbe clausos intercludunt. Quibus rebus fracti Syracusani, auxilium à Lacedæmonijs petiuerunt. Ab his mittitur Gylippus, solus, sed in quo instar omnium auxiliorum erat. Is audito genere belli, iam inclinato statu, auxiliis partim in Græcia, partim in Sicilia contractis, opportuna bello, loca occupat. Duobus deinde præliis victus, congressus tertio, occiso Lamacho, & hostes in fugam compulit, & locos obsidione liberauit. Sed cum Athenienses à bello terrestri in nauale se transfulissent. Gylippus classem Lacedæmone cū auxiliis arcessit: quo cognito, & ipsi Athenienses in locum amissi ducis Demosthenem & Eurymedonta, cum supplemento copiarum mittunt: Peloponnesij quoque communi ciuitatum decreto, ingentia Syracusanis auxilia misere, & quasi Græciæ bellum in Siciliam translatum esset, ita ex vtraque parte summis viribus dimicabatur.

CAP. V. Prima igitur congressione naualis certaminis, Athenienses viacuntur. Castra quoque cum omni publica ac priuata pecunia amittunt. Super hæc mala, cum etiam terrestri prælio victi essent, tunc Demosthenes censere cœpit, vt abirent Sicilia, dum res, quamuis afflictæ, nondum tamen perditæ so-

gen
per
tan
bis
ma
ciu
ten
& a
cer
qui
fane
me
can
fue
& i
tuti
reli
uasi
tim
ex
mor
stho
adm
cap

B

3

3

3

4

gent: neque in bello malè auspicato amplius
 perseuerandum esse: domi grauiora, & forsi-
 tan infeliciora bella, in quæ seruare hos vr-
 bis apparatus oporteat. Nicias seu pudore
 male actæ rei, seu metu destitutæ spei
 ciuium, seu impellente fato, manere con-
 tendit. Reparatur igitur nauale bellum,
 & animi à prioris fortunæ procella, ad spem
 certaminis reuocantur: sed inscitia ducum,
 qui inter angustias maris tuentes se Syzaca-
 fanos aggressi fuerant, facile vincuntur Eury-
 medon dux in prima acie fortissime dimi-
 cans, primus cædit: triginta naues quibus præ-
 fuerat, incenduntur. Demosthenes & Nicias,
 & ipsi victi, exercitum in terram deponunt,
 tutiorem fugam rati itinere terrestri. Ab his
 relictas centum triginta naues Gylippus in-
 uasit, ipsos deinde insequitur: fugientes par-
 tim capit, partim cædit. Demosthenes amisso
 exercitu, à captiuitate, gladio, & voluntaria
 morte se vindicat. Nicias autem ne Demo-
 sthenis quidem exemplo, vt sibi consuleret,
 admonitus, cladem suorum auxit dedecore
 & captiuitatis.

LIBER V.

BREVIARIUM CAPITVM.

- 1 Alcibiades Siculi belli concitor in exilium
 coniectus, Lacedamonios ad bellum
 Atheniensibus inferendum impellit.
 Huic bello Darius Rex Persarum acce-
 dit socius Lacedamonius.
- 2 Alcibiadis res gesta in patriam. Laceda-
 moniis suspectus, negotium illi facessit
 Tissafernus opera.
- 3 Alcibiades statum reip. mutat, deinde
 classe instructa in bellum pergit aduer-
 sus Lacedamonios.
4. Naualis pugna & præclara de Lacedamo-

nus victus ab Alcibiade reportata victo-
ria. is desideratus ciuibus suis Athenas
reuersus summa cum omnium laetitia
excipitur.

- 5 Lacedamonij Persarum freri auxilio exer-
citurum Atheniensium in Asia sparsum
opprimunt, Alcibiades ob rem male ge-
stam veritus, populi imperum denuo in
voluntarium exilium proficiscitur.
- 6 Conon Alcibiadis successor inualidos &
nouos milites nactus infeliciter rem ge-
rit, & nauali pralio superatus, concedit
ad Euagoram.
- 7 Atheniensium tot cladibus fractorum
pusillanimitas.
- 8 Lacedamonij victores vrbe Athenarum
deditione petiuntur. Lysander statum
reip. mutat: inde xxx. tyranni, & ca-
des Alcibiadis.
- 9 Theramenes tyrannorum vnus vir mode-
ratus, a collegiis trucidatur. Thrasibulus
reip. collapsam restituit, & pralio com-
missis xxx. tyrannorum sauisimos Cri-
tiam & Hippolochum mactat.
- 10 Thrasibulus populares fugientes placide
reuocat: superstites tyrannos vrbe pellit,
qui dum bellum reparare student com-
prehensi trucidantur a vicinis, id est, dis-
cordiarum obliuione inter ciues sancita.
- 11 Darij mors, inter cuius filios Artaxerxes
& Cyrum his de regno qua prius in oc-
cultum, deinde vero in apertum bellum
erumpente; Artaxerxes demum, fratre
occiso, & victoria & regno potitur.

C A P. I.

DVM Athenienses in Sicilia bellum per
biennium cupidius, quam feliciter ge-
runt, interim concitor & dux eius Al-
cibiades absens Athenis insinulatur, mysteria

Cere
silenc
à bel
indig
lium
natur
nium
Lace
ceda
fibus
ferre
ad ex
curru
dera
rius
auiti
dum
focio
Et er
di:re
fibus
Quis
fium
vrbe
Non
belle
inte
te, q
his
runa
CA
sus p
ra, se
pe a
tend
auct
pelli
vide
ath

Cereris Initiorum sacra, nullo magis quam silentio solemnia, enuntauisse. Reuocatusque à bello ad iudicium, siue conscientiam, siue indignitatem rei non ferens, tacitus in exilium Elidem profectus est. Inde ubi non damnatum se tantum, verum etiam diris, per omnium sacerdotum religiones deuotum cognouit, Lacedæmona se contulit: ibique regem Lacedæmoniorum impellit, turbatis Atheniensibus aduerso Siciliæ prælio, ultro bellum inferre. Quo factò, omnia Græciæ regna, velut ad extinguendum commune incendium, concurrunt. Tantum odium Athenienses immoderati imperij crudelitate contraxerant. Darius quoque rex Persarum, memor paterni auitique in hanc urbem odij, facta cum Lacedæmoniis per Tissafernem præfectum Lydiæ societate, omnem sumptum belli pollicetur. Et erat hic quidē titulus cum Græcis coëundi: re autem vera timebat, ne victis Atheniensibus ad se Lacedæmonij arma transferrent. Quis igitur miretur, tam florentes Atheniensium opes ruisse, cum ad opprimendam vnam urbem totius Orientis vires concurrerent? Non tamen inertes, neque incruento cedere bello: sed præliari ad vltimum, victores etiã interdum, consumpti magis fortunæ varietate, quam victi sunt. Principio belli omnes ab his etiam socij descuerant, vt fit: Quo se fortuna, eodem etiam fauor hominum inclinat.

CAP. II. Alcibiades quoque motum aduersus patriam bellum, non gregarij militis opera, sed imperatorijs virtutibus adiuuat. Quippe acceptis quinque nauibus in Asiam contendit, & tributarias Atheniensium ciuitates, auctoritate nominis sui, ad defectionem compellit. Sciebant enim domi clarum, nec exilio videbant factum minorem; nec tam ablatum Atheniensibus ducem, quam Lacedæmoniis

traditū; partaque cum amicis imperiū pen-
 sabant. Sed apud Lacedæmonios virtus Alci-
 biadis plus inuidiæ quam gratiæ contraxit.
 Itaque cum principes velut æmulum gloriæ
 suæ interficiendum insidiis mandassent, co-
 gnita re Alcibiades per vxorem Agidis; regis
 quam adulterio cognouerat, ad Tissafernum
 præfectum Darij regis profugit; cui se cele-
 riter officij comitate; & obsequendi gratia
 insinuauit. Erat enim & ætatis flore, & formæ
 veneratione, nec minus eloquentia, etiam in-
 ter Athenienses, insignis: sed in conciliandis
 amicitiarum studiis, quam in retinendis vir-
 melior: quia morum vitia sub vmbra elo-
 quentiæ primo latebant. Igitur persuadet
 Tissaferni ne tanta stipendia classi Lacedæ-
 moniorum præberet. Vocandos eam in por-
 tionem muneris Ionios, quorum pro liberta-
 te, cum tributa Atheniensibus penderent, bel-
 lum susceptū sit. Sed nec auxiliis nimis enixe
 Lacedæmonios iuuandos: Quippe memorem
 esse debere, alienam se victoriam, non suam
 instruere: Et eatenus bellum sustinendum, ne
 inopia deseratur. Nam regem Persarum, dis-
 sentientibus Græcis, arbitrum pacis ac belli
 fore: & quos suis non possit, ipsorum armis
 victurum: perfecto autem bello, statim ei
 cum victoribus dimicandum. Domesticis ita-
 que bellis Græciam obterendam, ne externis
 vacet; exæquandasque vires partium, & in-
 feriores auxilio leuandos. Non enim quietu-
 ros post hanc victoriam Spartanos, qui vin-
 dices se libertatis Græciæ professi sint. Grata
 oratio Tissaferni fuit. Itaque commeatus ma-
 lignè præbere classem regiam non totā mit-
 tere: ne aut victoriam totam daret, aut ne-
 cessitatem deponendi belli imponeret.

CAP. III. Interea Alcibiades hanc operam
 ciuibus venditabat; ad quæ cum legati Athe-

nienſium veniſſent, pollicetur hiſ amicitiã
 regis, ſi reſpub. à populo tranſlata ad ſenatum
 foret: ſperans, vt aut concordante ciuitate,
 dux belli ab omnibus legeretur: aut diſcor-
 dia inter ordines facta, ab altera parte in au-
 xiliũ vocaretur. Sed Athenienſibus imminẽte
 periculo belli, maior ſalutis quam dignitatis
 cura fuit. Itaque permittẽte populo imperiũ
 ad ſenatum tranſfertur. Qui cum iuſta gen-
 ti ſuperbia crudeliter in plebem conſuleret,
 ſingulis tyrannidis ſibi impotentiam vindicantibus,
 ab exercitu Alcibiades exul reuocatur,
 duxque claſſi conſtituitur. Statim igitur
 Athenas mittit, ex contraenti ſe cum exercitu
 venturum, recepturumque à quadringentis
 iura populi, niſi ipſi redderent. Hac denuntia-
 tione optimates territi, primo urbem prode-
 re Lacedæmoniis tentauerunt; dein cum id ne-
 quiſſent, in exilium profeſſi ſunt. Igitur Al-
 cibiades, in teſtino malo patria liberata, ſum-
 ma cura claſſem inſtruit; atque ita in bellum
 aduerſus Lacedæmonios pergit.

CAP. IV. Iã Mindarus & Pharnabazus, La-
 cedæmoniorum duces, inſtructis nauibus ex-
 peſtabant. Prælio commiſſo, victoria pæces
 Athenienſes fuit. In eo bello maior pars ex-
 ercitus, & omnes ferme hoſtium duces cæſi:
 naues LXXX. captæ. Interjectis quoque die-
 bus, cum bellum Lacedæmonij à mari in ter-
 ram tranſuuliſſent, iterato vincuntur. Hiſ ma-
 lis fracti, pacem petiere: Quam ne acciperent,
 opera eorum effectum eſt, quibus ea res quæ-
 ſtum præſtabat. Interea & Syracuſanorum
 auxilia, illatum à Carthaginienſibus Siciliae
 bellum, domum reuocauit: quibus rebus de-
 ſtitutis Lacedæmoniis, Alcibiades cum claſſe
 victrici Aſiam vaſtat: multis locis prælia facit:
 vbiq; victor recipit ciuitates, quæ deſe-
 rant; nonnullas capit, & imperio Athenien-

fiam adjicit: atque ita prisca nauali gloria vindicata, adjecta etiam laude terrestris belli desideratus ciuibus suis Athenas reuertitur. His omnibus præliis ducente naues hostium, & præda ingens capta. Ad hunc redeuntis exercitus triumphum effusa omnis multitudo obuiam procedit: & vniuersos quidem milites, præcipue tamen Alcibiadem mirantur: in hunc oculos ciuitas vniuersa, in hunc suspensa ora conuertit: hunc quasi de cælo missum, & vt ipsam Victoriâ contuentur: laudant quæ pro patria, nec minus admirantur quæ exul contra gesserit, excusantes ipsis iratum prouocatumque fecisse. Enim vero tantum in vno viro fuisse momenti, vt maximi imperij subuersi, & rursus recepti auctor esset; & vnde stetisset, eo se victoria transferret: fieretque cum eo mira quædam fortunæ inclinatio. Igitur omnibus non humanis tantum, verum & diuinis eum honoribus onerant: certant secum ipsi, vt rum contumeliosius eum expulerint, an reuocauerint honoratius. Ipsos illi deos gratulantes tulere obuiam, quorum execrationibus erat deuotus. Et cui paulo ante omnem humanam opem interdixerant, eum, si queant, in cælo posuisse cupiunt. Expleant contumelias honoribus, detrimenta muneribus, execrationes precibus. Non Siciliæ illis aduersa pugna in ore est, sed Græciæ victoria; non classes per illum amissæ, sed acquisitæ: nec Syracusarum, sed Ionæ, Hellepontique meminerunt. Sic Alcibiades nunquam mediocribus, nec in offensa, nec in fauore studiis suorum exceptus est.

CAP. V. Dum hæc aguntur à Lacedæmoniis, Lyfander classi belloque præficitur; & in locum Tissafernis, Darius rex Persarum filium suum Cyrum Ionæ Lydiæque præposuit: qui Lacedæmonios auxiliis opibusque ad spem

forti
Alci
prof
secul
infia
tino
lanti
nien
rât:
vt e
mut
belli
plus
bene
idec
duc
cor
Alci
faci
tura
citu

C
hab
sem
exe
Afi
fene
tum
maj
cæd
tant
rum
per
tur
ad
ta
libe
Ex
etc

fortunæ prioris erexit. Aucti igitur viribus, Alcibiadem cum centum nauibus in Asiam profectum, dum agros longa pace diuites, securius populatur, & prædæ dulcedine sine insidiarum metu sparfos milites habet, repentino aduentu oppressere: tantaque cædes palantium fuit, vt plus vulneris eo prælio Athenienses acciperent, quam superioribus dederât: & tâta desperatio apud Athenienses erat vt ex continenti Alcibiadem ducem Conone mutarent; arbitrantes victos se non fortuna belli, sed fraude imperatoris; apud quem plus prior offensa valuisset, quam recentia beneficia. Vicissè autem eum priore bello ideo tantum, vt ostenderet hostibus, quem ducem spreuissent, & vt carius eis ipsam victoriam venderet. Omnia enim credibilia in Alcibiade, vigor ingenij, & morum luxuria faciebat. Veritus itaque multitudinis impetum, denuo in voluntarium exilium proficiscitur.

CAP. VI. Itaque Conon Alcibiadi successus habens ante oculos cui duci successisset, classem maxima industria exornat: sed nauibus exercitus deerat fortissimis quibusque in Asiæ populatione amissis. Armantur tamen senes, aut impuberes pueri, & numerus militum sine exercitus robore expletur. Sed non magnam bello moram ætas fecit imbellis: cæduntur passim, aut fugientes capiuntur: tantaque strages, aut occisorum, aut captiuorum fuit, vt Atheniensium deletum non imperium tantum verum etiam nomen videretur. Quo prælio perditis & desperatis rebus, ad tantam inopiam rediguntur, vt consumpta militari ætate, peregrinis ciuitatem, seruis libertatem, damnatis impunitatem darent. Ex qua colluione hominum, conscripto exercitu, domini antea Græciæ, vix libertatem

tuebantur. Iterum tamen fortunam maris experiendam decernunt. tanta virtus animorum erat, ut cum paulo ante salutem desperauerint, nunc non desperent victoriam. Sed neque is miles erat, qui nomen Atheniensium tueretur: neque eæ vires, quibus vincere consuerant; neque ea scientia militaris in his, quos vincula non castra continuerant. Itaque omnes aut capti, aut occisi. Cum dux Conon eo prælio superfuisset solus crudelitatem civium metuens, cum octo navibus ad regem Cyprium concedit Euagoram.

CAP. VII: At dux Lacedæmoniorum rebus feliciter gestis, fortunæ hostium insultat; captivas naues cum prædâ bellica, in triumphum modum ornatas, mittit Lacedæmona: ac tributarias Atheniensium civitates, quas metus dubiæ belli fortunæ in fide tenuerat, voluntarias recepit; nec aliud ditionis Atheniensium præter urbem ipsam reliquit. Quæ cuncta cum Athenis nuntiata essent, omnes relictis domibus, per urbem discurrere pauidi: alius aliam sciscitari; auctorem nuntij requirere: non pueros imprudentia, non senes debilibiliras, non mulieres sexus imbecillitas domi tenet: adeo ad omnem ætatem tanti mali sensus penetrauerat. In foro deinde coeunt, atque ibi perpeti nocte fortunam publicam quæstibus iterant. Alij fratres, aut filios, aut parentes descent, cognatos alij, alij amicos cognatis chariores, & cum priuatis casibus querelam publicam miscent: iam se ipsos, iam ipsam patriam perituram, miserioremque incolumium, quam amissorum fortunam iudicantes: sibi quisque ante oculos obsidionem, famem, & superbum victoremque hostem proponetes: iam ruinam urbis & incendia, iam omnium captiuitatem & miseriam seruitu-

tem recordantes : feliciores prorsus priores
 verbis ruina ducentes , quæ incolumibus filiis
 parentibusque , tectorum tantum ruina taxa-
 tæ fiat. Nunc autem non classem, in quam, si-
 cuti pridem, confugiant, superesse, non exer-
 citum, cuius virtute seruati pulchriora pos-
 sent mania extruere.

CAP. VIII. Sic desictæ ac prope perditæ
 vrbi hostes superueniunt , & obsidione cir-
 cumdata obsessos fame vrgent. Sciebant enim
 neque ex aduictis copiis multum superesse,
 & ne nouæ aduehi possent, prouiderant: qui-
 bus malis Athenienses fracti , post longam
 famem, & assidua suorum funera, pacem pe-
 tituere : quæ ad dari deberet, diu inter Spar-
 tanos , sociosque deliberatum. Cum multi
 delendum Atheniensium nomen, urbemque
 incendio consumendam censerent, negarunt
 se Spartani , ex duobus Græciæ oculis alte-
 rum eruturos : pacem polliciti , si dimissa
 Pyrzum versus muri beachia deicerent, na-
 uesque quæ reliquæ forent, traderent ; res-
 que publica ex semetipsis xxx. rectores ac-
 ceperet. In has leges traditam sibi urbem
 Lacedæmonij formandam Lysandro tradi-
 derunt. Insignis hic annus & expugnatione
 Athenarum, & morte Darij regis Persarû, &
 exilio Dionysij Siciliæ tyranni fuit. Mutato
 statu Athenarum , etiam ciuium conditio
 mutatur. Triginta rectores reipublicæ con-
 stituuntur , qui sunt tyranni : quippe à
 principio tria millia sibi satellitam statuunt,
 quantum ex tot cladibus prope nec ciuium
 superfuerat : & quasi paruus hic ad conti-
 nendam ciuitatem exercitus esset , septin-
 gentos milites à victoribus accipiunt. Cædes
 deinde ciuium ab Alcibiade auspiciantur , ne
 iterum rempublicam sub obtentu liberatio-
 nis iouaderet, Quem cum profectum ad Ar-

taxerem Perfarum regem comperissent, citato itinere miserunt, qui eum interciperent: à quibus occupatus, cum occidi aperte non posset, viuis in cubiculo in quo dormiebat, crematus est.

CAP. IX. Liberati hoc vltoris metu tyranni, miseris vrbs reliquias cædibus & rapinis exhauriunt. Quod cum displicere vni ex numero suo Therameni dedicissent, ipsum quoque ad terrorem omnium interficiunt. Fit igitur ex vrbe passim omnium fuga; repleturque Græcia Atheniensium exulibus: quo etiam ipsum auxilium cum miseris eriperetur, (nam Lacedæmoniorum edito, ciuitates, exules recipere prohibebantur) omnes se Argos & Thebas contulere: ibi non solum tutum exilium egerunt, verum etiam spem recuperandæ patriæ receperunt. Erat inter exules Thrasibulus, vir strenuus, & domi nobilis, qui audendum aliquid pro patria & pro salute communi, etiam cum periculo ratus; adunatis exulibus, castellum Phylon Atticorum finium occupat: nec deerat quorundam ciuitatum tam crudeles casus miserantium fauor. Itaque Ismenias Thebanorum princeps, etsi publicis non poterat, priuatis tamen viribus adiuuabat: & Lysias Syracusanus orator, exul tunc, quingentos milites stipendio suo instructos, in auxilium patriæ communitatis eloquentiæ misit. Fit itaque asperum prælium: sed cum hinc pro patria summis viribus, inde pro aliena dominatione securius pugnaretur, tyranni vincuntur: victi in vrbs refugerunt, quam exhaustam cædibus suis, etiam armis spoliant. Deinde cum omnes Athenienses proditoris suspectos haberent, demigrare eos ex vrbe iubent, & in brachiis muri, quæ diruta fuerant, habitare extraneis militibus.

imp̄erium tuentes. Post hæc Thraſybulum corrupere, imperij ſocietatem pollicentes, conantur: quod cum non contigiſſet, auxilia à Lacedæmoniis petiuere: quibus accitis, iterato præliantur. In eo bello Critias & Hippoiochus, omnium tyrannorum læuiſſimi, cadunt.

CAP. X. Cæteris victis, cum exercitus eorum, ex quibus major pars Athenienſium erat, fugeret, magna voce Thraſybulus exclamat: Cur ſe victorem fugiant, potius quam vt vindicem communis libertatis adjuuent? Ciuium illam meminerat aciem non hoſtium eſſe: nec ſe ideo arma cepiſſe, vt aliqua victis adimat, ſed vt adempta reſtituat: xxx. ſe dominis, non ciuitati bellum inferre. Admonet deinde cognationis, legum, ſacrorum communiam; tum vetuſti per tot bella commilitij: orat miſereantur exulum ciuium, ſi tam patienter ipſi ſeruiant: reddant ſibi patriam, accipiant libertatem. His vocibus tantum promorum eſt, vt reuerſus in urbem exercitus, xxx. tyrannos emigrare Eleuſina iuberet, ſubſtitutis decem qui rempubl. regerent: qui, nihil exemplo prioris dominationis territi, eandem viam crudelitatis aggreſſi ſunt. Dum hæc aguntur, nuntiat Lacedæmone, in bellum Athenienſes exarſiſſe: ad quod comprimendum, Pautanias rex mittitur: qui miſericordia exulis populi permotus, patriam miſeris ciuibus reſtituit, & decem tyrannos ex vrbe Eleuſina migrare ad cæteros iuberet. Quibus rebus cum pax ſtatuta eſſet, interjectis diebus, repente tyranni non minus reſtitutos exules, quam ſe in exiliam actos indignantes, quaſi vero aliorum libertas, ſua ſeruitus eſſet; bellum Athenienſibus inferunt: ſed ad colloquium, veluti dominationem recepturi, progreſſu.

per insidias comprehensi, vt pacis victoribus
 trucidantur: populus quem emigrare iusserant,
 in urbem reuocatur. Atque ita per multa membra
 ciuitas dissipata, in vnum tantum corpus redigitur;
 & ne qua dissensio ex ante actis nasceretur,
 omnes iurejurando obstringuntur, discordiarum
 obliuionem fore. Interea Thebani Corinthiique
 legatos ad Lacedæmonios mittunt; qui ex manubiis
 portionem prædæ communis belli periculi-
 que petereat: quibus negatis, non quidem aperte
 bellum aduersus Lacedæmonios decernunt:
 sed tacitis animis tantam iram concipiunt,
 vt subesse bellum intelligi posset.

CAP. XI. Eodem fere tempore Darius rex
 Persarum moritur, Artaxerxe & Cyro filiis
 relictis. Regnum Artaxerxi, Cyro ciuitates,
 quarum præfectus erat, testamento legauit.
 Sed Cyro iudicium patris, iniuria videbatur.
 Itaque occulte aduersus fratrem bellum para-
 bat: quod cum nuntiatum Artaxerxi esset,
 accersitum ad se fratrem, & innocentiam
 dissimulatione belli simulantem, compedibus
 aureis vinxit: interfecissetque, ni mater pro-
 hibuisset, dimissus igitur Cyrus, iam non oc-
 cultè bellum, sed palam: nec per dissimulatio-
 nem, sed aperta professione parare cœpit: &
 auxilia vndique contrahit. Lacedæmonij me-
 mores Atheniensi bello enixe se eius opera
 adiutos, velut ignorantes cõtra quem bellum
 pararetur, decernunt auxilia Cyro mittenda,
 vbi res eius exegisset: quærentes apud Cyrum
 gratiam, & apud Artaxerxem, si vicisset, venig-
 patrocinia, cum nihil aduersus eum aperte
 decreuissent. Sed cum in bello fors prælij
 vtrunque fratrem pugæ obtulisset, prior
 Artaxerxes à fratre vulneratur: quem cum
 equi fuga periculo subtraxisset, Cyrus à co-
 horte regia oppressus, interficitur. Sic victor

Arta
 tu p
 coru
 in q
 Cyro
 que
 ter t
 tes,
 terim

B
 1 A
 2 L
 3 P
 4 I
 5 v
 6 C
 7 T
 8 A
 9 T

L
 opu
 peri

Artaxerxes, & præda fraterni belli, & exercitu potitur. In eo prælio decem millia Græcorum in auxilio Cyri fuere: quæ & in cornu, in quo steterant: vicerunt: & post mortem Cyri, neque armis à tanto exercitu vinci, neque dolo capi potuerunt: reuertentesque inter tot indomitas nationes, & barbaras gentes, per tanta itineris spatia virtute se vique terminos patriæ defenderunt.

LIBER VI.

BREVARIUM CAPITVM.

- 1 *Lacedæmonij Asia imperium affectantes bellum mouent. Rex Persarum Atheniensibus per Cononem auxilium concedit.*
- 2 *Lacedæmonij Ducem exercitus Agesilaum præficiunt. Cononem prudenter & fortiter gesta.*
- 3 *Pisandri & Cononum pugna in qua Lacedæmonij victi.*
- 4 *Inclinatio fortuna Lacedæmoniorum, quam Agesilai fortitudo sustentat.*
- 5 *Athenienses Iphicratem & Cononem Lacedæmonij opponunt. Athenæ ex Lacedæmoniorum spoliis instaurantur.*
- 6 *Gracia pax à Rege Persarum indulta, quæ Lacedæmonij magno suo malo turbant.*
- 7 *Thebanum Lacedæmonios accessunt, unde dubia Martis alea, & pugna ad Mantiniam.*
- 8 *Epaminonda fortissimi Thebanorum Ducis interitum, & elogium.*
- 9 *Totius Gracia labes post Epaminonda excessum.*

CAP. I.

Lacedæmonij, more ingenij humani, quo plura habent, eo ampliora cupientes, non contenti accessione Atheniensium opum vires sibi duplicatas, totius Asiæ imperium affectare coeperunt: sed maior pass

sub regno Persarum erat. Itaque Hercyllides dux in hanc militiam electus, cum videret sibi aduersus duos praefectos Artaxerxis regis, Pharnabazum & Tissafernem, maximarum gentium viribus succinctos, dimicandam, pacificam cum altero statuit. Aptior visus Tissafernes, vir & industria potior, & militibus Cyri quondam regis instructior, in colloquium vocatur, & statutis conditionibus, ab armis dimittitur. Hanc rem Pharnabazus apud communem regem criminatur, ut Lacedaemonios Asiam ingressos non repulerit armis, sed impensis regis aluerit: merceturque ab his ut differant bella, quam gerant, tanquam non ad vnus summam imperij detrimentum omne perueniat. Indignum ait bella non perfici, sed redimi, hostem pretio, non armis summoeri. His vocibus regem Tissaferni alienatum hortatur, ut in locum eius, naualis belli ducem eligat Conona Atheniensem qui amissa bello patria Cyri exulabat, quippe Atheniensibus, etsi fractae sint opes, manere tamen naualem usum, nec si eligendus sit ex vniuersis, meliorem alium esse. Acceptis igitur quingentis talentis, iussus est Conona classis praeficere.

CAP. II. His cognitis, Lacedaemonij & ipsi a rege Aegypti Hercynione auxilia naualis belli per legatos petunt, a quo centum triremes, & sexcenta millia modiorum frumenti missa: a ceteris quoque sociis ingentia auxilia contracta sunt. Sed tanto exercitui, & contra tantum ducem, deerat dignus imperator. Itaque postulantis sociis Agesilaum ducem, regem tunc Lacedaemoniorum: propter responsu oraculi Delphici, diu Lacedaemonij, an eum summam rei proponerent, deliberauerunt: quibus futurus imperij finis denuntiabatur, cum regium claudicasset imperiam: erat enim pede claudus. Ad postremum statuerunt

statu
impe
silau
re: no
tam
virtu
glori
bus c
ctum
Maga
gnam
milit
re sti
polce
milit
per e
iple a
quio
rum
inter
bella
hosti
inferi
qua l
nistr
perni
mitti
ta for
vasta
qued
terris
reuo
C A
profi
classe
li ten
cum
cura
sum

statuerunt, melius esse incesu regem, quam imperio regnum claudicare. Posteaquã Agesilaum cum ingentibus copiis in Asiam mittere: non facile dixerim quod aliad par ducum tam bene comparatum fuerit: quippe ætas, virtus, consiliũ, sapientia vtrique prope vna: gloria quoque rerum gestarum eadem: quibus cum paria omnia fortuna dederit; inuictum tamen ab altero vtrumque seruauit. Magnus igitur amborũ apparatus belli, magnæ res gestæ fuerunt. Sed Cononem seditio militum inuadit, quos præfecti regis fraudare stipendio soliti erant, eo instantius debita poscentibus quo grauiorem sub magno duce militiã præsumebant. Itaque Conon diu rege per epistolas frustra fatigato, ad postremum ipse ad eum pergit: à cuius aspectu & colloquio prohibitus est; quod eum more Persarum adorare nollet: agit tamen cum eo per internuntios, & queritur opulentissimi regis bellâ inopia dilabi, & qui exercitum parem hostibus habeat, pecunia vinci, qua præter; inferioremque cum ea parte virium inueniri, qua longe superior sit. rostatat dari sibi ministrum impensæ, quia pluribus id mandare perniciosum sit. Dato stipendio, ad classem remittitur: nec moram agendis rebus facit, multa fortiter, multa feliciter agit: agros hostiles vastat: vrbes expugnat; & quasi tempestas quædam cuncta prostrernit. Quibus rebus territi Lacedæmonij, ad patriæ subsidium, reuocandum ab Asia Agesilaum decernunt.

C A P. III. Interim Pisandrus ab Agesilao proficiscente dux patriæ relictus, ingentem classem summis viribus instruit, fortunam belli tentaturus. Nec non & Conon tunc primũ cum hostium exercitu concursurus, magna cura ordinat suos. Summa igitur non tam dussus in eo prælio, quam militum æmulatione

fuit. Nam & ipse dux Conon non tam Persis, quam patriæ studebat; & sicut afflictis Atheniensium rebus, auctor amissæ dominationis fuerat: sic volebat idem haberi reddita, patriamque vincendo recipere, quã victus amiserat: eo speciosius, quod ne ipsorum quidẽ Atheniensium, sed alieni imperij viribus dimicet, pugnaturus periculo regis, victurus præmio patriæ; gloriamque diuersis artibus, quam priores ciuitatis suæ duces consecuturus: quippe illos vincendo Persas, patriam defendisse: se Persas victores faciendo, restitutum patriam esse. Porro Pisandrus pro cõiunctione Agesilai, etiam virtutum æmulator erat, contendebatque ne à rebus gestis eius, & gloriæ splendore decederet; neue tot bellis ac seculis quæsitum imperium, breuis momenti culpa subuerteret. Eadem militum & omnium regum cura erat, quos maior sollicitudo cruciabat: nõ tam ne ipsi quæsitæ opes amitterent, quam ne pristinas Athenienses reciperent. Sed quanto maius prælium fuit, tanto & clarior victoria Cononis. Victi Lacedæmonij fugam capessunt, præidia hostium Athenis deducuntur, populo restituta dignitate conditio seruilis eripitur: multæ quoque ciuitates recipiuntur.

CAP. IV. Hoc initium Atheniensibus resumendæ potentia, & Lacedæmonis habendæ finis fuit. Namque velut cum imperio etiam virtutem perdidissent, contemni à finitimis cœpere. Primi igitur Thebani auxiliantibus Atheniensibus, bellum his intulere: quæ ciuitas ex infimis incrementis, virtute Epaminondæ ducis, ad spem imperij Græciæ erecta est. Fit itaque terrestre prælium, eadem Lacedæmoniorum fortuna, qua pugnatum aduersus Conona nauali prælio fuerat. In eo bello Lylander, quo duce Athenienses victi à

Iace
quo
tio
ban
ad
exp
om
nij
ira
arce
teri
nia
ru,
sus
vire
fun
uer
dif
ind
ipl
C
ver
in
ex
Bo
an
du
vir
et
au
per
ria
Co
se
ru
fo
ad
Co
gi

Lacedæmoniis fuerant, interficitur. Pausanias quoque alter dux Lacedæmoniorum prodicionis accusatus, in exilium abiit. Igitur Thebani potiti victoriam, vniuersum exercitum ad urbem Lacedæmoniorum ducunt, facilem expugnationem rati, quoniam deserti à sociis omnibus erant: quod metuentes Lacedæmonij, regem suum Agesilaum ex Asia, qui ibi magnas res gerebat, ad defensionem patriæ accesserunt. Occiso enim Lyfandro, nullius alterius fiduciam ducis habebant. Cuius quoniam serus aduentus erat, conscripto exercitu, obuiam hosti procedunt. Sed vicis, aduersus paulo ante victores, nec animus, neque vires pares fuere. Prima igitur congressione funduntur. Deletis iam suorum copiis, superuenit rex Agesilaus, qui restituto prælio, non difficulter, recenti & multis expeditionibus indurato milite, hostibus victoriam eripuit; ipse tamen grauius sauciatur.

CAP. V. Quibus rebus cognitis, Athenienses verentes, ne iterum Lacedæmoniis victoribus, in pristinam sortem seruitutis redigerentur, exercitum contrahunt, eumque in auxilium Bœotiorum per Iphicratem, viginti quidem annos natum sed magnæ indolis iuuenem, duci iubent. Hujus adolescentis supra ætatem virtus admirabilis fuit; nec vnquam ante eum Athenienses, inter tot tantosque duces, aut spei majoris, aut indolis maturioris imperatorem habuerunt; in quo non imperatoris tantum, verum & oratoris artes fuere. Conon quoque, audito reditu Agesilai, & ipse ex Asia ad depopulandos Lacedæmoniorum agros reuertitur: atque ita, vadique belli formidine circumstrepente, clausi Spartani ad summam desperationem rediguntur. Sed Conon vastat hostium terras, Athenas pergit: vbi magno ciuium gaudio exceptus, plus

tamen tristitiæ ipse ex incensa, & diruta à Lacedæmoniis patria, quam latitiæ ex recuperata post tantum temporis, cepit. Itaque quæ incensa fuerant, prædarum sumpu & exercitu Persarum restituit: quæ diruta refecit. Fatum illud Athenarum fuit, vt ante à Persis cremata, manibus eorum: & nunc à Lacedæmoniis diruta, ex spoliis Lacedæmoniorum restituerentur: versa quoque vice, nunc haberent socios, quos tunc hostes habuerant; & hostes nunc paterentur, cum quibus iuncti tunc arctissimis societatis vinculis fuerant.

C A P. VI. Dum hæc geruntur, Artaxerxes rex Persarum, legatos in Græciam mittit per quos iubet omnes ab armis discedere: qui aliter fecisset, cum se pro hoste habiturum: ciuitatibus libertatem suaque omnia restituit: quod non Græciæ laboribus assiduisque bellorum interneciuis odiis consulens fecit, sed ne occupato sibi Aegyptio bello, quod propter auxilia, aduersus præfectos suos Lacedæmoniis missa susceperat, exercitus sui in Græcia detinerentur. Fessi igitur tot bellis Græci, cupide paruere. Hic annus non eo tantum insignis fuit, quod repente pax tota Græcia facta est: sed etiam eo quod eodem tempore vrbs Romana à Gallis capta est. Sed Lacedæmonij securis insidiantes, absentiam Arcadum speculati, castellum eorum expugnant occupatoque præsidium imponunt. Itaque armato instructoque exercitu, Arcades adhibitis in auxilium Thebanis, amissa bello reuertunt. In eo prælio Archidamus dux Lacedæmoniorum vulneratur; qui cum cædi suos jam vt victos videret, per præconem corpora interfectorum ad sepulturam poscit. Hoc est enim signum apud Græcos victoriæ traditæ. Qua confessione con-

70. tenti Thebani signum parcendi dedere.

CAP. VII. Paucis deinde post diebus, neutris quicquam hostile facientibus, cum quasi tacito consensu induciæ essent, Lacedæmoniis alia bella aduersus finitimos gerentibus, Thebani Epaminonda duce, occupandæ urbis eorum spem ceperunt. Igitur principio noctis, taciti Lacedæmona proficiscuntur: non tamen aggredi incautos potuerunt. Quippe lenes, & cetera imbellis ætas, cum aduentum hostium præsensissent in ipsis portarum angustiis armati occurrunt; & aduersus quindecim millia militum, non amplius centum jam effœtæ ætatis viri, pugna se offerunt. Tantum animorum viriumque patriæ & penatium conspectus subministrat; tantoque præsentia, quam recordatione sui, majores spiritus largiuntur. Nam vt videre, inter quæ, & pro quibus starent, aut vincendum sibi, aut moriendum censuerant. Pauci igitur sustinere senes aciem, cui par ante diem vniuersa iuuentus esse non potuit, in eo prælio duo duces hostium cecidere. Cum vincerem, Ageusilæ aduentu nuntiato, Thebani recessere: nec bellum diu dilatatum: siquidem Spartanorum iuuentus, senum virtute & gloria incensa, teneri non potuit, quia ex continenti, acie decerneret. Cum victoria Thebanorum esset, Epaminondas, dum non ducis tantum, verum etiam fortissimi militis officio fungitur, grauius vulneratur. Quo audito, his ex dolore metus, & illis ex gaudio stupor injicitur; atque ita veluti ex placito consensu à prælio disceditur.

CAP. VIII. Post paucos deinde dies Epaminondas decedit, cum quo vires quoque reipubl. ceciderunt. Nam sicuti telo si primam aciem præfegeris, reliquæ ferro vim nocendi sustuleris: sic illo velut mucrone

teli ablato duce Thebanorum, rei quoque
 publicæ vires hebetatæ sunt: ut non tam il-
 lum amisisse, quam cum illo interiisse omnes
 viderentur. Nam neque hunc ante ducem vl-
 lum memorabile bellum gessere, nec postea
 virtutibus, sed cladibus insignes fuere: ut
 manifestum sit patriæ gloriam & natam, &
 extinctam cum eo fuisse. Fuit autem incer-
 tum, vir melior, an dux esset. Nam & impe-
 rium non sibi semper, sed patriæ quæsiuit: &
 pecuniæ adeo parcus fuit, ut sumptus funeri
 defuerit. Gloriæ quoque non cupidior quam
 pecuniæ: quippe reculant; omnia imperia in-
 gesta sunt: honoresque ita gessit, ut orna-
 mentum non accipere, sed dare ipsi dignitati
 videretur. Iam litterarum studium, iam Phi-
 losophiæ doctrina tanta, ut mirabile videretur,
 unde tam insignis militiæ scientia homini
 inter literas nato. Neque ab hoc vitæ propo-
 sito mortis ratio dissensit. Nam ut relatus in
 castra semianimis, vocem spiritumque colle-
 git, id vnum à circumstantibus requisivit, num
 cadenti sibi scutum ademisset hostis. Quod ut
 seruatum audiuit, allatumque velut laborum
 gloriæque socium osculatus est. Iterum quæ-
 siuit, vtri vicissent. Ut audiuit Thebanos, Be-
 ne agere se rem, dixit: atque ita velut gratu-
 labundus patriæ, expirauit.

CAP. IX. Huius morte etiam Atheniensium
 virtus intercidit. Siquidem amisso cui æmula-
 ri consueuerant, in segnitiam torporemque
 resoluti, non ut olim in classem exercitus-
 que, sed in dies festos apparatusque ludo-
 rum, reditus publicos effundunt; & cum acto-
 ribus nobilissimis poetisque theatra cele-
 brant, frequentius scenam quam castra vi-
 sentes; versificatoresque meliores, quam
 duces laudantes. Tunc vectigal publicum,
 quo antea milites & remiges alebantur,

cum vibano populo, diuidi ceptum est. Quibus rebus effectum est, vt inter otia Græcorum sordidum & obscurum antea, Macedonum nomen emergeret: & Philippus obles triennio Thebis habitus, Epaminondæ & Pelopidæ virtutibus eruditus regnum Macedoniæ, Græciæ & Asiæ ceruicibus, velut iugum seruitutis imponeret.

LIBER VII.

BREVIARIUM CAPITVM.

- 1 Macedonia vetus nomen, populus, primi Reges.
- 2 Perdicca Regis familia illustris & infans Europæ nobile facrum.
- 3 Legati Persarum ad Amyntam perularia sua dant penas.
- 4 Pax Macedonia Bubaris Reguli Persæ opera conciliatur. Tragædia in familia Amyntæ, Alexandri Macedonis aui.
- 5 Philippi Macedonis vari casus, fratribus dolo materno vira sublati à populo compulsus regnum suscipit.
- 6 Iniria regni Philippici laude & obseruatione dignissima, bella, coniugium, vitia & virtutes eiusdem.

CAP. I.

Macedonia ante nomine Emathionis regis, cuius prima virtutis experimenta in illis locis extant, Emathia cognominata est. Hujus sicuti incrementa modica, ita termini perangusti fuere. Populus Pelasgi, regio Bœotia dicebatur. Sed postea virtute regum, & gentis industria, subactis primo finitimis, mox populis nationibusque, imperium vsque extremos Orientis terminos prolatum. in regione Pæonia, quæ nunc portio est Macedoniæ, regnasse fertur Pelegon pater Asteropzi, cuius Trojano bello, inter

clarissimos viadices vrbis, nomen accepimus. Ex alio latere in Europa regnum Europus nomine tenuit. Sed & Caranus cum magna multitudinē Græcorum, sedes in Macedonia responso oraculi iussus querere, cum in Emathiam venisset, urbem Aedessam, nōa sentiētibus oppidanis, propter imbrium & nebulæ magnitudinem, gregem captarum, imbrem fugiētium, secutus, occupauit, reuocatusque in memoriam oraculi, quo iussus erat, ducibus captis imperium querere, regni sedem statuit, religioseque postea obseruauit quocunque agnea moueret; ante signa eadem captas, habere ceptorum duces habiturus, quas regni habuerat auctores. Urbem Aedessam ob memoriam muneris Aegeas, populum Aegeatas, vocauit. Pulso deinde Mida (nam is quoque portionem Macedoniae tenuit aliisque regibus pulsus, in locum omnium solus successit, primusque adunatis gentibus variorum populorum, veluti vnum corpus Macedoniae fecit; crescentique regno, valida incrementorum fundamenta constituit.

CAP. II. Post hunc Perdica regnavit, cuius & vita illustris, & mortis postrema, veluti ex oraculo præcepta, memorabilia fuere. Siquidē senex moriens, Argæo filio mostrauit locū: quo condi vellet, ibique non sua tantum, sed & succedentium sibi regum ossa poni iussit, præfatus, quoad ibi conditæ posterorum reliquæ forent, regnum in familia mansurum: creduatque hae superstitione extinctam in Alexandro stirpem, quā locum sepulturæ mutauerit. Argæus moderate, & cum amore popularium administrato regno successorem filium Philippum reliquit: qui immatura morte raptus, Europum, paruulum admodum instituit heredem, Sed Macedonibus assidua

Haec
re:q
tio i
terre
li ce
dium
prol
men
ante
defui
quod
peras
bar, c
factu
magn
hosti
bus, c
cedin
egres
dro
ment
ne, va
CA
rum
vbiqu
mitti
subig
regna
cessi
cuto
gem
futur
benig
cente
rum
conu
Perf
vt ve
stant

Haec certamina cum Thracibus & Illyriis fuerant: quorum armis veluti quotidiano exercitio indurati, gloria bellicæ laudis finitimos terrebant. Igitur Illyrij infantiam regis pupilli contemnentes, bello Macedonas aggrediuntur: qui prælio pulsi, rege suo iam cunis prolato, & poenæ aciem posito, acrius certamen repetiunt: tanquam ideo victi fuissent antea, quod bellantibus sibi regis sui auspicia defuissent; futuri vel propterea victores, quod ex superstitione animum vincendi ceperant: simul & miseratio eos infantis tenebat, quem, si victi forent, captivum de rege facturi videbantur. Conserto itaque prælio, magna cæde Illyrios cadere, ostenderuntque hostibus suis, priore bello regem Macedonibus, non virtutem defuisse. Huic Amyntas succedit, & propria virtute, & Alexandri filij egregia indole insigniter clarus: cui Alexander tanta omnium virtutum natura ornamenta extiterit, ut etiam Olympio certamine, vario ludicrorum genere contenderit.

CAP. III. Cum interim Darius rex Persarum, turpi ab Scythia fuga summo, ne ubique deformis militiæ damnis haberetur, mittit cum parte copiarum Megabazum ad subigendam Thraciam, ceteraque eius tractus regna: quibus pro ignobili momento erat accessura Macedonia. Qui brevi tempore executo regis imperio, legatis ad Amyntam regem Macedoniae missis, obsides in pignus futurae pacis dari sibi postulabat. Sed legati benigne excepti, inter epulas ebrietate crescente, rogant Amyntam, ut apparatus epularum adliciat ius familiaritatis, adhibitis in conviviis suis ac filij vxoribus: id apud Persas haberi pignus ac fœdus hospitij. Quæ ut viderunt, petulantius Persis eas contrectantibus, filius Amyntæ Alexander rogat pa-

rem, respectu ætatis ac grauitatis suæ abiret conuiuio, pollicitus se hospitum temperatum iocos. Quo digresso, mulieres quoque paululum è conuiuio euocat, cultius exornaturus, gratioresque reducturus. In quarum locum matronali habitu exornatos iuuenes supponit, eosque petulantiam legatorum, ferro, quod sub veste gerebant, compescere iubet. Atque ita interfectis omnibus, ignarus rei Megabazus, cum legati non redirent, mittit eo cum exercitus parte Bubarem, ut in bellum facile & mediocre: dedignatus ipse ire, ne dehonestaretur prælio tam fœdæ gentis. Sed Bubares ante bellum, amore filię Amyntæ captus, omisso bello nuptias facit, depositisque hostilibus animis, in affinitatis iura succedit.

CAP. IV. Post discessum à Macedonia Bubaris, Amyntas rex decedit, cuius filio & successori Alexandro, cognatio Bubaris non Dario tantum temporibus pacem præstitit: verum etiam Xerxem adeo conciliauit, ut cum Græciam veluti tempestas quædam occupasset, inter Olympum Hæmumque montes totius regionis eum imperio donauerit. Sed nec virtute minus, quam Persarum liberalitate regnum ampliauit. Per ordinem deinde successionis, regnum Macedoniæ ad Amyntam fratris eius Menelai filium peruenit. Hic quoque insignis industria, & omnibus imperatoris virtutibus instructus fuit: qui ex Eurydice tres filios sustulit, Alexandrum, Perdiccam, & Philippum Alexandri Magni Macedonis patrem, & filiam Euryonem. Ex Cygnæ autem Archelaum, Archideum, Menelaum. Cum Illyriis deinde, & cum Olynthiis graua bella gessit. Inskliis autem Eurydices vxoris, quæ nuptias generi pacta, occidendum virum, regnumque adultero tradendum sui-

ceperat, occupatus fuisset, ni filia pellicatum matris, & sceleris consilia prodidisset. Functus itaque tot periculis. senex decessit, regno, maximo ex filiis Alexandro, tradito.

CAP. V. Igitur Alexander inter prima initia regni, bellum ab Illyriis pacta mercede, & Philippo fratre dato obside, redemit. Interiecto quoque tempore per eundem obsidem cum Thebanis gratiam pacis reconciliat: quæ res Philippo maxima incrementa egregiæ indolis dedit. Siquidem Thebis trieni obses habitus, prima pueritiæ rudimenta, in vrbe seueritatis antiquæ, & in domo Epaminondæ, summi & philosophi & imperatoris, deposuit. Nec multo post Alexander insidiis Eurydices matris appetitus occumbit: cui Amyntas in scelere deprehensæ propter communes liberos, ignarus eisdem quandoque exitiosam fore, perpercerat. Frater quoque ejus perdicca pari insidiarum fraude decipitur. Indignum prorsus, libidinis causa liberos à matre vitæ, priuatos, quam scelerum suorum supplicii liberorum contemplatio vindicauerat. Perdiccæ hoc indignior cædes videbatur, quod ei apud matrem misericordiam nec paruulus quidem filius conciliauerat. Itaque Philippus diu non regem, sed tutorem pupilli egit. At vbi grauiora bella imminebant, seruumque auxilium in expectatione infantis erat, compulsus à populo regnum suscepit.

CAP. VI. Vt est ingressus imperium magna de illo spes omaibus fuit; & propter ipsius ingenium, quod magnum spondebat virum; & propter vetera Macedoniæ fata: quæ cecinerant, vno ex Amyntæ filiis regnante, floreatissimum fore Macedoniæ statum: cui spei scelus matris hunc residuum fecerat. Principio regni, cum hinc cædes fratrum in-

digne peremptorum, inde hostium multitudine: hinc insidiarum metus, inde inopia continuis bellis exhausti regni, immaturam aetatem tyronis vrgerent; bella, quae velut conspiratione quadam ad opprimendam Macedoniam, multarum gentium ex diuersis locis vno tempore confluebant quoniam omnibus par esse non poterat, dispensanda ratus; alia interposita paetione componit; alia redimit, facillimis quibusque aggressis quorum victoria & militum trepidos animos firmaret, & contemptum sibi hostium demeret. primum illi cum Atheniensibus certamen fuit: quibus per insidias victis, metu belli grauioris, cum interficere omnes posset, incolentes sine pretio dimisit. Post haec bello in Illyrios translato, multa millia hostium eegit, urbem nobilissimam Larissam capit. Hinc Thessaliam non praedae cupiditate, sed quod exercitui suo robur Thessalorum equitum adungere gestiebat, nihil minus quam bellum metuentem, improuisus expugnat, vnuque corpus equitum pedestriumque copiarum inuicti exercitus fecit. Quibus rebus feliciter prouenientibus, Olympiadem, Neoptolemi regis Molossorum filiam vxorem ducit; conciliante nuptias fratre patruelis, altore virginis Arruba rege Molossorum, qui sororem Olympiadis Troadam in matrimonium habebat: quae causa illi exitij, maiorumque omnium initium fuit. Nam dum regni incrementa assuitate Philippi acquisitum sperat, proprio regno ab eodem priuatus in exilio conuenit. His ita gestis, philippus jam non conteatus summouere bella, vltro etiam quietos lacescit. Cum Methonam urbem oppugnaret, in praetereuntem de muris sagitta iacta, dextrum oculum regis effodit. Quo vulnere nec segnior in bellum, nec

fracundior aduersus hostes factus est; adeo ut interjectis diebus pacem deprecantibus dederit; nec moderatus tantum, verum etiam mitis aduersus victos fuerit.

LIBER VIII.

BREVIARIUM CAPITVM.

- 1 *Græcia clades sub Philippo Macedone. Thebani & Phocenses ciuili bellii faces.*
- 2 *Thebani Philippum accersunt, qui Phocenses opprimit. Athenienses saluti publicæ pro virili consulunt.*
- 3 *Contra Philippum Græciam lacerat, Cappadociam Macedonia adiungit. Olynthios delet. Lacrocinium exercet variis modis.*
- 4 *Atheniensibus, Tessalus, Bæotia & Phocensibus callidè imponit.*
- 5 *Phocenses ad deditiorem, & reliquos Græcos cogit ad seruite obsequium.*
- 6 *Monarchiam cum summa iniustitia constituit.*

CAP. I.

GRÆCIÆ ciuitates dum imperare singulæ cupiunt, imperium omnes perdidērunt: quippe in mutuū exitiū sine modo ruentes, omnibus perire quod singulæ amitterent, non nisi oppressæ senserunt. Si quidem Philippus rex Macedoniae, velut è specula quadam, libertati omnium insidiatus, dum contentiones ciuitatium alit, auxiliū inferioribus ferendo, victos pariter victoresque subire regiam seruitutem coëgit. Causa & origo huius mali Thebani fuere: qui cum rerum potireatur, secundam fortunam imbecillo animo ferentes, victos armis Lacedæmonios & Phocenses, quasi parua supplicia cædibus & rapinis luissent, apud commune Græciæ conciliū superbe accusauerunt. Lacedæmo-

niis criminai datum, quod arcem Thebanam induciarum tempore occupassent: Phocensibus, quod Bœotiam depopulati essent: prorsus quasi post arma & bellam, locum legibus reliquissent. Cum iudicium arbitrio victorum exerceretur; tanta pecunia damnatur, quanta exsolui non posset. Igitur Phocenses, cum agris, liberis, conjugibusque priuarentur, desperatis rebus, Philomelo quodam duce, velut deo irascentes, templum ipsum Apollinis Delphis occupauere. Inde auro, & pecunia eliuites, conducto mercenario milite, bellum Thebanis intulerunt. Factum Phocensium, tametsi omnes execrarentur propter sacrilegium, plus tamen inuidiæ Thebanis, à quibus ad hanc necessitatem compulsi fuerant, quam ipsis intulit. Itaque auxilia his & ab Atheniensibus, & à Lacedæmoniis missa. Prima igitur congressione Philomenus Thebanos castris exiit. Sequenti prælio primus inter confertissimos dimicans cecidit, & sacrilegij pœnas impio sanguine luit. In huius locum dux Onomarchus creatur.

CAP. II. Aduersus quem Thebani Thessalique non ex ciuibus suis, ne victores potentiam ferre non possent; sed Philippum Macedoniæ regem ducem eligunt; & externæ dominationi, quam in suis timuerunt, sponte succedunt. Igitur Philippus, quasi sacrilegij, non Thebanorum vltor esset, omnes milites coronas laureas sumere iubet, atque ita veluti deo duce in prælium pergit. Phocenses insignibus dei conspectis, conscientia delictorum territi, abiectis armis fugam capessunt, pœnasque violatæ religionis sanguine & cædibus suis pendunt. Incredibile quantum ea res apud omnes nationes Philippo gloriæ dedit. illum vindicem sacrilegij, illum vltorem religionum quod orbis viribus expiari

debut, solum qui piacula exigeret extitisse dignum. Itaque diis proximus habetur, per quem deorum majestas vindicata sit. Sed Athenienses audito belli euentu, ne in Græciam Philippus transfret, angustias Thermopylarum pari ratione sicuti antea aduenientibus perlis occupauere; sed nequaquam simili aut victute, aut causa: siquidem tunc pro libertate Græciæ nunc pro sacrilegio publico; tunc à rapina hostium templa vindicaturi, nunc aduersus vindices, templorum raptores defensuri; aguntque propugnatores sceleris, cuius turpe erat alios vindices fuisse: immemores prorsus, quod in dubiis rebus suis, illo deo etiam consiliorum auctore vti fuerant: quod illo duce tot bella victores inierant: tot vrbes auspiciato condiderant: tantum imperium terra marique quæsierant: quod nihil sine maiestate numinis eius aut priuatæ vnquam, aut publicæ rei gesserant. Tantum facinus admisisse ingenia omni doctrina exculta, pulcherrimis legibus institutisque formata, vt quid post hac succedere iure barbaris possent, non haberent.

CAP. III. Sed nec Philippus melioris fidei aduersus socios fuit: quippe veluti timens, ne ab hostibus sacrilegij scelere vinceretur, ciuitates quarum paulo ante dux fuerat, quæ sub auspiciis eius militauerant, quæ gratulaturæ illi sibi que victoriam fuerant, hostiliter occupatas diripuit: coniuges liberosque omnium sub corona vendidit: non deorum immortalium templis, non ædibus sacris, non diis penatibus publicis priuatisque, ad quos paulo ante ingressus hospitaliter fuerat, percipit: prorsus vt non tam sacrilegij vltor extitisse, quam sacrilegiorum licentiam quæfisse videretur. Inde veluti rebus egregie gestis, in Cappadociam trajicit: vbi bello pari

perfidia gesto, captisque per dolum & occi-
 sis finitimis regibus, vniuersam prouinciam
 imperio Macedoniz adjungit. Deinde ad
 abolendam inuidiz famam, qua insignis præ-
 ter cæteros tunc temporis habebatur per
 regna mittit, & opulentissimas ciuitates, qui
 opinionem fererent, regem Philippum mag-
 na pecunia locare, & muros per ciuitates, &
 fama, & templa facienda; & vt per præcones
 susceptores sollicitarent: Qui cum in Macedo-
 niam venissent, variis dilationibus frustrati,
 vim regiz maiestatis timentes, taciti profici-
 cebaatur. Post hæc Olynthios aggreditur:
 receperant enim per misericordiam, post cæ-
 dem vnus, duos fratres ejus, quos Philippus
 ex nouerca genitos, veluti participes regni
 interficere gestiebat. Ob hanc igitur causam
 urbem antiquam & nobilem excindit, &
 fratres olim destinato supplicio tradit: præ-
 daque ingenti pariter & parricidij voto frui-
 tur. Inde quasi omnia, quæ agitasset animo, ei
 licerent, auraria in Thessalia, argenti metalla
 in Thracia occupat. Et ne quod jus vel fas
 inuiolatam prætermitteret, piraticam quo-
 que exercere instituit. His ita gestis forte
 euenit, vt cum fratres duo, reges Thraciz,
 non contemplatione iustitiz ejus, sed inui-
 cem metuentes ne alterius viribus accede-
 rer, disceptationum suarum iudicem elige-
 rent. Sed Philippus, more ingenij sui, ad judi-
 cium veluti ad bellum, inopinantibus fratri-
 bus instructo exercitu superuenit: & regno
 vtrumque non iudicis more, sed fraude la-
 tronis ac scelere spoliauit.

CAP. IV. Dum hæc aguntur, legati Athe-
 niensium petentes pacem ad eum venerunt.
 Quibus auditis, & ipse legatos Athenas cum
 pacis conditionibus misit: ibique ex commo-
 do vtrorumque pax facta. Ex cæteris quo-

que Græciæ ciuitatibus, non pacis amore, sed belli metu legationes venere. Siquidem crudescente ira, Theſſali, Bœotique orant, vt profeſſum aduerſum Phocenſes ducem Græciæ exhibeat: tanto odio Phocenſium arden- tes, vt oblitæ cladum ſuarum perire ipſi quam non perdere eos præoptarent; expertamque Philippi crudelitatem pati, quam parcere hoſtibus ſuis mallent. Contra Phocenſium legati, adhibitis Lacedæmoniis & Athenienſibus, bellam deprecabantur, cuius ab eo dilationem ter jam emeret. Ecœdum proſus miſerandumque ſpectaculum, Græciam etiam nunc & viribus, & dignitate orbis terrarum principem; regum certè gentiumque ſemper victricem, & multarum adhuc urbium dominam, alienis excubare ſedibus; aut rogan- tem bellum, aut deprecantem in alterius ope omnem ſpem poſuiſſe orbis terrarum vindices: eoque diſcordia ſua, ciuilibusque bellis redactos, vt aduſentur vltro ſordidam paulo ante clientelæ ſuæ partem: & hæc potiſſimum facere Thebanos Lacedæmonioque, antea inter ſe imperij, nunc Græciæ imperantis æmulos. Philippus, venditatione gloriæ ſuæ, tantarum urbium ſatiſtidium agit: atque vtros potiſſus dignetur, æſtimat. Secreto igitur auditis vtriuſque legationibus, his veniam belli pollicetur, iurejurando adactis, reſponſum nemini prodituros: illis contra venturum ſe auxiliumque laturum. Vtroſque vetat parare bellum, aut metuere. Sic variato reſponſo ſecuris omnibus Thermopylarum anguſtias occupat.

CAP. V. Tunc primum Phocenſes captos ſe fraude Philippi animaduertentes, trepidi ad arma confugiunt. Sed neque ſpatium erat inſtruendi belli, nec tempus ad contrahenda auxilia: & Philippus excidium minabatur, ni

fieret deditio. Victi igitur necessitate, p̄acta salute se dederunt. Sed p̄actio eius fidei fuit, cuius antea fuerat deprecati belli promissio. Igitur cæduntur passim rapiunturque; non liberi parentibus, non conjuges maritis, non deorum simulacra templis suis relinquuntur. Vnum tantum miseris solatium fuit, quod, cum Philiippus portione prædæ socios fraudasset, nihil rerum suarum apud inimicos viderant. Reuersus in regnum, vt pecora pastores nunc in hybernos, nunc in æstiuos saltus trajiciunt, sic ille populos & vrbes, vt illi vel replenda, vel derelinquenda quæque loca videbantur, ad libidinem suam transfert. Miseranda vbique facies, & excidio similis erat: Non quidem pavor ille hostilis, nec discursus per urbem militum erat: non tumultus armorum, non bonorum atque hominum rapina: sed tacitus interor & luctus, verentibus ne ipsæ lacrymæ pro contumacia haberentur. Crescit dissimulatione ipsa dolor; hoc altius demissus, quo minus profiteri licet. Nuac sepulchra majorum, nunc veteres penates, nunc tecta, in quibus geniti erant, in quibusque genuerant, considerabant: miserantes nunc vicem suam, quod in eam diem vixissent; nunc filiorum, quod non post eam diem nati essent.

CAP. VI. Alios populos in finibus ipsis, hostibus opponit: alios in extremis (regni terminis) statuit: quosdam bello captos in supplementis urbium diuidit. Atque ita ex multis gentibus nationibusque vnum regnum populumque constituit. Compositis ordinatisque Macedoniæ rebus, Dardanos, cæterosque finitimos fraude captos expugnat. Sed nec à proximis manus abstinet. Siquidem Arrybam regem Epiri, vxori suæ Olympiadi arctissima cognatione iunctum, pellere

regno
ejus,
honest
mine
tatum
confue
quia h
regal
peruer
ad mo
nec in
mit re
fecit a

B R

1 Ph

i

2 A

3 Tr

n

a

4 Vi

b

5 Gr

6 Pa

7 Ph

8 Ph

N

cit

&

opes

bellu

regno statuit; atque Alexandrum priuignum
 ejus, vxoris Olympiadis fratrem, puerum
 honestæ pulchritudinis, in Macedoniam no-
 mine sororis arcessit, omnique studio solici-
 tatum spe regni, simulato amore ad stupri
 consuetudinem perpulit, majora in eo obse-
 quia habiturus, siue conscientiæ pudore, siue
 regni beneficio. Cum igitur ad viginti annos
 peruenisset, ereptum Arrybx regnum puero
 ad modum tradit, scelestus in vtroque. Nam
 nec in eo jus cognationis seruauit, cui ad-
 mit regnum; & cum cui dedit, impudicum
 fecit antequam regem.

LIBER IX.

BREVIARIUM CAPITVM.

- 1 *Philippus cogitat de Græcia subjuganda; ideo Byzantium, sed frustra obsidet.*
- 2 *A Scytharum rege variis modis deluditur, unde pugna & præda abducta.*
- 3 *Triballi Philippum præda spoliant. Athenienses & Thebanos Philippus prælio atterit.*
- 4 *Victoria moderate vitur: sauit in Thebanos, qui fortiter se gerunt.*
- 5 *Græciam pacare studet, ut Persas bello adoriatur.*
- 6 *Pansamas Philippum obruncat, v'tionem ab iniquo iudice exigens.*
- 7 *Philippus Olympiade & Alexandro conficiis interficitur.*
- 8 *Philippi elogium ejusdemque cum Alexandro filio & successore comparatio.*

CAP. I.

IN Græciam Philippus cum venisset, sollicitatus paucarum ciuitatum direptione; & ex præda modicarum urbium, quantæ opes vaiuersarum essent, animo prospiciens, bellum toti Græciæ inferre statuit. Ad cuius

emolumentum egregie pertinere ratus, Byzantium, nobilem & maritimam urbem receptaculum terra marique copiis futuram, in potestatem redegit; eandem claudentem sibi portas, obsidione cinxit. Hanc namque urbs condita primo à Pausania rege Spartanorum, & per VII. annos possessa fuit: denique variante victoria, nunc Lacedæmoniorum, nunc Atheniensium juris habitata est. Quæ incerta possessio effecit, ut nemine quasi suam auxiliis iuvante libertatem constantius tueretur. Igitur Philippus longæ obsidionis mora exhaustus, pecuniæ commercium de piratica mutuatur. Captis itaque centum septuaginta navibus, mercibusque distractis, anhelantem inopiam paulullum recreavit. Deinde, ne unius urbis oppugnatione tantus exercitus tereretur, profectus cum fortissimis, multas Cherlonensium urbes expugnat. Filiumque Alexandrum decem & octo annos natum, ut sub militia patris tyrocinij rudimenta deponeret, ad se arcessit. In Scythiam quoque prædandi causa profectus est, more negotiantium, impensas belli alio bello refecturus.

CAP. II. Erat eo tempore rex Scytharum Atheas, qui cum bello Istriarum premeretur, auxilium à Philippo per Apollonieenses petit, in successione eum regni Scythiæ adoptaturus. Cum interim Istriarum rex decedens, & metu belli, & auxiliorum necessitate Scythas soluit, itaque Atheas remissis Macedonibus renuntiari Philippo jubet, neque auxilium ejus se petisse, neque adoptionem mandasse. Nam neque vindicta Macedonum egere Scythas, quibus meliores forent: neque heredem sibi incolumi filio deesse. His auditis Philippus legatos ad Atheam mittit, impensæ obsidionis portionem peten-

res, ne in
eo pron
sis à se i
tum qui
dederit
sterilitat
ditet Scy
pondit i
regem e
fungi, qu
virtute a
cenferi. C
fidione
præmiss
nuntient
nisse se
Istrii pos
ad relig
this ven
sibi mitt
etiam ut
tum aut
Ac si iau
fo subla
aculeos
mis, præ
numero
cuntur.
rum ca
que nih
fuit. Vig
nus faci
CAP. I
balli Ph
tum dar
dz. Hinc
ita in fo
per corp
omnes

res, ne inopia deferere bellum cogatur. Quod
 eo promptius eum facere debere, quod mil-
 itis à se in auxilium eius militibus, ne sump-
 tum quidem vitæ, non modo officij pretia
 dederit. Atheas inclementiam cœli, & terræ
 sterilitatem causatus, quæ non patrimoniis
 ditet Scythas, sed vix alimenta exhibeat, res-
 pondit nullas sibi opes esse quibus tantum
 regem exploat; & turpius putare paruo de-
 fungi, quam totum abnuere: Scythas autem
 virtute animi, & duritia corporis, non opibus
 censerit. Quibus derisus Philippus, solut. ob-
 sidione Byzantij, Scythica bella aggreditur,
 præmissis legatis, quo securiores faceret, qui
 nuntient Atheæ, dum Byzantium obsidet, vo-
 uisse se statuam Herculi, ad quam in ostio
 Istri ponendam se venire pacatum accessum
 ad religionem dei petens, amicus ipse Scy-
 this venturus. Ille si voto fungi vellet, statuam
 sibi mitti iubet, non modo vt ponatur, verum
 etiam vt inuiolata maneat, pollicetur. Exercitum
 autem fines ingredi negat se passurum.
 Ac si inuitis Scythis statuam ponat; eo digres-
 so iublaturum verurumque æs statuæ in
 aculeos sagittarum. His vtrinque irritatis ani-
 mis, prælium committitur. Cum virtute &
 numero præstarent Scythæ, astu Philippi vin-
 cuntur. Viginti millia puerorum ac femina-
 rum capta, pecoris magna vis, auri argenti-
 que nihil. Ea primam fides, inopiæ Scythicæ
 fuit. Viginti millia nobilium equarum ad ge-
 nus faciendum in Macedoniam missa.

CAP. III. Sed reuertendi ab Scythia, Tri-
 balli Philippo occurrunt: negant se transi-
 tum daturos; nisi portionem accipiant præ-
 dæ. Hinc iurgium, & mox prælium, in quo
 ita in femore vulneratus est Philippus, vt
 per corpus ejus equus interficeretur. Cum
 omnes occilum putarent, præda amissa est.

tra Scythica, velut deuota, spolia pene la-
 ctuosa Macedonibus fuere. Vbi vero ex vul-
 nere primum cōualuit, diu dissimularum bel-
 lum Atheniensibus infert: quorum cauz
 Thebani se iunxere, metuentes, ne victis A-
 theniensibus, veluti vicinum incendium bel-
 li ad se, transfiret. Facta igitur inter duas
 paulo ante infestissimas ciuitates societate,
 legationibus Græciam fatigant; Communem
 hostem putant communibus viribus summo-
 tuendum: neque enim cessaturum Philippum,
 si prospere prima successerint, nisi omnem
 Græciam domuerit. Motæ quædam ciuitates
 Atheniensibus se iungunt: quædam autem
 ad Philippum belli metus traxit. Prælio
 commisso, cum Athenienses longe majore
 militum numero præstarent, asiduis bellis
 indurata virtute Macedonum vincuntur: non
 tamen immemores pristinæ gloriæ cecidere:
 quippe aduersis vulneribus, omnes loca qua
 tuenda à ducibus acceperant, morientes cor-
 poribus texerunt. Hic dies vniuersæ Græciæ
 & gloriæ dominationis, & vetustissimam
 libertatem finiuit.

CAP. IV. Huius victoriæ callide dissimula-
 ta læticia est. Denique non solita sacra Phi-
 lippus illa die fecit: non in conuiuio risit:
 non ludos inter epulas adhibuit: non coro-
 nas aut vauenta sumpsit; & quantum in il-
 lo fuit ita vicit, vt victorem nemo festiret.
 Sed nec regem se Græciæ, sed ducem appella-
 ri iussit. Atque ita inter tacitam læticiam &
 dolorem hostium temperauit, vt neque
 apud suos exultasse, neque apud victum
 insultasse videretur. Atheniensibus, quos
 passus infestissimos fuerat, & captiuos
 gratis remisit; & bello consumptorum cor-
 pora sepulturæ reddidit; reliquasque fuas
 sum vt ad sepulchra majorum deferrent, vt

ro h
 equi
 citiam
 rum
 inter
 pes c
 exiliu
 Pulso
 stituit
 ces r
 cum
 minis
 exiliu
 omne
 repub
 cum
 dacia
 admo
 tenu
 possi
 verbi

CA
 lippu
 dum
 riath
 cia p
 conci
 ex or
 & reg
 cem r
 sed à
 rum
 ea m
 duce
 bium
 bus
 pedic
 Extra
 grat,

Pro hortatus est. Super hæc Alexandræ filium
 cum amico Antipatro, qui pacem cum his ami-
 citiamque jungerent, Athenas misit. Thebano-
 rum porro non solum captiuos, verum etiam
 interfectorum sepulcrum vendidit. Princi-
 pes civitatis alios securi percussit : alios in
 exilium redegit, bonaque omnium occupavit.
 Pulsos deinde per injuriam, in patriam re-
 stituit ; ex horum numero CCC. exules, iudi-
 ces rectoresque civitati dedit : apud quos
 cum potentissimi quique rei eius ipsius cri-
 minis postularentur, quod per injuriam se in
 exilium egissent, huius constantiæ fuerunt, ut
 omnes se auctores faterentur, meliusque cum
 republica actum cum damuari essent, quam
 cum restituti, contenderent. Mira profus au-
 dacia : de iudicibus vitæ necisque suæ, quem-
 admodum possunt, sententiam ferunt ; con-
 temnantque absolutionem quam dare inimici
 possunt : & quoniam rebus nequeunt viciari,
 verbis usurpant libertatem.

CAP. V. Compositis in Græcia rebus, Phi-
 lippus omnium civitatum legatos ad formân-
 dum rerum præsentium statum evocari Co-
 rinthum jubet. Ibi pacis legem univæ Græ-
 ciæ pro meritis singularum civitatum statuit,
 conciliamque omnium, veluti unum senatum,
 ex omnibus legit. Soli Lacedæmonij & legem
 & regem contempserunt : servitatem non pa-
 cem rati, quæ non ipsis civitatibus conveniret,
 sed à victore ferretur. Auxilia deinde singula-
 rum civitatum, describuntur, siue adauxilium
 ea manu rex oppugnante aliquo foret, seu
 duce illo bellum inferendum. Neque enim du-
 bium erat, imperium Persarum his appari-
 tibus peti. Summa auxiliorum ducenta millia
 pedum fuere, & equitum quindecim millia.
 Extra hanc summam & Macedoniæ exercitus
 erat, & consinis domitarum gentium barbaries.

Initio veris tres duces in Asiam perfarum iuris præmittit, parmenionem, Amyntam, & Attalum, cuius sororem nuper expulsa Alexandri matre Olympiade, propter stupri suspicionem, in matrimonium receperat.

C A P. VI. Interea dum auxilia à Græcia coëuat, nuptias Cleopatræ filię, & Alexandri, quem regem Epiri fecerat, celebrat. Dies erat pro magnitudine duorum regum, & collocantis filiam, & uxorem ducentis apparatibus insignis. Sed nec ludorum magnificentia deerat: ad quorum spectaculum philippus dum sine custodibus, medius inter duos Alexandros, filium generumque contenderet. Paulanias nobilis ex Macedonibus adolescens, nemini suspectus, occupatis angustiis philippum in transitu obtruncat: diemque lætitiæ destinatum, scedum iustitiam facit. Hic paulanias primis pubertatis annis stuprum per iniuriã passus ab Attalo fuerat: cuius indignitati: hæc etiã sceditas accesserat: nam perductum in conuiuiũ, solutumque mero Attalus non sive tantum, verum & cõuiuarum libidini, velut scortum vite subjecerat, ludibriumque omnium inter æquales reddiderat. Hanc rem ægre ferens paulanias, querelam philippo sæpe detulerat. Cum variis frustrationibus non sine risu differretur, & honoratum in super ducatu aduersarium cerneret; iram in ipsum philippum vertit; vitionemque quam ab aduersario nõ poterat, ab iniquo iudice exegit.

C A P. VII. Creditum est etiam inmissum ab Olympiade matre Alexandri fuisse; nec iolum Alexandrum ignarum pateræ cadis extitisse; quippe non minus Olympiadem repudium, & prælatam sibi Cleopatram, quam stuprum paulaniam doluisse. Alexandram quoque, regni æmulum fratrem ex nouerca susceptum timuisse: eoque actum, vt in conuiuiis antea
 priuum

primum cum Attalo, mox cum ipso patre iurgaret: adeo ut etiam stricto gladio eum Philippus consecratus sit, ægreque à filij eзде amicorum precibus exoratus. Quamobrem Alexander ad auunculum se in Epirum cum matre, inde ad regem Illyriorum contulerat: vixque reuocanti mitigatus est patri, precibusque cognatorum ægre redire compulsus. Olympias quoque fratrem suum Alexandrum Epiri regem in bellum subornabat, peruicissetque ni filie nuptiis pater generum occupasset. His stimulis irarum utriusque Pausaniam de impunitate stupri sui querentem, ad tantum facinus impulisse credatur. Olympias certe fugienti percussori, equos quoque præparatos habuit. Ipsa deinde, audita regis nece, cum titulo officij ad exequias cucurisset, in cruce pendentis Pausaniæ capiti, eadem nocte qua venit, coronam auream imposuit: quod nemo alius audere, nisi hæc, superstite Philippi filio, potuisset. rucos deinde post dies, reflexum corpus interfectoris super reliquias mariti cremavit; & tumulum ei eodem fecit in loco, parentarique eidem quotannis, incussa populo superstitione, curauit. post hæc Cleopatram, à qua pulsa philippi matrimonio fuerat, in gremio eius prius filia interfecta, finire vitam suspendio coëgit, spectaculoque pendentis ultionem potita est, ad quam per parthianum festinauerat. Nouissime gladium, quo rex percussus est, apollinæ sub nomine Myrtalis consecrauit: hoc enim nomen ante Olympiadis paruulæ fuit. Quæ omnia ita palam facta sunt, ut timuisse videatur, ne facinus ab ea commissum non probaretur.

CAP. VIII. Decessit Philippus XL & VII. annorum, cum annis XXV regnasset. Genuit ex Larissæ saltatrice filium Aridæum, qui post Alexandrum regnauit. Hæc & alios

multos ex variis matrimoniis regio more susceptos, qui partim fato, partim ferro periere. Fuit rex armorum quam conuiuiorum apparatus studiosior; cui maximæ opes erant instrumenta bellorum: diuitiarum questu, quam custodia solertior: itaque inter quotidianas rapinas semper inops erat. Misericordia in eo & perfidia pari jure dilectæ. Nulla apud eum turpis ratio vincendi. Blandus pariter, & insidiosus alloquios; qui plura promitteret, quam præstaret: in seria & jocos artifex. Amicitias vtilitate, non fide colebat. Gratiam fingere in odio, instruere inter concordantes odia, apud vtrumque gratiam querere, solennis illi consuetudo. Inter hæc eloquentia, & insignis oratio, acuminis & solertix plenæ: ut nec ornatui facilitas, nec facilitati inuentionum deesset ornatus. Huic Alexander filius successit, & virtute & vitiis patre major. Itaque vincendi ratio vtrique diuersa. Hic aperte, ille artibus bella tractabat. Deceptis ille gaudere hostibus, hic palam fufis. Prudentior ille consilio, hic animo magnificentior. Iræ pater dissimulare, plerumque etiam vincere: hic ubi exarsisset, nec dilatio vitioris, nec modus erat. Vioi nimis vterque audax: sed ebrietatis diuersa vitia. Patri mos erat etiam de conuiuio in hostem procurrere, manum conferere, periculis se temere offerre. Alexander non in hostem, sed in suos sauebat. Quamobrem Philippum sæpe vulnegratum prælia remisere: hic amicorum interfector conuiuio frequenter excessit. Regnare ille cum amicis nolebat, hi in amicos regna exercebat. Amari pater malle, hic metui. Literarum cultus vtrique similis. Solertix pater maioris, hic fidei. Verbis atque oratione Philippus, hic rebus moderatior. Parcendi victis filio animus & promptior, & honestior. Fru-

galitati pater, luxuriæ filius magis deditus
erat. Quibus artibus orbis imperij fundamen-
ta pater jecit, operis totius gloriam filius
consummavit.

LIBER X.

BREVIARIUM CAPITULI.

1. *Artaxerxis filij in patrem conspirant. Sed
conspiratione detecta, parricidij pœnas
dant.*
2. *Causa parricidij ex multiplici libidine na-
ta.*
3. *Ochus Artaxerxis successor cognatorum
Principum strage regiam replet. Persica
Monarchia finis.*

CAP. I.

ARtaxerxi regi Persarum ex pellicibus
CXV. filij fuere, sed tres tantum iusto
matrimonio suscepti: Darius, Ariarates,
& Ochus. Ex his Darium contra morem Per-
sarum, apud quos rex non nisi morte muta-
tur, per indulgentiam pater regem viuis fe-
cit; Nihil sibi ablatum existimans, quod in
filium contulisset; sinceriusque gaudium ex
procreatione capturus, si insignia maiestatis
suz viuis in filio conspexisset. Sed Darius
post noua paternæ pietatis exempla, interfi-
cendi patris consilium cepit. Sceleratus, si so-
lus parricidium cogitasset; tanto sceleratior,
quod in societatem facinoris assumptos, quin-
quaginta fratres fecit parricidas. Ostenti
profus genus, ubi in tanto populo non solû
foctari, verum etiam fileri parricidium po-
tuit; vt ex quinquaginta liberis nemo inuen-
tus sit, quem aut paterna maiestas, aut vene-
ratio senis, aut indulgentia patris, à tanta im-
manitate reuocaret. Adeo ne vile paternum
nomen apud tot numero filios fuit, vt quo-
rum præsidio tutus etiam aduersus hostes

esse deberat, eorum infidijs circumuentus, tutior ab hostibus, quam à filiis fuerit?

CAP. II. Causa parricidij sceleratior ipso parricidio fuit. Occiso quippe Cyro fraterno bello, cuius mentio supra habita est, Aspasiam pellicem eius rex Artaxerxes in matrimonium reciperat. Hanc patrem cedere sibi, sicuti regnum, Darius postulauerat: qui pro indulgentia sua in liberos primo facturum se dixerat: mox pœnitentia ductus, vt honeste negaret, quod temere promiserat, Solis eam sacerdotio præfecit, quo perpetua illi ab omnibus viris pudicitia imperabatur. Hinc exacerbatus iuuenis, in iurgia primo patris erupit: mox facta cum fratribus coniuratione, dum patri infidias parat, deprehensus cum socijs, pœnas parricidij dijs pateræ maiestatis vltoribus dedit. Coniuges quoque omnium cum liberis, ne quod vestigium tanti sceleris extaret interfectæ. Post hæc Artaxerxes morbo ex dolore contracto decedit, rex quam pater felicior.

CAP. III. Hereditas regni Ocho tradita; qui timens parem coniurationem, regiam cognatorum exæde & fraude principum replet, nulla non sanguinis, non sexus, non ætatis misericordia permotus: scilicet ne innocentior fratribus parricidis haberetur. Atque ita veluti purificato regno, bellum Cadusis infert. In eum aduersus prouocatorem hostium Codomannus quidam omnium fauore processisset, hoste cæso, victoriam suis pariter, & prope amissam gloriam restituit. Ob hæc decora idem Codomannus præficitur Armenijs. Interfecto deinde tempore, post mortem Ochi regis, ob memoriam pristinae virtutis, rex à populo constituitur, Darius nomen, ne quid regie maiestati deesset, honoratus; bellumque cum Alexandro magno, diu variante fortuna, magna

virtu
& à
faru

E

I C

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

virtute gessit. Postremo victus ab Alexandro,
& à cognatis occisus, vitam pariter cum Per-
sarum regno finivit.

LIBER XI.

BREVIARIUM CAPITVM.

- 1 Occiso Philippo Alexander Macedones
in officio continet.
- 2 Initio principatus Alexandri Persas bel-
lo aggredi constituit.
- 3 Græcos defectionem cogitantes coercet.
- 4 Thebas victu incolis euertit. Atheniensibus
infestus.
- 5 Samis in Nouerca sua cognatos, & in con-
sanguineos suos, deinde bellum Persi-
cum aggreditur.
- 6 Disciplinam militarem ordinat. Paxus
manu ingenia molitur. Persas pralio
superat.
- 7 Insidiis viracis Gordium nodum sacralem
callide soluit.
- 8 Tauro monte transceso in grauissimum
morbum incidit, & sanitati restituitur.
- 9 Ad alterum pralium apparatus. Atrox
pugna. Strages Persarum, & fuga Da-
ry, cuius Vxor, Marer, filia captiua ab
Alexandro regie excipiuntur.
- 10 Persis superatis à Persarum luxu Ale-
xander superatur. Noua in Orientem
victoria. Tyrus expugnatur.
- 11 Frouincie non paucas receperis pergit ad
Hammonis oraculum.
- 12 Dary regnum ambit, & pacem perenti
recusat.
- 13 Tertij pralij inter Alexandrum & Da-
rium circumstantia quadam.
- 14 Eiusdem pralij descriptio. Persæ fugan-
tur, victores prada ingenti potiuntur.

15 Darius à suis vincit & multis vulte-
ribus confossus, salutem dicit Alexan-
dro, & in morte regium animum pro-
dit. Alexander Darij obicum fieri &
regia sepulchra decorat.

CAP. I.

IN exercitu Philippi, sicuti varix gentes
erant, ita eo occiso, diuersi motus animo-
rum fuere. Alij quippe iniusta seruitute
oppressi, ad spem se libertatis erigebant: alij
tadio longinquæ militiæ, remissam sibi expe-
ditionem gaudebant: nonnulli facem nuptiis
filix accensam, rogo patris subditam dole-
bant. Amicos quoque, tam subita mutatione
reru, haud mediocris metus ceperat, reputan-
tes nunt prouocatam Asiam: nunc Europam
nondum perdomitam: nunc Illyrios & Thra-
cas, & Dardanos, ceterasque barbaras gentes
fidel dubix, & mentis infidix, qui omnes popu-
li si paciter deficiant, resisti nullo modo posse.
Quis rebus veluti medela quædam interuen-
tus Alexandri fuit; qui pro concione, ita vul-
gus omne consolatus, hortatusque pro tem-
pore est, vt & metum timentibus demeret, &
spe omnes impleret. Erat hic annos xx. natus:
in qua ætate ita moderate de se multa polli-
citus est, vt appareret plura eum experimen-
tis reseruare. Macedonibus immunitatem cun-
ctarum rerum, præter militiæ vacationem de-
dit: quo factò tantum sibi fauorem omnium
conciliauit, vt corpus hominis, non virtutem
regis mutasse se dicerent.

¶ CAP. II. prima illi cura paternarum exe-
quiarum fuit: in quibus ante omnia, cordis
conscios ad tumulum patris occidi iussit: soli
Alexandro Lyncistarum fratri pepercit, ser-
uans in eo auspiciam dignitatis suæ: nam re-
gem eum primus salutauerat. Aemulum quo-
que imperij Caranum fratrem ex nouerca sus-

ceptu
gente
nulla
ctus
exer
bus,
tum
ditur
Athe
sas d
maga
molt
num
ballis
aucto
se qu
mita
esse
moti
para
quer
dere

CA
fuer
terac
te n
The
vniu
nia
nient
niter
nira
dri l
ducu
lum
incre
The
gent
nisse

ceptum; interfici curauit. Inter initia multas gentes rebellantes compescuit: orientes nonnullas seditiones extinxit. Quibus rebus erectus, citato gradu in Græciam contendit: vbi exemplo patris Corinthum euocatis ciuitatibus, dux in locum eius substituitur. Iechoa-tum deinde à patre persicum bellum aggreditur, in cuius apparatu occupato nuntiat, Athenienses, & Lacedæmonios ab eo ad persas defecisse, auctoremque eius defectionis, magno auri pondere à persis corruptum, Demolthenem oratorem extitisse; qui Macedonum deleras omnes cum rege copias à Triballis affirmauerit, producto in concionem auctore, qui in eo prælio, in quo rex ceciderit, se quoque vulneratum diceret. Qua opinione mutatos omnium ferme ciuitatum animos esse: præsidia Macedonum obsideri. Quibus motibus occursum, tanta celeritate instructo paratoque exercitu Græciam oppressit, ut quem venire non senserant, videre se vix crederent.

CAP. III. In transitu hortatus Thessalos fuerat; beneficiorumque Philippi patris, materaque suæ cum his sub Acacydarum gente necessitudinis admonuerat. Cupide hæc Thessalis audientibus, exemplo patris dux vniuersæ gentis creatus erat, & vectigalia omnia, redditusque suos ei tradiderant. Sed Athenienses, sicuti primi defecerant, ita postremo pœnitere cœperunt: contemptum hominis in admirationem vertentes, pueris tamque Alexandri spectam antea, supra virtutem veterum ducum extollentes. Missis itaque legatis bellum deprecantur: quibus auditis & grauiter increpatis, Alexander bellum remisit. Inde Thebas exercitum conuertit, eadem indulgentia vsurus, si parem pœnitenti inuenisset. Sed Thebani armis, non precibus nec

deprecatione vsi sunt. Itaque victi, gravissima quaque supplicia miserimæ captivitatatis experti sunt. In consilio cum de excidio urbis deliberaretur, Phocenses, & platæenses, & Thespienenses, & Orchomenij, Alexandri socij, victoriæque participes, excidia urbium suarum, crudelitatemque Thebanorum referebant: studia in percas non præsentia tantum, verum & vetera aduersus, Græciæ libertatem increpantes. Quamobrem odium eos omnium populorum esse: quod vel ex eo manifestari, quod iurejurando se omnes obstrinxerint, ut victis peris Thebas diruerent. Adjiciunt & scelerum priorum fabulas, quibus omnes scenas repleuerint, ut non præsentia tantum perfidia, verum & veterem infamia inuisi forent.

CAP. IV. Tunc Cleadas vnus ex captiuis, data potestate dicendi, non à rege defecisse, quem interfectum audierint, sed à regis heredibus: quicquid in eo sit admissum, credulitatis, non perfidiæ culpam esse; cuius tamen iam magna se supplicia pependisse, deleta iuventute: nunc senum feminarumque sicuti infirmum, ita innoxium restare vulgus, quod ipsum stupris contumeliisque ita vexatum esse, ut nihil amarior vnquam sint passi: nec iam pro ciuibus se, qui tam pauci remanserint, orare; sed pro innoxio patriæ solo, & pro urbe, quæ non viros tantum, verum & deos genuerit. priuata etiam regem superstitione deprecatur geniti apud ipsos Herculis, vnde originem gens Neacidarum trahat; actaque Thebis à patre eius philippo pueritia: rogat vrbi parcat, quæ maiores eius partim apud se genito, deos adoret, partim educatos, summæ maiestatis reges viderit. Sed potentior fuit ira, quam preces. Itaque vrbs diruitur: agri later victores diuiduntur: captiui sub corona venduntur,

venduntur. quorum pretium non ex emens-
tiam commodo, sed ex inimicorum odio ex-
tenditur. Miseranda res Atheniensibus visa.
Itaque portas refugiis profugorum contra in-
terdictum regis aperuere. Quam rem ita gra-
uiter tulit Alexander, vt secunda legatione
deiuo bellum deprecantibus, ita demum re-
miserit, vt oratores & duces, quorum fiducia
toties rebellent, sibi dedantur: paratisque
Atheniensibus, ne cogantur subire bellum, eo-
res reducta est, vt retentis oratoribus, duces
in exilium agerentur: qui ex continenti ad
Darium profecti, non mediocriter momentum
Persarum viribus accessere.

CAP. V. Proficiscens ad persicum bellum,
omnes nouerex suæ cognatos, quos philippus
in excelsiorem dignitatis locum prouehens,
imperii præfecerat, interiecit. Sed nec suis,
qui aptiregno videbantur, peperit, ne qua
materia seditionis, procul se agente, in Macedo-
nia rmaneret: & reges stipendiosos cons-
pectioris ingenij, ad commilitium secum tra-
hit segeniores ad tutiam regni reliquit. Adu-
nato deinde exercitu naues operat: vade cons-
pecta Asia, incredibili ardore mentis accensus;
duodecim aras deorum in belli vota statuit.
patrimonium omne suum, quod in Macedo-
nia, Europaque habebat, amicis diuidit, sibi
Asiam sufficere præfatus. priusquam vlla nauis
littore excederet, hostias cædit, petens victo-
riam bello, quo totius à persis petita Græciæ
vltor electus sit: quibus longa iam satis, &
matura imperia contigisse, quorumque tempus
esse vices excipere melius, acturos. Sed nec
exercitus eius alia, quam regis animorum
præiamptio fuit: quippe oblitus omnes con-
jugum, lierorumque, & longinquæ domo mili-
tiz, persicum aurum, & totius Orientis opes,
jam quasi suam prædam ducebant: nec belli

peri ulorumque, sed diuitiarum meminerant. Cum delati in continentem essent, primus Alexander iaculum velut in hostilem terram iecit; armatusque de nauitripudianti similis profiluit; atque ita hostias cælit precatus ne se regem illæ terræ inuitæ accipiant. In illo quoque ad tumulos heroum, qui Trojano bello ceciderant, parentauit.

CAP. VI. Inde hostem petens, milites à populatione Asiæ prohibuit parcendum suis rebus præfatus, nec perdenda ea quæ possessuri venerint. In exercitu eius fuere, peditum xxx. duo millia, equitum quatuor millia quingenti, naues centum LXXXII. Hac tam parua manu vniuersum terrarum orbem vtrum sit admirabilius, vicerit an aggredi ausus fuerit, incertum est: cum ad tam periculosum bellum exercitum legeret, non iuvenes robustos, nec primum florem ætatis, sed veteranos, plerosque etiam emeritæ militiæ, qui cum patre patruisque mÿita ærant, elegit: vt non tam milites, quam magistros militiæ electos putares. Ordines quoque nemo nisi sexagenarius duxit: vt si principia castrorum cerneres, senatum te alicuius præcæ reipub. videre diceres. Itaque nemo in prælio fugam, sed victoriam cogitauit: nec in pedibus cuiquam spes, sed in laceris fuit. Contra rex persarum Darius, fiducia virium, nil astu agere, affirmans suis; occulta consilia victoriæ futuriæ conuenire: nec hostem regni finibus arceret, sed in intimum regnum accipere: gloriofus ratus repellere bellum, quam non admittere. prima igitur congressio in campis Adraastiis fuit. In acie persarum sexcenta millia fuere, quæ non minus arte Alexandri, quam virtute Macedonum superata, terga verterunt. Magna itaque cædes persarum fuit. De exercitu Alexandri nouem pedites, centum

viginti equites cecidere: quos rex impense, ad ceterorum exemplum humatos, statuis equestribus donauit, cognatisque eorum immunitates dedit. Post victoriam maior pars Afræ ad eum defecit. Gessit & plura bella cum præfectis Darij, quos iam non tam armis, quam terrore domini sui vicit.

CAP. VII. Dum hæc aguntur, interim indicio captiui ad eum defertur, insidias ei ab Alexandro Lyncitarum, genero Antipatri, qui præpositus Macedoniae erat, parari. Ob quam causam timens, ne quis interfecto eo in Macedonia motus oriretur, in vinculis eum habuit. Post hæc Gordien urbem petit, quæ posita est inter Phrygiam maiorem & minorem: cuius urbis potiandæ non tam propter prædam cupido eum cepit, sed quod audierat in ea urbe, in templo Iouis iugum Gordij positum; cuius nexum si quis soluisset, eum tota Asia regnaturum, antiqua oracula cecinisse. Huius rei causa & origo illa fuit. Gordius cum in his regionibus bubus conductis araret, aues eum omnis generis circumuolare cœperunt. Profectus ad consulendos augures vicinæ urbis, obuiam in porta habuit virginem eximie pulchritudinis: percontatus eam, quem potissimum augurem consuleret: illa audita causa consulendi, gnara artis ex disciplina parentum, regnum ei portendi, respondit: polliceturque se & matrimonij, & spei sociam. Tam pulchra conditio, prima regni felicitas videbatur. Post nuptias, inter Phrygas orta seditio est. Consulentibus de fine discordiarum, oracula responderunt, regem discordiis opus esse. Iterato quærentibus de persona regis, iubentur eum regem obseruare, quem reuersi primum in templum Iouis euntem plaustrum reperissent. Obuius illis Gordius fuit, statimque eum regem consalutant. Ille plaustrum,

quo vehenti regnum delatum fuerat, in templo Iouis positum, maiestati regis consecrauit. Post hunc filius Mida regnauit, qui ab Orpheo sacrorum sollemnibus initiatus, Phrygiam Religionibus impleuit: quibus tutior omni vita, quam armis fuit. Igitur Alexander capta vrbe cum in templum Iouis venisset, iugum plaustrum requisitum: quo exhibitum, cum capita loramentorum intra nodos abscondita reperire non posset, violentius oraculo usus, gladio loramenta caedit: atque ita resolutis nexibus, latentia in nodis capita inuenit.

CAP. VIII. Hæc illi agenti, nuntiatur, Darium cum ingenti exercitu aduentate. Itaque timens angustias, magna celeritate Taurum transcendit: in qua festinatione quingenta stadia cursum fecit. Cum Taurum venisset, captus Cydni fluminis amœnitate, per mediam urbem influentis, proiectis armis, pleus pulueris ac sudoris, in præfrigidam undam se proiecit. Tum repente tantus nervos eius occupauit rigor, ut interclusa voce non sperem modo remedij, sed nec dilatio periculi inueniretur. Vnus erat ex medicis, nomine Philippus, qui solus remedium polliceretur: sed & ipsum, Parmenionis pridie à Cappadocia missæ epistolæ suspectum faciebant: qui ignarus infirmitatis Alexandri scripserat, à Philippo medico caueret: nam corruptum illum à Dario ingenti pecunia esse. Tutius tamen est ratus, dubiæ se fidei medici credere, quam indubitato morbo perire. Accepto igitur poculo, epistolæ medico tradidit: atque ita inter bibendum oculos in vultum legentis intendit. Ut securum conspexit, lætior factus est, sanitatemque quarta die recepit.

CAP. IX. Interea Darius cum quadringentis millibus peditum, ac centum nullibus equi-

rum
tudo
xan
res
pop
cere
desp
fing
Illyr
tatio
inte
Mac
mor
toto
labo
re. A
iube
host
ordi
offic
ri, ve
petu
adm
mis
ratu
fuge
ta et
mill
gint
stres
muli
Inter
dem
quas
veni
plex
nem
Alex
pus

rum in aciem procedit. Monebat hæc multi-
 tudo hostium respectu paucitatis suæ, Ale-
 xandrum: sed interdum reputabat, quantas
 res cum ista paucitate gessisset: quantosque
 populos fudisset. Itaque cum spes metum vin-
 ceret, periculosius differre bellum ratus, ne
 desperatio suis cresceret, circumuectus suos,
 singulas gentes diuersa oratione alloquitur:
 Illyrios & Thracas opum ac diuitiarum ostentatione,
 Græcos veterum bellorum memoria,
 internæcivique cum Persis odij accendebat:
 Macedones autem nunc Europæ victæ ad-
 monet, nunc Asiæ expectatæ: nec inuentos illis
 toto orbe pares viros gloriatur. Cæterum &
 laborum finem hunc, & gloriæ cumulum fo-
 re. Atque inter hæc identidem consistere acie
 iubet, vt hac mora consuescant oculis turbam
 hostium sustinere. Nec Darij regis opera in
 ordinanda acie defuit. Quippe omnis ducum
 officii ipse omnia circumire, singuloshortari,
 veteris gloriæ Persarum, imperique per-
 petuæ à diis immortalibus datæ possessionis
 admonere. Post hæc prælium ingentibus ani-
 mis committitur. In eo vterque rex vulne-
 ratur. Tandiu certamen anceps fuit, quoad-
 fugeret Darius. Exinde cædes Persarum secu-
 ta est. Cæsa sunt peditum vnum & sexaginta
 millia, equitum decem millia: capta quadra-
 ginta millia. Ex Macedonibus cecidere pede-
 fires CXXX. equites CL. In castris Persarum
 multum auri, ceterarumque opum inuentum.
 Inter captiuos castrorum, mater, & vxor ea-
 demque soror, & filia duæ, Darij fuere. Ad-
 quas visendas hortandasque cum Alexander
 venisset, conspectis armatis inuicem se am-
 plexæ, velut statim morituræ comploratio-
 nem ediderunt. prouolutæ deinde genibus
 Alexandri, non mortem, sed dum Darij cor-
 pus sepeliant, dilationem mortis deprecaturæ.

Morus tanta mulierum pietate Alexander, & Darium viuere dixit: & timentibus mortis metum dempsit: easque haberi vt reginas precepit. Filias quoque non sordidius dignitate patris sperare matrimonium iussit.

CAP. X. post hæc opes Darij, diuitiarumque apparatus contemplatus, admiratione tantarum rerum capitur. Tuac primùm luxuriosa conuiuia, & magnificentiam epularum sectari tunc Barsenen captiuam diligere propter formæ pulchritudinem cepit. A qua postea susceptum puerum Herculem vocauit. Memor tamen adhuc Darium viuere, parmenionem ad occupandam Persicam classem, aliosque amicos ad recipiendas Asiæ ciuitates misit: quæ statim audita fama victoriæ, ipsis Darij præfectis cum auri magno pondere tradentibus se, in potestatem victorum venerunt. Tunc in Syriam proficiscitur: vbi obuios cum insulis multos Orientis reges habuit. Ex his pro meritis singulorum alios in societatem recepit: aliis regnum ademit, suffectis in loca eorum nouis regibus. Insignis præter cæteros fuit Abdalonimus, rex ab Alexandro Sidoniæ constitutus. Quem Alexander, cum operam oblocare ad puteos exhauriendos, hortosque irrigandos solitus esset, misere vitam exhibentem, regem fecerat, speris nobilibus, ne generis id, non dantis beneficium putarent. Tyriorum ciuitas cum coronam auream magni ponderis, per legatos in titulum gratulationis Alexandro misisset, grate munere accepto, Tyrum se ire velle ad vota Herculi reddenda, dixit. Cum legati rectius id eum in Tyro vetere & antiquiore templo facturum dicerent, in deprecantes eius introitum ita exarsit, vt vbi excidium minaretur: confestimque exercitum insulæ applicato, non minus animosis Tyriis, fiducia Carthaginensium, bello excipitur. Agebat enim Tyriis

animos Didonis exemplum, quæ Carthagine coadita, tertiam partem orbis quæsisset; turpe duces, si feminis sui plus animi fuisset in imperio quærendo, quam sibi in tuenda libertate. Amota igitur inbelli ætate Carthaginem, & arcessitis mox auxiliis, non magno post tempore per prodicionem capiuntur.

CAP. XI. Iude Rhodum Alexander, Aegyptum, Ciliciamque sine circumstantiis recipit. Ad Iouem deinde Hammonem pergit, consulturus & de euentu futurorum, & de origine sua. Namque mater eius Olympias confessa viro suo Philippo fuerat, Alexandrum non ex eo se, sed ex serpente iugentis magnitudinis concepissee, Denique Philippus ultimo prope vitæ suæ tempore, filium suum non esse patrem prædixit. Quia ex causa Olympiadem, velut stupri compertam repudio dimiserat. Igitur Alexander cupiens originem diuinis acquirere, simul & matrem infamia liberare, per præmissos subornat antistites, quid sibi responderi velit. In gradientem templum, statim antistites ut Hammonis filium salutant. Ille lætus dei adoptione, hoc se patre caesari iubet. Rogat deinde, an omnes interfectores parentis sui sit ultus: respondeatur patrem eius nec posse interfici, nec mori: regis Philippi peractam plene ultionem esse. Tertiam interrogationem poscenti, victoriam omnium bellorum, possessionemque terrarum dari responderetur. Comitibus quoque suis responsum, ut Alexandrum pro deo, non pro rege colereat. Hinc illi aucta insolentia, mirusque animo increuit tumor, exempta comitate, quam & Græcorum literis, & Macedonum institutis didicerat. Reuersus ab Hammonem Alexandriam condidit, & coloniam Macedonum caput esse Aegypti iubet.

CAP. XII. Darius cum Babyloniam pro-

fugisset, per epistolas Alexandrum deprecatur, redimendarum sibi captiuarum potestatem faciat, inque eam rem, magnam pecuniam pollicetur, sed Alexander in pretium captiuarum regnum omne, non pecuniam petit. Interjecto tempore, alia epistola Darij Alexandro redduntur, quibus filia matrimonium & regni portio offertur. Sed Alexander sua sibi dari rescripsit; iussitque supplicem venire, & regni arbitria victori permittere. Tum spe pacis amissa bellum Darius reparat: cum quadringentis millibus pedum, & centum millibus equitum obuiam vadit Alexandro. In itinere nuntiatur, vxorem ejus ex collisione abjecti partus decessisse, ejusque mortem illacrymatum Alexandrum, exequiasque benigne profecutum, idque eum non amoris, sed humanitatis causa fecisse. Nam semel tantum eam Alexandro visam esse, cum matrem filiasque ejus paruulas frequenter consolaretur. Tunc Darius se ratus vere victum, cum post tot praelia, etiam beneficiis ab hoste superaretur, gratumque sibi esse, si vincere nequeat, quod a tali fortissimum vinceretur. Scribit itaque & tertias epistolas & gratias agit, quod nihil in suos hostile fecerit. Offert deinde majorem partem regni vsque flumen Euphratem, & alteram filiam vxorem; pro reliquis captiuis triginta millia talentum. Ad hæc Alexander, Gratiarum actionem ab hoste superuacaneam esse respondit: nec a se quicquam factum in hostis adulationem, nec quod in dubios belli exitus, aut in legis pacis sibi lenocinia quæreret: sed animi magnitudine, qua didicerit aduersus vires hostium, non aduersus calamitates contendere; polliceturque præstaturum se ea Dario, si secundus sibi, non par haberi velit. Cæterum neque mundum posse

duobus solibus regi: neque orbem summa duo regna salvo statu terrarum habere: proinde aut deditioem ea die, aut in posteram aciem paret: nec polliceatur sibi aliam, quam sit expertus, victoriam.

CAP. XIII. Postera die aciem producunt: tum repente ante prælium, confectum curia Alexandrum somnus arripuit. Cum ad pugnam solus rex deesset, à Parmenione ægre excitatus, quærentibus somni causas omnibus inter pericula, cum etiam in otio semper parcior fuerit: Magno se æstu liberatam ait, somnumque sibi à repentina securitate datum, quod liceat cum omnibus Darij copiis configere: veritum se longam belli moram, si Persæ exercitum diuisissent. Ante prælium vtraque acies hostibus spectaculo fuit. Macedones multitudinem hominum, corporum magnitudinem, armorumque pulchritudinem mirabantur: Persæ à tam paucis victoriorum tot millia, stupebant. Sed nec duces circumire suos cessabant. Darius vix dens armatis singulos hostes, si diuisio fieret, euenire dicebat. Alexander Macedonas monebat, ne multitudine hostium, nec corporis magnitudine, vel coloris nouitate mouerentur: tantum meminisse iubet, cum iisdem se tertio pugnare; nec meliores factos putarent fuga, cum in aciem secum tam tristem memoriam cædium suarum, & tantum sanguinis duobus præliis fusi ferrent: & quemadmodum Dario majorem turbam hominum esse, sic virorum sibi. Hortatur spernant illam aciem auro & argento fulgentem, in qua plus prædæ, quam periculi sit; cum victoria non armorum decore, sed ferri virtute quærat.

CAP. XIV. post hæc prælium committitur. Macedones in ferrum cum contemptu toties, à se victi hostis ruebant: contra peris mori,

quam vinci præoptabant. Raro vllto prælio tantum sanguinis fufum est. Darius cum vinci suos videret, mori voluit & ipfe; fed à proximis fugere compulfus est. Suadentibus deinde quibusdam, vt pons Cydni fluminis, ad iter hostium impediendum, intercluderetur; Non ita fe faluti fuæ velle confultum ait, vt tot millia sociorum hosti obijciat: debere & aliis fugæ viam patere, quæ patuerit sibi. Alexander autem periculofiffima quæque aggrediebatur; & vbi confertiffimos hostes acerrime pugnare confpexiffet, eo fe femper ingerebat, periculaque fua efle, non militum volebat. Hoc prælio Afia imperium rapuit, quato post acceptum regnum annos cuius tanta felicitas fuit, vt post hæc nemo rebellare aufus fit, patienterque Perfæ post imperium tot annorum jugum feruituris acceperint. Donatis reffectisque militibus XXXIV. diebus prædam recognouit. In vrbe deinde Sufa XL. millia talentum inuenit. Expugnat & Perfepolim, caput Perfici regni, vrbe multo annis illustrem, refertamque orbis terrarum fpoliis, quæ interitu eius primum apparuere. Inter hæc DCCC. admodum Græci occurrunt Alexandro, qui pœnam captiuitatis truncata corporis parte tulerant; rogantes, vt ficuti Græciam, fe quoque ab hostium crudelitate vindicaret. Data poteflate redeundi, agros accipere maluerunt, ne non tam gaudium parentibus, quam detestandum fui confpectum reportarent.

CAP. XV. Interea Darius in gratiam victoris à cognatis fuis, aureis cõpedibus catenisque in vico Parthorũ Thata vinitur. Credo ita diis immortalibus iudicantibus, vt ia terra eorum, qui fuffeffuri imperio erant, Perfæ regnum fieretur. Alexander quoque citato cursu poftera die superuenit: ibique

cognouit Darium clauso vehiculo per noctem exportatum. Iusso itaque exercitu subsequi, cum sex millibus equitum, fugientem insequitur: in itinere multa & periculosa prælia facit. Emensus deinde multa nallia passuum, cum nullum Darij indicium reperisset, respirandi equis data potestate vnus ex militibus, dum ad fontem proximum pergit, in vehiculo Darium, multis quidem vulneribus confossum sed spirantem adhuc inuenit: qui applicito capriuo, cum ciuem ex voce cognouisset, id saltem præsentis fortunæ solatium habere se dixit, quod apud intellecturum locuturus esset, nec incassum postremas voces emissurus. Proferri hæc Alexandro iubet, se nullis in eum meritorum officiis, maximorum illi debitorem mori, quod in matre liberisque suis, regium eius, non hostilem animum expertus, feliciter hostem quam cognatos sortitus sit: quippe matri & liberis suis ab eodem hoste vitam datam: sibi à cognatis ereptam, quibus & vitam, & regna dedit: Quamobrem gratiam illis eam futuram, quam ipse victor volet Alexandro referre se, quam solam moriens potest, gratiam: precari superum inferumque numina, & regales deos, ut illi terrarum omnium victori contingat imperium. Pro se iustam magis, quam grauem sepulturæ veniam orare. Quod ad vltionem pertineat, iam non suam, sed exempli, communemque omnium regum esse causam, quam negligere, illi & indecorum & periculosum esse: quippe cum in altero iustitiæ eius, in altero etiam vtilitatis causa verferur. In quam rem vnicum pignus fidei regiæ, dexteram se ferendam Alexandro dare. Post hæc porrecta manu expirauit. Quæ ubi Alexandro nuntiata sunt, viso corpore defuncti, tam indignam illo fastigio mortem lacrymis

prosecutus est; corpusque regio more sepe-
liri, & reliquias eius, maiorum tumulis in-
ferri iussit.

L I B E R XII.

B R E V I A R I V M C A P I T V M.

- 1 *Alexandri in retinendo milite solertia. Graci bellum absente Alexandro repa-
rauerunt.*
- 2 *Alexander, rex Epiri, Italiam turbat, &
 tandem in pugna cadit; Scythæ Ale-
 xandri præfectum & exercitum inter-
 necione delent.*
- 3 *Alexandri simulator, ambitio, cum Tha-
 lestri concubitus, luxus & profusiones.*
- 4 *Qua ratione Macedones tumultuantes
 in officio continuerit.*
- 5 *In domesticos suos ferrum stringit, & no-
 ua ratione aduersarios ulciscitur popu-
 los multos subigit, & Bessum Dary in-
 terfectorem, de medio tolli curat.*
- 6 *In conuiuio mactat Clitum amicum,
 quem frustra desiderat peccati sera
 penitentia ductus.*
- 7 *Ad ingenium reuersus in prudentes con-
 siliarios sauit: ad Orientem statuit
 imperij limites. Bacchi vestigijs delecta-
 tur: Herculisque gesta superare con-
 tendit.*
- 8 *Porum, prælio superatum, regie excipit &
 dimittit: multis populis expugnatis
 quietem exercitui concedere velle
 videtur.*
- 9 *Bellum instaurat. In Sugambrorum vrbe
 de vita certat & periclitatur.*
- 10 *Ab amici periculo trepidus, Oceanum latus*

Præter terminos imperij statuit: præfectos vicia priuat, & ad nuptias applicat animum.

- 11 *Liberalitas, munificentia & fœnititas eiusdem.*
- 12 *Qua ratione Macedones seditiosos ad officium reuocauerit. Hephæstionis obitus & cumulus.*
- 13 *Dum Occidentales prouincia manus porrigunt, Alexander in lethalem morbum incidit Babylonem pergens.*
- 14 *Alexander Antipatri artibus veneno exinguitur.*
- 15 *Alexandri moribundi nouissima verba.*
- 16 *Eiusdem Alexandri Magni elogium.*

C A P. I.

Alexander in persequendo Dario amissos milites, magnis funerum impensis extulit; reliquis expeditionis ejus sociis, tredecim millia talentum diuisit. Equorum major pars æstu amissa, inutilisque etiã qui super fuerant, facti pecunia omnis centum nonaginta millia talentum Ecbatana congesta, ei que Permenio præpositus. Dum hæc aguntur, epistolæ Antipatri è Macedonia ei redduntur, quibus bellum Agidis regis Spartanorum in Græcia; bellum Alexandri regis Epiri in Italia bellum Sopyrionis præfecti ejus in Scythia, continebatur. Quibus varie affectus, plus tamen latitix cognitis mortibus duorum æmulorum regum, quam doloris amissi cum Sopyrione exercitus, suscepit. Namque post protectionem Alexandri, Græcia ferme omnis in occasionem recuperandæ libertatis ad arma concurrerat, auctoritatem Lacedæmoniorum secuta, qui Philippi Alexandrique pacem soli spreuerant & leges respuerant. Dux huius belli Agis rex Lacedæmoniorum fuit, quem motum Anti-

pater contractis militibus in ipso castris oppressit. Magna tamen utrinque caedes fuit. Agis rex cum suis terga dantes videret, dimissis satellitibus, ut Alexandro felicitate, non virtute inferior videretur, tantam stragem hostium edidit, ut agmina interdum fugaret. Ad postremam, etsi a multitudine victus gloria, tamen omnes vicit.

CAP. II. Porro Alexander rex Epiri, in Italiam a Tarentinis, auxilia aduersus Bruttios deprecantibus, sollicitatus, ita cupide profectus fuerat, veluti in diuisione orbis terrarum, Alexandro Olympiadis sororis suae filio Oriens, sibi Occidens sorte contigisset: non minorem rerum materiam in Italia, Africa, Siciliaque, quam ille in Asia, & in persis habiturus. Huc accedebat, quod sicut Alexandro Magno Delphica oracula insidias in Macedonia, ita huic responsum Dodonae Iouis urbem pandosiam, amnemque Acherusium praedixerat. Quae utraque cum in Epiro essent, iugiter eadem & in Italia esse, ad declinanda fatorum pericula, peregrinam militiam cupidius elegerat. Igitur, cum in Italiam venisset, primam illi bellum cum Appulis fuit: quorum cognito urbis fato, breui post tempore pacem & amicitiam cum rege eorum fecit. Erat namque tunc temporis urbs Appulis Brundisium, quam Aetoli, sequenti tum fama rerum in Troja gestarum clarissimum ac nobilissimum ducem Diomedem, condiderant, sed pulsi ab Appulis, consulentes oracula, responsum acceperant, locum quem repetissent, perpetuo possessuros. Hac igitur ex causa, per legatos cum belli comminatione, restitui, sibi ab Appulis urbem postulauerit, sed ubi Appulis oraculum innotuit, interfectos legatos in urbe sepeliant, perpetuam ibi sedem habituros. Atque ita defuncti reposito, diu urbem possederant.

Quod factum sum cognouisset Alexander, antiquitatis fata veneratus, bello Appulorum abstinuit. Gessit & cum Bruttis Lucanisque bellum; multasque vrbes cepit: tum & cum Metapontinis, & Pediculis, & Romanis, fœdus amicitiamque fecit. Sed Bruttij Lucanique, cum auxilia à finitimis contraxisset, acrius bellum repetiuere. Ibi rex iuxta urbem Pandosiam, & flumen Achérona, non prius fatalis loci cognito nomine quam occideret, interficitur; moriensque non in patria suam sibi periculosam mortem, propter quam patriam fugerat, intellexit. Corpus ejus Thurij publice redemptum sepulturæ tradiderunt. Dum hæc aguntur in Italia, Sopyrion quoque præfectus Ponti ab Alexandro Magno relictus, ociosum se ratus, si nihil & ipse gessisset adunato xxx. millium exercitu, Scythis bellum intulit: cæsusque cum omnibus copiis, pœnas temere illati belli genti innoxia, luit.

CAP. III. Hæc cum nuntiata in parthis Alexandro esset simulato mœrore, propter Alexandri cognationem, exercitui suo triduum luctum indixit. Omnibus deinde, velut perpetrato bello reditum in patriam expectantibus, conjugesque ac liberos suos animo jam quodammodo complectentibus ad conuentionem exercitum vocat: ibi nihil actum tot egregiis præliis ait, si incolumis Orientalis barbaria relinquatur: nec se corpus, sed regnum Darij petisse; persequendosque esse eos, qui à regno defecerint. Hac oratione velut ex-integro ingratis militum animis, Hyrcaniam, Mardosque subegit. Ibi ei occurrit Thalestris siue Minitha Amazonum regina cum ccc. mulieribus, xxv. dierum inter cõsertissimas gentes itinere confecto, ex rege liberos quaesitura: cujus conspectus aduentusque admirationi omnibus fuit, & propter insolitum fœminis habitum, & propter expetitum concu-

bitum. Ob hoc tredecim diebus otio à rege datus, ut visa est vterum impleſſe, diceſſit. Poſt hæc Alexander habitum regum perſarum, & diadema inſolitum à rege regibus Macedonicis, velut in leges eorum quos vicerat tranſiret, aſſumit. Quæ ne inuideoſius in ſe vno conſpicerentur, amicos quoque ſuos longam veſtem auratam purpureamque ſummè re iubet. Vt luxum quoque, ſicuti cultum Perſarum imitaretur, inter pellicum regiarum greges electa pulchritudinis nobilitati- que, nocturnam vices diuidit. His rebus inſeantes epularum apparatus obijcit, ne jejuna & deſtructa luxuria videretur, conuiuiumque juxta regiam magnificentiam ludis exornat. immemor prorsus, tantas opes amitti his moribus, non quæri ſolere.

CAP. IV. Inter hæc indignatio omnium totis caſtris erat, à Philippo illum patre tantum degenerauiſſe, ut etiam patriæ nomen eiuraret, moresque Perſarum aſſumeret, quos propter tales mores vicerat. Sed ne ſolus virtutibus eorum, quos armis ſubegerat, ſuccubuiſſe videretur; militibus quoque ſuis permiſit, ſi quarum captiuarum conſuetudine tenerentur, ducere uxores: exiſtimans miſiorem in patriam reditus cupiditate futuram, habentibus in caſtris imaginem quandam larium, ac domeſticæ ſedis: ſimul & laborem militiæ molliorem fore dulcedine vxorum. In ſupplementa quoque militum, minus e. hauriri poſſe Macedoniam, ſi veteranis patribus tyrones filij ſuccederent militaturi in vallo, in quo eſſent nati, conſtantioreſque futuri, ſi non ſolum tyrocinia, verum & incunabula in iſtis caſtris poſuiſſent. Quæ conſuetudo in ſucceſſores quoque Alexandri manſit. Igitur & alimenta pueris ſtatuta; & inſtrumenta ætiorum equorumque iuuenibus data; & patribus

patribus, pro numero filiorum, præmia statuta: Si quorum patres occidissent, nihilominus pupilli stipendia patrum trahebant: quorum pueritia inter varias expeditiones, militia erat. Itaque à paruula ætate periculis laboribusque indorati, inuictus exercitus fuere: neque castra aliter quam patriam, neque pægnam aliud vnquam quam victoriam duxere: Hæc suboles nomen habuit Epigoni. Parthis deinde domitis, præfectus his statuitur ex nobilibus Persarum Andragoras: vnde postea originem Parthorum reges habuere.

CAP. V. Interea Alexander non regio, sed hostili odio scire in suos cœpiæ Maxime indignabatur carpi se sermonibus suorum, Philippi patris, patriæque mores subuertisse. Propter quæ crimina, Parmenion quoque senex, dignitate regi proximus, cum Philota filio, de vtroque prius quæstionibus habitis, interficitur. Fremere itaque omnes vniuersis castris cœpere, innoxij tenis filijque casum miserantes; interdum se quoque non debere melius sperare dicentes. Quæ cum nuntiata Alexandrò essent, verens ne hæc opinio etiam in Macedoniam diuulgaretur, & ne victoriæ gloria scuitiæ macula infuscaretur, simulat se ex amicis quosdam in patriam victoriæ nuntios missurum. Hortatur milites suis scribere, rariorem habituros occasionem; propter militiam remotiorem. Datos fasces epistolarum tacite ad se deferri iubet: ex quibus cognito de se singulorum iudicio, in vnam cohortem eos qui de rege durius opinati fuerant, contribuit, aut consumpturus eos, aut in vltimis terris in colonias distributurus. Inde Drancas Euergetas, Parymas, varapammenos, Adaspios, cæterosque populos, qui in radice Caucaſi morabantur, subegit. Interea vnus ex amicis Darij Besius, vincitus

perducitur, qui regem non solum prodiderat, verum & interfecerat. Quem in ultionē perfidie excruciantum fratri Darij tradidit; reputans non tam hostem suum fuisse Dariū, quam amicum eius, à quo esset occisus. Et ut his terris nomen relinqueret, urbem Alexandriam super anem Tanaim condidit, intra diem septimum decimum muro vi. millium passuum consummato, translatis eo triū civitatum populis, quas Cyrus condiderat. In Bactrianis quoque Sogdianisque xii. vrbes condidit, distributis his, quoscumque in exercitu seditiosos habebat.

CAP. VI. His ita gestis solenni die amicos in conuiuium vocat. Vbi orta inter ebrios rerum à philippo gestarum mentione, præferre se patri ipse, rerumque suarum magnitudinem extollere cælo tenus cœpit, assentante maiore conuiuarum parte. Itaque cum vnus è senibus Clitus, fiducia amicitie regie, cuius palmam tenebat, memoriam philippi tueretur, laudaretque eius res gestas: adeo regem offendit, ut telo à satellite rapto, eundem in conuiuium trucidauerit. Qua cæde exultans, mortuo patrocinium philippi, laudemque paternæ militie obiectabat. Postquam satiatus cæde animus conquieuit, & in iræ locum successit æstimatio, modo personam occisi, modo causam occidendi considerans, pigere cum facti cœpit: quippe paternas laudes tam iracunde accepisse se, quam nec conuicia debuisset; amicumque senem & innoxium à se occisum inter epulas & pocula, dolebat. Eodem igitur furoris pœnitentiam, quo pœnitentiam in iram versus, mori voluit. primum in slerus progressus, amplecti mortuum, vulnera tractare, & quasi audienti confiteri dementiam; arreptum telum in se vertit: percussissetque facinus, nisi amici interuenis-

lent. Mansit hæc voluntas moriendi etiam sequentibus diebus. Accesserat enim pænitentia, nutricia suæ & sororis Clivi recordatio; cuius absentis eum maxime padebat: tam fore illi alimentorum suorum mercedem redditam, ut in cuius manibus pueritiam egerat, huic iuuenis, & victor, pro beneficiis funera remitteret. Reputabat deinde, quantum in exercitu suo, quantum apud deuictas gentes fabularum atque inuidiæ, quantum apud ceteros amicos metum & odium sui fecerit: quam amarum & triste reddiderit conuiuium suum: non armatus in acie, quam in conuiuium terribilior. Tunc Parmenion & Philotas, tunc Amyntas consobrinus, tunc nouerca fratresque interfecti: tunc Attalus, Eurylochus, Paulonias alique Macedoniæ extincti principes, occurrebant. Ob hæc illi quadriduo perseuerata inedia est, donec exercitus vniuersi precibus exoratus est, precantis ne ita mortem vnus doleat, ut vniuersos perdat, quos in vltimam deductos Barbariam, inter infestas, & irritas bello gentes, desituat. Multum profuere Callisthenis philosophi preces, condiscipulatu apud Aristotelem familiaris illi, & tunc ab ipso rege ad prodenda memoriæ acta eius accitus. Reuocato igitur ad bellum animo, Chorasmos & Dahas in deditionem accepit.

CAP. VII. Deinde, quod primo ex Persico superbiæ regis more distulerat, ne omnia pariter inuidiosiora essent, non saluari, sed adorari se iubet. Acerrimus inter recusantes Callisthenes fuit. Quæ res & illi & multis principibus Macedonum exitio fuit: siquidem sub specie insidiarum omnes interfecti. Retentus tamen est à Maedonibus mos salutandi regis, explosa adoratione. Post hæc Indiam petit, ut Oceano, vltimoque Oriente finiret imperium. Cui gloriæ, ut etiam exercitus orna-

menta conuenirent, phaleras equorum, & arma militum, argento inducit; exercitumque suum, ab argenteis clypeis, Aigyra spidas appellauit. Cum ad Nysam urbem venisset oppidaris non repugnantibus, fiducia religionis Liberi patris, à quo condita urbs erat, parci iussit: latus non militiam tantum, verum & vestigia se dei sequutum. Tunc ad spectaculum sacri montis duxit exercitum, naturalibus bonis, vite, hederaque non aliter vestiti, quam si manu cultus, colentiumque industria exornatus esset. Sed exercitus eius, vbi ad montem accessit, repentino impetu mentis, in sacros dei vlylarus instinctus, cum stupore regis, sine noxa discurrit: vt intelligeret, non tã oppido se pariendo, quam exercitui suo consuluisse. Inde montes Dædalos, regnaque Cleofidis reginæ petit. Quæ cum se dedisset ei, concubitu redemptum regnum ab Alexandro recepit: illecebris cõsecuta, quod virtute non potuerat. filiũque ab eo genitum Alexandrum nominauit, qui postea regnum Indorum potitus est. Cleofis regina, propter prostratam pudicitiam, scortum regium ab Indis exinde appellata est. peragrata India, cum ad saxum miræ asperitatis & altitudinis, in quod multi populi confugerant, peruenisset, cognoscit Herculem ab expugnatione eiusdem saxi terræ motu prohiberetur. Captus itaque cupidinẽ, Herculis acta superare, cum summo labore ac periculo positus saxo, omnes eius loci gentes in deditiõnem accipit.

C A P. VIII. Vaus ex regibus Indorum fuit, rotus nomine, viribus corporis, & animi magnitudine pariter insignis, qui bellum Iampridem, audita Alexandri opinione, in aduentum eius parabat. Commisso itaque prælio, exercitum suum Macædonas inuadere iuberet; sibi regem eorum priuatum hostem deponeret. Nec Alexander pugnæ moram fecit: sed pri-

ma congressione vulnerato equo, cum præceps ad terram decidisset, concursu satellitum seruetur. Porus multis vulneribus obrutus capitur. Qui victum se adeo doluit, ut cum veniam ab hoste accepisset, neque cibum sumere voluerit; neque vulnera curari passus sit; ætateque sit ab eo obtentum, ut vellet viuere. Quæ Alexander ob honorem virtutis, incolumem in regnum remisit. Duas ibi vrbes condidit: vnam Nicæam, alteram ex nomine equi Bucephalen vocauit. Inde Adrestas, Gesteanos, Prætidas, Gangaridas, cæsis eorum exercitiibus, expugnat. Cum ad Caphites venisset, ubi eum hostium ducenta millia equitum opperiebantur exercitus omnis, non minus victoriarum numero, quàm laboribus fessus, lachrymis eum deprecatur, finem tandem bellifaceret; aliquando patriæ, redituque meminisset; respiceret militum annos, quibus vix ætas ad reditum sufficeret: ostendere alius caniciem, alius vulnera, alius ætate consumpta corpora, alius cicatricibus exhausta: solos se esse qui duorum regum, Phippi Alexandrique, continuam militiam pertulerint. Tandem orare, ut reliquias saltem suas paternis sepulchris reddat, quorum non studiis deficiatur, quam annis: Ac si non militibus, vel ipse sibi parcat, ne fortunam suam nimis onerando fatiget. Motus his tam iustis precibus, velut in finem victoriæ, castra solito magnificentiora fieri iussit, quotum molitionibus & hostis tereretur. & posteris admiratio sui relinqueretur. Nullum opus milites lætius ferere. Itaque cæsis hostibus, cum gratulatione in eadem reuerterunt.

CAP. IX. Inde Alexander ad amnem Acesinem pergit: per hunc in Oceanum deuehitur. Ibi Hiacensæas Sileosque quos Hercules condidit, in deditioem accepit. Hinc in Am-

broſ & Sugambros nauigat. Quæ gentes eum armatis LXXX. millibus peditum, & LX. millibus equitum excipiunt. Cum prælio victor eſſet, exercitum ad urbem eorum ducit. Quæ deſertam à deſenſoribus, cum de muro, quem primus ceperat, animaduertiſſet, in urbis planiciem ſine vlllo ſatellite deſiliit. Itaque cum eum hoſtes ſolum conſpexiſſent, clamore edito, vndique concurrunt, ſi poſſint in vno capite orbis bella finire, & vltionem tot gentibus dare. Nec minus Alexander conſtanter reſtitit, & vnus aduerſus tot millia præliatur. Incredible dictu eſt, vt eum non multitudo hoſtium, non vis magna telorum, non tantus laceſſentiũ clamor terruerit; ſolus tot millia ceciderit ac fugauerit. Vbi vero obrui multitudinæ ſe vidit, trunco ſe, qui tum propter murum ſtabat, applicuit, cuius auxilio tutus, cum diu agmen ſuſtinuiſſet, tandem cognito periculo eius, amici ad eũ deſiliunt; ex quibus multi caſi: præliumque tam diu anceps fuit, quoad omnis exercitus, muris deiectis, in auxilium veniret. In eo prælio ſagitta ſub mamma traiectus, cum ſanguinis fluxu deſiceret, genu poſito tam diu præliatus eſt donec eum, à quo vulneratus fuerat, occideret. Curatio vulneris grauior ipſo vulnere fuit.

CAP. X. Itaque ex magna deſperatione tandem ſaluti redditus, Polyperchonta cù exercitu Babyloniam mitrit. Ipſe cum lectiſſima manu nauibus conſcendiſ, Oceani littora peragrât. Cum veniſſet ad urbem Ambigeri regis, oppidani inuictum ferro audientes, ſagittas veneno armant: atque ita gemino mortis vulaere, hoſtem à muris ſummoentes, plurimos interficiunt. Cum inter multos vulneratus etiam Ptolemæus eſſet, moriturusque iam iam videretur, per quietem regi monſtra-

ta in remedia veneni herba est, qua in potu accepta, statim periculo liberatus est; majorque pars exercitus hoc remedio curata. Expugnata deinde vrbe, reuersus in naues. Oceano libamenta dedit, prosperum in patriam reditum precatus: ac veluti curru circa metam acto, positis imperij terminis, quatenus aut terrarum solitudines prodire passus sunt, aut mare nauigabile fuit, secundo aestu ostio fluminis Indi inuehitur. Ibi in monumenta rerum à se gestarum, urbem Barcen condidit; arasque statuit; relicto ex numero amicorum, littoralibus Indis præfecto. Inde iter terrestrè facturus, cum arida loca medijs itineris dicerentur: puteos opportunis locis fieri præcipit, quibus ingenti dulci aqua inuenta, Babyloniam redit. Ibi multæ deuictæ gentes, præfectos suos accusauerunt; quos sine respectu amicitiae, Alexander in conspectu legatorum necari iussit. Filiam post hæc Darij regis, Statiram, in matrimonium recepit: sed & optimatibus Macedonum lectas ex omnibus generibus nobilissimas virgines tradidit, ut communi factò crimen regis leuaretur.

CAP. XI. Hinc ad concionem exercitum vocat; & promittit se æs alienum omnium propria impensa soluturum, ut prædam prædictaque integra domos ferat. Insignis hæc munificentia non summa tantum, verum etiam titulo muneris fuit, nec à debitoribus magis, quam à creditoribus gratus excepta: quoniam vtrisque exactio pariter ac solutio difficilis erat, xx. millia talentum in hos sumptus expensa. Dimissis veteranis, exercitum junioribus supplet. Sed retenti veteranorum discessum ægre ferentes, missionem & ipsi flagitabant: nec annos, sed stipendia sua numerari iubebant: pariter in militiam lectos, pariter sacramento solui, æquum censentes nec

jam precibus, sed conuitio agebant, iubentes eam solum cum patre suo Hammone inire bella, quatenus milites suos fastidiat. Contra ille nunc castigare milites: nunc leuibus verbis monere, ne gloriosam militiam seditionibus iafalcarent. Ad postremum cum verbis nihil proficeret; ad corripiendos seditionis auctores, è tribunali in concionem armatam inermis ipse descendit, & nemine prohibente, XII. correptos, manu sua ipse ad supplicia duxit: Tantum vel illis moriendi patientiam metus regis, vel huic exigendi supplicij constantiam diuina ciplina militaris dabat.

CAP. XII. In ad separatim auxilia persarum in concione alloquitur. Laudat perpetuam illorum tum in se, tum in pristinos reges fidem; sua in illos beneficia commemorat; ut nonquam quasi victos, sed veluti victoriæ socios habuerit: denique se in illorum, non illos in gentis suæ morem transisse: affinitatibus connubiorum victos victoribus miscuisse. Nunc quoque ait, custodiam corporis sui non Macedonibus tantum se, verum & illis crediturum: Atque ita mille ex his iuuenes in numerum satellitum legit: auxiliorum quoque portionem, formatam in disciplinam Macedonum, exercitui suo miscet. Quam rem ægre Macedones tulerunt, iactantes, hostes suos in officium suum à rege subiectos. Tunc vniuersi fleates, regem adeunt, orant supplicij suis potius saturet se, quam contumellis. Qua modestia obtinuerunt, ut vadecim millia militum veteranorum exauctoraret. Sed & ex amicis dimissi senes, Polyperchon, Clytus, Gorgias, Polydamas, Amadis, Antigones. Dimissis his, Craterus proponitur, iussus præesse Macedonibus in Antipatri locum; Antipatrumque cum supplemento tyronum in locum ejus euocat: stipendia reuerentibus.

uertentibus, velati militantibus data. Dum hæc aguntur, vnus ex amicis ejus Ephæstion decessit, dotibus primo formæ pueritiæque, mox obsequiis regi percharus: quem contra deus regium, Alexander diu iuxit: tumulumque ei XL millium talentorum fecit; eumque post mortem colit, vt deum iussit.

CAP. XIII. Ab vltimis litoribus Oceani Babyloniam reuertenti, nuntiatum legationes Carthagiensium, ceterarumque Africæ ciuitatum, sed & Hispaniarum, Siciliæ, Galliæ, Sardinie, nonnullas quoque ex Italia, ejus aduentum Babylonie opperiri. Adeo vniuersam terrarum orbem nominis ejus terror inuaserat, vt cunctæ gentes, veluti desolato sibi regi ad idarentur. Hac igitur ex causa Babyloniam festinanti veluti conuenum terrarum orbis acturo, qui iam ex Magis prædixit, ne urbem introiret, testatus hunc locum ei fatalem fore. Ob hoc omiſsa Babylonia, in Bursiam urbem trans Eufratem, desertam omnino concessit. Ibi ab Anaxarcho philosopho compulsus est rursus Magorum prædicta contemnere, vt falsa & incerta; & si factis constent, ignota mortalibus: at si naturæ debeantur, immutabilia. Reuersus igitur Babyloniam, multis diebus otio datis intermissum olim conuiuium solemniter instituit: totaque in læticiam effusus, cum diei noctem peruigilem iunxisset, recedentem iam è conuiuium medicus Thessalus, iustaurata comestatione, & ipsum & sodales ejus inuitat. Accep- to poculo, media portione repente veluti telo confixus, iagemuit: elatusque è conuiuium semianimis, tanto dolore cruciatus est, vt ferrum in remedia posceret, tactumque hominum velut valera inoleſceret. Amici causam morbi intemperiem ebrietatis disseminauerunt: re autem vera insidia fuerunt, qua-

rum infamiam successorum potentia oppressit.

CAP. XIV. Auctor insidiarum Antipater fuit, qui cum carissimos amicos ejus interfectos videret: Alexandrum Lyncestarum generum suum occisum: Se magnis rebus in Græcia gestis, non tam gratum apud regem, quam Inuidiosum esse: à matre quoque ejus Olympiade variis se criminationibus vexatum. Hac accedebant ante paucos dies, supplicia in præfectos devictarum nationum crudeliter habita. Ex quibus rebus se quoque à Macedonia non ad societatem militiæ, sed ad pœnam euocatum arbitrabatur. Igitur ad occupandum regem, Cassandrum filium dato veneno subornat, qui cum fratribus Philippo & Iolla ministrare regi solebat: cujus venenata vis fuit, ut non ære, non ferro, non testa contineretur, nec aliter ferri, nisi in vngula equi potuerit: præmonito filio, ne alij quam Thessalo, & fratribus crederet. Hac igitur ex causa apud Thessalum, paratum, repetitumque conviviium est. Philippus & Iollas prægulare ac temperare potum regis soliti, in aqua frigida venenum habuerunt, quam prægustata jam potionis supermiserunt.

CAP. XV. Quarto die Alexander indubitata mortem sentiens, agnoscere se fatum domus majorum suorum ait: nam plerosque Acacidarum intra trigesimum annum defunctos. Tumultuantes deinde milites, insidiis perisse regem suspicantes, ipse sedavit: eosque omnes cum prolatus in editissimum urbis locum esset, ad conspectum suum admisit, ostentandamque dextram suam hæc tibus porrexit. Cum laetarent omnes, ipse non sine lacrymis tantum, verum etiam sine villo tristitiam mentis argumento fuit, ut quosdam impatientius dolentes consolatus sit: quibus,

dam mandata ad parentes eorum dederit : adeo, sicuti in hostem, ita & in mortea inuictus animus fuit. Dimissis militibus, & amicos circumstantes percontatur, videanturne similem sibi reperturi regem? Tacentibus cunctis, tum ipse, ut hoc nesciat, ita illud scire, vaticinarique se, ac pene oculis videre dixit, quantum sit in hoc certamine sanguinis fufura Macedonia; quantis caedibus, quo cruore, mortuo sibi parentatura. Ad postremum, corpus suum in Hammonis templo condi iubet. Cum deficere eum amici viderent, quaerunt, quem imperij faciat haeredem : Respondit, Dignissimum. Tanta illi magnitudo animi fuit, ut cum Herculem filium, cum fratrem Aridzum, cum Roxanem uxorem praegnantem relinqueret; oblitus necessitudinum, dignissimum nuncuparet haeredem. Prorsus quasi nefas esset, viro forti alium quam virum fortem succedere; aut tanti regni opes aliis, quam probatis relinquere. Hac voce veluti bellicum inter amicos cecinisset, aut malum discordiae misisset, ita omnes in emulationem confurgunt, & ambitione vulgi tacitum fauorem militum quaerunt. Sexto die praclusa voce, exemptum digito anulum Perdicca tradidit: quae res gliscentem amicorum discessionem sedauit. Nam etsi non voce nuncupatus haeres, iudicio tamen electus esse videbatur.

CAP. XVI. Decessit Alexander, mensem unum, annos tres & triginta natus; vir supra humanam potentiam magnitudine animi praeditus. Qua nocte cum mater Olympias concepit, visa per quietem est cum ingenti serpente volitari: nec decepta somaiō est: nam profectio minus humana mortalitate opus vtero tulit: quam cum Aeacidarum gens ab ultima saeculorum memoria, & regna patris, fratris, mariti, ac deinceps maiorum om-

nium illustrauerint : nullius tamen nomine, quam filij, clarior fuit. Prodigia magnitudinis eius in ipso ortu nonnulla apparuerunt; nam ea die qua natus est, duæ aquilæ tota die præpetes supra cuspem domus patris eius sedebant, omnia duplicis imperij, Europæ Asiæque præferentes. Eadem quoque die nuntium pater eius duarum victoriarum accepit; alterius, belli Illyrici; alterius, certaminis Olympici, in quod quadrigarum currus miserat : quod omen vniuersarum terrarum victoriam infanti portendebat. Puer acerrimis litterarum studiis eruditus fuit. Exacta pueritia, per quinquennium sub Aristotele doctore inclyto omnium Philosophorum, creuit. Accepto deinde imperio, regem se terrarum omnium ac mundi appellari iussit : tantamque fiduciam sui militibus fecit, vt illo præsentate nullius hostis arma nec incrimen, timuerint. Itaque cum nullo hostium vnquam congressus est quem non vicerit : nullam urbem obsedit, quam non expugnauerit : nullam gentem adiit, quam non calcauerit. Victus denique ad postremum est, non virtute hostili, sed insidiis suorum, & fraude ciuili.

L I B E R XIII.

B R E V I A R I V M C A P I T V M

- 1 *Lustus post Alexandri Magni excessum : Macedanum ingratiudo : Ducum ambitio militumque auaritia.*
- 2 *De Alexandri successore. Ducum exercitus sententia pugnantes.*
- 3 *Perdicca sententia (eclamant pedices) vnde rumule. & seditione cui Perdicca prædeceat medetur.*

- 4 *Aridao Rege designato, Perdicca & alij
Duces, seu Principes provincias diuidunt.*
5 *Bellum pro Gracia libertate ab Athenien-
sibus & Acolis reparatum. Demosthe-
nu pro patria labores. Antipatri obsidio
& liberatio.*
6 *Perdicca Cappadoces praelio facit. Bellum
inter Antigonum & Perdiccam. Ptole-
mai solers industria.*
7 *De origine urbis Cyrenes digressio.*
8 *Ptolemaus bellum parat in Perdiccam.
Eumenu res fortiter & feliciter gesta.*

CAP. I.

EXtincto in ipso ætatis ac victoriarum
flore Alexandro Magno, triste apud om-
nes, tota Babylone silentium fuit. Sed
nec deuictæ gentes fidem nuntio habuerunt,
quod ut inuictum regem, ita immortalem esse
crediderant; recordantes, quoties præsentem
morte creptus esset: quam sæpe pro amisso,
repente se non sospitem tantum luis, verum
etiam victorem obtulisset. Ut vero mortis
eius fides adsuit, omnes barbaræ gentes paulo
ante ab eo deuictæ, non ut hostem, sed ut pa-
rentem luxerunt. Mater quoque Darij regis,
quam amisso filio, à fastigio tantæ maiestatis
in captiuitatem redactam, indulgentia victo-
ris, in eam diem vitæ non pœnituerat, audita
morte Alexandri, mortem sibi ipsa consciuit;
non quod hostem filio præferret: sed quod
pietatem filij in eo, quem ut hostem timue-
rat, experta esset. Contra Macedones verà vi-
ce, non ut ciuem, ac tantæ, maiestatis regem,
verum ut hostem amissum, gaudebant: se ve-
ritatem nimiam, & assidua belli pericula exe-
crantes. Huc accedebat, quod principes reg-
num & imperia, vulgus militum thesauros &
grande pondus auri, veluti inopinatam præ-
dam, spectabant; illi successorem regni, li-

opum ac diuitiarum hereditatem cogitantes. Erant enim in thesauris quinquaginta millia talentum, & in annuo vectigali tributo, tricen-
na millia. Sed nec amici Alexandri frustra reg-
num spectabant; nam eius virtutis ac venera-
tionis erant, vt singulos reges putares. Quippe
ea formæ pulchritudo, & proceritas corporis,
& virium ac sapientiæ magnitudo in omni-
bus fuit, vt qui eos ignoraret, non ex vna gen-
te, sed ex toto terrarum orbe electos iudica-
ret. Neque enim vnquam ante Macedonia, vel
vlla gens alia, tam clarorum virorum prouen-
tu floruit: quos primo Philippus, mox Alexan-
der tanta cura legerat, vt non tam ad societa-
tem belli, quam in successionem regni, electi
viderentur. Quis igitur miretur, talibus mil-
litis, orbem terrarum victum, cum exercitus
Macedonum tot, non ducibus, sed regibus re-
geretur? qui nunquam sibi reperissent pares, si
non inter se concurrissent: multosque Mace-
donia pro vno Alexandros habuisset, nisi for-
tuna eos æmulatione virtutis in perniciem
mutuam armasset.

CAP. II. Ceterum occiso Alexandro, non
vt lati, ita & securi fuere, omnibus vnum lo-
cum competatibus: nec minus milites, quã
inuicem se timebant, quorum & libertas so-
lutilior, & fauor incertus erat. Inter ipsos vero
equalitas discordiam augebat, nemine tantum
cæteros excedente, vt ei aliquis se summit-
teret. Armati itaque in regiam coeunt, ad for-
mandum rerum præsentium statum. Perdicca
censet Roxanes expectari partum, quæ ex-
acto mense octauo, matura jam ex Alexandro
erat; & si puerum peperisset, hunc dari suc-
cessorem patri. Meleager negat differenda in
partus dubios consilia: nec expectandum
vtrum reges nascerentur, cum iam genitis vti
liceret: seu puer illis placeat, esse Pergamj

filium Alexandri natum ex Baryne, nomine Herculem: seu mallet iuuenem, esse in castris fratrem Alexandri Aridzum, comem & cunctis non suo tantum, verum & patris Philippi nomine acceptissimum. Ceterum Roxanem esse originis Persicæ: nec esse fas, ut Macedonibus ex sanguine eorum, quorum regna deleuerint, reges constituantur: quod nec ipsum Alexandrum voluisse dicit. Deaique morientem nullam de eo mentionem habuisse. Ptolemæas recusabat regem Aridzum, non propter maternas modo sordes, quod ex Larisæo scorto nasceretur: sed etiâ propter valetudinem maiorem, quam patiebatur; ne ille nomen regis, alius imperium teneret: melius esse ex his legi, qui pro virtute regi suo proximi fuerint, qui provincias regant, quibus bella mandatur quâ sub persona regis indignorum subijciantur imperio. Vicit Perdicæ sententia, consensu vniuersorum. Placuit itaque Roxanis exspectari partum; & si puer natus fuisset, tutores Leonatum, Perdicam, Crateron, & Antipatrum constituunt, consensimque in tutorum obsequia jurant.

CAP. III. Cum equites quoque idem fecissent, pedites indignati, nullas sibi consiliorum partes relictas, Aridzum Alexandri fratrem regem appellant, satellitæque illi ex turba sua legunt, & nomine Philippi patris vocari iubent. Quæ cum nunciata equitibus essent, legatos ad mitigandos eorum animos, duos ex proceribus, Atralum & Meleagram mittunt, qui potentiam ex vulgi adulatione quereres, ommissa legatione, militibus consecrunt. Statim & seditio creuit, vbi caput & consilium habere cœpit. Tunc ad delendam equitatum cuncti armati in regiam irrumpunt: quo cogito, equites trepidi ab vrbe discedunt, ca-

frūque pofitis, & ipfi pedites terrere cœperunt. Sed nec procerum inter fe odia ceſſabant. Attalus ad interficiendum Perdiccam duceꝝ partis alterius, mitrit ad quem armatum, & vltro vocatẽ, cum accedere percuſſores auſi non fuiſſent; tanta conſtantia Perdiccæ fuit, vt vltro ad pedites veniret, & in concionem vocatos edoceret, quod facinus molirentur: reſpicerent contra quos arma ſumpſiſſent: non illos Perſas, ſed Macedonas; non hoſtes, ſed ciues eſſe; pleroſque etiam cognatos eorum, certe commilitones, eorundem caſtrorum ac periculorum ſocios: edituros deinde egregiam hoſtibus ſuis ſpectaculum, vt quorum armis victos ſe doleant, eorum mutuis cœdibus gaudeant, parentaturoſque ſanguine ſuo manibus hoſtium à ſe interfeſtorum.

CAP. IV. Hæc cum pro ſingulari facundia ſua Perdicca peroraſſet, adeo mouit pedites, vt probato conſilio eius, dux ab omnibus legeretur. Tum equites in concordiam reuocati, in Aridæum regem conſentiunt. Seruata eſt portio regni Alexandri filio, ſi natus eſſet. Hæc agebant, poſito in medio corpore Alexandri, vt majeſtas eius teſtis decretorum eſſet. His ita compoſitis, Macedoniæ & Græciæ Antipater præponitur: Regiæ pecuniæ cuſtodia Cratero traditur: caſtrorum, exercitus, & rerum cura Meleagro, & Perdiccæ assignatur: iubeturque Aridæus rex, corpus Alexandri in Hammonis templum deducere. Tunc Perdicca inſenſus ſeditionis auctoriſus, repente ignaro collega, luſtrationem caſtrorum propter mortem regis, in poſterum edicit. Poſtquam armatum exercitum in campo conſtituit, conſentientibus vniuerſis, euocatos dum tranſit, de ſingulis manipulis ſeditioſos, ſupplicio tradi occulte iubet. Reuer-

lūs inde, inter principes prouincias diuidit,
 simul vt & remoueret annales, & munus im-
 perij, beneficij ſui faceret. Primo, Ptolemaeo
 Aegyptus, & Aſiæ Arabique pars ſorte
 venit, quem ex gregario milite Alexander
 victuris cauſa prouexerat: cui ad tradendā
 prouinciam Cleomenes, qui Alexandriam re-
 edificauerat, datur. Confinem huic prouinciae
 Syriam Laomedon Mitylenæus, Ciliciā Phi-
 lotas, Philo Illyrios accipiunt. Mediæ majori
 Acropatos, minori ſocer perdicæ præponi-
 tur. Suſiana geas Scyno, Phrygiā maior Anti-
 gono Philippi filio aſignatur. Lyciam &
 Pamphiliam Nearchus, Cariam Caſſander, Ly-
 dian Menander ſortiuntur. Leonato minor
 Phrygia euenit: Thracia & regiones Pontici
 maris Lyſimacho: Cappadocia cum Paphla-
 gonia Eumeni data. Summus caſtrorum tri-
 bunatus Seleuco Antiochi filio ceſſit. Stipa-
 toribus regis ſatellitibusque Caſſander filius
 Antipatri præſicitur. In Baſtriana vltiore, &
 India regionibus, priores præfecti retenti.
 Terras inter annes Hydaspem & Indum, Ta-
 xiles habebat. In coloniās in ſadis conditas,
 Pithon Agenoriſ filius mittitur. Parapanme-
 nos, ſines Caucaſi montis, Extarches accepit.
 Aracoſi Gedroſique Sibyrto traduntur:
 Dracæ & Arei Statanori. Baſtrianos Amyntas
 ſortitur, Sogdianos Seythæus, Nicanor Par-
 thos, philippus Hyrcanos, Phrataſernes Ar-
 menios, Tléptolemus perſas, Peuceſtes Ba-
 bylonios, Archos pelafgos, Arceſilaus Meſo-
 potamiam. Cum hæc diuiſio, veluti fatale mu-
 nus ſingulis contigiſſet, ita magna in remen-
 torum materia plurimis fuit. Siquidem non
 magno poſt tempore, quaſi regna, non præfe-
 cturas diuiſiſſent: ſic reges ex præfectis facti,
 magnas opes non ſibi tantum parauerunt,
 verum etiam poſteriſ reliquerunt.

C A P. V. Dum hæc in Oriente aguntur, in
 Græcia Athenienses & Aetoli bellum, quod
 jam viuo Alexandro mouerant, summis viri-
 bus instruebant. Causæ belli erant, quod re-
 uersus ab India Alexander, epistolas in Græ-
 ciam scripserat, quibus omnium ciuitatum
 exules præter cædis damnari restituebantur.
 Quæ recitatæ præsentē vniuersa Græcia, in
 mercatu Olympiaco, magnos motus fecerunt;
 quod plurimi non legibus pulsi patria, sed
 per factionem principum fuerant, verentibus
 iisdem principibus, ne reuocati potentiores
 in republica fierent. palam igitur jam tunc
 multæ ciuitates, libertatem bello vindican-
 dam fremebant. principes tamen omnium
 Athenienses & Aetoli fuere. Quod cum nun-
 tiarum Alexandro esset, mille naues longas
 sociis imperari præceperat, quibus in Occi-
 dente bellum gereret; excursurusque cum
 valida manu fuerat ad Athenas delendas.
 Igitur Athenienses, contracto xxx. millium
 exercitu, & cc. nauibus, bellum cum Antipa-
 tro, cui Græcia sorte euenerat, gerunt; eumque
 detrectantem prælium, & Heracleæ vrbis
 mœnibus tuentem se, obsidione cingunt.
 Eodem tempore, Demosthenes Atheniensis
 orator, pulsus patria, ob crimen accepti ab
 Harpalo auri, qui crudelitatem Alexandri fi-
 gerat, quod ciuitatem in ejsdem Alexandri
 bellum impelleret, forte Megaris exulabat:
 qui vt missam ab Atheniensibus Hyperidem
 legatum cognouit, qui Peloponaenses in so-
 cietatem armorum sollicitaret, sequutus eum,
 Sicyona, Argos & Corinthum ceterasque ci-
 uitates, eloquentia sua Atheniensibus junxit.
 Ob quod factum, missa ab Atheniensibus
 obuiam naue, ab exilio reuocatur. Interim
 in obsidione Antipatri, Leosthenes dux Athe-
 niensium, telo è muris in transeuntem iacto,

occi
 pat
 dere
 ros
 nu
 fru
 gra
 tam
 me
 subl
 laba
 cum
 iutu
 Græ
 ste p
 C
 reg
 nih
 lit.
 oc
 suas
 con
 cipi
 pra
 vir
 nup
 & s
 asp
 sed
 tu,
 mo
 eo
 ob
 pat
 qu
 inc
 go
 bar
 dyp

occiditur. Quæ res tantum animorum Antipatro dedit, ut etiam vallum rescindere auderet. Auxilium deinde à Leonato per legatos petit: qui cum venire cum exercitu nuntiatus esset, obvium ei Athenienses cum instructis copiis fuere, ibique equestri prælio, gravi vulnere ictus extinguitur. Antipater, tametsi auxilia sua videret victa, morte tamen Leonati lætatus est: quippe & æmulum sublatum, & vires ejus accessisse sibi gratulabatur. Statim igitur exercitus ejus recepto, cum par hostibus etiam prælio videretur, solutus obsidione, in Macedoniam concessit. Græcorum quoque copiarum finibus Græciæ hoste pulso, in vrbes dilapsæ.

CAP. VI Interea Perdicca, bello Ariarathæ regi Cappadocum illato, prælioque victo, nihil præmij præter vulnera & pericula retulit. Quippe hostes ab acie in urbem recepti, occisis coniugibus & liberis, domos quique suas cum omnibus copiis incenderunt. Eodem congestis etiam seruitiis, & semetipsos præcipitant, ut nihil hostis victor suarum rerum, præter incendij spectaculo frueretur. Inde, ut viribus auctoritatem regiam acquireret, ad nuptias Cleopatræ sororis Alexandri Magni, & alterius Alexandri quondam vxoris, non aspèraante Olympiade matre ejus, intendit: sed prius Antipatrum, sub affinitatis obtentu, capere cupiebat. Itaque fingit se in matrimonium filiam ejus petere, quo facilis ab eo supplementum tyronum ex Macedonia obtineret. Quem dolum præsentiente Antipatro, dum duas eodem tempore vxores querit, neutram obtinuit. Post hæc bellum inter Antigonom & Perdiccam oritur. Antigono Craterus & Antipater auxilium ferrebant; qui facta cum Atheniensibus pace, Polyperchonta Græciæ & Macedonia præpo-

nunt. Perdicca, alienatis rebus, Aridæum, & Alexandri Magni filium in Cappadocia, quorum cura illi mandata fuerat, de summa belli in consiliis adhibet. Quibusdam placebat bellum in Macedoniam transferri, ad ipsum fontem & caput regni, ubi & Olympias esset mater Alexandri, non mediocriter momentum partium, & ciuiliū fauor, propter Alexandri Philippique nomina: sed in rem visum est ab Aegypto incipere, ne in Macedoniam profectis, Asia à Ptolemæo occuparetur. Etiameni, præter prouincias quas acceperat, Paphlagonia, & Caria, & Lycia, & Phrygia adjiciuntur. Ibi Craterum & Antipatrum opperiri iubetur: adiutores ei dantur cum exercitibus frater Perdiccæ Alcetas, & Neoptolemus: Clito cura classis traditur: Cilicia Philothæ adempta, Phloxeno datur: ipse Perdicca Aegyptum cum ingenti exercitu petit. Sic Macedonia, in duas partes discurrentibus ducibus, in sua viscera armatur: ferrumque ab hostili bello in ciuilem sanguinem vertit, exemplo furentium, manus ac membra sua, ipsa cæsuræ. Sed Ptolemæus in Aegypto, solerti industria, magnas opes parabat: quippe & Aegyptios insigni moderatōe in fauorem sui sollicitauerat: & reges finitimos beneficiis obsequiisque deuinxerat: terminos quoque imperij, acquisita Cyrene vrbe, ampliauerat; factusque jam tantus erat, ut non tam timeret hostes, quam timendus ipse hostibus esset.

C A P. VII. Cyrene autem condita fuit ab Aristæo, cui nomen Battos propter linguæ obligationem fuit. Huius pater Cirrus, rex Theramenis insulæ, cum ad oraculum Delphos, propter dedecus adolescentis filij nondum loquentis, deum deprecaturus venisset, responsum accepit, quo iubebatur filius eius

Battos
cond
respo
solitu
loni
vasta
omill
contu
luntu
vix v
in Afr
propt
vbert
rum, l
pit: q
iam p
dx vr
nionē
eximi
monte
que in
occup
ros pe
Argæ
qui pe
captos
Ex hi
reuer
Arcad
apium
homic
sideris
Battus
vrber
C A P
antus
paraba
quam
etiam

Battus Africam petere, & urbem Cyrenam condere, vsum linguæ ibi accepturus. Cum responsum ludibrio simile videretur, propter solitudinem Theramenis insulæ, ex qua, coloni ad urbem condendam in Africam tam vastæ regionis proficisci iuebantur, res omiſſa est. Interjecto deinde tempore, velut contumaces, pestilentia Deo parere compelluntur: quorum tam insignis paucitas fuit, ut vix vnâ nauem complerent. Cum venissent in Africam, pulsus accolis, montem Cyran, & propter amœnitatem loci, & propter fontis vbertatem, occupauere. Ibi Battus dux eorum, linguæ nodis solutis, loqui primum cœpit: quæ res animos eorum, ex promissis Dei iam parte percepta, in reliquam spem cõdendæ vrbis accendit. Positis igitur castris, opinionem veteris fabulæ accipiunt, Cyrenem, eximiam pulchritudinis virginem, à Thessaliæ monte Pelio ab Apolline raptam, perlatamque in eiusdem montis iuga, cuius collem occupauerant, à Deo repletam, quatuor pueros peperisse, Nomium, Aristum, Authocum, Argum: missos à patre Speo rege Thessaliæ, qui perquirent virginem, loci amœnitatem captos in iisdem terris, cum virgine recedisse. Ex his pueris tres adultos in Thessaliam reuersos, auita regna recepisse. Aristum in Arcadia late regnasse, eumque primum, & apium, & mellis vsum, & lactis ad coagula hominibus tradidisse, solstitialisque ortus sideris primum inuenisse. Quibus auditis, Battus virginis nomine ex responsis agnito, urbem Cyrenem condidit.

CAP. VIII. Igitur Ptolemæus huius vrbis auctus viribus bellum in aduentum Perdicæ parabat, sed Perdicæ plus odium arrogantis, quam vires hostium nocebant; quam exosi etiam socij, ad Antipatrum gregarium profu-

giebant. Neoptolemus quoque in auxilium Eumeni relictus, non solum transfugere, verum etiam prodere partium exercitum voluit. Quam rem cum præsensisset Eumenes, cum proditore decernere prælio necesse habuit. Victus Neoptolemus ad Antipatrum & Polyperchonta profugit; hisque persuadet, ut continuatis mansionibus, læto ex victoria & securo fuga sua, Eumeni superueniant. Sed res Eumenem non latuit: Iraque insidiarum insidiatores versæ: & qui securum aggressuros se putabant, securis in itinere, & per nigilio noctis fatigatis occursum est. In eo prælio Polyperchon occiditur. Neoptolemus quoque cum Eumene congressus, diu mutuis vulneribus acceptis colluctatus est; in summa victus, occumbit. Victor igitur duobus præliis continuis Eumenes, afflictas partes transitione sociorum paululum sustentavit. Ad postremum tamen Perdica oeciso, ab exercitu hostis cum Phytone, & Illyrio, & Alceta fratre Perdica, appellatur: bellumque aduersus eos Antigono decernitur.

L I B E R XIV.

B R E V I A R I V M C A P I T V M.

1. *Eumenis in bello aduersus Antigonom prudentia & fortitudo.*
2. *Prælio victus obsidecur, liberatur, ad Argyrassidas confugit, eosque ad suas partes pertrahit.*
3. *Dum Argyrassida Eumenis imperia contemnunt, hostium virtute superantur. Unde in Eumenem conjuratio.*
4. *Eumenis Captiui ad Argyrassidas oratio, qua petit ut sibi inter eos mori li-*

ceat: *Petitione frustratus perditorum capita deuouet, & Antigono uinctus traditur.*

- 5 *Cassander Aridai vices gerens Gracia ciuitates opprimit, & in Macedoniam aduersus Olympiadem proficiscitur.*
 6 *Olympias fugit: obsidetur, victori Cassandro se tradit cuius iussu interficitur.*

CAP. I.

EUMENES, vt Perdiccam occisum, se hostem à Macedonibus iudicatum, bellumque Antigono decretum cognouit; vltro ea militibus suis indicauit, ne fama aut rem in maius extolleret, aut militum animos rerum nouitate terreret; simul, vt circa se animati essent, cognosceret, sumpturos consilium ex motu vniuersorum. Constante tamen prefatus est, si cui hæc terrori essent, habere eum discedendi potestatem. Qua voce adeo cunctos in studium partium suarum induxit, vt vltro illum omnes hortarentur, rescissurosque se ferro decreta Macedonum affirmarent. Tunc exercitu in Aetoliam promotò, pecunias ciuitatibus imperat; recusantes dare, hostiliter diripit. Inde Sardis profectus est ad Cleopatram, sororem Alexandri Magni, vt eius voce centuriones principesque confirmarentur, existimatuos ibi maiestatem regiam verti, vnde soror Alexandri sciret. Tanta veneratio magnitudinis Alexandri erat, vt etiam per vestigia mulierum, fauor sacri eius nominis quæreretur. Cum reuersus in castra esset, epistolæ totis castris obiectæ inueniuntur: quibus iis, qui Eumenis caput ad Antigonom detulissent, magna præmia definebantur. His cognitis, Eumenes vocatis ad concionem militibus, primo gratias agit, quod nemo inuentus esset, qui spem cruenti præmij fidei sacramento anteponeret: deinde

callide subnectit, confictas has à se epistolas ad experiendos suorum animos esse. Caretur salutem suam in omnium potestate esse; nec Antigonum, nec quemquam ducum sic velle vincere, ut ipse in se exemplum perisimum statuatur. Hoc facto, & in presenti labantium animos deterruit; & in futurum providit, ut si quid simile accidisset, non se ab hoste corrumperet, sed ab duce tentari arbitrarentur. Omnes igitur operam suam certatim ad custodiam salutis eius offerunt.

CAP. II. Cum interim Antigonus cum exercitu superuenit, castrisque positis, postera die in aciem procedit. Nec Eumenes moram praelio fecit: qui victus, in munitum quoddam castellum confugit: ubi cum videret se fortunam obsidionis subitorum, maiorem exercitus partem dimisit, ne aut consensu multitudinis hosti traderetur: aut ob id ipsa multitudinæ grauaretur. Legatos deinde ad Antipatrum, quod solus par Antigoni viribus videbatur, supplices mittit: à quo cum auxilia Eumeni missa Antigonus dilicisset, ab obsidione recessit. Erat quidem solutus ad tempus metu mortis Eumenes: sed nec salutis, dimisso exercitu, magna spes erat. Omnia igitur circumspicienti, optimum visum est, ad Alexandri Magni Argyraspidas, inuictum exercitum, & tot victoriarum præfulgentem gloria, decurrere. Sed Argyraspides post Alexandrum omnes duces fastidiebant, lordidam militiam sub aliis, post tanti regis memoriam existimantes. Itaque Eumenes blandimentis agere; suppliciter singulos alloqui, nunc commilitones suos, nunc patronos appellans, periculis Orientalium socios: nunc refugia salutis suæ, & vni a præsidia commemorans solos esse quorum virtute Oriens sit domitus; solos qui militiam Liberi patris, qui

Herculis

Herc
xand
hono
orat
reci
Rece
muni
facta
in cal
soler

CA
venir
lit eo
imper
rantur
bellor
præm
Eume
salutis
Nam
bat: o
casu:
peritu
millia
tia eff
re, qu
raspid
post d
amissa
suos:
post t
deunt
ab ip
immer
iam qu
trix ab
nunc q
quæst
pi sene

Herculis monumenta superant: per hos Alexandrum, magnum factum; per hos, diuinos honores, & immortalem gloriam consequuntur orat ut quod tam ducem se, quam commilitonem recipiant, vnumque ex corpore suo esse velint. Receptus hac lege, paulatim imperium, primum monendo singulos, mox quæ perperam facta erant, blande corrigendo, usurpat: nihil in castris sine illo agi, nihil administrari sine solertia illius poterat.

CAP. III. Ad postremum cum Antigonum venire cum exercitu nuntiatum esset, compellit eos in aciem defendere. Ibi dum ducis imperia contemnunt, hostium virtute superantur. In eo prælio non gloriam tantum tot bellorum, cum coniugibus & liberis, sed & præmia longa militia parta, perdidit. Sed Eumenes, qui auctor cladis erat, nec aliam spem salutis reliquam habebat, victos hortabatur: Nam & virtute eos superiores fuisse affirmabat: quippe ab his quinquæ millia hostium caesa: & si in bello perstet, ultro hostes pacem petituros. Damna, quibus se victos putent, duo millia mulierum, & paucos infantes, & seruitia esse, quæ melius vincendo possint reparare, quam deserendo victoriam. Porro Argyraspides neque fugam se tentaturos dicunt, post damna matrimoniorum & post coniuges amissas, neque bellum gesturos contra liberos suos: ultroque eum conuictis agitant, quod se post tot annos emeritorum stipendiorum, redeuntes domum cum præmiis tot bellorum, ab ipsa missione rursus in nouam militiam, inmensaque bella reuocauerit, & à laribus iam quodammodo suis, & ab ipso limine patriæ abductos, in aibus promissis deceperit: nunc quoque amissis omnibus felicitatis militiæ quæstibus, ne victos quidem in misera & inopi senect. quiescere sinat. Ignaris deinde du-

cibus, confestim ad Antigonum legatos mittunt, petentes ut sua reddi iubeat. Is redditurum se pollicetur, si Eumenum sibi tradant. Quibus cognitis, Eumenes cum paucis fugere tentavit: sed retractus, desperatis rebus, cum concursus multitudinis factus esset, petit ut postremum sibi alloqui exercitum liceret.

CAP. IV. Iustus ab vniuersis dicere, facto silentio, laxatisque vinculis, prolatam, sicut erat catenatus, manum ostendit: Cernitis milites, inquit, habitum atque ornamenta ducis vestri, quæ mihi non hostium quisquam imposuit: nam hoc etiam solatio foret. Vos me ex victore victum, vos me ex imperatore captiuium fecistis; quater intra hunc annum in mea verba iureiurando obstricti estis. Sed ista omitto. Neque enim miseros conuitia decent. Vnum oro, si propositorum Antigoni in meo capite summa consistit, inter vos me velitis mori. Nam neque illius interest, quemadmodum aut ubi cadam; & ego fuero ignominia mortis liberatus. Hoc si impetro, soluo vos iureiurando, quo toties vos sacramento mihi deuouistis. Aut si ipsos pudet roganti vim adhibere, ferrum huc date, & permittite quod vos facturos pro imperatore iurastis, imperatorem pro vobis sine religione iurisiurandi facere. Cum non obrineret, preces in iram vertit. At vos, ait, deuota capita, respiciant di; periuriorum vindices; taleque vobis exitus dent, quales vos ducibus vestris dedistis. Nempe vos iidem paulo ante & Perdicæ sanguine estis aspersi, & in Antipatrum eadem moliti. Ipsum denique Alexandrum, si fas fuisset eum mortali manu cadere, interempturi; quod maximum erat, seditionibus agitastis. Vltima nunc ego perfidorum victima, has vobis diras atque inferias dico; et inopes extorresque omnium in hoc castrensi exitio agatis, deuorens-

que vos arma vestra , quibus plures vestros, quam hostium duces absumpsistis. Plenus deinde iræ, custodes suos præcedere ad Antigoni castra cœpit. Sequitur exercitus pro dito imperatore suo, & ipse captiuus, triumphumque de se ipso ad victoris sui castra ducit; omnia auspicia regis Alexandri, & tot bellorum palmas laureasque una secum victori tradentes: & ne quid deesset pompæ, elephantum quoque, & auxilia Orientalia subiequantur. Tanto pulchrior hæc Antigono, quam Alexandro tot victoriæ fuerunt; ut cum ille Orientem vicerit, hic etiam eos à quibus Oriens victus fuerat, superauerit. Igitur Antigonus domitores illos orbis, exercitui suo diuidit, redditis eorum quæ in victoriâ ceperat. Eum enim vero, verecundia prioris amicitiz, in conspectum suum venire prohibitum, a signari custodibus præcepit.

CAP. V. Interea Eurydice, vxor Aridæi regis, ut Polyperchonta à Græcia redire in Macedoniam cognouit, & ab eo arcessitâ Olympiadem; muliebri æmulatione percussa, abutens valetudine viri, culus officia sibi vindicabat, scribit regis nomine Polyperchonti, Cassandro exercitum tradat, in quem regni administrationem rex transfulerit: eadem & in Asiam Antigono per epistolas nuntiat. Quo beneficio deuinctus Cassander, nihil non ex arbitrio muliebris audaciæ gerit. Deinde profectus in Græciam, multis ciuitatibus bellum infert: quarum excidio, veluti vicino incendio territi Spartani, urbem quam semper armis, non muris defenderant, tum contra responsa fatorum & veterem maiorum gloriam, armis diffusi, murorum præsidio includunt. Tantum eos degenerauisse à maioribus, ut, cum multis sæculis maris vrbi ciuium virtus fuerit, tunc ciues saluos se fore non existi-

mauerint, nisi intra muros laterent. Dum hæc aguntur, Cassandrum à Græcia turbatus Macedoniæ status donum reuocauit. Namque Olympias mater Alexandri Magni regis, cum Epiro in Macedoniam, prosequente Aeacida rege Molossorum, veniret, prohiberique finibus ab Eurydice & Aridæo rege cœpisset; seu memoria matris, seu magnitudine filij, & indignitate rei, moti Macedones, ad Olympiadem transferre: cuius iussu & Eurydice, & rex occiditur, sex annis post Alexandrum potitus regno.

CAP. VI. Sed nec Olympias diu regnauit. Nam cum principum passim cædes, muliebri magis, quam regio more fecisset, fauorem sui in odium vertit. Itaque audito Cassandri aduentu, diffusa Macedonibus, cum nuru Roxane, & nepote Hercule, in Pydnam urbem concedit. Proficiscenti Deidamia Aeacidæ regis filia, & Thessalonice priuigna, & ipsa clara philippi patris nomine, multæque aliæ principum matronæ; speciosus magis quam utilis grex, comites fuerit. Hæc cum nuntiata Cassandro essent, statim citato cursu pydnam venit, & urbem obsidione cingit. Cum fame, ferroque vrgeretur Olympias, longæ obsidionis triduo, pacta salute, victori se tradidit. Sed Cassander ad concionem vocato populo, sciscitaturus quid de Olympiade fieri uelint, subornat parentes, interfectorum, qui sumpta lugubri veste, crudelitatem mulieris accusarent; à quibus accensi Macedones, sine respectu pristinae maiestatis, occidendam deceraunt: immemores prorsus, quod per filium eius, virumque, non solum vitam ipsi inter finitimos tutam habuissent: verum etiam tantas opes imperiumque orbis quæsisent. Sed Olympias ubi obstinatos venire ad se armatos vidit, veste regali, dua-

bus ancillis ianixa, vitro obuiam procedit. Qua visa, percussores attoniti fortuna maiestatis prioris, & tot in ea memoriz occurrentibus regum suorum nominibus, substiterunt; donec à Cassandro missi sunt, qui eam confoderent, non refugientem gladium, nec vulnera: aut muliebriter vociferantem, sed viro- rum more fortium, pro gloria veteris profapie, morti succumbentem, vt Alexandrum posses etiam in moriente iratre cognoscere. Insuper exspirans, capillis & veste crura contexisse fertur, ne quid posset in corpore eius indecorum videri. Post hæc Cassander Thessalonicen, regis Aridæi filiam, vxorem ducit: filium Alexandri cum matre, in arcem Amphipolitanam custodiendos mittit.

LIBER XV.

BREVIARIUM CAPITVM.

- 1 *Antigoni bellum aduersus socios, in quo Demetrius F. superatus pralio.*
- 2 *Cassandri infamiam Alexandri M. scruia, Antigoni prosperi successus in bello.*
- 3 *Lysimachi Antigono oppositi virtutes & praeclare gesta.*
- 4 *Nouus hostis Antigono accedit, nempe Seleucum, cuius origo, & res gesta subi- ciuntur. Antigonus in pralio occumbit.*

CAP. I.

Perdicca, & fratre ejus, Eumene, ac Polyperchonte, ceterisque ducibus diuersæ partis occisis, finitum certamen inter successores Alexandri Magni videbatur; cum repente inter ipsos victores nata discordia est: quippe postulantis ptolemæo, & Cassandro, & Lysimacho, vt pecunia in præda

capta, prouinciarumque diuiderentur; Antigonus negauit se in ejus belli præmia socios admitturum, in cujus periculum solus descenderit. Et ut honestum aduersus socios bellum suscipere videretur, diuulgat, se Olympiadis mortem à Cassandro interfectæ, vlcisci velle, & Alexandri regis sui filium cum matre obsidione Amphipolitana liberare. His cognitis, Ptolemæus & Cassander, inita cum Lysimacho & Seleuco societate, bellum terrarumque enixe instruant. Tenebat Ptolemæus Aegyptum cum Africæ parte majore, & Cypro, & Phœnicæ. Cassandro parebat Macedonia cum Græcia. Asiam & partes Orientis occupauerat Antigonus, cujus filius Demetrius, prima belli congressione à Ptolemæo apud Galaman vincitur. In quo prælio major Ptolemæi moderationis gloria, quam ipsius victoriæ fuit. Siquidem & amicos Demetrii non solum cum suis rebus, verum etiam additis insuper muneribus dimisit; & ipsius Demetrii priuatum omne instrumentum, ac familiam reddidit, abjecto honore verborum, Non se propter prædam, sed propter dignitatem inisse bellum; indignatum quod Antigonus deuictis diuersæ factionis ducibus, solus communis victoriæ præmia corripuisset.

CAP. II. Dum hæc aguntur, Cassander ab Apollonia rediens, incidit in Abderitas, qui propter ranarum murinumque multitudinem relicto patriæ solo, sedes quærebant: veritus ne Macedoniam occuparent, facta pactione, in societatem eos recepit: agrosque iis vltimos Macedoniæ assignat. Deinde, ne Hercules Alexandri filius qui fere annos quatuordecim excefferat, fauore paterni nominis in regnum Macedoniæ vocaretur, occidi eum tacite cum matre Barsine jubet, corporaque eorum terra obrui, ne cædes sepultura pro-

deretur: & quasi parum facinoris in ipso primo rege, mox in matre ejus Olympiade, ac filio admisisset; alterum quoque filium cum matre Roxane, pari fraude interficit; scilicet, quasi regnum Macedoniæ, quod affectabat, aliter consequi, quam scelere non posset. Interea Ptolemæus cum Demetrio, navali prælio iterato, congregitur; & amissa classe, hostique concessa victoria, in Aegyptum refugit. Demetrius filium Ptolemæi Leontiscum, & fratrem Menelaum, amicosque ejus cum privati instrumenti ministerio, pari provocatus antea munere, Aegyptum remittit: & ut appareret eos non odio, sed dignitatis gloria accensos, donis muneribusque inter ipsa bella contendebant. Tanto honestius tunc bella gerebantur, quam nunc amicitia coluntur. Hæc victoria etiam Antigonus, regem se cum Demetrio filio appellari à populo habet. Ptolemæus quoque ne minoris apud suos auctoritatis haberetur, rex ab exercitu cognominatur. Quibus auditis, Cassander & Lysimachus, & ipsi regiam sibi majestatem vindicaverunt. Hujus honoris ornamentis tandem omnes abstinerunt, quamdiu filij regis sui superesse potuerunt. Tanta in illis reverentia fuit, ut cum opes regias haberent, regum tamen nominibus æquo animo carerent, quoad Alexandro justus heres fuit. Sed Ptolemæus & Cassander, ceterique factionis alterius duces, cum carpi se singulos ab Antigono viderent; dum privatum singulorum, non commune universorum bellum ducunt, nec auxilium ferre alter alteri volunt, quasi victoria unus, non omnium foret, per epistolas se invicem confirmantes, tempus, locum cœundi condicunt, bellumque communibus viribus instruunt. Cui cum Cassander interesse propter finitimum bellum non pos-

fer; Lyfimachum cum ingentibus copijs in auxilium locis mittit.

CAP. III. Erat hic Lyfimachus illustri quidem Macedoniæ loco natus, sed virtutis experimentis omni nobilitatè clarior; quæ tanta in illo fuit, vt animi magnitudine, philosophia ipsa, viriumque gloria omnes, per quos Oriens domitus est, vicerit. Quippe cum Alexander Magnus Callisthenem philosophum, propter salutationis Persicæ interpellatum morem, insidiarium, quæ sibi paratæ fuerant, conscium fuisse iratus finxisset, eumque truncatis crudeliter omnibus membris, abscissisque auribus, ac naso, labiisque, deformem ac miserandum spectaculum reddidisset, insuper cum cane in cauea clausum, ad metum cæterorum circumferret: tunc Lyfimachus audire Callisthenem, & præcepta ab eo virtutis accipere solitus, misertus tanti viri, non culpæ; sed libertatis pœnas pendens, venit: num ei in remedium calamitatum dedit. Quod ad eò agrè Alexander tulit, vt eum obijci ferocissimo leoni iuberet. Sed cum ad conspectum ejus concitatus leo impetum fecisset, manum amiculo inuolutam Lyfimachus in os leonis immergit; arreptaque lingua, feram exanimavit. Quod cum nuntiatum regi esset, admiratio in satisfactionem celsit; carioremque eum propter constantiam tantæ virtutis habuit: Lyfimachus quoque magno animo, Regis veluti parentis contumeliam tulit. Denique omni ex animo hujus facti memoria exturbata, postea in India insectanti regi quosdam palantes hostes, cum à satellitum, turba equi sui celeritate defertus esset, solus ei per immensas harenarum moles cursus comes fait. Quod idem antea Philippus frater ejus cum facere voluisset, inter manus regis exspirauerat. Sed Lyfimachum defiliens equo.

equo Alexander, iacta cuspide ita in fronte vulnerauit, ut sanguis aliter eludi non posset, quam diadema sibi demptum rex, alligandi vulneris causa, capiti eius imponeret. Quod auspiciū, primum regalis maiestatis Lyfimacho fuit. Sed & post mortem Alexandri, cum inter successores eius prout iā diuiderentur, ferocissimæ gentes, quasi omnium fortissimæ assignatæ sunt: adeo etiam consensu vniuersorum palmam virtutis inter cæteros tulit.

CAP. IV. Priusquam bellum inter Ptoleum, sociosque eius, aduersus Antigonum committeretur, repente ex Asia maiore digressus Seleucus, nouus Antigono hostis accesserat. Huius quoque & virtus clara, & origo admirabilis fuit. Siquidem mater eius Laudice, cum nupta esset Antiocho claro inter philippi duces viro, visa est sibi per quietem ex coacubitu Apollinis concepisse; grauidamque factam, manus concubitus anulum à deo accepisse, in cuius gemma anchora sculpta esset: iussaque donum filio, quem peperisset, dare. Admirabilem fecit hunc vñum & anulus, qui postera die, eiusdem sculpturæ, in lecto inuentus est: & figura anchoræ, quæ in femore Seleuci nata cum ipso paruulo fuit. Quamobrem Laudice anulum Seleuco eunti cum Alexandro Magno ad versicam militiam, edocto de origine sua; dedit. Vbi post mortem Alexandri, occupato regno Orientis, urbem condidit, ibique geminæ originis memoriam consecrauit. Nam & urbem ex Antiochi patris nomine Antiochiam vocauit; & campos vicinos, vrbi Apollini dicauit. Originis eius argumentum etiam in posteris mansit: Siquidem filij nepotesque eius, anchoram in femore, veluti notam generis naturalem habuere. Multa in Oriente, post diuisionem

inter socios regni Macedonici, bella gessit, Principio Babyloniam cepit: inde auctis ex victoria viribus, Bactrianos expugnauit. Transiitum deinde in Indiam fecit, quæ post mortem Alexandri, veluti ceruicibus iugo seruitutis excusso: præfectos eius occiderat. Auctor libertatis Sandrocottus fuerat: sed Titulum libertatis post victoriam in seruitutem verterat. Siquidem occupato regno, populum quem ab externa dominatione vindicauerat, ipse seruitio premebat. Fuit hi quidem humili genere natus, sed ad regni potestatem maiestate numis impulsus. Quippe cum procaitate sua Alexandrum regem offenderet, interfici à rege iussus, salutem pedum celeritate quaesierat: ex qua fatigatione, cum somno captus iaceret, leo iagentis formæ ad dormientem accersit, sudoremque protluentem lingua ei deterfit, exasperatamque blande reliquit. Hoc prodigio primum ad spem regni impulsus, contractis latronibus, Indos ad nuntiam regni sollicitauit. Molienti deinde bellum aduersus præfectos Alexandri, elephanta ferus insignis magnitudinis vltro se obtulit, & veluti domita mansuetudine, eum tergo exceperit; duxque belli, & præliator insignis fuit. Sic acquisito regno, Sandrocottus ea tempestate, qua Seleucus totius magnitudinis fundamenta iaciebat, Indiam possidebat: cum quo facta pactione Seleucus, compositisque in Oriente rebus, in bellum Antigoni descendit. Adunatis igitur omnium sociorum copiis, prælium committitur: ibi eo Antigonus occiditur; Demetrius filius eius in fugam vertitur. Sed socij profligato hostili bello, denno in semetipsos arma verterunt: & cum de præda non conuenirent, iterum in duas factiones deducuntur. Seleucus Demetrio, Ptolemæus Lyfimacho iugua-

F
re,
vbe
par
diu
pro
gra
tern
par
troc
Xan

Antipater Cassandro defuncto Philippus filius succedit. Sic, quasi ex integro, noua Macedoniæ bella nascuntur.

LIBER XVI.

BREVIARIUM CAPITVM.

- 1 Antipater Cassandri filius sic parricida. Demetrius Alexandrum, Cassandri F. interficit, & Macedoniam usurpat.
- 2 Demetrius proliofusus fugatur. Antipater parricida fade perit in Cassandri familiam numini vindicta. Ptolemai placidum farum.
- 3 Bellum Pyrrhi & Lysimachi. De Heraclæ origine & statu, digressio.
- 4 Clearchi tyranni Heraclienfis artes luculenter describuntur.
- 5 Quibus rationibus Clearchus tyrannidem firmauerit. Clearchus tandem à Chione & Leonide iuuenibus nobilissimis obruncatur. Post Clearchi supplicium Heraclæ conditio.

CAP. I.

Post Cassandri regis, filioque eius Philippi continuas mortes, Thessalonice regina uxor Cassandri, non magno post tempore, ab Antipatro filio, cum vitam etiam per uera in terna deprecaretur, occiditur. Causa parricidij fuit, quod post mortem mariti, in diuisione inter fratres regni, propensior fuisse pro Alexandro uidebatur. Quod facinus in eo grauius omnibus uisum est, quod nullum maternæ fraudis uestigium fuit. Quanquam in parricidio, nulla iusta causa ad sceleris patrocina prætexi potest. Ob hæc igitur Alexander in ultionem maternæ necis, gesturus

cum fratre bellum, auxilium à Demetrio peti-
 rit: nec Demetrius spe inuadendi Macedonici
 regni, moram fecit. Cujus aduentum verens
 Lyfimachus, persuadet genero suo Antipatro,
 vt malit cum fratre in gratiam reuerti, quam
 paternum hostem in Macedoniam admitti. In-
 choatam igitur inter fratres reconciliationem
 cum præfensisset Demetrius, per insidias Ale-
 xandrum interfecit; occupatoque Macedoniz
 regno, eadem apud exercitum excusaturus,
 in concionem vocat. Ibi priorem se peritum
 ab Alexandro allegat; nec fecisse se, sed occu-
 passe insidias. Regem autem se Macedoniz
 vel ætatis experimentis, vel causis iustiorum
 esse. Patrem enim suum & Philippo Regi, &
 Alexandro Magno locum in omni militia
 fuisse: liberorum deinde Alexandri ministrum,
 & ad persequendos defectores ducem exti-
 tisse. Contra Antipatrum auum horum ado-
 lescentium, amariorem semper ministrum re-
 gni, quam ipsos reges fuisse. Cassandrum ve-
 ro patrem extinctorem regiz domus, non
 feminais, non pueris peperisse; nec cessasse,
 quoad omnem stirpem regiz subolis deleret.
 Horum scelerum ultionem, quia nequisset ab
 ipso Cassandro exigere, ad liberos eius trans-
 latam. Quamobrem etiam Philippum, Ale-
 xandrumque, si quis manium sensus est, non
 interfectores suos, ac stirpis suæ, sed ultores
 eorum, Macedonia regnum tenere malie. Per
 hæc mitigato populo, rex Macedonia appel-
 latur, Lyfimachus quoque cum bello Norice-
 tis regis Thracum premeretur, ne eodem tem-
 pore & aduersus eum dimicare necesse habe-
 ret, tradita ei altera parte Macedonia, quæ
 Antipatro ejus genero obuenerat, pacem
 cum eo se, it.

CAP. II. Igitur Demetrius, totis Macedonia
 regni viribus instructus, cum Aliam occupare

statuisset, iterato Ptolemæus, Seleueus, & Ly-
 simachus, experti priore certamine quanto vi-
 res essent cõcordiæ, pacta societate adunatis-
 que exercitibus, bellum aduersus Demetrium
 transferunt in Europam. His comitem, se, &
 bellisocium iungit Pyrrhus rex Epiri, sperans
 non difficiliter Demetrium amittere Macedo-
 niam posse, quam acquisierat. Nec spes fru-
 stra fuit: quippa exercitu eius corrupto ipso-
 que in fugam acto, regnum Macedoniæ occu-
 pauit. Dum hæc aguntur, Lyfimachus gene-
 rum suum Antipatrum regnum Macedoniæ
 ademptum sibi sociari fraude querentem; in-
 terfecit; filiamque suam Eurydiæ in querela-
 rum sociam in custodiam tradit: atque ita
 vniuersa Cassandri domus Alexandro mag-
 no, seu necis ipsius, seu stirpis extinctæ pœ-
 nas partim cæde, partim supplicio, partim par-
 ricidio luit. Demetrius quoque à tot exerci-
 tibus circumuentus, cum posset honeste mori,
 turpiter se dedere Seleuco maluit. Finito
 bello, Ptolemæus cum magna rerum gesta-
 rum gloria moriturus, contra jus gentium,
 minimo natu ex filiis, ante infirmitatem reg-
 num tradiderat, eique rei populo rationem
 reddiderat: cuius non minor fauor in acci-
 piendo, quam patris in tradendo regno fue-
 rat. Inter cetera patris & filij mutuæ pietatis
 exempla, etiam ea res amorem populi iuueni
 conciliauerat, quod pater regno ei publice
 tradito, priuatus officium regi inter satellites
 fecerat omnique regno pulchrius regis esse
 patrem duxerat.

C A P. III. Sed inter Lyfimachum, & Pyr-
 rhum regem, socios paulo ante aduersus De-
 metrium, alsiduum inter pares discordiæ ma-
 lum, bellum mouerat. Victor Lyfimachus,
 pulso Pyrrho Macedoniam occupauerat. Inde
 Thraciæ, ac deinceps Hæcælex bellamint ule-

rat: cuius vis & initia & exitus admirabiles fuere; quippe Bœotii pestilentia laborantibus, oraculum Delphis responderat, coloniam in Ponti regione sacram Herculi conderent. Cum propter metum longæ ac periculosa navigationis, mortem in patria omnibus præoptaxibus, res omissa esset, bellum his Phocenses intulerunt: quorum cum aduersa prælia paterentur, iterato ad oraculum decurrunt; responsū, idē belli quod pestilentia, remedium fore. Igitur conscripta colonorum manu, in pontum delati, urbem Heracliam condiderunt. Et quoniam fatorum auspiciis in eas sedes delati erant, breui tempore magnas opes parauere. Multa deinde huius urbis aduersus finitimos bella, multæ etiam domesticæ dissensiones fuere. Inter cetera magna, vel præcipue illud memorabile fuit. Cū rerum potirentur Athenienses: vicis que Persis, Græciæ & Asiæ tributum in tutelam classis descripsissent, omnibus cupide ad præsidium salutis suæ conferentibus; soli Heraclienfes ob amicitiam regum Persicorum, collationem abnuerant. Missus itaque ab Atheniensibus Lamachus cum exercitu ad extorquendum quod negabatur, dum relictis in litore nauibus, agros Heraclienfium populatur; classē cum maiore parte exercitus naufragio repentinæ tempestatis amisit. Itaque cum neque mari posset amissis nauibus, neque terra auderet, cum parua manu inter tot ferocissimas gentes, reuertit; Heraclienfes honestiorem beneficij, quam ultionis occasionem rati, instructos com meatibus, auxiliisque dimittunt: Bene agrorum suorum populationem impensam existimantes, si quos hostes habuerant, amicos reddidissent.

CAP. IV. Passi sunt inter plurima mala, etiam tyrannidē: siquidē cum plebs etiā no-

dās tabulas, & diuisionem agrorum diuitum
 impotēter flagitaret, diu re in senatu tractata,
 cum exitus rei non inueniretur; ad postremū
 aduersus plebem nimio otio lasciuientē, au-
 xilia à Timotheo Atheniensium duce, mox
 ab Epaminonda Thebanorum petiuere. Veri-
 que negantibus, ad Clearchum, quem ipi in
 exilium egerant, decurrunt. Tanta calami-
 tatum necessitas fuit, vt cui patriam in-
 terdixerant, eum ad tutelam patrię reuoca-
 rent. Sed Clearchus exilio facinorosior reddi-
 tus, & dissensionem populi occasionem inua-
 dendę tyrannidis existimans, primo tacitus
 cum Mithridate ciuium suorum hoste collo-
 quitur; & inita societate paciscitur, vt reuo-
 catus in patriam prodire ei vrbe, præfectus
 eius constitueretur. Postea autem insidias,
 quas ciuibus parauerat, in ipsum Mithridatem
 verterat. Namque cum velut arriter ciuili
 discordię, de exilio reuersus esset, statuto
 tempore, quo urbem Mithridati traderet,
 ipsum cum amicis suis cepit; captumque, ac-
 cepta ingenti pecunia, dimisit. Atque vt in illo
 subitum se ex socio fecit hostem: sic ex de-
 fensores senatorię causę, repente patronus
 plebis euasit; & aduersus auctores potentię
 suę, à quibus reuocatus in patriam, per quos
 in arce collocatus fuerat, non solum plebem
 accendit, verum etiam nefandissima quęque
 tyrannicę crudelitatis exercuit. Igitur popu-
 lo ad concionem vocato, neque se assutu-
 rum amplius grassanti in populum senatori,
 ait; intercessurum etiam, si in pristina serui-
 tia perseveret: quod si pares se crudelitati
 senatorum arbitrarentur, abiturum cum mili-
 tibus suis, neque ciuilibus discordiis interfu-
 turum. Sin vero dissidant viribus propriis,
 vindictę se ciuium non defuturum. Proinde
 consulant sibi ipsi: iubeant abire se, si malint,

vel causæ populari socium remanere. His verbis sollicitata plebs, summum ad eum imperium defert: & dum senatus potentia irascitur, in seruitutem se tyrannicæ dominationis cum coniugibus & liberis tradit. Igitur Clearchus LX. senatores comprehensos (nam ceteri in fugam dilapsi erant) in vincula compingit. Latari plebs, quod à duce potissimum senatorum, senatus deleteretur, versaque vice, auxilium eorum in exitium conuersum esse. Quibus dum mortem passim omnibus minatur, cariora eorum pretia facit: siquidē Clearchus magna pecunia (quasi minis populi occulte eos substracturus) accepta, spoliatos fortunis, vita quoque spoliavit.

CAP. V. Cognito deinde, quod bellum sibi ab iis qui profugerant, misericordia in auxilium sollicitatis ciuitatibus, pararetur, seruos eorum manumittit. Et ne quid mali afflictis honestissimis domibus deesset, vxores eorum, filiasque nubere seruis suis, proposita recusantibus, morte compellit; vt eos sibi fidiore, & domialis infestiores redderet. Sed matronis tam lugubres nuptiæ, grauiore, repentinis funeribus fuere. Itaque multæ se ante nuptias, multæ in ipsis nuptiis, occisis prius nouis maritis, interficiunt, & se tam funestis calamitatibus, virtute ingenui pudoris, eripiunt. Prælium deinde committitur: quo victor tyrannus captiuos senatores in triumphî modum per ora ciuium trahit. Reuersus in urbem, alios vincit, torquet alios, alios occidit: nullus locus urbis à crudelitate tyranni vacat. Accedit sanxitæ insolentia, crudelitati arrogancia: interdum enim ex successu continuæ felicitatis obliuiscitur se hominem: interdum Iouis se filium dicit. Eunti per publicum, aurea aquila velut argumentum generis præferebatur: veste pupurea, & cothurnis regum tragico-

rum, & aurea corona utebatur: filium quoque suum Ceraunon vocat, vt deos non mendaciotantum, verum etiam nominibus illudat. Hæc illum facere, duo nobilissimi iuuenes Chion & Leonides indignantes, patriam liberaturi in necem tyranni conspirant. Erant hi discipuli Platonis Philosophi; qui virtutem, ad quã quotidie præceptis magistri erudiebantur, patriæ exhibere cupientes, quinquaginta cognatos, veluti clientes, in insidiis locant. Ipsi more iurgantium ad tyrannum veluti ad regem in arcem contendunt: qui iure familiaritatis admissi, dum alterum priorem dicentem intentus audit tyrannus, ab altero obtruncatur. Sed & ipsi, sociis tardius auxilium ferentibus, à satellitibus obruuntur. Quare factum est, vt tyrannus quidem occideretur, sed patria non liberaretur. Nam frater Clearchi Satyrus eadem via tyrannidem inuadit; multisque annis, per gradus successionis, Heraclienfes sub regno tyrannorum suere.

LIBER XVII.

BREVIARIUM CAPITVM.

- 1 *Lysimachi Regis tragædia.*
- 2 *Amisus xv. liberis in prælio occumbit. Seleucus per insidias occiditur à Ptolemao. Ptolemaus Principum amicitias, Pyrrhi præferim sibi conciliat.*
- 3 *De Epirotarum regno eiusdemque origine ac regibus digressio. Pyrrhi varia fortuna.*

CAP. I.

PER idem ferme tempus in Helleponti & Chersonesi regionibus terræ motus fuit: maxime tamen Lysimachia, vrbs ante

duos & viginti annos à Lyfimacho rege cō-
 dita, eversa est. Quod portentum dira Lyfima-
 cho, stirpsque eius, ac regni ruinam, cum cla-
 de vexatarum regionum portendebat. Nec
 ostentis fides defuit: nam breui post tempore
 Agathoclem filium suum, quem in successio-
 nem regni ordinauerat, per quem multa bella
 prospere gesserat, non solum patrium, verum
 etiam humanam ultra morem, perosus, mi-
 nistra Arfinoë nouerca, veneno interfecit.
 Hæc illi prima mali labes, hoc initium im-
 pendentis ruinae fuit. Nam parricidium, pri-
 cipum sequutæ cædes sunt, luentium suppli-
 cia quod occisum iuuenem dolebant. Itaque
 & hi qui cædibus superfuerant, & hi qui
 exercitibus prestant, certatim ad Seleucum
 deficiunt; eumque prouum jam ex æmulatio-
 ne gloriæ bellum Lyfimacho inferre compel-
 lunt. Vltimum hoc certamen commilitonum
 Alexandri fuit, & velut ad exemplum for-
 tunæ, par reseruatam Lyfimachus quatuor &
 LXX. annos natus erat. Seleucus septem &
 LXX. Sed in hac ætate vtrique animi iuue-
 niles erant, impèriique cupiditatem insatiabi-
 lem gerebant. Quippe cum orbem terrarum
 duo soli tenerent, angustiis sibi met inclusi vi-
 debantur, vitæque finem non annorum spa-
 tio, sed impèrii terminis metiebantur.

CAP. II. In eo bello Lyfimachus amissis an-
 te variis casibus XV. liberis, non instrenue
 moriens, postremus domus suæ ruinae cumu-
 lus accessit. Lætus tanta victoria Seleucus, &
 quod maius victoria putabat, solum se de
 cohorte Alexandri remansisse; victoremque
 victorum extitisse, non humanum esse opus,
 sed diuinum munus gloriatur: Ignarus pror-
 sus, non multo post fragilitatis humanæ se
 ipsum exemplum faturum. Quippe post men-
 ses admodum septem à Ptolemæo, cuius so-

Ptolemaeum Lyfimachus in matrimonio habuerat, per insidias circumuentus occiditur; regnumque Macedoniz, quod Lyfimacho eripuerat, cum vita pariter amittit. Igitur i tolemæus cum & in gratiam memoriz magni Ptolemæi patris, & in fauorem vltionis Lyfimachi ambitiosus apud populares esset, primo Lyfimachi filios conciliare sibi statuit; nuptiasque Arsinoës sororis suæ, matris eorum petit, puerorum adoptione promissa, vt cum in locum patris eorum successisset, nihil illi moliri, vel vercundia matris, vel appellatione patris auderet. Fratris quoque regis Aegypti concordiam per epistolas deprecatur; professus deponere se offensam erepti paterni regni, neque amplius à fratre quaesitum, quod honestius à paterno hoste perceperit. Omnique arte adulatur Enmeni, & Antigono Demetrii filiis, Antiocho filio Seleuci, cum quibus bellum habiturus erat, ne tertius sibi hostis accederet: Sed nec Pyrrhus rex Epiri omissus, ingens momentum futurus, vtri parti socius accessisset, qui & ipse spoliare singulos cupiens, omnibus se partibus venditabat: Itaque Tarentinis aduersus Romanos laturus auxilium, ab Antigono naues, ad exercitum in Italiam deportandum, mutuo petit; ab Antiocho pecuniam, qui opibus quam militibus instructior erat; à Ptolemæo Macedonum militum auxilia. Sed Ptolemæus, cui nulla dilationis ex infirmitate virium venia esset, quinque millia peditum, equitum quatuor millia, elephantos quinquaginta, non amplius, quam in biennij vsum dedit: Ob hæc Pyrrhus, filia Ptolemæi in matrimonium accepta, vindicem eum regni reliquit: ne abducta in Italiam iuuentute, prædam hostibus regnum relinqueret.

CAP. III. Sed quoniam ad Epiri mentionem ventum est, de origine regni eius pauca narranda sunt. Moloſſorum primum in ea regione regnum fuit. Post Pyrrhus Achillis filius, amisso per absentiam Trojanis temporibus paterno regno, in his locis confedit, qui Pyrrhidæ primo, postea Epirotæ dicti sunt. Sed Pyrrhus cum in templum Dodonæi Iouis ad consulendum venisset, ibi Lanassam neprem Herculis rapuit, ex cuius matrimonio octo liberos sustulit. Ex his nonnullas virgines nuptum finitimis regibus tradidit, opesque affinitatum auxilio magnas parauit: atque ira Heleno filio Priami regis, ob industriam singularem, regnum Chaonum, & Andromachen Hectoris, quam & ipse matrimonio suo in diuisione Trojanæ prædæ acceperat, uxorem tradidit: breuique post tempore, Delphis insidiis Orestæ filij Agamemnonis, inter altaria dei interiit. Successor huic Pialis filius fuit. Per ordinem deinde, regnum ad Arrybam descendit: cui, quoniam pupillus & vnicus ex gente nobili superesset, intentiore omnium cura seruandi eius educandique, publice tutores constituuntur: Athenas quoque erudiendi gratia missus, quanto doctior maioribus suis, tanto & gratior populo fuit. Primus itaque leges, & senatum, annuosque magistratus, & reipub. formam composuit: & vt à Pyrrho sedes, sic vita cultior populo ab Arryba statuta. Huius filius Neoptolemus fuit: ex quo nata est Olympias, mater Alexandri Magni, & Alexander, qui post eum regnum Epiri tenuit: & in Italia bello gesto, in Bruttiiis interiit. Post eius mortem frater Acacides regno successit, qui assiduus aduersus Macedonas bellorum certaminibus populum fatigando offensam ciuium contraxit: ac propterea in exillum actus Pyrrhum si-

Hum
reliq
odiu
subr
Ber
& ip
seu n
bus l
Cass
belli
xit,
ficio
mife
regn
regn
tur.
tātul
Tare
posse

B

1 F

2 C

3 L

4 L

llam viuum, admodum paruulum in regno reliquit. Qui & ipse cum à populo propter odium patris ad necem quareretur, furtim substractus in Illyrios deferretur, traditusque est Beroz, Glauci regis vxori nutriendus, quæ & ipsa generis Acacidarum erat. Ibi eum, seu misericordia fortunæ eius, seu infantilibus blandimentis inductus rex, aduersum Cassandrum Macedonia regem, qui eum sub belli comminatione deposcebat, diu protegit, addito in auxilium etiam adoptionis officio. Quibus rebus moti Epirotæ, odio in misericordiam verso, annorum xi. eum in regnum reuo auerunt, datis terroribus, qui regnum usque adultam eius ætatem tuerentur. Adolefens deinde multa bella gessit; tatusque rerum successu haberi ceptus est, vt Tarentinos solus aduersus Romanos tueri posse videretur.

LIBER XVIII.

BREVIARIUM CAPITVM.

1. Pyrrho Tarentinis aduersus Romanos suspectus ferenti Valerius Launus occurrit: unde prælia & strages.
2. Carthaginensium auxilium Romani remittunt, Pax cum Pyrrho componitur. Romanorum continentia. Pyrrhus Siciliam occupat.
3. De Carthaginensium origine & veteribus incolis digressio, in qua etiam de Sidoni & Tyri conditoribus.
4. Noua incola Tyri inter quos Phœssa qua à Pigmaliõne fratre recedit, ut rebui suis confuleret.

- 5 *Elissa agnomine Dido, Cyprum appellit, ac inde in sinum Africa deferretur & Carthaginem condit.*
- 6 *Elissa propter larba vocum sibi vim infert. Carthaginensium crudeliu supersticio.*
- 7 *Clades Carthaginensium in Sardinia. Superstices in exilium pulsæ, patriam armis recuperare nituntur: unde Malei Patris in Cartalonem filium seueritas: & paulo post eruenus interitum.*

C A P. I.

Igitur Pyrrhus rex Epiri, cum iterata Tarentinorum legatione, additis Samnitium & Lucanorum precibus, & ipsis auxilio aduersus Romanos indigentibus fatigaretur, non tam supplicum precibus, quam spe inuadendi Italix imperij inductus, venturum se cum exercitu pollicetur. In quam rem inclinatum semel animum, præcipitem agere ceperant exempla majorum: ne aut inferior patrio suo Alexandro videretur, quo defensore iidem Tarentini aduersus Bruttios vsi fuerant; aut minores animos Magno Alexandro habuisse, qui tam longa à domo militia Orientem subegit. Igitur relicto custode regni filio Prolemao, annis xv. nato, exercitum in portu Tarentino exponit, duobus paruulis filiis, Alexandro & Heleno, in solatia longinq; secum expeditionis adductis. Cujus audito aduentu, Consul Romanus Valerius Lætinus, festinans vt prius cum eo congrediretur quam auxilia sociorum conuenirent, exercitum in aciem educit: Nec rex, tametsi numero militum inferior esset, certamini moram fecit. Sed Romanos vincentes iam, inusitata ætate elephantorum forma stupere primo, mox cedere pralio coëgit; Victoresque iam aqua Macedonum monstra repente

vicerunt. Nec hostibus increuenta victoria fuit. Nam & ipse Pyrrhus grauius vulneratus est; & magna pars militum eius caesa; maioremque gloriam eius victoriae, quam laetitiam habuit. Huius pugnae euentum multae ciuitates secuta, Pyrrho se tradunt. Inter ceteras etiam Locri, prodito praesidio Romano, ad Pyrrhum deficiunt. Ex ea praeda Pyrrhus CC. captiuos milites Romam gratis remisit, ut cognita virtute eius, Romani cognoscerent etiam liberalitatem. Interjectis deinde diebus, cum sociorum exercitus superuenisset, iterato praedium cum Romanis facit, in quo par fortuna priori bello fuit.

C A P. II. Interea Mago, dux Carthaginensium, in auxilium Romanorum cum cxx. nauibus missus, senatum adiit, seque tulisse Carthaginenses, affirmans, quod bellum in Italia a peregrino rege paterentur. Ob quam causam missum se, ut quoniam externis hostibus oppugnantur, externis auxiliis iuuarentur. Gratiae a senatu Carthaginensibus actae, auxiliaque remissa. Sed Mago Punico ingenio, post paucos dies tacitus, quasi pacificator Carthaginensium, Pyrrhum adiit speculaturus consilia eius de Sicilia, quo eum arcessiri fama erat. Nam Romanis eadem causa mittendi auxilij Carthaginensibus fuerat, ut Romano bello, ne in Siciliam transire posset Pyrrhus, in Italia detineretur. Dum haec aguntur, legatus a senatu Romano Fabricius Luscius missus, pacem cum Pyrrho composuit. Ad quam confirmandam, Cyneas Romam cum iugentibus a Pyrrho donis missus, neminem, cuius domus muneribus pateret, inuenit. Haec continentiae Romanorum simile et ceteris, in idem ferme temporibus fuit. Nam missi a senatu in Aegyptum legati, cum ingenti sibi a Ptolemaeo rege missa munera ipse accepissent, interje-

cti diebus ad cœnam inuitatis, aureæ coronæ
missæ sunt, quas illi honoris causa receptas,
postera die statuis regis imposuerunt. Igitur
Cynea cum turbatam cum Romanis pacem
ab Appio Claudio renuntiasset, interrogatus
à Pyrrho, qualis Roma esset, respondit, Regû
urbem sibi viam. Post hæc legati Siculorum
superueniunt, tradentes Pyrrho totius insule
imperium, quæ assiduis Carthaginensium
bellis vexabatur. Itaque relicto Locris Ale-
xandro filio, firmatisque sociorum ciuitatibus
valido præsidio, in Siciliam exercitum traje-
cit.

C A P. III. Et quoniam ad Carthaginien-
sium mentionem ventum est, de origine eo-
rum pauca dicenda sunt, reperitis Tyrionum
paulo altius rebus, quorum casus etiam do-
lendi fuerunt. Tyrionum gens condita à Phœ-
nicibus fuit, qui ter æmotu vexati, relicto pa-
triæ solo Assyrium stagnum primo, mox mari
proximum littus incoluerunt, condita ibi vr-
be, quam à piscium vbertate Sidona appel-
lauerunt: nam piscem Phœnices sidon vo-
cant. Post multos deinde annos à rege Asca-
loniorum expagnati, nauibus appulsi, Tyron
urbem ante annum Trojanz cladis condide-
runt: ibi Persarum bellis diu varieque fati-
gati, victores quidem fuere: sed attritis viri-
bus, à seruis suis multitudine abundantibus,
indigna supplicia perpesi sunt: qui conspira-
tione facta, omnem liberum populum cum do-
minis interficiunt: atque ita potiti vrbe, lares
dominorum occupant, rempub. inuadunt, con-
iuges ducunt, & quod ipsi non erant, liberos
procreant. Vnus ex tot milibus seruorum
fuit, qui miti ingenio, senis domini, paruuli-
que filij eius fortuna moueretur; dominos-
que non truci feritate, sed pax misericordiz
humanitate respiceret. Itaque cum velut oc-
cios

ciōs alienasset, seruisque de statu reipub. de-
 liberantibus placuisset regem ex suo corpore
 creari, eumque potissimū quasi acceptissimum
 diis, qui solē orientē primus vidisset, rem ad
 Stratonē (hoc enim ei nomen erat) dominū oc-
 culte latētē detulit. Ab eo formatus cū medio
 noctis omnes in vnum campum processissent,
 ceteris in Orientem spectantibus, solus Occi-
 dentis regionem intuebatur. Id primum aliis
 videri furor, in Occidente solis ortum que-
 rere: vbi vero dies aduentare cœpit, editis-
 simisque culmiibus vr̄bis oriens splendere
 expectantibus aliis, vt ipsum solem aspicerent,
 hic primus omnibus fulgorem solis in summo
 fastigio ciuitatis ostendit. Non seruili ingenij
 ratio visa; requirentibusque auctorem, de
 domino constitetur. Tunc intellectū est: Quan-
 tam ingenua seruilibus ingenia præstarent;
 malitiaque seruos, non sapientia viacere. Igi-
 tur venia seni filioque data est; & velut nu-
 miæ quodam reſeruatōs arbitantes, regem
 Stratonem creauerunt. Post cuius mortem
 regiam ad filium, ac deinde ad nepotes
 traſſit. Celebre hoc seruorum facinus, me-
 tuendumque exemplum toto orbe terrarum
 fuit. Itaque Alexander Magnus, cum inter-
 iectio tempore in Oriente bellum gereret,
 velut vitior publicæ ſecuritatis, expugnata
 eorum vr̄be: omnes qui prælio superſuerant,
 ob memoriam veteris cadis crucibus affixit:
 genus tantum Stratonis inuiolatum ſeruauit,
 regnumque ſtirpi eius reſtituit, ingenijs &
 innoxijs incolis inuulæ attributis, vt, exſtir-
 pato ſeruili germine, genus vr̄bis ex integro
 conderetur.

CAP. IV. Hoc igitur modo Tyr̄ij Alexandri
 auſpicijs conditi, parcimonia & labore que-
 rendi cito conualuere. Ante cladem domitio-
 rum cum & opibus, & multitudine abunda-

reat, missa in Africam iuuentute, Vircam con-
 didere : cum interim rex Tyro decedit , filio
 Pygmalione, & Elissa filia, insignis formæ vir-
 gine, heredibus institutis. Sed populus Pyg-
 malioni admodum puero regnum tradidit.
 Elissa quoque Acerbæ auunculo suo, sacerdo-
 ti Herculis, qui honos secundus rege erat,
 nubit. Huic magnæ, sed dissimulatæ opes erât:
 aurumque metu regis non tectis, sed terræ
 crediderat, quam rem etsi homines ignora-
 bant, fama tamen loquebatur. Qua incensus
 Pygmalion oblitus iuris humani, auunculum
 suum, eundemque generum, sine respectu pie-
 tatis occidit. Elissa diu fratrem propter scelus
 auersata, ad postremum dissimulato odio,
 mitigatoque interim vultu fugam tacito mo-
 litur, assumptis quibusdam principibus in so-
 cietatem, quibus par odium in regem esse,
 eandemque fugiendi cupiditatem arbitraba-
 tur. Tunc fratrem dolo aggreditur, fingit se ad
 eum migrare velle, ne amplius ei mariti do-
 mus, cupidæ obliuionis, grauem luctus imagi-
 nem renouaret, nec ultra amara admonitio
 oculis eius occurrat. Non inuitus Pygmalion
 verba sororis audiuit, existimans cum ea &
 aurum Acerbæ ad se venturum. Sed Elissa mi-
 nistros migrationis à rege missos, nauibus
 cum omnibus opibus suis prima vespere im-
 ponit, prouecta que in altum, compellit eos
 onera harenæ pro pecunia involucris inuo-
 luta, in mare delicere. Tunc desbens ipsa, lugu-
 brique voce Acerbam ciet, orat, ut libens opes
 suas recipiat, quas reliquerat, habeatque infe-
 rias, quas habuerit causam mortis. Tunc ipsos
 ministros aggreditur: sibi quidem ait opta-
 tam olim mortem, sed illis Acerbos cruciatus,
 & diu supplicia imminere, qui Acerbæ opes,
 quæcum spe patricidium rex fecerit, auaritiæ
 tyranni subtraxerint. Hoc metu omnibus in-

fecto, comites fugæ accepit. Iunguntur & senatorum in eam noctem præparata agmina; atque ita sacris Herculis; cuius sacerdos Acerbas fuerat, repetitis, exilio sedes quæ- runt.

CA P. V. Primus illis appulsus terræ, Cyprus insula fuit: vbi sacerdos Iouis, cum coniuge & liberis, deorum monitu, comitem se Elissæ sociumque præbuit, pactus sibi posterisque perpetuum honorem sacerdotij. Condicio pro manifesto omine accepta. Mos erat Cypriis, virgines ante nuptias statutis diebus dotalem pecuniam quæsituras, in quæstum ad litus maris mittere, pro reliqua pudicitia libamenta Veneri soluturas. Harum igitur ex numero LXXX. admodum virgines raptas, nauibus imponi Elissa iubet; vt & iuuentus matrimonia, & vrbs subolem habere posset. Dum hæc aguntur, Pygmalion cognita sororis fuga, cussa impio bello fugientem persequi pararet, ægre precibus matris, & deorum minis victus, quieuit: cui cum inspirati vates canerent, non inapune laturum, si incrementa vrbs toto orbe auspiciatissimæ interpellasset, hoc modò spatium respirandi fugientibus datum. Itaque Elissa delata in Africæ sinum, incolas loci eius, aduentu peregrinorum mutuarumque rerum commercio gaudentes, in amicitiam sollicitate: deinde empto loco, qui corio bonis tegi posset, in quo fessos longa nauigatione locios, quoad proficisceretur reficere posset; corium in tenuissimas partes secari iubet, atque ita majus loci spacium quam petierat, occupat: vnde postea ei loco Byrsæ nomen fuit. Confluentibus deinde vicinis locorum, qui spe lucri multa hospitiibus venalia inferebant, sedesque ibi statuentibus, ex frequentia hominum velut instar ciuitatis effectum est. Vt cenium quoque legati, dona vt consangui-

neis attulerunt ; hortatique sunt , urbem ibi conderent , ubi sedes fortiri essent. Sed & Afros detinendi aduenas amor cepit. Itaque consentientibus omnibus , Carthago conditur, statuto annuo vestigali pro solo urbis. In primis fundamentis caput bubulum inuentum est : quod auspiciam quidem fructuosæ terræ, sed laboriosæ ; perpetuoque seruæ urbis fuit ; propter quod in alium locum urbs translata. Ibi quoque equi caput repertum, bellicolum potentemque populum futurum significans, urbi auspiciam sedem dedit. Tunc ad opinionem nouæ urbis concurrentibus gentibus, breui & populus , & ciuitas magna facta.

CAP. VI. Cum successu rerum florentes Carthaginis opes essent , rex Maxitanorum Hiarbas decem Pœnorum principibus ad se accessit, Elissæ nuptias sub belli denuntiatione petit : quod legati reginæ referre metuentes, Punico cum ea ingenio egerunt ; auriatates regē aliquē poscere, qui cultiores victor eum, Afrosque, perdoceat : sed quē inueniri posse , qui ad Barbaros & ferarum more uiuentes transire à consanguineis velit. Tunc à regina castigati. Si pro salute patriæ aperiorem vitam recusarent, cui etiam ipsa uita, si res exigat, debeatur : regis mandata aperuere, dicentes, Quæ præcipiat aliis, ipsi facienda esse , si velit urbi consultum esse. Hoc dolo capta, diu Acerbæ viri nomine cum multis lacrymis & lamentatione flebili inuocato, ad postremum iuram se quo suæ urbis sara vocarent, respondit. In hoc trium mensium sumpto spatio, pyra in vltima parte urbis exstructa, velut placatura viri manes , inferiasque ante nuptias missura, multas hostias, cecidit, & sumpto gladio pyram conscendit ; atque ita ad populum respiciens , iuram se ad vi-

rum, sicut præceperant, dixit, vitamque gladio finiuit. Quamdiu Carthago inuicta fuit, pro dea culta est. Condita est vrbs hæc LXXII. annis ante quam Roma; cuius virtus sicut bel'o clara fuit, ita domi status variis discordiarum casibus agitata est. Cum inter cetera mala, etiam peste laborarent, cruenta sacrorum religione, & scelere pro remedio vsi sunt. Quippe homines, ut victimas immolabant; & impuberes (quæ ætas etiam hostium misericordiam prouocat) aris admovebant, pacem deorum sanguine eorum exposcentes, pro quorum vita dii rogari maxime solent.

CAP. VII. Itaque aduersis tanto scelere numinibus, cum in Sicilia diu feliciter dimicasset, translato in Sardiniam bello, amissa maiore exercitus parte, graui prælio victi sunt. Propter quod ducem suum Maleum, cuius auspiciis & Sicilia partem domuerant, & aduersus Afros magnas res gesserant, cum parte exercitus, quæ superfuera, exulare iusserunt. Quam rem ægre ferentes milites, legatos Carthaginem mittunt, qui reditum primo, veniãq; infelicis militiæ petât; tunc denuntient, quod precibus nequeant, armis se consecuturos. Cum & preces & minæ legatorum sprete essent, interjectis diebus, concensis nauibus, armati ad urbem veniunt: ibi deos hominesque testari, non se expugnatum, sed reciperatum patriam venire, offensurosque ciuibus suis, non virtutem sibi priore bello, sed fortunam defuisse: prohibitis comæatibus obsessaque vrbe, in summam desperationem Carthaginenses adduxerunt. Interea Cartolo Malei exulis ducis filius, cum præter castra patris à Tyro, quo decimas Herculis ferre, ex præda Siciliensi, quam pater eius ceperat, à Carthaginensibus

missus fuerat, reuertetur arcessitusque à patre esset, prius publicæ se religionis officia exsecuturam quàm priuatæ pietatis, respondit. Quam rē et si indignè ferret pater, non tamen vim afferre religioni ausus est. Interjectis deinde diebus, Cartago petito comœtu à populo, cum reuersus ad patrem esset; ornat, & infulis sacerdotij, omnium se oculis ingereret, tunc in secretum abducto pater ait: Aususne es, nefandissimum caput, ista purpura & auro ornatus, in conspectum tot miserorum ciuium venire? & mæsta ac lugentia castra, circumfluentibus quietæ felicitatis insignibus, velut exultabundus intrare; Nusquamne te aliis iactare potuisti? Nullus locus aptior, quam sordes patris & exilij infelicis ærumnæ fuerunt? Quid, quod paulo ante vocatus, non dico patrem, ducem certe ciuium tuorum superbe spreuisti? Quid porro tu in purpura ista coronisque aliud, quam victoriarum mearum titulos geris? Quoniam igitur tu in patre nihil nisi exulis nomen agnoscis; ego quoque imperatorem me magis, quam patrem iudicabo, statuamque in te exemplum, ne quis post hac infelicibus miseris patris illudat. Atque ita eum cum ornatu suo, in altissimam crucem in conspectu vrbs suffigi iussit. Post paucos deinde dies Carthaginem capit: euocatoque populo ad concionem, exilij iniuriam queritur: belli necessitatem excusat: contentumque victoria sua, punitis auctoribus miserorum ciuium iniuriosi exilij omnibus se veniam dare dicit. Atque ita decem senatoribus interfectis, vrbe legibus suis reddidit. Nec multo post ipse affectati regni accusatus, duplici & in filio & in patria parricidij pœnas dedit. Huic Mago Imperator successit, cuius industria, & opes Carthaginensium, imperij & finis, & bellicæ gloriæ laudes creuerunt.

B
1
2
3

M
differ
arre
relic
re: c
rente
succe
larum
solo
dimin
ita S
his 10
Sardi
tus, i
cujus
dicta
signe
mi,
cidiss
solua
quan

LIBER XIX.

BREVIARIUM CAPITVM.

1. Magoni Carthaginensiū Imperatori succedunt Hasdrubal & Amilcar. Hasdrubal in Sardinia perit. Inde Sicutum bellum & Persarum legatio.
2. Horum filij & Carthaginensis clades exercitus in Sicilia.
3. Imilco, Dux huius exercitus, Carthaginem reuersus, spe omni abjecta morzem sibi infert.

C A P. I.

Mago Carthaginensium imperator, cum primus omnium, ordinata disciplina militari, imperium Pœnorum condidisset, viresque, ciuitatis non minus bellandi arte quam virtute firmasset, diem fungitur, relictiis duobus filiis Hasdrubale & Hamilcare: qui per vestigia paternæ virtutis decurrentes, sicuti generi, ita & magnitudini patris successerant. His ducibus Sardinia bellum illatum: aduersus Afros quoque victigal pro solo vrbis multorum annorum repetentes, dimicatum: sed Afrorum sicuti causa iustior, ita & fortuna superior fuit; bellumque cum his solutione pecuniæ non armis finitum. In Sardinia quoque Hasdrubal grauiter vulneratus, imperio Hämilcari fratri tradito interiit: cuius mortem cum luctu ciuitatis, tum & dictaturæ vndecim, & triumphî quatuor insignem fecere: hostibus quoque creuere animi, eluti cum duce vires Pœnorum cecidissent. Itaque Sicilia populis propter assiduas Carthaginensium injurias, ad Leonidam fratrem regis Spartaorum concurrens.

ibus graue bellum natum: in quo & diu & varia victoria preliatum fuit. Dum hæc aguntur, legati à Dario Persarum rege, Carthaginem venerunt, afferentes edictum, quo Pœnii humanas hostias immolare, & canina vesce prohibebantur; mortuorumque corpora cremare potius, quam terra obruere à rege iubebantur: petentes simul auxilia aduersus Græciam, cui illaturus bellum Darius erat. Sed Carthaginenses auxilia negantes, propter assidua finitimorum bella, cæteris, ac per omnia contumaces viderentur, cupide paruere.

CAP. II. Interea Hamilcar bello Siciliensi interficitur, relictis tribus filiis, Imilcone, Hannone, Giscone. Hasdrubali quoque par numerus filiorum fuit, Anaibal, & Hasdrubal, & Sappho. Per hos res Carthagiæ nimium ea tempestate gerebantur. Itaque & Mauris bellum illarum, & aduersus Numidas pugnatum, & Afri compulsi stipendium vrbs condicere Carthaginensibus remittere. Deinde cum familia tanta imperatorum grauis libera civitati esset, omniaque ipsi agerent simul & iudicarent, centum ex numero senatorum iudices delignantur, qui reuersis à bello ducebatur, rationem rerum gestarum exigerent, vt hoc metu ita in bello imperia cogitarent, vt domi iudicia legesque respicerent. In Sicilia in locum Hamilcaris, imperator Imilco succedit: qui cum nauali terrestrique bello secunda prælia fecisset, multasque ciuitates cepisset, repente pestilentis sideris vi exercitum amisit. Quæ res cum quantitate Carthagiæ esset, in cæssa cini as fuit: omnia vlulatibus non secus ac si vrbs ipsa capta esset, personabant: clausæ priuatæ domus, clausa decorum templa, intermissa omnia, sacra omnia priuata officia damnata. Cuncti deinde ad portum congregantur,

con
bus
tant
met
sue
gen
vlul
C
sua
cine
agin
cœl
blica
qui
ctor
qui
terr
vict
ferre
tia,
glor
mor
uersi
quas
talen
tent,
miao
Quo
quos
ferre
non
cund
Qua
Cart
com
non
via:
perce
mort

congregantur, egredientesque paucos è nauibus, qui cladi superfueraut, de suis percontantur. Vt verò dubia antea spe, & suspensio metui, incerta orbitatis expectatione, casus suorum miseris eluxit, tunc toto latore plangentium gemitus, tunc infelicitium matrum ululatus, & flebiles querelæ audiebantur.

CAP. III. Inter hæc procedit inops è nauisua imperator, sordida seruilique tunica distinctus: ad cuius conspectum plangentium agmina iungantur. Ipse quoque manus ad cælum tendens, nunc sortem suam, nunc publicam fortunam desilet: nunc deos acculat, qui tanta belli decora, & tot ornamenta victoriarum, quæ ipsi dederant, abstulerint: qui captis tot urbibus, totiesque hostibus terrestri naualique prælio victis, exercitum victorem non bello, sed peste deleuerint. Deserre se tamen cluibus suis non modica solatia, quod malis eorum hostes gaudere, non gloriari possent. Quippe cum neque eo qui mortui sunt, à se occisos; neque eos qui reuersi sunt, à se fugatos possint dicere. Prædam quam relictis à se castris abstulerint, non esse talem, quam velat spoliū victi hostis ostendent, sed quam possessione vacua, fortuitis dominorum mortibus, sicuti caduca occuparint. Quod ad hostes pertinet, victores se recessurus; quod ad pestem, victos. Nihil tamè se grauius ferre, quam quod inter fortissimos viros mori non potuerit, seruatusque sit non ad vitæ iucunditatem, sed ad ludibrium calamitatis. Quamquam ubi miseram copiarum reliquias Carthaginem reduxerit, se quoque sequaturum commilitones suos: ostenturumque patriæ, non ideo se in eam diem vixisse, quo aiã velit viuere: sed ne hos, quibus nefanda lues perciderat, later hostium exercitus relictos, morte sua proderet. Tali vociferatione per

urbem ingressus, vt ad limina domus suæ ven-
nit, persecutam multitudinem velut postre-
mo alloquio dimisit: obferatisque foribus, ac
nemine ad se, ne filiis quidem admisis: mor-
tem sibi consciauit.

L I B E R XX.

BREVIARIUM CAPITVM.

- 1 *Dionysius; Sicilia Tyrannus, Græcia mag-
na incolas bello aggreditur.*
- 2 *Metapontinorum origo & fata.*
- 3 *Crotoniensium & Locrensiū bella.*
- 4 *Pythagoras Philosophus Crotonienses ad
frugalitatem reuocat.*
- 5 *Dionysius victu Locrensiū Crotonienses
adoritur, quos relinquit ab Hannone re-
trahitur, & tandem suorum insidiis op-
pimitur.*

C A P. I.

Dionysius è Sicilia Carthaginensibus pul-
sis, occupatoque totius insulæ imperio,
graue otium regno suo, periculosamque
desidiam tanti exercitus ratus, copias in Ita-
liam traiecit: simul vt militum vires continuo
labore acuerentur, & regni fines proferrentur,
Trima illa militia aduersus Græcos, qui pro-
xima Italici maris littora tenebant, fuit: qui-
bus deuictis, finitimos quosque aggreditur,
omnesque Græci nominis Italiam possiden-
tes, hostes sibi destinat: quæ gentes non par-
tem, sed vniuersam ferme Italiam ea tempe-
state occupauerant. Denique multæ vrbes ad-
huc post tantam vetustatem vestigia Græci
moris ostentant. Namque Tuscorum populi,
qui oram inferi maris possident, à Lydia ve-
nerunt: & Venetos, quos incolas superi maris

videmus, capta & expugnata Troja, Antenore
 dūce, misit: Adria quoque Illyrico mari pro-
 xima, quæ & Adriatico mari nomen dedit,
 Græca vrbs est: Arpos Diomedes exciso Ilio,
 naufragio in ea loca delatus, condidit. Sed &
 Pisæ in Liguribus Græcos auctores habeat:
 & in Tuscis, Tarquinij à Thessalis & Spinam-
 bris: Perusini quoque originem ab Achæis
 ducunt. Quid Ceren urbem dicam? Quid La-
 tinos populos, qui ab Aenea conditi videtur?
 Iam Falisci, Nolani, Abellani, nonne Chalfi-
 densium coloi sunt? Quid tractus omnis
 campaniæ? Quid Bruttij, Sabinique? Quid Sam-
 nites? Quid Tarentini? quos Lacedæmone pro-
 fectos, Spuriolque vocatos accepimus? Thu-
 rinaorum urbem condidisse Philocteten fe-
 runt, ibique adhuc monumentum eius visi-
 tur: & Herculis sagittæ in Apollinis templo,
 quæ fatum Trojæ fuere.

C A P. II. Metapontini quoque in templo
 Mineræ ferramenta quibus Epeus, à quo
 conditi sunt, equum Trojanum fabricavit,
 ostentant. Propter quod omnis illa pars Ita-
 liæ maior Græcia appellata est. Sed principio
 originum Metapontini cum Sybaritanis &
 Crotoniensibus pellere ceteros Græcos Italia
 statuerunt. Cum primum urbem Sirim cepis-
 sent, in expugnatione eius quiaquaginta iuue-
 nes amplexos Mineræ simulachrum, sacer-
 dotemque deæ velatum ornamentis, inter
 ipsa altaria trucidauerunt. Ob hæc cum pe-
 stis & seditionibus vexarentur, priores Cro-
 tonenses Delphicum oraculum adierunt.
 Responsum his est, finem mali fore, si viola-
 tum Mineræ numen, & interfectorum manes
 placassent. Itaque eum statuas iuuenibus iu-
 stæ magnitudinis, & imprimis Mineræ fa-
 bricare cœpissent, Metapontini cognito
 oraculo deorum, occupandam manum &

deæ pacem rati, iuuenibus modicâ & lapideæ simulacra ponunt, & deam panificiis placant. Atque ita pestis utrobique sedata est, cū alteri magnificentia, alteri velocitate certassent. Recuperata sanitate, non diu Crotonienses quiescere. Itaque indignantes, in oppugnatione Syris, auxilium contra se à Locrensisibus latum, bellum his intulerunt. Quo metu territi Locreses, ad Spartanos decurrunt: auxilium supplices deprecantur. Illi loagingua militia grauati, auxilium à Castore & Polluce petere eos iubent. Neque legati responsum sociæ urbis spreuerunt: profectique in proximum templum, factō sacrificio, auxilium deorum implorant. Litatis hostiis, obtentoque, ut rebantur, quod petebant, haud secus luti, quam si deos ipsos secum aduecturi essent: puluina iis in nauī componunt, taustiſque profecti omnibus solatia suis pro auxiliis deportant.

CAP. III. His cognitis, Crotonienses & ipsi legatos ad oraculum Delphos mittunt, victoriæ facultatem, bellicue propter eos euentus deprecantes. Responsum, prius votis hostes, quam armis vincendos. Cum vouissent Apollini decimas prædæ, Locrenses & voto hostium & responso dei cognito, nonas uerunt; tacitamque eam rem habere, ne votis vincerentur. Itaque cum in acriem processissent, & Crotoniensium centum viginti milia armatorum constitissent, Locrenses paucitatem suam circūſpicientes (nam sola quindecim milia militum habebant) omiſſa spe victoriæ, in destinatam mortem conspiciunt; tantusque ardor ex desperatione singulos cepit, ut victores se putarent, si non iuſti morerentur. Sed dum mori honeste quærent, feliciter vicerunt: Nec alia causa victoriæ fuit, quam quod desperauerunt. Pugnantisibus Locris, aquila ab acie nunquam recessit, eosque

tam diu circumvolauit, quoad vincerent. In cornibus quoque duo iuvenes diuerso à ceteris armorum habitu, eximia magnitudine, & albis equis, & cocciacis paludamentis, pugnare visi sunt, nec ultra apparuerunt, quam pugnatum est. Hanc admirationem auxit incredibilem famæ velocitas. Nam eadem die, qua in Italia pugnatum est, & Corinthe, & Athenis, & Lacedæmone nuntiata est victoria.

CAP. IV. Post hæc Crotonicibus nulla virtutis exercitatio, nulla armorum cura fuit. Oderant enim quæ infelicitersupererant, mutassentque vitam luxuria, nisi Pythagoras philosophus fuisset. Hic Sami Demaraco locuplete negotiatore natus, magnisque sapientiæ incrementis ornatus, Aegyptum primo, mox Babyloniam ad perdiscendos siderum motus, originemque mundi spectandam profectus, summam scientiam consequutus erat. Inde regressus, Cretam & Lacedæmona, ad cognoscendas Minois & Lycurgi inlitas ea tempestate leges contenderrat. Quibus omnibus instructus, Crotonam venit, populumque in luxuriam lapsam, auctoritate sua ad usum fragilitatis renouauit. Laudabat quotidie virtutem, & vitia luxuriæ, casusque ciuitatum ea peste perditarum enumerabat; tantumque studium ad frugalitatem multitudinis prouocauit, ut aliquos ex his luxuriatos incredibile videretur. Matronarum quoque separatam à viris doctrinam, & puerorum à parentibus frequenter habuit. Docebat nunc has pudicitiam, & obsequia in viros; nunc illos modestiam, & litterarum studium. Inter hæc velut genitricem virtutum frugalitatem omnibus ingererat, consecutusque disputationum assiduitate erat, ut matronarum auratas vestes, ceteraque dignitatis suæ ornamenta, velut instrumenta luxuriæ deponerent, eaque omnia delata in Iunonis

eadem ipsi deę consecrarēt, prę se ferētes, vera
 ornāmēta matronarū pudicitia, nō vestes esse.
 In iuuentute quoque quantum profligatum
 sit, victi feminarum contumaces animi mani-
 festant. Sed cccc. ex iuuenibus cum sodalitię
 iure sacramento quodam nexi, separatam à
 ceteris ciuibus vitam exercerent, quasi cœtum
 clandestinę conjurationis haberent, ciuitatem
 in se conuerterunt, quę eos, cum in vnam
 domum conuenissent, cremare voluit. In quo
 tu multo LX. ferme periere: ceteri in exilium
 profecti. Pythagoras autem cum annos XX.
 Crotonę egisset, Metapoasium migravit, ibi-
 que decessit: cuius tanta admiratio fuit, vt
 ex domo eius templum facerent; eumque pro
 deo colerent.

CAP. V. Igitur Dionysius tyrannus, quem
 supra à Sicilia exercitum in Italiam trajecisse,
 bellumque Gręcis intulisse memorauimus,
 expugnatis Locris, Crotonienses vix vires
 longo otio ex prioris belli clade resumentes,
 aggreditur: qui fortius cum paucis tanto
 exercitui eius, quam antea cum tot millibus
 Locrensiū paucitati resisterunt. Tantum
 virtutis paupertas aduersus insolentes diui-
 tias habet, tantoque imperata interdum spe-
 rata victoria certior est. Sed Dionysium ge-
 rentem bellum, legati Gallorum, qui ante
 menses Romam incenderant, societatem am-
 icitiamque petentes adeunt; gentem suam in-
 ter hostes eius positam esse, magnoque vsui
 ei futuram vel in acie bellanti, vel de tergo
 intentis in prælium hostibus affirmant. Grata
 legatio Dionysio fuit. Ita pacta societate, &
 auxiliis Gallorum auctus, bellum velut ex in-
 tegro restaurat. Iis autem Gallis causa in Ita-
 liam veniendi, sedesque nouas quęrendi, in-
 testina discordia, & assidua domi dissensiones
 fuisse: quarum radio, cum in Italiam venis-

sent, sedibus Tuscos expulerunt; & Mediolanum, Comum, Brixiam, Veronam, Vergamum, Tridentum, Vicentiam condiderunt. Tusci quoque, duce Rhæto, auctis sedibus amissis. Alpes occupauere: & ex nomine ducis gentes Rhætorum condiderunt. Sed Dionysium in Siciliam aduentus Carthaginensium reuocauit: qui reparato exercitu, bellum quod lue deseruerant, auctis viribus repetebat. Dux belli Hanno Carthaginensis erat: cuius inimicus Suniatus, potentissimus ea tempestate Pœnorum, cum odio eius, Græcis litteris, Dionysio aduentum exercitus, & segnitie ducis familiariter prænuuntiasset, comprehensis epistolis, prodicionis damnatur: facto senatus consulto, ne quis postea Carthaginensis, aut litteris Græcis, aut sermone studeat; ne aut loqui cum hoste, aut scribere sine interprete posset. Nec multo post Dionysias, quem paulo ante non Sicilia, non Italia capiebat, absiduis belli certaminibus victus fractusque, insidiis ad postremum suorum interficitur.

LIBER XXI.

BREVIARIUM CAPITVM.

1. Dionysij iunioris artes tyrannica describuntur.
2. Eiusdem luxuria, crudelitas, doli, exilium tyrannus in Locenses.
3. Callido commento Locenses spoliatur, & obruncatur, ac Syracusas per prodicionem recipit.
4. Hannoni tyrannidem Carthagini occupare tentantis, tragædia.
5. Dionysium iunior, Sicilia eiecitum, Corinthi muratur.

6 *Hamilcarem, cognomine Rhodanum. Alexandri consilia specularum, ingrati Carthaginienses interficiunt.*

CAP. I.

EXtincto in Sicilia Dionysio tyranno, in locum ejus milites maximum nam ex filiis ejus, nomine Dionysium suffecere; & naturæ jus secuti, & quod firmitus futurum esse regnum, si penes unum remansisset, quam si portionibus inter plures filios divideretur, arbitrabantur. Sed Dionysius inter iniria regni, avunculos fratrum suorum, velut æmulos imperij sui, hortatoresque puerorum ad divisionem regni, tollere gestiebat. Quare paulisper dissimulatum animum prius ad fauorem popularium conciliandum intendit; excusatus facturus quod statuerat, si probatus ante omnibus foret. Igitur nexorum tria milia è carcere dimittit: tributa populo per triennium remittit; & quibuscunque delinquentis potest, animos omnium sollicitat. Tunc ad destinatum facinus conuersus, non cognatos tantum fratrum, sed etiam ipsos interficit: ut quibus consortium regni debebat, ne spiritus quidem consortium relinqueret, tyrannidem in suos priusquam in externos auspicatus.

CAP. II. Sublatis deinde æmulis, in segnitiam lapsus, saginam corporis ex nimia luxuria, oculorumque valetudinem contraxit, adeo ut non solem, non puluerem, non denique splendorem ferre lucis ipsius posset. Propter quæ dum contemni se putat, sæuitia grassatus; nec ut pater carcerem nexis, sed cædibus ciuitatem replet. Ob quæ non contemptior omnibus, quam inuisior fuit. Itaque cum bellum aduersus eum Syracusani decreuissent, diu dubitauit, imperium deponeret, an bello resisteret. Sed à militibus prædam

& vel
in pr
felic
cufar
ranu
sibi d
prim
tis or
bus, c
Fit ig
oppi
fius p
ret. c
fugit
ceptu
solita
princ
ante
redde
te p
eorum
C A
vnius
cum
phro
rant,
virgi
missi
rent.
tatur
Vene
ex qu
fung
in lu
ris,
virgi
di eff
nube
tur.

& vrbis direptionem sperantibus, descendere in prælium cogitur. Victus cum iterato non felicius fortunam tentasset, legatos ad Syracusanos mittit, spondens se depositurum tyrannidem, si mitterent ad eum, quibus cum sibi de pace conveniret. In quam rem missos primores, in carcere retinet; atque ita incautus omnibus, nec quicquam hostile metuentibus, exercitum ad delendam civitatem mittit. Fit igitur in ipsa vrbe anceps prælium, in quo oppidanis multitudine superantibus, Dionysius pellitur, qui cum obidionem arcis timeret, cum omni regio apparatu in Italiam profugit tacitus. Exul à Locrensis sociis exceptus, velut iure regnaret, arcem occupat; solitamque sibi sœvitiam exercet. Coniuges principum ad stuprum rapi iubebat: virgines ante nuptias abducebat, stupratasque sponsis reddebat: locupletissimos quoque aut civitate pellebat, aut occidi imperabat, bonaque eorum innadebat.

CAP. III. Dein cum rapinæ occasio deesset, vniuersam civitatem callido commento circumuenit. Cum Rheginorum tyranni Leophronis bello Locrenses premerentur, vouerant, si victores forent, vt die festo Veneris virgines suas prostituerent. Quo voto intermisso, cum aduerla bella cum Lucanis gererent, in concionem eos Dionysius vocat: hortatur vt vxores filiasque suas in templum Veneris quam possint ornatissimas mittant: ex quibus sorte ductæ centum, voto publico fungantur, religionisque gratia, vno stent in Iupinari mense, omnibus ante iuratis viris, ne quis vllam attaminet. Quæ res ne virginibus, voto civitatem soluentibus, fraudi esset, decretum facerent: ne qua virgo nubret, priusquam illæ maritis traderentur. Probato consilio, quo & superstitioni

& pudicitiz virginum confulebatur, terram omnes femine impensius exornare, in templum Veneris conueniat: quas omnes Dionysius immisis militibus spoliat, ornamentaque matronarum in prædam suam vertit. Quarundam viros ditiores interficit, quosdam ad prodendas virorum pecunias torquet. Cum his artibus per annos sex regnasset, conspiratione Locrorum ciuitate pulsus, in Siciliam redit. Ibi Syracusas securis omnibus, post longam interapedinem pacis, per prodicionem recepit.

CAP. IV. Dum hæc in Sicilia geruntur, interim in Africa princeps Carthaginiensium Hanno opes suas, quibus vires rei publ. superabat ad occupandam dominationem lateadit, regnumque inuadere, interfecto senatu, conatus est. Cui sceleri solemnem nuptiarum diem filie suæ legit, vt religione votorum, nefanda commenta facilius regerentur. Traque plebi epulas in publicis porticibus, senatui in domo sua parat, vt poculis veneno infocis, secretius senatum, & sine arbitris interficeret, orbamque rempubl. facilius inuaderet. Quæ re magistratibus per ministros prodita, scelus declinatatum, non vindicatum est, ne in viro tam potenti plus negotij faceret res cognita, quam cogitata. Contenti itaque cohibuisse, decreto modum nuptiarum sumptibus statuant; idque obseruari non ab vno, sed ab vniuersis iubent, ne persona designata, non vitia correctâ viderentur. Hoc consilio præuentus, iterum seruitia concitat, statutaque rursus cæditi die, cum denuo se proditum videret, timens iudicium, munitum quoddam castellum cum viginti millibus seruorum armatis occupat. Ibi dum Afros, regemque Maurorum concitat, capitur, virgisque cæcus, iessolis oculis, & manibus cruribusque fractis, velut à singulis membris

pœnz exigenter, in conspectu populi occiditur: corpus verberibus lacerum in crucem figitur. Filij quoque, cognatique omnes, etiam innocij, supplicio traduntur, ne quisquam aut ad imitandum scelus, aut ad mortem vlciscendam, ex tam nefaria domo saperesset.

CAP. V. Interea Dionysius Syraculis receptus, cum grauior crudeliorque Indies ciuit. ti esse: iterum a conspiratione obsidetur. Tunc depulso imperio, artem Syraculanis cum exercitu tradidit; receptoque priuato instrumeta; Corinthum in exilium proficiscitur. Ibi humiliſſima quæque rutiſſima existimans, in fordidissimū viræ genus, descendit: non contentus in publico vagari, sed potare: nec conspici in popinis, lupanaribusque, sed totis diebus desilere: cum perditissimo quoque de minimis rebus disceptare, pannosulque & squalidus incedere: risum libentius præbere, quam captare: in macello perſtare; quod emere non poterat, oculis deuorare: apud Aediles aduersus lenones iurgari; omniaque ita facere, vt contemnendus magis, quam metuendus videretur. Nouissime, ludimagistrum professus, pueros in triuio docebat, vt aut à timentibus semper in publico videretur, aut à non timentibus facilius contemneretur. Nā licet tyrannicis vitijis semper abundaret: tamen simulatio hæc vitiorū, non naturæ erat; magisque hæc arte, quam amisso regali pudore faciebat, expertus quam inuisa tyrannorum forent etiam sine opibus nomina. Laborabat itaque inuidiam præteritorum, contemptu præsentium demere: neque honesta, sed tuta consilia circumspiciebat. Inter has tamen dissimulationum artes, insimulatus est affectatæ tyrannidis; nec aliter quam dum contemnitur, liberatus est.

CAP. VI. Inter hæc Carthaginien-

ses tanto successu rerum Alexandri Magni
 exterriti, verentes ne Persico regno &
 Africam veller adiungere, mittunt ad spe-
 culandos eius animos Hamilcarem, cogno-
 nimento Rhodanum, virum solertia facundia-
 que prater ceteros insignem. Augebant enim
 metum & Tyrus vrbs, auctor originis suae,
 capta: & Alexandria æmula Carthaginiis, in
 terminis Africæ & Aegypti condita: & felici-
 tas regis, apud quem nec cupiditas, nec for-
 tuna vilo modo terminabantur. Igitur Hamil-
 car per Parmenionem aditu regis obtento,
 profugisse se ad regem expulsam patria fin-
 git, militemque se expeditionis offert. Atque
 ita consiliis eius exploratis, in tabellis ligneis,
 vacua desuper cera inducta, ciuibus suis om-
 nia perscribentur. Sed Carthaginienses post
 mortem regis reuersum in patriam, quasi vr-
 bem regi venditasset, non ingrato tantum, ve-
 rum etiam & crudeli animo, necauerunt.

L I B E R XXII.

BREVIARIUM CAPITVVM.

- 1 *Agathocles Sicilia tyranni pueritia, ado-
 lescentia, misera conditio, felicitas belli-
 ca, noua dignitas, perfidia, crudelitas,
 tyrannus.*
 - 2 *Carthaginienses in Hamilcarem prodito-
 rem caeca suffragia ferunt.*
 - 3 *Bella Agathoclis.*
 - 4 *Syraculis à Carthaginiensibus obsessis,
 Agathocles audaci consilio bellum in
 Africam infert.*
 - 5 *Exposito in litore Africa exercitu graui
 oratione suos ad pugnam accendit.*
- 106^a *Discessa superstitionis nebula, & nauibus*

incensis Carthaginenses praelio superat,
& urbes nobilissimas recipit.

7 Siciliam Carthaginenses relinquere coguntur, & infeliciter cum Agathocle pugnare in Africa. Fatum acerbum Sphella & Bomilcarum.

8 Agathocles totius Siciliae imperium occupat: in Africam reuersus infeliciter pugnat: castra deserit: unde militum defectio: filiorum Agathocli mors cruenta: & Agathocles pax inita cum Carthaginensibus.

C A P. I.

Agathocles Siciliae tyrannus, qui magnitudini prioris Dionysij successit; ad regni maiestatem ex humili & sordido genere peruenit. Quippe in Sicilia patre figulo natus, non honestiorem pueritiam, quam principia originis habuit. Siquidem forma, & corporis pulchritudine egregius, diu vitam stupri patientia exhibuit. Annos deinde pubertatis egressus, libidinem à viris ad feminas transtulit. Post hæc apud utrumque sexum famosus, vitam latrocinii mutauit. Interfecto tempore, cum Syraculas concessisset, accitulusque in ciuitatem inter incolas esset, dia sine fide fuit. Quoniam nec in fortunis quod amitteret, nec in verecundia quod inquinaret habere videbatur: in summa gregariam militiam sortitus, non minus tunc seditiosa, quam antea turpi vita, iam omne facinus promptissimus erat. Nam & manu strenuus, & in concionibus perfacundus habebatur. Breui itaque contumelio, ac deinceps tribunus militum factus est. Primo bello aduersus Actæcos magna experimenta sui Syraculanis dedit. Sequenti Campanorum, tantam de se spem omnibus fecit, ut in locum demerui ducis Damalconis sufficeretur. Cuius uxorem adulterio cogitant,

post mortem viri in matrimonium recepit. Nec contentus quod ex inope repente diues factus esset, piraticam aduersus patriam exercuit. Saluti ei fuit, quod socij capti torrique, de illo negauerunt. Bis occupare imperium Syracusarum voluit: bis in exilium actus est.

CAP. II. A Murgantiis apud quos exulabat, odio Syracusanorum, primo prætor, mox dux creatur. In eo bello & urbem Leontinorum capit, & patriam suam Syracusas obsidere cœpit: ad cuius auxilium Hamilcar dux Pœnorum imploratus, depositis hostilibus odiis, præsidia militum mittit. Ita vno eodemque tempore Syracusæ, & ab hoste, ciuili amore defensæ; & à ciue, hostili odio impugnatae sunt. Sed Agathocles, cum videret fortius defendi urbem quam oppugnari, precibus per internuntios Hamilcarem exorat, vt inter se & Syracusanos pacis arbitria suscipiat, peculiaria in ipsum officia sua repro-mittens. Qua spe impletus Hamilcar, societatem cum eo, metu potentiae eius iungit: vt quantum virium Agathocli aduersus Syracusanos dedisset, tantum ipse ad incrementa domesticæ potentiae reciperaret. Igitur non pax tantum Agathocli conciliatur: verum etiam prætor Syracusis constituitur. Tunc Hamilcari, expositis ignibus cereis tactisque, in obsequia Pœnorum iurat. Deinde acceptis ab eo quinque millibus Afrorum potentissimos quosque ex principibus interficit: atque ita veluti reipublicæ statum formaturus, populum in theatrum ad concionem vocari iubet, contracto in gymnasio senatu, quasi quædam prius ordinaturus. Sic compositis rebus, inimicis militibus populum obsidet; senatum trucidat: cuius peracta eade, ex plebe quoque locupletissimos & promptissimos interficit,

CA
tumq
ciuita
uifo
per
qu
de A
hunc
diton
fortu
natæ
socie
festa
lamu
tulo
breu
furo
quar
natu
nian
tule
tur
dam
reue
nor
ris
que
nau
nos
igit
lij c
rep
secu
prio
C
fas
neq
fore
cili

CAP. III. His ita gestis, militem legit, exercitumque conscribit: quo instructus & finitimas ciuitates nihil hostile mutentes ex improviso aggreditur. Pœnorum quoque socios, permittente Hamilcare, se de vexat: propter quod querelas. Carthaginem socij non tam de Agathocle, quam de Hamilcare detulerunt: hunc ut dominum & tyrannum illum, ut proditorem arguentes: à quo infensissimo hosti, fortunæ sociorum, interposita pactione, donatæ sint: sicut ab initio Syracusæ in pignus societatis sint traditæ, vrbs semper Pœnis infesta, & de imperio Siciliæ Carthaginis æmulamunc insuper ciuitates sociorum eidem titulo pacis addictas. Penunciare igitur se, hæc breui ad ipsos redundatura, ac propediem sensuros, quantum malum non Siciliæ magis, quam ipsi Africæ attulerint. His querelis fenatus in Hamilcarem accenditur. Sed quoniam in imperio esset, tacita de eo suffragia tulerunt, & sententias priusquam recitarentur, in vrnam coniectas obignari iusserunt, dum alter Hamilcar Gisgonis filius, à Sicilia reuertetetur. Sed hæc callida commenta Pœnorum, & sententias, inaudita mors Hamilcaris præuenit; liberatusque est fati munere, quem sui per injuriam ciues inauditum damnauerant. Quæ res Agathocli aduersus Pœnos occasionem mouendi belli dedit. Prima igitur illi cum Hamilcare Gisgonis filio, prælij congressio fuit: à quo victus, majori mole reparaturus bellum, Syracusas concessit. Sed secundi certaminis eadem fortuna, quæ & prioris, fuit.

CAP. IV. Cum igitur victores Pœni Syracusas obsidione cinxissent. Agathocles cum se neque viribus parem, neque ad obsidionem ferendam instructum videret; super hæc à sociis crudelitate ejus offensis, desertus esset,

fla ut bellum in Africam transferre : mira
 proterus audacia , ut quibus in se o urbium
 pa non erat, eorum urbi bellum inferret : &
 qui sua tueri non poterat, impugnaret aliena;
 victa que victoribus insultaret : Hujus consi-
 lij non minus admirabile silentium , quam
 commentum fuit , populo hoc solum pro-
 fessus, inuenisse se victorie viam : animum illi
 tantum in breuem obsidionis patientiam fir-
 marent : vel si cui status presentis fortunæ
 displiceret , dare se ei dicebendi liberam
 potestatem. Cum mille sexcenti diceissent,
 ceteros ad obsidionis necessitate frumen-
 to & stipendio instruit : quinquaginta tan-
 tum secum talenta ad presentem usum au-
 fert, cetera ex hoste melius , quam ex sociis
 paraturus. Omnes deinde seruos militaris
 ætatis, libertate donatos sacramento adigit,
 eo que ad maiorem partem ferme militum
 nauibus imponit ; ratus ex æquata vtriusque
 ordinis conditione, mutua inter eos virtutis
 æmulationem futuram: ceteros omnes ad tu-
 telam patriæ reliquit.

CAP. V. Septimo igitur imperij anno, comi-
 tibus duobus adultis filiis, Archagatho & He-
 raclida, nullo militum sciente quo veheretur,
 cursum in Africam dirigit. Cum omnes aut in
 Italiam prædaturum se, aut in Sardiniam ituros
 crederent, tum primum , exposito in Africæ
 littore exercitu , consilium suum omnibus
 aperit. Quo in loco Syracusæ positæ sunt, ostē-
 dit : quibus aliud nullum auxilium superes-
 set, quam ut hostibus faciant, quæ ipsi patian-
 tur. Quippe aliter domi, aliter foris bella tra-
 ctari. Domi ea sola auxilia esse , quæ patriæ
 vires submississent : foris hostem etiam suis
 viribus vinci deficientibus sociis, & odio diu-
 turæ imperij, extera auxilia circumspicien-
 tibus. Huc accedere, quod vrbes, castellaque
 Africæ

Africa non muris cinctæ, non in montibus posita sint, sed in planis campis, sine ullis munimentis iaceant: quas omnes metu excidij facile ad belli societatem perlici posse. Maius igitur Carthaginiensibus ab ipsa Africa, quam ex Sicilia exariorum bellum, coituraque auxilia omnium aduersus vnam urbem, nomine quam opibus ampliorem, & quas non attulerit vires, inde sumpturum. Nec in repentino Pœnorum metu, modicum momentum victoriæ fore, qui tanta audacia hostium perculti, trepidaturi sint. Accessura & villarum incendia, castellorum, vrbiumque contumacium direptionem, tum ipsius Carthaginis obsidionem. Quibus omnibus non sibi tantum in alios, sed & aliis in se sentiat patere bella. His non solum Pœnos vinci, sed & Siciliam liberari posse. Nec enim moraturos in ejus obsidione hostes, cum sua vrgeantur. Nusquam igitur alibi facilius bellum, sed nec prædam vberiore inueniri posse. Nam capta Carthagine, omnem Africam Siciliamque præmium victorum fore. Gloriam certe tam honestæ militiæ tantam in omne æuum futuram, vt terminari nullo tempore obliuione possit; vt dicatur eos solos mortalium esse, qui bella, quæ domi ferre non poterant, ad hostes transtulerint, victique victores insecuti sint, & obseffores vrbis suæ obsederint. Omnibus igitur forti ac læto animo bellum ineundum, quo nullum aliud possit aut præmium victoribus vberius, aut victis monumentum illustrius dare.

CAP. VI. His quidem adhortationibus animi militum erigebantur: sed terrebat eos portentosa religio, quod nauigantibus eis, sol defecerat. Cujus rei rationem non minore cura rex, quam belli reddebat, affirmans, si prius quam proficiscerentur, factum esset, crediturum ad-

uerſum profecturos prodigium eſſe: nunc quia
 egreſſis acciderit, illis ad quos catur porten-
 dere. Porro defectus naturalium ſiderum
 ſemper præſentem rerum ſtatum mutare; cer-
 tumque eſſe florentibus Carthaginienſium
 opibus, aduerſisque rebus, ſuis commuta-
 tionem ſignificari. Sic conſolatis militi-
 bus, vniuerſas naues, conſentiente exer-
 citu, incendi iubet, vt omnes ſcirent, au-
 xilio fugæ adempto, aut vincendum, aut
 moriendum eſſe. Deinde cum omnia, qua-
 cunque ingrederentur, proſtrernerent, vil-
 las caſtellaque incenderent, obuius eis fuit
 cum xxx. millibus Pœnorum Hanno: ſed
 prælio commiſſo, duo de Siculis, tria millia
 de Pœnis cum ipſo duce cecidere. Hac victo-
 ria & Siculorum animi eriguntur, & Pœno-
 rum franguntur. Agathocles victis hoſtibus, vr-
 bes caſtellaque expugnat, prædas ingentes
 agit, hoſtium multa millia trucidat. Caſtra de-
 inde quinto lapide à Carthagine ſtatuit, vt
 damna cariſſimarum rerum, vaſtitateque
 agrorum, & incendia villarum, de muris
 ipſius vrbis ſpecularentur. Interea ingens to-
 ta Africa delecti Pœnorum exercitus fama,
 occupatarumque vrbum, diuulgatur. Stupor
 itaque omnes & admiratio inceſſit, vade tan-
 to imperio tam ſubitum bellum, præſertim
 ab hoſte jam victo: admiratio deinde paula-
 tim in contemptum Pœnorum vertitur. Nec
 multo poſt non Afri tantum, verum etiam
 vrbes nobiliſſimæ nouitatem ſequuntæ, ad
 Agathoclem defecere: frumentoque & ſi-
 pendio victorem inſtruxere.

C A P. VII. His Pœnorum malis etiam de-
 lectus in Sicilia cum Imperatore exercitus,
 velut quidam arumarum cumulus acceſſit.
 Nam poſt profectiorem à Sicilia Agathoclis,
 in obſidione Syracuſarum Pœni ſegniores

sedditi, ab Antandro fratre regis Agathoclis
 occisione cæsi numerabantur: itaque cum do-
 mi torique eadem fortuna Carthaginiensium
 esset, iam non tributaria tantum ab his vr-
 bes, verum etiam socij reges deici- bant, ami-
 citiarum iura non sive, sed successu ponde-
 rantes. Erat inter cæteros, rex Cyrenarum
 Aphellas, qui spe improba, regnum totius
 Africæ amplexus, societatem cum Agathocle
 per legatos junxerat; pactusque cum eo fue-
 rat; ut si illi, sibi Africæ imperium, vi-
 ctis Carthaginiensibus, cederet. Itaque cum
 ad belli societatem cum ingenti exercitu ipse
 venisset, Agathocles blando alloquio, & hu-
 mili adulatione cum sæpius simul cœrasset,
 adoptatusque filius eius ab Aphella esset,
 incautum interficit: occupatoque exercitu
 eius, iterato Carthaginienses omnia viri-
 bus bellum cientes, magno utriusque exer-
 citus sanguine, graui prelio superat. Hoc cer-
 taminiis discrimine tanta desperatio illata
 Pœnis est, ut nisi in exercitu Agathoclis orta
 seditio fuisset, transturus ad eum Bomilcar,
 rex Pœnorum, cum exercitu fuerit. Ob quam
 noxam, in medio foro à Pœnis patibulo suf-
 fixus est: ut idem locus monumentum suppli-
 ciorum eius esset, qui ante fuerat oraamentum
 honorum. Sed Bomilcar magno animo crude-
 litatem ciuium tulit; adeo ut de summa cru-
 ce, veluti detribunali, in Pœnorum scelera
 concionaretur: objectans illis nunc Hannonem
 falsa affectati regni inuidia circumuentum:
 nunc Gligonis innocentis exilium: nunc in
 Hamilcarem patrum suum tacita suffragia,
 quod Agathoclem socium illis facere, quam
 hostem maluerit. Hæc cum in maxima
 populæ concione vociferatus esset, expirauit.

C A P. VIII. Inter cætera Agathocles profligatis in Africa rebus, tradito Archagatho

filio exercitu, in Siciliam recurrit: nihil factum in Africa existimans, si amplius Syracusæ obsiderentur. Nam post occisum Hamilcarem, Gisgonis filium, nouus eò à Pœnis missus exercitus fuerat. Statim igitur primo aduentu eius, omnes Siciliæ vrbes auditis rebus, quas in Africa gesserat, certatim se ei tradunt: atque ita pulsus è Sicilia Pœnis, totius insulæ imperium occupauit. In Africam deinde reuerius seditione militum excipitur. Nam stipendiorum solutio in aduentum patris dilata à filio fuerat. Igitur ad concionem vocatos, blandis verbis permulsit: stipendia illis non à se flagitanda esse. Sed ab hoste quaerenda: communem victoriam, communem prædam futuram. Paulum modo anniterentur, dum belli reliquiæ peraguntur, cum sciant, Carthaginem captam, spes omnium expleturam. Sedato militari tumultu, interjectis diebus, ad castra hostium exercitum ducit: ibi inconsultus prælium committendo, maiorem partem exercitus perdidit. Cum itaque in castra fugisset, versamque in se inuidiam temere commissi belli videret, pristinamque offensam non dampni stipendij metueret; concubia nocte solus à castris cum Archagatho filio profugit. Quod vbi milites cognouere, haud secus quam si ab hoste capti essent, trepidauere: Bis se à rege suo in medijs hostibus relictos esse proclamantes; salutemque suam desertum ab eo esse, quorum ne sepultura quidem relinquenda fuerit. Cum persequi regem vellēt, à Numidis excepti, in castra reuertuntur; comprehenso tamen reductoque Archagatho, qui à patre noctis errore discesserat. Agathocles autem nauibus, quibus reuersus à Sicilia fuerat, cum custodibus eorundem Syracusas desertur. Exemplum flagitij singulare, rex exercitus sui desertor, filio-

rur
fug
fac
niē
de
gac
Ag
rea
sup
Po
qui
bus
feci

I

2

3

4

A
beg
clat
cre
tra
mu

rumque pater proditor Interim in Africa post fugam regis, milites pactione cum hostibus facta, interfectis Agathoclis liberis, Carthaginiensibus se tradidere. Archagathus cum occideretur ab Archesilao amico antea patris, rogauit eum quidnam liberis eius futurum Agathoclem putet, per quem ipse liberis careat; Tunc respondit, satis habere se, quod superstites eos esse Agathoclis liberis sciat. Post hæc Pœni ad persequendum belli reliquias, duces in Siciliam miserunt, cum quibus Agathocles pacem æquis conditionibus fecit.

LIBER XXIII.

BREVIARIUM CAPITVM.

- 1 Agathocles transiit in Italiam aduersus Bruttios, quorum origo & potentia paucis perstringitur.
- 2 Agathocles vi morbi expugnatus reuertitur in Siciliam, ubi turba domestica, quæ uxorem & liberos Agathocli in Ægyptum pellunt, Agathocli obicit.
- 3 Pyrrhi Epirota bella & rei gesta, cum in Sicilia, tum in Italia.
- 4 Hieronis, Sicilia Principis laudatissimi, dignitas & virtus.

CAP. I.

Agathocles rex Siciliæ pacificatus cum Carthaginiensibus, partem ciuitatum à se fiducia virium dissidentem armis subegit. Dein quasi angustiis insulæ terminis clauderetur, cuius imperij partem primis incrementis ne sperauerat quidem, in Italiam transcendit; exemplum Dionysij securus, qui multas ciuitates Italiæ subegerat, Trimi igi-

tur hostes illi Bruttij fuere, qui & fortissimū, & opulentissimū videbantur, simul & ad iniurias vicinorum prompti. Nam multas ciuitates Græci nominis Italia expulerant: auctores quoque suos Lucanos bello vicerant; & pacem cum his, æquis legibus fecerant. Tanta feritas animorum erat, vt nec origini suæ parcerent. Namque Lucani iisdem legibus liberos suos, quibus & Spartani, instituire soliti erant. Quippe ab initio pubertatis, in siluis inter pastores habebantur, sine ministerio seruili, sine veste quam induerent; vel cui incubarent; vt à primis annis duritiæ parcimonique, sine vllō vsu vrbs, affuescerent. Cibus his præ la venatica, potus aut lactis, aut fontis liquor erat. Sic ad labores bellicos indurabantur. Horum igitur ex numero quinquaginta primo ex agris finitimorum prædari soliti, confluenta deinde multitudine, sollicitati præda, cum plures facti essent, infestas regiones reddebant. Itaque fatigatus querelis locorum Dionysius Siciliæ tyrannus, sexcentos Afros ad compescendos eos miserat, quorum, castellum proditam sibi per Bruttiam mulierem, expugnauerunt; ibique ciuitatem concurrentibus ad opinionem nouæ vrbs pastoribus statuerunt; Bruttiosque se ex nomine mulieris vocauerunt. Primum illis cum Lucanis, originis suæ auctoribus, bellum fuit. Qua victoria erecti, cum pacem æquo iure fecissent, ceteros finitimos armis subegerunt; tantaque opes breui consecuti sunt, vt perniciosi etiam regibus haberentur. Denique Alexander rex Epiri, quum in auxilium Grecarum ciuitatū, cum magno exercitu, in Italiam venisset, cum omnibus copiis ab his deletus est. Quare feritas eorum successū felicitatis incensa, diu terribilis finitimis fuit. Ad postremum imploratus Agathocles, spe am-

pliano
 CA
 eius c
 amici
 thoc
 trajic
 conf
 haud
 cum i
 morb
 sus, p
 pellit
 rum
 qua d
 tem p
 dicant
 occup
 ra, &
 alteru
 rebus
 ex ea
 famili
 lum n
 tos A
 tit; iu
 terent
 diuell
 adjun
 cruen
 pugna
 prosp
 cietat
 empt
 & ex
 se, ne
 tatis i
 vlulat
 parte
 culis

plandi regni, à Sicilia in Italiam trajecit.

CAP. II. Principio aduentus opinionis eius concuſſi, legatos ad eum, ſocietatem amicitiamque petentes miſeruat. Quos Agathocles ad cœnam inuitatos, ne exercitum trajici viderent, in poſterum ſtatuta his die, conſenſis nauibus fruſtratus eſt. Sed fraudis haud lætus euentus fuit: ſiquidem reuerti eum in Siciliam, interjectis paucis diebus, vis morbi coëgit, quo toto corpore comprehenſus, per omnes neruos articuloſque humore peſtifero graſſante, velut inteſtino ſingulorum membrorum bello impugnabatur. Ex qua deſperatione bellum inter filium nepotemque eius, regnum iam quaſi mortui vindicantibus, oritur: occiſo filio, regnum nepos occupauit. Igitur Agathocles, cum morbi cura, & ægritudo grauiores eſſent, & inter ſe alterum alterius malo creſceret; deſperatis rebus, vxorem ſuam Texenam, genitoſque ex ea duos paruulos, cum omni pecunia, & familia, regalique inſtrumento, quo præter illum nemo regum ditior fuit, nauibus impoſitos Aegyptum, vnde vxorem acceperat, remittit; timens ne prædonem regni ſui, hoſtem pateretur. Quamquam vxor diu ne ab agro diuelleretur, deprecata eſt, ne diſceſſus ſuus adungi nepotis parricidio poſſet; & tam cruento hæc deſeruiſſe virum, quam ille impugnaffet auum videretur? Nubendo ſe non proſperæ tantum, ſed omnis fortunæ inſiſſe ſocietatem: nec inuitam periculo ſpiritus ſui empturâ, vt extremos viri ſpiritus exciperet, & exſequiarum officium, in quod profecta ſe, nemo ſit ſucceſſurus, obſequio debitz pietatis impleret. Diſcedentes paruuli, flebili vlulatu amplexi patrem tenebant. Ex altera parte vxor maritum non amplius viſura, oculis fatigabat. Nec minus ſenis lacrymæ mi-

ferabiles erant. Flebant hi morientem patrem; ille exules liberos: hi discessu suo solitudinem patris, ægrifenis; ille in spem regni susceptos relinqui in egestate lugebat. Inter hæc regia omnis assistentium fletibus tam crudelis discidium implera, resonabat. Tandem finem lacrymis necessitas profectiois imposuit, & mors regis proficiscentes filios in equata est. Dum hæc aguntur, Carthaginienses cogitati quæ in Sicilia agebantur, occasionem totius insulæ occupandæ datam sibi existimantes; magnis viribus eo trajiciunt; multasque ciuitates subigunt.

C A P. I I I. Eo tempore & Pyrrhus aduersus Romanos bellum gerebat; qui imploratus à Siculis in auxilium; sicut dictum est, cum Syracusas venisset; multasque ciuitates subegisset, rex Siciliæ, sicut Epiri appellatur. Quarum rerum felicitate lætus, Heleno filio Siciliæ, velut auitum (nam susceptus ex filia Agathoclis regis erat) Alexandro autem Italiæ regnum destinat. Post hæc multa secunda prælia cum Carthaginiensibus facit. Interiecto deinde tempore, legati ab Italicis locis venire, nuntiantes Romanis resisti non posse, deditioemque futuram, nisi subueniat. Anxius tam ambiguo periculo, incertusque quid ageret, vel quibus primum subueniret, in vtrumque pronus consultabat. Quippe instantibus hæc Carthaginiensibus, inde Romanis, periculosum videbatur; exercitum in Italiam non traicere periculosius, à Sicilia deducere; ne aut illi non lata ope, aut hi deserti amitterentur. In hoc æstu periculorum, tutissimus portus consiliorum visus est, omnibus viribus decernere in Sicilia, & profligatis Carthaginiensibus, victorem exercitum transponere in Italiam. Itaque conferto prælio, cum superior fuisset, quoniam tamen

à S
pro
Sic
Sec
Ep
cal
cur
Ital
nis
lut
des
nau
nos
adi
C
rhi
mo
ciui
niet
fut
præ
rocl
quo
illi
fule
tre,
tus
eger
le, m
pon
num
colli
quæ
inter
turba
Adol
aqui
Quo
prom

à Sicilia abiret, pro victo fugere visus est: ac propterea socij ab eo defecerunt; & imperium Siciliae tam cito amisit, quam facile quaesierat. Sed nec in Italia meliore felicitate usus, in Epirum reuertitur. Admirabilis vtriusque rei casus, in exemplum fuit. Nam sicut ante secunda fortuna, rebus supra vota fluentibus, Italiae Siciliaeque imperium, & tot de Romanis victorias adstruxerat: ita nunc aduersa, velut in ostentationem fragilitatis humanae, destruens quae cumulauerat, Siciliensi ruinae naufragium maris, & caedam aduersus Romanos pugnam, turpemque ab Italia discessum adiecit.

CAP. IV. Post profectionem à Sicilia Pyrrhi, magistratus Hiero creatur: cuius tanta moderatio fuit, vt consentiente omnium ciuitatum fauore, dux aduersus Carthaginienses primum, mox rex crearetur. Huius futurae maiestatis, ipsa infantis educatio quasi praenuatia fuit: quippe genitus erat patre Hieroclyto, nobili viro, cuius origo à Gelo, antiquo Siciliae tyranno, manabat: sed maternum illi genus sordidum, atque adeo pudibundum fuit. Nam ex ancilla natus, ac propterea à patre, velut debonestamentum generis, expositus fuerat. Sed paruulum, & humanae opis egentem, apes, congesto circa iacentem melle, multis diebus aluere. Ob quam rem responso aruspicum admonitus pater, qui regnum infanti portendi cauebant, paruulum recolligit, omnique studio ad spem maiestatis, quae promittebatur, instituit. Eidem in ludis inter coeuales discenti, lupus tabulam, in turba puerorum repente conspectus, eripuit. Adolescenti quoque prima bella incunt, aquila in clypeo, noctua in hasta consedit. Quod ostentum & consilio cautum, & manu promptum, regemque futurum significabat.

Denique aduersus prouocatores sæpe pugnavit, semperque victoriam reportavit. A Pyrrho rege multis militaribus donis donatus est. Pulchritudo ei corporis insignis, vires quoque in homine admirabiles fuere; in alioquo blandus, in negotio iustus, in imperio moderatus: proflus v: nihil ei regium deesse, præter regnum, videretur.

L I B E R XXIV.

BREVIARIUM CAPITVM.

- 1 *Græcia civitates alia in alias assurgunt.*
- 2 *Ptolemæi Macedonũ; n̄ sororem Arsinoẽn conspiratio.*
- 3 *Incessuosa Ptolemæi & Arsinoẽs nuptia, iragicu casibw solvuntur.*
- 4 *Gallorum qui Ptolemaum vicerunt & interfecerunt in Macedoniam irruptio.*
- 5 *Quo strategemate Ptolemaum aggressi sint, & oppresserint. Macedonum luctus & instauratio.*
- 6 *Alia Gallorum Brenno Duce in Græciam expeditio: & de spoliatione Delphici templi consilium. Hujus templi & oraculi descriptiones.*
- 7 *Brenni & aliorum consulario, de templi oppugnatione & hortatio ad milites.*
- 8 *Oppugnatio irrita, & clades Gallici exercitus, Brenno interfecto.*

C A P. I.

DVM hæc in Sicilia geruntur, interim in Græcia dissidentibus inter se bello Ptolemæo Cerauno, & Antiocho, & Antigono regibus: omnes ferme Græciæ civitates, ducibus Spartanis velut occasione data, ad spem libertatis erectæ, missis inuicem legatis, per quos la societatis fœdera alligaren-

sur, in bellum prorumpunt: & ne cum Antigono, sub cuius regno erant, bellum cepisse viderentur, socios eius Aetolos aggrediuntur, causas belli prætextentes, quod consensu Græciz sacratum Apollini Cirræum campum, per vim occupassent. Huic bello ducem deligunt Arcan; qui adunato exercitu, vrbes, satæque in his campis posita, depopulatur: quæ auferri non poterant, incendit. Quod cum è montibus conspicati Aetolorum pastores essent, congregati admodum quingenti, spartios hostes, ignorantisque quanta manus esset, quoniam conspectum illis metus & incendiorum fumus abstulerat, confectantur, trucidatisque admodum nouem millibus, prædones in fugam verterunt. Reparantibus deinde Spartanis bellum, auxilium multæ ciuitates negauerunt, existimantes, dominationem eos, non libertatem Græciz, querere. Interea inter reges bellum finitur: nam Ptolemæus pulso Antigono cum regnum totius Macedoniz occupasset, pacem cum Antiocho facit; affinitatemque cum Pyrrho, data ei in matrimonium filia sua, iungit.

CAP. II. Exinde externo metu deposito, impium & facinorosum animum ad domesticæ scelera conuertit, insidialque Athinœ sorori suæ instruit: quibus & filios eius vita, & ipsam Cassandrea vrbs possessione priuaret. Primus ei dolus fuit, simulato amore, sororis matrimonium petere, aliter enim ad sororis filios, quorum regnum occupauerat, quam concordiz fraude peruenire non poterat. Sed nota scelerata Ptolemæi voluntas sorori erat. Itaque non credenti, mandat velle se cum filiis eius regni consortium iungere: cum quibus non ideo se armis contendisse, quoniam eripere his regnum; sed quod id facere sui generis vellet. In hoc mitteret arbitrum ut

rifiurandi: quo praesente apud deos patrios, quibus vellet obsecrationibus, se obligaret. Incerta Arsinoë quid ageret: si mitteret, decipi periurlo: si non mitteret, prouocare rabiem fraternæ crudelitatis timebat. Itaque plus liberis, quam sibi timēs, quos matrimonio suo protecturam se arbitrabatur, mittit ex amicis suis Chodioneas: quo perducto in sanctissimum Iouis templum, veterrimæ Macedonum religionis, Ptolemæus sumptis in manus altaribus, contagiens ipsa simulacra, & puluinaria deorum, inauditis, vltimisque execrationibus adiurat, se sincera fide matrimonium sororis petere; nuncupaturumque se eam reginam; neque in contumeliam eius se aliam vxorem, aliosue, quam filios eius liberos habiturum. Arsinoë postquam & ipe impleta est, & metu soluta, ipsa cum fratre colloquitur: cuius vultus, & blandientes oculi, cum fidem non minorem, quam iusturandum promitterent, reclamante Ptolemæo filio fraudem subesse, in matrimonium fratris concedit.

CAP. III. Nuptiæ magno apparatu, lætitiæque omnium celebrantur. Ad concionem quoque vocato exercitu, capiti sororis diademam imponit, reginamque eam appellat. Quo nomine in lætitiâ effusa Arsinoë quia quod morte Lyfimachi prioris mariti amiserat, receperat; vltro virum in urbem suam Cassandream inuitat, cuius urbis cupiditate fraus fruebatur. Prægressâ igitur virum, diem festum urbi in aduentum eius indicit: domos, templa, ceteraque omnia exornari iubet: aras ubique hostiasque disponi: filios quoque suos, Lyfimachum sexdecim annos natum, Philippum triennio minorem, vtrumque forma insignem, coronatos occurrere iubet. Quos Ptolemæus ad celandam fraudem, cupide & vltra modum veræ affectionis amplexus, of-

gulis diu fatigat. Vbi ad portam ventum est,
 occupari arcem iubet; pueros interfici. Qui
 cum ad matrem confugissent, in gremio eius,
 inter ipsa oscula trucidantur. Proclamante
 Arsinoë, quod tantum nefas aut nubendo, aut
 post nuptias contraxisset, pro filiis sæpe se
 percussoribus obtulit: frequenter corpora
 suo puerorum corpora amplexata protexit:
 vulneraque excipere quæ liberis intendeban-
 tur, voluit. Ad postremum etiam spoliata fu-
 neribus filiorum, scissa veste, & crinibus spar-
 sis, cum duobus serualis ex vrbe protracta,
 Samothraciam in exilium abiit; eo miserior,
 quod mori cum filiis ei non licuit. Sed nec
 Ptolemæo inulta scelera fuerunt. Quippe diis
 immortalibus tot perjuria, & tam cruenta
 parricidia vindicantibus, breui post à Gallis
 spoliatus regno, captusque, vitam ferro, vt
 meruerat, amisit.

CAP. IV. Namque Galli, abundantî multi-
 tudine; cum eos non caperent terræ quæ ge-
 nerant, trecenta millia hominum ad sedes
 nouas quærendas, velut ver sacrum miserunt.
 Ex his portio in Italia consedit, quæ & urbem
 Romanam captam incendit; & portio Illyri-
 cos sinus, ducibus auibus (nam augurandi stu-
 dio Galli præter ceteros callent) per strages
 Barbarorum penetravit, & in Pannonia con-
 sedit: gens aspera, audax, bellicosa, quæ pri-
 ma post Herculem, cui ea res virtutis admira-
 tionem & immortalitatis fidem dedit, Alpium
 inuicta iuga, & frigore intractabilia loca tran-
 scendit: ibi domitis Pannoniis, per multos an-
 nos cum finitimis varia bella gesserunt. Hor-
 tate deinde successu, diuisis agminibus, alij Græ-
 ciã alij Macedoniam: omnia ferro proterentes,
 petiuere. Tantusque terror Gallici nominis erat
 vt etiam reges non lacefsiti, vltro pacem ingenti
 pecunia mercarentur. Solus rex Macedoniæ

Prolemæus, aduentum Gallorum intrepidus audiuit: hisque cum paucis & incompositis, quasi bella non difficilius, quam scelera patra- rentur, parricidiorum furis agitatus, occurrit. Dardanorum quoque legationē, viginti mil- lia armatorum in auxiliū offerentem, spreuit; addita insuper cōtumeliā actum de Macedo- nia dicens, si cum totum Orientem soli do- muerint, nunc in viadictam finem Dardanis egeant: milites se habere filios eorum, qui sub Alexandro rege stipendia, toto orbe terrarum victores, fecerint. Quæ ubi Dardano regi nun- tiata sunt, ineluctum illud Macedonia regnum breui, immaturi iuuenis temeritate casurum dixit.

CAP. V. Igitur Galli, duce Belgio ad tentan- dos Macedonum animos, legatos ad Ptole- mæum mittunt, offerentes pacē, si emere velit: sed Ptolemæus inter suos, belli metu pacem Gallos petere gloriatus est. Nec minus feroci- ter se legatis, quam inter amicos iactauit; ali- ter se pacem daturum negando, nisi principes suos obsides dederint, & arma tradiderint, non enim fidem se, nisi inermibus habiturum. Renuntiata legatione, risere Galli, undique acclamantes, breui sensurum, sibi ab illi con- sulentem, pacem obtulerint. Interjectis diebus, prælium confertur, victique Macedones cæ- duntur. Ptolemæus multis vulneribus saucius captus: caput ejus amputatum, & lancea fi- xum, tota acie ad terrorem hostium circum- fertur. Paucos ex Macedonibus fuga seruauit: ceteri aut capri, aut occisi: Hæc cum nuntiata per omnem Macedoniam essent, portæ urbiū clauduntur; luctu omnia replentur, nunc or- bitatem amissorum filiorum dolebant: nunc excidia urbiū metuebant: nunc Alexandri, Philippique regum suorum nomina, sicuti numina, in auxilium vocabant: sub illis se non

solum tuos, verum etiam victores orbis terrarum extitisse, ut tuerentur patriam suam, quam gloria rerum gestarum caelo proximam reddidissent; ut opem afflictiis ferrent, quos furor & temeritas Ptolemæi regis perdidisset, orabant. Desperantibus omnibus, non votis agendam, Sosthenes unus de Macedonum principibus, ratus, contracta iuuentute, & Gallos victoria exultantes compescuit; & Macedoniam ab hostili populatione defendit. Ob quæ virtutis beneficia, multis nobilibus regnum Macedoniae affectantibus, ignobilis ipse præponitur; & cum rex ab exercitu appellatus esset, ipse non in regis, sed ducis nomen jurare milites compulit.

CAP. VI. Interea Brennus, quo duce portio Gallorum in Græciam se effuderat, audita victoria suorum, qui Belgio duce Macedones vicerant; indignatus parta victoria optimam prædam, & Orientis spoliis onustam tam facile relictam esse, ipse adunatis CL. millibus peditum, & XV. millibus equum, in Macedoniam irrumpit. Cum agros villasque popularetur, occurrit ei cum instructo exercitu Macedonum Sosthenes: sed pauci à pluribus, trepidi à valentibus facile vincuntur. Itaque cum victi se Macedones intra muros urbium condidissent; victor Brennus, nemine prohibente, totius Macedoniae agros deprædatur. Inde quasi terrena jam spolia sorderet, animum ad deorum immortalium templa conuertit, scurriliter jocosus, locupletes deos largiri hominibus oportere. Statim igitur Delphos iter vertit, prædam religioni, aurum offensæ deorum immortalium præferens; quos nullis opibus exere, ut qui eas largiri hominibus soleant, affirmabat. Templum autem Apollinis Delphis positum est in monte

Parnaso, in rupe undique impendente: ibi civitatem frequentia hominum facit: qui ad affirmationem majestatis undique concurrentes, in eo saxo confedere: atque ita templum & civitatem non muri, sed precipitia; nec manu facta, sed naturalia praesidia defendunt: prorsus ut incertum sit, utrum munimentum loci, an majestas dei plus hic admirationis habeat. Media saxi rupes in formam theatri recessit. Quamobrem & hominum clamor, & si quando accedit tubarum sonus, personantibus & respondentibus inter se rupibus, multiplex audiri, ampliorque quam editur, resonare solet. Quae res majorem majestatis terrorem ignavis rei, & admirationem, stupentibus plerumque affert. In hoc rupis anfractu, media ferme montis altitudine, planicies exigua est, atque in ea profundum terrae foramen, quod in oraculo patet: ex quo frigidus spiritus, vi quadam velut vento in sublime expulsus, mentes vatum in vecordiam vertit; impletasque deo, responsa consuevit dare cogit. Multa igitur ibi & opulenta regum populorumque visuntur munera: quaeque magnificentia sui, reddentium vota gratam voluntatem, & deorum responsa manifestant.

CAP. VII Igitur Brennus cum in conspectu haberet templum, diu deliberavit, an confestim rem aggrediretur: an vero sehis via militibus, noctis spatium ad resumendas vires daret. Emanus & Thessalorus duces, qui se ad praedae societatem iunxerant, amputari moras iubent, dum imparati hostes, & recens aduentus sui, terrori esset: interjecta nocte & animos hostibus, forsitan & auxilia accessura; & vias quae tunc pateant, obstructum iri. Sed Gallorum vulgus ex longa inopia, ubi primum vino, ceterisque comestatibus referta rura inuenit, non minus abundantia, quam victoria

isum per agros se sparserat; desertisque signis ad occupanda omnia pro victoribus vagabantur: Quæ res dilationem Delphis dedit. Prima namque opinione aduentus Gallorum prohiberi agrestes oraculis feruntur, messes, vnaque villis efferre: Cuius rei salutare præceptum non prius intellectum est, quam vini, ceterarumque copiarum abundantia velut mora Gallis objecta auxilia finitimorum conuenere. Prius itaque urbem suam Delphi, aucti viribus sociorum, permuniuere, quam Galli vino velut prædæ incubantes, ad signa reuocarentur. Habebat Brennus lecta ex omni exercitu peditum sexaginta quinque millia: Delphorum sociorumque non nisi quatuor millia militum erant; quorum contemptu Brennus ad acuendos suorum animos, prædæ vbertatem omnibus ostendebat, statuasque cum quadrigis, quarum ingens copia procul videbatur, solido auro fufas esse: plusque in pondere, quam in specie habere prædæ affirmabat.

CAP. VIII. Hac asseueratione incitati Galli, simul & hesternæ uero faucij, sine respecta periculorum in bellum ruebant. Contra Delphi plus in deo, quam in viribus reponentes, cum contemptu hostium resistebant; scandentesque Gallos à summo montis vertice, partim saxo, partim armis obruebant. In hoc partim certamine, repente vniuersorum templorum antistites, simul & ipsi vates, sparsis crinibus, cum insignibus atque infulis, pauldi vecordesque in primam pugnantium aciem procurrunt: aduenisse Deum clamant; eumque se vidisse desilientem in templum per culminis aperta fastigia. Dum omnes opem dei suppliciter implorant, iuuenem supra humanum modum insignis pulchritudini, comitesque ei duas armatas virgines, ex propinquis

duabus Dianæ Mineræque ædibus occurrisse, nec oculis tantum hæc se perspexisse: audisse etiam stridorem arcus, ac strepitum armorum, proinde ne cunctarentur, diis antesignanis, hostem cedere, & victoriæ deorum se ios se adungere, summis obsecrationibus monebant. Quibus vocibus incensi, omnes certatim in prælium prosiliunt. Præsentiam dei & ipsi statim sentire, nam & terræ motu portio montis abrupta, Gallorum stravit exercitum, & convertissimi cunei non sine vulæribus hostium dissipati ruebant. Insecuta deinde tempestas est, quæ grandine & frigore saucior ex vulneribus absumpsit. Dux ipse Brennus cum dolorem vulærum ferre non posset, pugione vitam finiuit. Alter ex ducibus, punitis belli auctoribus, cum decem millibus sauciorum citato agmine Græcia excedit. Sed nec fugientibus fortuna commodior fuit: siquidem pauidis nulla sub tectis acta nox; nullus sine labore & periculo dies; assidui imbres & gelu, nix concreta, & fames, & lassitudo, & super hæc maximum pervigilæ malum, miseræ infelicis belli reliquias obterebant. Gentes quoque nationesque, per quas iter habebant, palantes velut prædam sectabantur. Quo pacto euenit, ut nemo ex tanto exercitu, qui paulo ante fiducia virium etiam aduersus deos contendebat, vel ad memoriam tantæ cladis superesset.

L I B E R XXV.

B R E V I A R I V M C A P I T V M.

- 1 Gallorum in Aurigonum Macedonik Regem conspiratio.

2 D

3 I

4 P

5 I

N

I

A

pent

Bren

tur,

rant,

deci

runt,

piis,

gem

rent,

Anti

appa

Galli

dus a

tati,

Quib

frata

naue

quod

inice

man

reuer

rhter

auro

mani

2. *Dum ad prædam currunt, præda finit. p. si & Antigonus pacem obtinet. Nomen Gallorum formidabile & aratorum inuicta felicitas.*
3. *Pyrrhus Macedonia potitur, Antigono egesto.*
4. *Pyrrhus dum monarchiam somniat, & Spartani mulieribus arretitur.*
5. *Pyrrhus apud Argos occiditur, cuius elogium & rerum summam Iustinus subiicit.*

C A P. I.

Inter duos reges, Antigonum & Antiochum statuta pace, cum in Macedoniam Antigonus reuerteretur, nouus eidem repente hostis exortus est. Quippe Galli, qui à Brenno duce, cum in Græciam proficiscerentur, ad terminos gentis tuendos relicti fuerant, ne soli desides viderentur, peditum quindecim millia, equitum tria millia armauerunt, fugatisque Getarum Triballorumque copiis, Macedonia imminentes, legatos ad regem miserunt, qui pacem ei venalem offerrent, simul & regis castra specularentur. Quos Antigonus pro regali munificentia, ingenti apparatu epularum ad cenam inuitauit. Sed Galli expositam grande auri argentique pondus admirantes, atque prædæ vbertate sollicitati, infestiores quam venerant, reuertuntur. Quibus & elephantos ad terrorem, velut inuictas Barbaris formas, rex ostendi iusserat, & naues onustas copiis demonstrari: ignarus, quod quibus ostentatione virium, metum se injicere existimabat, eorum animos ut ad optimam prædâ sollicitabat. Itaque legati ad suos reuersi, omnia in maius extollentes, opes pariter & negligentiam regis ostendant: referta auro & argento castra, sed neque vallo, fossane munita: & quasi satis muniti in diuitiis

haberen, ita eos omnia officia militaria in se
 misisse: prorsus quasi ferri auxilio non indige-
 rent, quoniam abundarent auro.

CAP. II. Hac relatione, avidæ gentis animi
 satis ad prædam incitabantur. Accedebat ta-
 mē & exemplum Belgij, qui non magno ante
 tempore Macedonum exercitum cum rege
 trucidaverat. Itaque consentientibus omni-
 bus, nocte castra regis aggrediuntur: qui præ-
 sentiens tan am tempestatem, signum pridie
 dederat, vt omnibus rebus ablati, in proxima
 silva taciti se occultarent. Neque aliter
 servata castra, quam quod deserta sunt. Siqui-
 dem Galli vbi omnia vacantia, nec sine defen-
 soribus modo, verum etiam sine custodibus
 vident: non fugam hostium, sed dolum arbi-
 trantes, diu intrare portas timuerunt. Ad po-
 stremum integris & intactis munimentis, scru-
 tantes potius quam diripientes, castra occu-
 pauerunt. Tunc ablati quæ inuenerant, ad lit-
 tus conuertuntur. Ibi dum naues incautius
 diripiunt, à remigibus, & ab exercitus parte,
 quæ eo cum coniugibus & liberis confuge-
 rant, nihil tale metuentes trucidantur: tanta
 que cædes Gallorum fuit, vt Antigono pacem
 opinio huius victoriæ, non à Gallis tantum,
 verum etiam à finitimorum feritate præstite-
 rit. Quamquam Gallorum ea tempestate tanta
 fecunditatis iuuentus fuit, vt Asiam omnem
 velut examine aliquo implerent. Denique ne-
 que reges Orientis sine mercenario Gallorum
 exercitu vlla bella gesserunt: neque pulsi
 regno ad alios quam ad Gallos confu-
 gerunt. Tantus terror Gallici nominis; &
 armorum inuicta felicitas erat, vt aliter ne-
 que maiestatem suam tutam, neque amissam
 recipere se posse sine Gallica virtute arbi-
 trarentur. Itaque in auxilium à Bithyniæ rege
 inuocati, regnum cum eo parta victoria diui-

ferunt
 gnom

CA

interi

præli

supp

nunti

haber

volue

gatum

reper

rim p

custo

dit. R

niæ i

occur

tur. A

tioner

liæ p

penfa

arces

bus,

ment

eueat

cum

bellu

flio f

fugier

sed fa

prat.

CA

ni col

uenie

regna

quæ e

rhum

Sed v

batur

rebat

ferunt; eamque regionem Gallogræciam cognominauerunt.

CAP. III. Dum hæc in Asia geruntur, interim in Sicilia Pyrrhus à Pœnis nauali prælio victus, ab Antigono Macedoniæ rege supplementum militum per legatos petit: lenuntians, ni mittat, redire se in regnum necesse habere, in rementa rerum, quæ de Romanis voluerit, de ipso quaeriturum. Quod vbi negatum legati retulerunt, dissimulatis causis, repentinam fingit profectionem. Socios interim parare bellum iubet: arcis Tarentinæ custodiam Heleno filio, & amico Miloni tradit. Reuersus in Epirum, statim fines Macedoniæ indadit: cui Antigonus cum exercitu occurrit; victusque prælio in fugam vertitur. Atque ita Pyrrhus Macedoniam in deditiorem accipit; & veluti damna amissæ Siciliae Italiæque acquisito Macedoniæ regno pensasset, relictum Tarenti filium & amicum arcessit. Antigonus autem cum paucis equitibus, fugæ comitibus, repente fortunæ ornamentis destitutus, amissi regni specularurus eueatus, Thessalonicam se recepit; vt inde cum conductâ Gallorum mercenaria manu bellum repararet. Rursus à Prolemæo Pyrrhi filio funditus victus cum septem comitibus fugiens, non iam recipiendi regni spem, sed salutis latebras, ac fugæ solitudines capiat.

CAP. IV. Igitur Pyrrhus in târo fastigio regni collocatus, iam nec eo ad quod votis perueniendum fuerat contentus, Græciæ Aficæque regna meditatur. Neque illi maior ex imperio quàm ex bello voluptas erat: nec quisquâ Pyrrhum, qua tulisset imperum, sustinere valuit. Sed vt ad deuincenda regna inuictus habebatur: ita deuictis acquisitisque celeriter carebat, tanto melius studebat acquirere impe-

ria, quam retinere. Itaque cum copias Chersoneso transposuisset, legationibus Atheniensium, & Achæorum, Messeniorumque excipitur. Sed & Græcia omnis admiratione nominis eius, simul & rerum aduersus Romanos Pœnosque gestarum gloria attonita, aduentum eius expectabat. Primum illi bellum aduersus Spartanos fuit: ubi maiore mulierum, quam virorum virtute exceptus, Ptolemæum filium, & exercitus partem robustissimam amisit. Quippe oppugnanti urbem, ad tutelam patriæ tanta multitudo feminarum concurrit, vt non fortius victus, quam veracundius recedere: Porro Ptolemæum filium eius adeo strenuum, & manu fortem fuisse tradunt, vt urbem Corcyram cum sexaginta ceperit: item prælio nauali quinquere mem ex scapha cum septem insiluerit, captamque tenuerit. In Oppugnatione quoque Spartanorum vsque in mediam urbem equo procurrexit; ibique concursu multitudinis interfestus fit. Cuius corpus vt relatum patri est, dixisse Pyrrhum ferunt, aliquanto tardius eum quam timuerit ipse, vel temeritas eius meruisset, occisum esse.

C A P. V. Repulsus à Spartanis Pyrrhus, Argos petit: ibi dum Antigonom in vrbe clausum expugnare conatur, inter confertissimos violentissime dimicans; saxo de muris ictus occiditur. Caput eius Antigono refertur: qui victoria mitius vsus, filium eius Helleam cum Epirotis sibi deditum, in regnum remisit, eique insepulti patris ossa in patriam referenda tradidit. Satis constans, inter omnes auctores fama est, nullum nec eius, nec superioris ætatis regem comparandum Pyrrho fuisse; raroque non inter reges cæcatur, verum etiam inter illustres viros, aut virtutis, aut iustitiæ probationis vt.

sum.
lo vi
metr
inuis
culo
sum
etian
angu
rum,
Aren

B I

I P

2 A

3 A

P
r
lopor
tis; &
tim g
lium
nuera
iuage
lum r
siarua

sum fuisse: Scientiam certe rei militaris in il-
lo viro tantam fuisse, ut cum Lyfimacho, De-
metrio, Antigono, tantis regibus bella gerens,
inuietus semper fuerit. Illyriorum quoque Si-
culorum, Romanorumque, & Carthaginien-
sium bellis, nunquam inferior, plerumque
etiam victor extiterit, qui patriam certe suam
angustam, ignobilemque, fama rerum gesta-
rum, & claritate nominis sui, toto orbe illu-
strem reddiderit.

LIBER XXVI.

BREVIARIUM CAPITVM.

- 1 Peloponnesij per prodicionem Antigono traduntur Aristotimus tyrannus Epi-
rotas affligit, & Hellenici prudentia op-
primuntur.
- 2 Antigonus Gallis occurrit, qui in furorem
uersi conjuges & liberos suos trucidant
deinde Numini vindicta omnes inter-
necione delentur. Antigoni varij casus.
- 3 Alexander Pyrrhi filius, in regnum resti-
tuitur. Regni Cyrenarum turbulenti-
stas.

CAP. I.

Post mortem Pyrrhi non in Macedonia
tantum, verum etiam in Asia, Græciaque,
magni bellorum motus fuere. Nam & pe-
loponnesij per prodicionem Antigono tradi-
ti; & variante hominum parim dolore, par-
tim gaudio, prout singulæ ciuitates aut auxi-
lium de Pyrrho sperauerant, aut metus susti-
nuerant, ita aut cum Antigono societatem
iugebant, aut mutuis inter se odiis in bel-
lum ruebant. Inter hunc turbatarum prouin-
ciarum motum, Epirorum quoque vrbis ab-

Aristotimo principe per tyrannidem occipitur: à quo cum multi ex primoribus occisi, plures in exilium acti essent, Aetolis per legatos postulantibus, conjuges liberosque exilium redderet, primo negavit: postea quasi pœniteret, proficiscendi ad suos omnibus matronis potestatem dedit: diemque profectiois statuit. Illæ quasi in perpetuum cum viris exulaturæ pretiosissima quæque auferentes, cum ad portam quasi vno agniæ profecturæ conuenissent, omnibus rebus expoliatæ, in carcerem recluduntur: occisis prius in gremio matrum parualis liberis, virginibusque ad stupram direptis. Ad tam sœuam dominationem stupentibus omnibus, princeps eorum Hellenicus, senex & liberis orbus, vt qui nec ætatis nec pignoris respectu timeret, contractos domum fidissimos amicorum in vindictam patriæ hortatur. Cunctantibus priuato periculo publicum finire, & deliberandi spatium postulantibus, arcessitis seruis iubet obserari fores; tyrannoque nuntiari, mitteret qui conjuratos apud se comprehenderet: obiectans singulis, se quia liberandæ patriæ auctor esse nō possit, desertæ vltorem futurum. Tunc illi ancipiti periculo circumuenti, honestiorem viam eligentes, conjurant in tyranni necem; atque ita Aristotimus, quinto postquam tyrannidem occupauerat mense opprimitur.

CAP. II. Interea Antigonus cum multiplici bello, & Ptolemæi regis, & Spartanorum, premeretur: nouisque illi hostis Gallogræciæ exercitus aduuxisset; in speciem castrorum parua manu aduersus ceteros relicta, aduersus Gallos totis viribus proficiscitur. Quibus cognitis, Gallicum & ipsi se prælio pararent, in auspicia pugnæ hostias cædunt: quarum exitum cum magna cædes, interitusque omnium prædicretur,

dicèretur, non in timorem, sed in furorem versi, sperantesque deorum minas expiari cæde suorum posse; conjuges & liberos suos trucidant, auspicia belli à parricidio incipientes. Tanta rabies feros animos inuaserat, ut non parcerent ætati, cui etiam hostes pepercissent, bellumque interæcium cum liberis, liberorumque matribus gererent; pro quibus bella suscipi solet. Itaque quasi scelerè vitam victori inque redemissent, sicut erant cruenti ex recenti suorum cæde; in prælium non meliore euentu, quam omne proficiantur. Siquidem pugnantes, prius parricidiorum furiz, quam hostes circumueneret; obuerantibusque ante oculos manibus interceptorum, omnes occisione cæsi. Tanta fragor fuit, ut pariter cum hominibus dii consensisse in exitium parricidarum viderentur. Post huius pugnz euentum, Ptolemæus & Spartani, victorem hostium exercitum declinantes, in tutiora se recipiunt. Antigonus quoque ubi eorum discessum videt, recenti adhuc ex priori victoria militum ardore, bellum Atheniensibus infert. In quo cum occupatus esset, intestinè Alexander rex Epiri vicissim mortem patris Pyrrhi cupiens, fides Macedoniae depopulatur. Aduersus quem cum reuersus à Græcia Antigonus esset, transiitione militum destitutus, regnum Macedoniae cum exercitu amittit. Huius filius Demetrius puer a modum, absente patre, reparato exercitu, non solum amissam Macedoniae recipit; veram etiam Epiri regno Alexandrum spoliatur. Tanta vel mobilitas nullorum, vel fortunæ varietas erat, ut vicissim reges, nunc exules, nunc reges viderentur.

CAP. III. Igitur Alexander cum exul ad Acarnanas confugisset, non minore Epirotarum desiderio, quam sociorum auxilio, in

regnum restituitur. Per idem tempus rex Cyrenarum Agas decedit: qui ante infirmitatem, Beronicen unicam filiam, ad finienda cum Ptolemæo fratre certamina, filio eius desponderat. Sed post mortem regis, mater virginis Arfinoë, vt inuita se contractum matrimonium solueretur, milit qui ad nuptias virginis, regnumque Cyrenarum, Demetrium fratrem regis Antigoni à Macedonia arcesserent: qui & ipse ex filia Ptolemæi procreatus erat. Sed nec Demetrius moram fecit. Itaque cum secundante vento celeriter Cyrenas aduolasset, fiducia pulchritudinis, qua nimis placere socii ceperat, statim à principio superbus, regis familiaris, militibusque impotens erat, studiumque placendi à virgine in matrem contulerat. Quæ res suspecta primo virgini, dein popularibus militibusque inuisa fuit. Itaque versis omnium animis in Ptolemæi filium, insidias Demetrio comparantur: cui cum in lectum socrus conuersisset, percussores immittuntur. Sed Arfinoë audita voce filis, ad fores stantis, & præcipientis vt matri parceretur, adulterum paulisper corpore suo protexit. Quo interfecto, Beronice, & supra matris, salua pietate, vltima est: & in matrimonio sortiendo iudicium patris secuta.

L I B E R XXVII.

B R E V I A R I V M C A P I T V M.

- 1 Seleucus Nouercam & fratrem infantem interficit.
- 2 Classe naufragio amissa, ciuitates amissas recipit. præcipue vltimus aufugit: auxilium noxium à fratre Antiocho Hierace petit & impetrat.

3 *Asia lacerus statuo. In Antiochum Hieracem & Seleucum Numinis vindicta.*
CAP. I.

Mortuo Syriæ rege Antiocho, cum in locum eius filius Seleucus successisset, hortante matre Laodice, quæ prohibere debuerat, auspicia regni à parricidio cœpit. Quippe Beronicen nouercam suam, sororem Ptolemæi regis Aegypti, cum paruulo fratre ex ea suscepto interficit. Quo facinore perpetrato, & infamiae maculam subiit, & Ptolemæi bello se implicuit. Porro Beronice cum ad se interficiendam missos didicisset, Daplina se claudit. Vbi cum obsideri eam cum paruulo filio nuntiatum Asiæ ciuitatibus esset, recordatione paternæ, majorumque eius, dignitatis, casum tam indignæ fortunæ miserantes, auxilia ei omnes misere. Frater quoque Ptolemæus periculo sororis exterritus, relicto regno, cum omnibus viribus aduolat. Sed Beronice ante aduentum auxiliorum, cum vi expugnari non posset, dolo circumuenta trucidatur. Indigna res omnibus visa. Itaque cum vniuersæ ciuitates, quæ defecerant, ingentem classem comparassent, repente exemplo crudelitatis exterritæ, simul & in vltionem eius, quam defensuri erant, Ptolemæo se tradunt: qui nisi in Aegyptum domestica seditione reuocatus esset, totum regnum Seleuci occupasset: tantum vel illi odium, parricidiale scelus, vel huic fauorem indigne peremptæ mors sororis, attulerat.

CAP. II. Post discessum Ptolemæi, Seleucus cum aduersus ciuitates, quæ defecerant, ingentem classem comparasset, repente veluti diis ipsis parricidium vindicantibus, orta tempestate classem naufragio arctat; nec quidquam illi ex tanto apparatu, præter nudum corpus, & spiritum, & paucos naufragij comi-

res residuos fortuna fecit. Misera quidem res, sed optanda Seleuco fuit: siquidem civitates, quæ odio eius ad Ptolemaum transferant, velut diis arbitris satisfactum sibi esset, repentina animorum mutatione in naufragij misericordiam veræ, imperio se eius restituent. Lætus igitur malis suis, & damnis ditior redditus; veluti par viribus, bellum Ptolemao infert: Sed quasi ad ludibrium tantum fortunæ natus esset, nec propter aliud opes regni recepisset, quam ut amitteret, victus prælio non multo quam post naufragium comitator, trepidus Antiochiam confugit. Iode ad Antiochum fratrem literas facit: quibus auxilium eius implorat, oblata ei Asia, inter fines Tauri montis, in præmium latæ opis. Antiochus autem cum esset annos XIV. natus, supra ætatem regni avidus, occasionem non tam pio animo, quam offerebatur, arripuit: sed latronis more, totum fratri eripere cupiens, puer sceleratam virilemque sumit audaciam. Unde Hierax est cognominatus: quia non hominis, sed accipitris ritu, in alienis eripiendis vitam sectaretur. Interea Ptolemaus cum Antiochum in auxilium Seleuco venire cognovisset, ne cum duobus vno tempore dimicaret, in annos decem cum Seleuco pacem facit: sed pax ab hoste data interpellatur à fratre; qui conducto Gallorum mercenario exercitu, pro auxilio bellum, pro fratre hostem, imploratus exhibuit. In eo prælio virtute Gallorum victor quidem Antiochus fuit: sed Galli arbitantes Seleucum in prælio cecidisse, in ipsum Antiochum arma vertere: liberius depopulari Asiam, si omnem stirpem regiam extinxissent. Quod ubi sensit Antiochus, velut à prædonibus, auro se redimit, societatemque cum mercenariis suis jungit.

C A P. III. Interea rex Bithyniæ Eumene

spat
disc
iau
gre
rio
per
in e
tio
Sele
Asia
spe
Bith
fer
ban
tot
eum
fer,
pro
pot
tur
chu
fati
aer
cum
ctis
rent
fuge
hos
exi
rus
Pto
fact
Hin
retr
dece
latro
dem
pirat
cafil

sparsis consumptisque fratribus bello intestine
 discordiæ, quali vacantem Asia possessionem
 iuauaturus, victorem Antiochum, Gallosque ag-
 greditur. Nec difficile saucios adhuc ex supe-
 riore congressione, integer ipse viribus, su-
 perat. Ea namque tempestate omnia bella
 in exitum Asia gerebantur: uti quisque for-
 tior fuisset, Asiam velut prædam occupabat.
 Seleucus & Antiochus fratres bellum, propter
 Asiam gerebant. Ptolemæus rex Aegypti, sub
 specie sororiae vltionis, Asiae inhabitabat. Hinc
 Bithynus Eumenes, inde Galli (humiliorum
 semper mercenaria manus) Asiam depopula-
 bantur: cum interea nemo defensor Asiae inter-
 tot prædones inueniebatur. Victo Antiocho,
 cum Eumenes maiorem partem Asiae occupa-
 set, ne tunc quidem fratres, perditio præmio
 propter quod bellum gerebant, concordare
 potuerunt: sed omisso extremo hoste, in mu-
 tuum exitum bellum reparant. In eo Antio-
 chus deauro victus, multorum dierum fuga
 fatigatus, tandem ad socerum suum Artame-
 nem regem Cappadociae prouehitur. A quo
 cum primum benigne exceptus esset, interje-
 ctis diebus, cognito quod insidiæ sibi para-
 rentur, salutem fuga quaesivit. Igitur cum pro-
 fugo nusquam tutus locus esset, ad Ptolemæum
 hostem, cuius fidem tutiorem quam fratris
 existimabat, decurrit; memor vel quæ factu-
 rus fratri esset, vel quæ meruisset à fratre. Sed
 Ptolemæus non amici debito, quam hostis
 factus, seruari eum artificissima custodia iubet.
 Hinc quoque Antiochus opera cuiusdam me-
 retricis adjutus, quam familiaris nouerat,
 deceptis custodibus elabitur; fugiensque à
 latronibus interficitur. Seleucus quoque ill-
 dem ferme diebus, amisso regno, equo præ-
 cipitatus, finitur: Sic fratres, quasi & germanis
 calibus, exules ambo, post regna, scelera

LIBER XXVIII.

BREVIARIUM CAPITVM.

- 1 *Olympias Alexandri Epirotæ vidua Demetrio Macedoni Priam filiam dat uxorem; unde & tragediæ & bellorū initia.*
- 2 *Ætoli superbè respondent Romanis quæ Acarnanæ auxilium præbebant, & arma mouent intrepidè.*
- 3 *Filius duobus morbo sublatis Olympias non diu superiuit: Laodamia filia interfecta: Epirus grauius affligitur. Demetrius Macedo moritur. Huius filij Philippi. Antigonus turelam suscipit, quam prudenter administrat.*
- 4 *Bellum Antigoni aduersus Spartanos quorum Rex Cleomenes viribus attritis in Ægyptum profugit, vbi interficitur. Antigono moruo, Philippus regnat.*

CAP. I.

Olympias Pyrrhi Epirotæ regis filia, amisso marito, eodemque germano fratre Alexandro, cum tutelam filiorum ex eo susceptorum Pyrrhi & Ptolemæi, regni que administrationem in se recepisset, ab Ætolis partem Acarnaniæ, quam in portionem belli pater pupillorum acceperat, eripere volentibus, ad regem Macedoniæ Demetrium decurrit; ei que habenti uxorem Antiochi regis Syriæ sororem, filiam suam etiam in matrimonium tradit, vt auxilium quod misericordia non poterat, jure cognationis obtineret. Fiunt igitur nuptiæ, quibus & noui matrimonij gratia acquiritur, & veteris q̄-

senſa contrahitur. Nam prior vxor velat matrimonio pulſa, ſponte ſua ad fratrem Antiochum diſcedit; eumque in mariti bellum impellit. Acarnanes quoque diſſi Epirotis, aduerſus Aetolos auxilium Romanorum implorantes, obtinuerunt à Romano ſenatu, vt legati mitterentur, qui denuntiarent Aetolis, præſidia ab urbibus Acarnaniæ deducerent; paterenturque eſſe liberos, qui ſoli quondam aduerſus Trojanos, auctores originis ſuz, auxilia Græcis non miſerint.

CAP. II. Sed Aetoli legationem Romanorum ſuperbe audiuerunt: Pœnos illis & Gallos à quibus tot bellis occidione caſi ſint, exprobrantes; dicentesque, prius illis portas aduerſus Cartaginienſes aperiendas, quas clauſerit metus Punici belli, quam in Græciam arma transferenda. Meminiſſe deinde iubent, qui quibus minentur. Aduerſus Gallos urbem eos ſuam tueri non potuiſſe; captamque non ſerto defendiſſe, ſed auro redemiſſe: Quam gentem ſe aliquanto maiore manu Græciam ingreſſam, non ſolum nullis externis viribus, ſed ne domeſticis quidem totis adjuſtos, vniuerſam deleſſe; ſedemque ſepulcris eorum præbuiſſe, quam illi urbibus, imperioque ſuo propoſuerant. Contra, Italiam, trepidis ex recenti urbis ſuz incendio Romanis, vniuerſam ſerme à Gallis occupatam. Prius igitur illis Gallos Italia pellendos, quam minentur Aetolis: priuſque ſua defendenda. Quos autem homines Romanos eſſe? nempe paſtores, qui latrocinio iuſtis dominiſ adeptum ſolum teneant: qui vxores cum propter originis dehoneſtamenta non inuenirent, vi publica rapuerint: qui denique urbem ipſam parricidio condiderint; murorumque fundamenta fraterno ſanguine aſperſerint. Aetolos autem principes Græciæ ſemper fuiſſe; & ſicut dig-

nitare, ita & virtute ceteris præstitisse; solent denique esse, qui Macedonas, imperio terrarum florentes, semper contempserint, qui Philippum regem non timuerint: qui Alexandri Magni post Persas Indosque deuictos, cum omnes nomea eius horrerent, edicta spreuerint. Monere igitur se Romanos, contenti sint fortuna præsentis, nec prouocent arma, quibus & Galos caesos, & Macedonas contemptos videant. Sic dimissa legatione Romanorum, ne fortius locuti, quam fecisse viderentur, fines Epiri regni & Acarnanij depopulantur.

CAP. VII. Iam Olympias filis regna tradiderat; & in locum Pyrrhi fratris defuncti Protonaxus successerat: qui cum hostibus instructo exercitu obuius processisset, infirmitate correptus, in itinere decedit, Olympias quoque non magno post tempore, gemino funerum vulnere afflictæ, ægrum spiritum trahens, non diu filiis supervixit. Cum ex gente regia sola Nereis virgo, cum Laudamia sorore superesset, Nereis nubit Geloni Siciliæ regis filio: Laudamia autem cum in aram Dianæ confugisset, cõkursa populi interficitur. Quod facinus dii immortales assiduis cladibus gentis, & prope interitu totius populi vindicauerunt. Nam sterilitatem, famemque passi, & intestina discordia vexati, externis ad postremum bellis penè consumpti sunt: Miloque Laudamiæ pectus in furorem verius, nunc ferro, nunc saxo, in summa dentibus, lacertis visceribus, duodecima die interit. His in Epiro gestis: interim in Macedonia Demetrius rex, relicto filio Philippo, paruulo admodum, decedit. Cui Antigonus tutor datus, accepta in matrimonium matre pupilli, regem se constitui laborabat. Interjecto deinde tempore, cum seditione minaci Macedonum, clausus in re-

gia teneretur, in publicū sine satellitibus procedit, projectoque in vulgus diademate ac purpura, dare hæc eos alteri jubet, qui aut imperare illis nesciat, aut cui parere ipsi sciunt: se adhuc inuidiosum illud regnum, non voluptatibus, sed laboribus ac periculis sentire. Commemorat deinde beneficia sua; ut defectionem sociorum vindicauerit: ut Dardanos, Theſſalosque exultantes morte Demetrii regis compeſcuerit: ut denique dignitatem Macedonum non solum defenderit, verum etiam auxerit. Quorum si illos pœniteat, deponere imperium, & reddere illis munus suum: ipsi regem quærant, cui imperent. Cum populus pudore motus, recipere eum regem juberet, tamdiu recusauit, quoad seditionis auctores supplicio traderentur.

CAP. IV. Post hæc bellum Spartanis infert qui soli Philippi Alexandrique bellis, & imperium Macedonum: & omnibus metuenda arma contempserant. Inter duas nobilissimas gentes bellum, summis utrimque viribus fuit: cum hi pro vetere Macedonum gloria, illi non solum pro illibata libertate, sed etiam pro salute certarent. Victi Lacedæmonij, non ipsi tantum, sed etiam conjuges liberique, magno animo fortunam tulere. Nemo quippe in acie salutem pepercit: nulla amissum conjugem fleuit: filiorum mortem senes laudabant: patribus in acie cæsis filij gratulabantur: suam vicem omnes dolebant, quod non ipsi pro patriæ libertate cecidissent. Patientibus omnes domibus læcios excipiebant, vulnera curabant, lassos reficiebant. Inter hæc nullus in vrbe strepitus, nulla trepidatio; magisque omnes publicam, quam priuatam fortunam lugebant. Inter hæc Cleomenes rex post multas hostium cædes, toto corpore, suo pariter & hostium cruore ma-

dens, superuenit; ingressusque urbem, non humi consedit, non cibum aut potum poposcit; non denique armorum onus deposuit: sed acclinis parieti, cum quatuor millia sola expugna superfuisse conspexisset, hortatur ut se ad meliora reipublicæ tempora reseruarent. Tum cum conjugè & liberis Aegyptum ad Ptolemaum proficiscitur: à quo honorifice susceptus, diu in summa dignatione regis vixit. Postremo post Ptolemæi mortem; à filio eius cum omni familia interficitur. Antigonus autem, cæsis occisione Spartani; fortunam tantæ vrbis miseratus, à direptione milites prohibuit; veniamque his qui superfuerant dedit, præfatus bellum se cum Cleomepe, non cum Spartanis habuisse, cuius fæga omnis ira eius finita sit: nec minori sibi gloriæ fore, si ab eo seruata Lacedæmon, à quo solo capta sit, prodetur. Parcere igitur se solo vrbis ac tectis, quoniam homines quibus parceret, non superfuissent. Nec multo post ipse decessit, regnumque Philippo, pupillo annos xiv nato, tradidit.

L I B E R XXIX.

BREVIARIUM CAPITVM

- 1 Orbu multa imperia noua Regum successione mutantur, nominatim in Africa, Aegypto, Macedonia.
- 2 Philippus Rex Macedonia malo consilio impulsus, Romanis bellum inferre constituit.
- 3 Insanam hanc mentem speciosis verbis occurat.
- 4 Tandem aperius hostis apparet: unde cruentum bellum, ipsi Philippo perniciosum si-

intra ac ignominiosum.

CAP. I.

Idem ferme temporibus prope vniuersi orbis imperia noua regum successione mutata sunt. Nam & in Macedonia Philippus mortuo Antigono, utroque eodemque vitrico, annorum quatuordecim regnum suscepit: & in Asia interfecto Seleaco, impubes adhuc rex Antiochus constitutus est: Cappadociae quoque regnum Ariarathi puero admodum, pater ipse tradiderat: Aegyptum, patre ac matre interfectis, occupauerat Ptolemæus, cui ex facinoris crimine, cognomentum Philopator fuit. Sed & Spartani in locum Cleomenis susceperunt Lyncurgum. Et ne qua temporibus mutatio deesset, apud Carthaginenses quoque ætate immatura dux Annibal constituitur, non penuria seniorum, sed odio Romanorum, quo imbutum eum à pueritia sciebant. Fatale non tam Romanis, quam ipsi Africæ malum. His regibus pueris, etsi nulli senioris ætatis rectores, erant, tamen inuicem quisque maiorem vestigia intentis, magna in dolles virtutis enituit. Solus Ptolemæus, sicut scelestus in occupando regno, ita & segnis in administrando fuit. Philippum Dardani, ceterique omnes hæcissimi populi, quibus velut immortale odium cum Macedonum regibus erant, contemptu ætatis asidue læsabant. Contra ille summotis hostibus, non contentus sua de se disse, vltro etiam Aëolis bellum inferre gestiebat.

CAP. II. Quæ agitantem illum Demetrius rex Illyriorum, nuper à Paulo Rom. consule victus, supplicibus precibus aggreditur, iniuriam Romanorum querens: cui non contenti Italiae terminis, imperium spe improba totius orbis amplexi, bellum cum omnibus regibus gerant. Sic illos Siciliæ, sic Sardinia,

Hispaniæque, sic denique totius Africæ imperium affectantes, bellum cum Pœnis & Annibale suscepisse: sibi quoque non aliam ob causam, quam quod Italiæ finitimus videbatur, bellum illatum: quasi nefas esset, aliquem regem juxta imperij eorum terminos esse. Sed & ipsi cauendum esse exemplum, cujus quanto promptius nobiliusque sit regnum, tanto sit Romanos acriores hostes habiturus. Super hæc cedere se illi regno, quod Romani occupauerint, profiteretur, gratius habiturus, si in possessione imperij sui, sociam potius quam hostes videret. Huiuscemodi oratione impulit Philippum, vt omisissis Aetolis, bellum Romanis inferret, minus negotij existimantem, quod jam victos ab Annibale apud Thrasimenum lacum audierat. Itaque ne eodem tempore multis bellis detineretur, pacem cum Aetolis facit: non quasi alio bellum translaturus, sed vt Græciæ quieti consulturus: quam nunquam in majori periculo fuisse affirmabat. Siquidem consurgentibus ab Occidente nouis Pœnorum & Romanorum imperiis, quibus vna hæc à Græcia atque Asia sit mora, dum inter se bello discrimen imperij faciunt: ceterum statim victoribus transitum in Orientem fore.

CAP. III. Videre se itaque ait consurgentem in Italia nubem illam, trucidis & cruenti belli: videre tonantem ac fulminantem ab occasu procellam, quam in quascunque terrarum partes victoriæ tempestas detulerit, in magno cruoris imbre omnia scædaturam. Frequenter Græciam ingentes motus passam, nunc Persarum, nunc Gallorum, nunc Macedonum bellis: sed omnia illa leuia fuisse existimatuos, si ea quæ nunc in Italia concurrat manus, extra terram illam se effuderit. Cernere se, quam cruenta & sanguinaria inter se bella, vtrique

populi, viribus copiarum, & ducum artibus, gerant: quæ rabies finiri solo partis alterius interitu, sine ruina finitimorum non possit. Ferros igitur animos victorum mitius quidem Macedoniæ, quam Græciæ timendos, quia & remotior, & in vindictam sui robustior sit: scire tamen se eos qui tantis viribus concurrant, non contentos hoc sine victoriæ fore; metuendumque sibi quoque certamen eorum, qui superiores extiterint. Hoc prætextu finito cum Aetolis bello, nihil aliud quam Pœnorum Romanorumque bella respiciens, singulorum vires perpendebat. Sed nec Romani, tametsi Pœni & Annibal in ceruicibus erant, soluti metu Mædónico videbantur: quippe terrebat eos, & virtus Macedonum, deuicti Orientis gloria, & Philippus studio Alexandri æmulationis incensus, quem præputum in bella, industriumque cognouerant.

C A P. IV. Igitur Philippus, cum iterato prælio victos à Pœnis Romanos didicisset, aperte hostem se his professus, naues, quibus in Italiam exercitum traiceret, fabricare cœpit. Legatum deinde ad Annibalem, iurgendæ societatis gratia, cum epistolis mittit: qui comprehensus, & ad senatum perductus, incolumis dimissus est, non in honorem regis, sed ne dubius adhuc, indubitatus hostis redderetur. Postea vero, cum Romanis nuntiaturum esset, in Italiam Philippum copias traiecturum, Læuinum prætorem cum instructis nauibus ad prohibendum transitum mittunt. Qui cum in Græciam traiecisset, multis promissis impellit Aetolos bellum aduersus Philippum suscipere. Philippus quoque Achæos in Romanorum bella sollicitat. Interea & Dardani Macedoniæ fines vastare cœperunt, abductisque xx. millibus captiuorum, Philippum à Romano bello ad tuendum reg-

num reuocauerunt. Dum hæc aguntur, Læuius Prætor, iuncta cum Antalo rege societate, Græciam populatur. Quibus cladibus perculis ciuitates, auxilium petentes, Philippum legationibus fatigant: nec non & Illyriorum reges, lateri eius hærentes, assiduis precibus promissa exigebant. Super hæc vastati Macedones, vltionem flagitabant. Quibus tot tantisque rebus obsessus, cui rei primum occurreret, ambigebat: omnibus tamen propediem auxilia se missurum pollicetur; non quia facere posset quæ promittebat; sed vt spe impletos, in societatis iure retineret. Prima tamen illi expeditio aduersus Dardanos fuit: qui absentiam eius aucupantes; maiore belli mole Macedoniz imminebant. Cum Romanis quoque pacem facit, contentis interim bellum Macedonicum distulisse: Philopæmeni Achæorum duci, quem ad Romanos, sociorum animos sollicitare didicerat, insidias prærendit. Quibus ille cognitis vitatisque, discedere ab eo Achæos auctoritate sua coëgit.

LIBER XXX.

BREVIARIUM CAPITVM.

- 1 *Ptolemæi Regis Ægypti luxuria, uacordia, & parricidia.*
- 2 *Miserimus Ægypti status sub turpissimo Principe, e cui meretrix & lenones crudeliter perire.*
- 3 *Mortuo Ptolemæo, Romani tutelam pupilli aduersus Antiochum Syrum, & Philippum Macedonem suscipiunt: Philippumque prius bello reducunt ad humiliorem mentem.*

4 *Terramotus ingentes. Romani pacem repudians. Philippus & Flaminius suos ad pugnam accendunt. Macedonas Romana fortuna vincit, & Philippi spoliatur.*

CAP. I.

Philippo in Macedonia magnis rebus intento, in Aegypto Ptolemæi diversi mores erant. Quippe regno parricidio parato, & ad necem utriusque parentis, cæde etiã fratris adiuncta, velut rebus feliciter gestis, luxuriæ se tradiderat; Regisque mores omnis sequuta regia erat. Itaque non amici tantum præfectique, verum etiam omnis exercitus, depositis militiæ studiis, otio ac desidia corrupti marcebant. Quibus rebus cognitis, Antiochus rex Syriæ, veteri inter se regnorum odio stimulante, repentino bello multas vrbes eius oppressit, ipamque Aegyptum aggrreditur. Trepidare igitur Ptolemæus; legationibus missis, quoad vires pararet, morari Antiochum. Magnò deinde in Græcia exercitu conducto, secundum prælium facit, spoliassetque regno Antiochum, si fortunã virtute iuisset. Sed cõtentus recuperatione vrbiũ quas amiserat, facta pace, auide materiã quietis arripuit; reuolutusque in luxuriam, occisa Eurydice vxore eademque sorore sua, Agatholici meretricis illecebris capitur. Atque ita omnem magnitudinem nominis ac maiestatis oblitus, noctes in stupris, dies in conuiujs consumit. Addantur iustrumenta luxurię, tympana & crepundia: nec iam spectator rex, sed magister nequitie, neruorum oblectamenta modulatur. Hæc primo laborantis regis tacite pestes, & occulte fuere.

CAP. II. Deinde crescente licentia, iam nec parietibus regie domus contineri meretricis audacia potest; quam proteruiorem, sociata

cum Agathocle fratre, ambitiosæ pulcherrimæ
 ditis scorto, quotidiana regis supra facie-
 bant. Accedebat & mater Oenanthe, quæ ge-
 minæ subolis illecebris deuinctum regem te-
 nebat. Itaque non contentæ rege, iam etiam
 regnum possident, iam in publico visuntur,
 iam salutantur, iam comitantur. Agathocles
 regis lateri iunctus, ciuitatem regebat: tribu-
 natus, præfecturas, & ducatus mulieres ordi-
 nabant; nec quisquam in regno suo minus,
 quam ipse rex poterat, cum interim, relicto
 quinquenni ex Eurydice sorore filio, moritur:
 sed mors eius, dum pecuniam regiam mulie-
 res rapiunt, & imperium inita cum perditissi-
 mis societate occupare conantur, diu occupa-
 ta fuit. Re tamen cognita, concursu multitu-
 dinis, & Agathocles occiditur, & mulieres in
 ultionem Eurydicis patibulis suffiguntur. Morte
 regis, supplicio meretricum velut expiata re-
 gni infamia, legatos Alexandrini ad Romanos
 misere, orantes vt tutelam pupilli susciperent;
 auereturque regnum Aegypti, quod iam Phi-
 lippum & Antiochum, facta inter se pactione,
 diuisisse dicebant.

CAP. III. Grata legatio Romanis fuit, cau-
 sam belli aduersus Philippum querentibus,
 qui insidiatus eis, temporibus Punico belli
 fuerat. Huc accedebat, quod Pœnis & Anniba-
 le superato, nullius magis arma metuebant,
 reputantibus, quantum motum Pyrrhus parua
 manu Macedonum in Italia fecisset, quantas-
 que res Macedones in Oriente gessissent. Mit-
 tuntur itaque legati, qui Antiocho & Philip-
 po denuncient, regno Aegypti abstineant.
 Mittitur & M. Lepidus in Aegyptum, qui tu-
 torio nomine regnû pupilli administret. Dum
 hæc aguntur, interim legationes Attali regis,
 & Rhodiorum, injurias Philippi querentes,
 Romanam venerunt. Quæ res omnem cunctatio-

non
 igit
 uer
 cum
 ma
 ma
 libe
 cum
 pell
 paci
 lus,
 Cor
 nis
 Græ
 suis
 sub
 cere
 da,
 tam
 dat
 bat,
 C
 The
 que
 In q
 te
 eme
 tus
 tes
 folio
 nibu
 peric
 ratur
 Phil
 num
 rum
 sec,
 etro
 nem.

nam Macedonici belli senatui exemit. Statim igitur, titulo ferendi fociis auxiliij, bellum aduersus Philippum decernitur, legationesque cum consule in Macedoniam mittuntur. Nec multo post tempore, tota Græcia, fiducia Romanorum, aduersus Philippum, spe pristinae libertatis erecta, bellum ei intulit: Atque ita cum rex vndique vrgeretur, pacem petere compellitur. Deinde cum expositæ conditiones pacis à Romanis essent, repetere sua, & Attalus, & Rhodij, & Achæi, & Aetoli cœpere. Contra Philippus adduci se posse, vt Romanis pareat, concedebat, ceterum indignum esse, Græcos à Philippo & Alexandro maioribus suis victos, & sub iugum Macedonici imperij subactos, veluti victores, leges pacis sibi dicere, quibus prius sit seruitutis ratio reddenda, quam libertas vindicanda. Ad postremum tamen, petente eo, induciæ duorum mensium datæ, vt pax, quæ in Macedonia non conueniebat, Romæ à senatu peteretur.

C A P. IV. Eodem anno inter insulas Theramenem & Therasiam, medio vtriusque ripæ & maris spatio, terræmotus fuit. In quo, cum admiratione nauigantium, repente ex profundo cum calidis aquis insula emerit. In Asia quoque eadem die idem motus terræ Rhodum, multasque alias ciuitates graui ruinarum labe concussit: quasdam solidas absorbuit. Quo prodigio territis omnibus, vates cecinere; oriens Romanorum imperium: vetus Græcorum, ac Macedonum voraturum. Interim à senatu repudiata pace, Philippus in sollicitatem belli Nabim tyrannum sollicitat. Atque ita, cum in aciem exercitum instructis è diuerso hostibus produxisset, hostium suos cœpit, referendo Persas, Bactros, Indosque, & omnem Asiam, Orientis finem, à Macedonibus perdomitam, tantoque

fortius hoc bellum quam illa sustinendum, quanto sit libertas imperio carior. Sed & Flamininus Romanus consul, relatione rerum recentissime gestarum, suos stimulabat in prælium, ostendendo hinc Carthaginem cum Sicilia, inde Italiam & Hispaniam Romana virtute prædomitas: nec Annibalem quidem Alexandro Magno postponendum, quo Italia pulso, Africam ipsam tertiam partem mundi superauerint. Sed nec Macedonas veteri fama, sed præsentibus viribus æstimandos: quia non cum Alexandro Magno, quem inuictum audierant, nec cum exercitu eius, qui totum Orientem deuicerat, bellum gerant; sed cum Philippo puero immaturæ ætatis, qui regni terminos aduersus finitimos ægre defendat, & cum his Macedonibus, qui non ita pridem prædæ Dardanis fuerunt. Nilos majorum decora, se suorum militum commemorare. Non enim alio exercitu Annibalem & Pœnos, & totum ferme Occidentem, sed his ipsis, quos in acie habeat militibus subactos. His adhortationibus vtrinque concitati milites, prælio concurrunt, alteri Orientis, alteri Occidentis imperio gloriantes, ferentesque in bellum, alij majorum suorum antiquam & obsoletam gloriam, alij virentem recentibus experimentis virtutis florem. Sed Macedonas Romana fortuna vicit. Fractus itaque bello Philippus, pace à Flaminino consule petita, nomen quidem regium retinuit: sed omnibus Græciæ viribus, velut regni membris extra terminos antiquæ possessionis amissis, solam Macedoniam retinuit. Offensi tamen Aetoli, quod non ex arbitrio eorum Macedonia quoque adempta regi, & data sibi in præmium belli esset, legatos ad Antiochum mittunt, qui eum adulatione magnitudinis, in Romana bella, spe societatis vniuersæ Græciæ impellerent.

M
lictus
tiochu
tuit,

LIBER XXXI.

BREVIARIUM CAPITVM.

- 1 *Romani Antiochum Syrum legatione coercerent. A Nabide Graciam liberari jubent. Annibalis nomen Romanis formidabile.*
- 2 *Annibal Romanorum insidias fugiens ad Antiochum cursum dirigit.*
- 3 *Nabis duobus praeliis fractus, post Romanorum discessum arma mouet. Annibalus, ad Antiochum de opprimendis Romanis consilium.*
- 4 *Carthaginenses ab Antiocho sollicitari rem Romanis significant, qui politico stratagemate Annibalem ab Antiocho diuellunt.*
- 5 *Iteracum Annibalis consilium de bello in Italia Romanis inferendo.*
- 6 *Antiochi adulatorum Annibalis sana consilia rident: inde subuersio Antiochi, qui terrestri & nauali praelio à Romanis superatur.*
- 7 *Scipiones ducto in Africam exercitu pacis leges Antiocho prescribunt, quas ipse repudiat.*
- 8 *Bello reparato & pugna commissa casis quinquaginta Asiaticorum millibus; Antiochus subactus pacem petit & obtinet.*

CAP. I.

Mortuo Ptolemæo Philopatore rege Aegypti, contemptaque paruuli filij eius ætate, qui in spem regni relictus, præda etiam domesticis erat, Antiochus rex Syriæ occupare Aegyptum statuit. Itaque Phœnicem, cæterasque Syriæ

quidem, sed iuris Aegypti ciuitates cum inuasisset, legatos ad eum Senatus mittit, qui denuntiarent ei, abstineret regno pupilli, postremis patris precibus fidei suae traditi. Quibus spretis, interjecto tempore alia legatio superuenit, quae omissa pupilli persona, ciuitates, jure belli factas populi Romani in integrum restitui jubebat. Abnuenti, belum denuntiatum: quod ille facile susceptum in feliciter gessit. Eodem tempore & Nabis tyrannus multas Graeciae ciuitates occupauerat. Igitur senatus, ne vno tempore duplici bello Romanae vires detinerentur, scripsit Flamini, si ei videatur, sicuti Macedoniam à Philippo, ira Graeciam à Nabide liberet. Ob quam causam imperium ei prorogatum est. Terribile quippe Antiochi bellum Annibalis nomen faciebat, quem æmuli ejus occultis mandatis, cum Antiocho inisse societatem apud Romanos criminabantur: negantes eum æquo animo sub legibus viuere, assuetum imperio, & immoderata licentia militari; semperque tardio quietis urbanae, nouas belli causas circumspicere: Quae etsi falsa nuntiata fuissent, apud timentes tamen pro veris habebantur.

CAP. II. Denique senatus metu perculsus, ad speculandos actus Annibalis, legatum in Africam Gnaeum Seruilium mittit: eique tacitis mandatis præcipit, si posset, eum per æmulos ejus interficeret, metuque inuili nominis tandem populum Romanum liberaret. Sed res Annibalem non diu latuit, virum ad prospicienda cauendaque pericula peritum, nec minus in secundis aduersa, quam in aduersis secunda cogitantem. Igitur cum tota die in oculis principum, legatique Romani, in foro Carthaginiensium obuersatus in supremum fuisset, appropinquante vespere, equum conscendit; & rus urbanum, quod propter litus,

paris habebat, ignaris seruis, iussisque ad portam reuertentem opperiri, contendit. Habebat ibi naues cum remigibus, occulto sinu littoris absconditas: erat & grandis pecunia in eo agro preparata, ut cum res exegisset, nec facultas fugam, nec inopia moraretur. Lecta igitur seruorum iuuentute, quorum copiam Italicorum captiuorum numerus augebat, nauem conscendit, cursumque ad Antiochum dirigit. Postera die ciuitas principem suum, ac tum temporis consulem, in foro expectabat. Quem ut profectum nuntiatum est, non aliter quam si vrbs capta esset, omnes trepidauere, exitiosamque sibi fugam ejus ominati sunt. Legatus vero Romanus, quasi bellum jam illatum Italiae ab Annibale esset, tacitus Romam regreditur, trepidumque nuntium refert.

CAP. III. Interim in Græcia Flaminius, iuncta cum quibusdam ciuitatibus societate, Nabidem tyrannum duobus continuis pæliis subegit; & grauiter fractum, velut exsanguem, in regno reliquit. Sed libertate Græciæ restituta, deductisque ab urbibus præsiidiis, cum Romanus exercitus in Italiam reportatus esset, velut vacua rursus possessione sollicitatus, multas ciuitates repentino bello inuasit. Quibus rebus exterriti Achæi ne vicium malum etiam ad se serperet, bellum aduersus Nabidem decernunt, ducemque prætorem suum Philopœmenem, insignis industrie virum, constituunt: cuius in eo bello tanta virtus enituit, ut opinione omnium Flamini Romano imperatori compararetur. Eodem tempore Annibal cum ad Antiochum peruenisset, velut deorum munus excipitur: tantumque eius aduentu ardor animis regis accessit, ut non tam de bello, quam de præmiis victoriæ cogitaret. Sed Annibal, cui nota Ro-

mana virtus erat, negabat opprimi Romanos nisi in Italia posse. Ad hoc sibi centum naues, & decem millia peditum, & mille equites polcebat: promittens hac manu non minus bellum, quam gesset, Italiae restauratum, & in Asiam regi sedenti, aut victoriam de Romanis, aut æquas pacis conditiones relaturum: quippe & Hæspanis bello flagrantibus, ducem tantum deesse: & Italiam notio-riorem sibi nunc, quam pridem fuisse: sed nec Carthaginem quieturam, sociamque se ei sine mora præbituram.

CAP. IV. Cum regi consilia placuissent, mittitur Carthaginem vnus ex comitibus Annibalis, qui in bellum cupidos hortetur, Annibalemque cum copiis assuturum nunciet: nihil, dicat, partibus, nisi animos Carthaginensium deesse: Asiam & vires belli, & sumptam præbituram. Hæc cum relata Carthaginem essent, nuntius ipse ab inimicis Annibalis comprehenditur, & perductus in senatum, cum interrogaretur, ad quem missus esset, Punico ingenio respondit, se ad vniuersum Senatam missum, nec enim hoc opus singulorum, sed vniuersorum esse. Dum multis diebus deliberant, an eum Romam ad purgandam publicam conscientiam mittant, tacitus concessa naue ad Annibalem reuertitur: quo cognito, Carthaginenses vltro rem Romam per legatum deferunt. Romani quoque ad Antiochum legatos misere, qui sub specie legationis, & regis apparatus specularentur, & Annibalem aut Romanis mitigarent, aut assiduo colloquio suspectum inuisumque regi redderent. Itaque legati cum Ephesi conuenissent ad Antiochum, mandata ei senatus tradunt. Dum responsum expectant, omnibus diebus assidui circa Annibalem fure: dicentes, timide eum à patria recessisse, cum pacem Romam,

non tam cum republica eius, quam cum co-
factam, summa fide custodiant: nec bella
cum Romanorum magis odio, quam Patriæ
amore gessisse, cui ab optimo quoque etiam
spiritus ipse debeatur. Has enim publicas in-
ter populos, non priuatas inter duces, bellan-
di causas esse. Inde res gestas eius laudare.
Quorum sermone latus, sapius cupidique
cum legatis colloquebatur, ignarus quod fa-
miliaritate Romana, odium sibi apud regem
crearet. Quippe Antiochus tam assiduo collo-
quio, reconciliatam eius cum Romanis
gratiam existimans, nihil ad eum sicuti sole-
bat referre; expertemque totius consilij ve-
luti hostem proditoremque suum, odisse cœ-
pit. Quæ res tantum apud aratum belli, cessan-
te imperatoria arte, corrumpit. Senatus manda-
ta faciunt, ut contentus terminis Asiæ esset,
ne ipsis ingrediendi Asiam necessitatem im-
poneret. Quibus speretis, non accipiendum bel-
lum statuit, sed inferendum.

CAP. V. Dicitur, quum frequenter de bello
consilium habuisset, remoto Annibale, tandem
eum vocari iussisse, non ut ex sententia eius
aliquid ageret, sed ne per omnia eum sprevis-
se videretur; omnibusque perrogatis postre-
mum interrogasse. Quo ille animaduerso, in-
telligere se professus est, non quia egeat con-
silio, sed ad supplendum numerum sententia-
rum se vocatum; tamen & odio Romano-
rum, & amore regis, apud quem solum tu-
tum sibi exilium relictum sit, se viam gerendi
belli edifferturum. Veniam deinde libertati
præfatus, nihil se aut consiliorum, aut cepto-
rum præsentium, probare ait: neque sedem
belli Græciam sibi placere, cum Italia vberior
materia sit: quippe Romanos vinci non nisi
armis suis posse; ne Italianam aliter, quam Ita-
licis viribus subigi; liquidem diuersum ceterum

ris mortalibus esse illud hominum & bellii genus. Aliis bellis plurimum momenti habere, priorem aliquam cepisse occasionem loci temporisque, agros diripiisse, vrbes aliquas expugnasse: cum Romano, seu occupaueris prior aliqua, seu viceris, tum etiam cum victo & iacente luctandum esse. Quamobrem si quis eos in Italia laceffat, suis eos opibus, suis viribus, suis armis posse vincere; sicut ipse fecerit. Si vero quis illis Italia velut fonte viriū cesserit, perinde falli, ac si quis amnes non ab ipsis fontium primordiis deriuare, sed concretis iam aquarum malibus auertere vel exficcare velit. Hæc & secreto se censuisse, vltroque ministerium consilij sui obtulisse; & nunc presentibus amicis ideo reperisse, vt scirent omnes rationem cum Romanis gerendi belli; eosque foris inuictos, domi fragiles esse. Nam prius illos vrbe quam imperio; prius Italia quam prouinciis exui posse: quippe & à Gallis captos, & à se prope deletos esse: neque se vnquam victum prius, quam terris eorum cesserit. Reuerso Carthaginem, statim cum loco fortunam belli mutatam.

C A P. VI. Huic sententiæ obtrectatores amici regis erant: non vtilitatem rei cogitantes; sed verentes, ne probato consilio eius, primum apud regem locum gratiæ occuparet. Et Antiocho non tam consilium, quam auctor displicebat, ne gloria victoriæ Annibalis, non sua esset. Omnia igitur variis assentationum adulationibus corrumpebantur: nihil consilio vel ratione agebatur. Rex ipse per hyemem in luxuriam lapsus, nouis quotidie nuptiis deditus erat. Contra Achilius Romanus cōsul, qui ad hoc bellum missus erat, copias, arma, ceteraque bello necessaria, summa industria parabat: ciuitates socias confirmabat; dubias illiciebat: nec alius exitus belli, quam apparatus vtriusque

vtriusque
 gres
 non
 tibu
 ribi
 Rom
 pœn
 que
 tia e
 Rom
 nau
 adue
 tuna
 ad h
 statu
 noua
 Ann
 Afian
 pare
 clade
 op
 bus
 CA
 quis
 cum
 Crea
 darū
 Anti
 nibal
 pion
 nibus
 bellu
 terre
 Pri
 peter
 donu
 rex p
 Afric
 secre

utriusque partis fuit. Itaque prima belli congressione, cum cedentes suos rex cerneret, non laborantibus auxilium tulit: sed fugientibus se ducem præbuit, castraque ditia victoribus reliquit. Deinde cum in Asiam, præda Romanis occupatis, fugiendo peruenisset, perniciter neglecti consilij cœpit; reuocatoque in amicitiam Annibalem, omnia ex sententia eius agere. Interim nuntiatur, Aemilium Romanum ducem cum octoginta rostratis nauibus in bellum nauale à senatu missum, aduenire: quæ res illi spem restituendæ fortunæ dedit. Itaque priusquam sociæ ciuitates ad hostes deficerent, decernere nauali prælio statuit, sperans cladem in Græcia acceptam, noua posse victoria aboleri. Tradita igitur Annibali classe, prælium committitur: sed nec Asiani milites Romanis: neque naues eorum pares rostratis nauibus fuere: minor tamen clades ducis solertia fuit. Romam nondum opinio victoriæ venerat, & idcirco in consaliis creandis suspensa ciuitas erat.

CAP. VII. Sed aduersus Annibalem ducem quis melior quam Africani frater crearetur, cum vincere Pœnos opus Scipionum esset? Creatur igitur Consul Lucius Scipio: eique datur legatus frater Africanus, vt intelligeret Antiochus, non maiorem fiduciam se in Annibale victo, quam Romanos in victore Scipione habere. Traiicientibus in Asiam Scipionibus exercitum, iam vtrobiq; profligatum bellum nuntiatum est, victumque Antiochum terrestri, Annibalem nauali bello inuenerunt. Prius igitur aduentu eorum, legatos pacem petentes ad eos Antiochus mittit, peculiare donum Africano ferentes iohis filium, quem rex paruò nauigio traiicientem ceperat. Sed Africanus priuata beneficia à rebus publicis secreta esse dixit; aliaque esse patriis officiis.

alia patriæ iura, quæ non liberis tantum, verum etiam vitæ ipsi præponantur. Proinde gratum se munus accipere, priuatoque impendio munificentia regis responsurum. Quod ad bellum pacemque pertineat, nihil neque gratia dari, neque de iure patriæ decidi posse, respondit. Nam neque de redimendo filio unquam tractauit, nec senitum de eo agere permisit; sed ut dignum maiestate eius erat, armis se recepturum filium dixerat. Post hæc leges pacis dicuntur: ut Asia Romanis cederet: conteatus Syriæ regno esset: naues vniuersas, captiuos & transfugas traderet; impetumque omnem belli Romanis restitueret. Quæ cum nuntiata Antiocho essent, nondum ita victum se esse respondit, ut spoliari se regno pateretur, bellique ea irritamenta, non pacis blandimenta esse.

CAP. VIII. Igitur cum ab utriusque bellum pararetur, ingressique Asiam Romani Ilium venissent; mutua gratulatio Iliensium ac Romanorum fuit. Iliensibus Aeneam, ceterosque cum eo duces à se profectos, Romanis se ab his procreatos referentibus. Tantaque lætitia omnium fuit, quanta esse post longum tempus inter parentes & liberos solet. Iuuabat Ilienses, nepotes suos, Occidente & Africa domita, Asiam ut autum regnum vindicare, optabilem Trojæ ruinam fuisse dicentes, ut tam feliciter renasceretur. Contra Romanos, auitos lares, & incunabula majorum, templaque ac deorum simulacra, inexplabile desiderium videndi tenebat. Profecti ab Ilio Romanis, Eumenes rex cum auxiliis occurrit: nec multo post prælium cum Antiocho commissum. Cum in dexteriore cornu pulsa legio Romana, maiore dedecore, quam periculo ad castra fugeret, M. Aemilius tribunus militum ad tutelam castrorum relictus, armare se mi-

Artes suos, & extra vallum progredi jubet, stric-
 tisque gladiis fugientibus minari, morituros
 dicens, nisi in prælium reuertantur: in festio-
 raque sua, quam hostium castra inuenturos.
 Antonita tam ambiguo periculo legio, comi-
 tantibus commilitonibus qui fugere eos pro-
 hibuerant, in prælium reuertitur, magna-
 que cæde edita, initium victoriæ fuit. Cæsa hosti-
 um quinquaginta millia capta xi. Antiocho pa-
 cem petenti, nihil ad superiores condiciones
 additum, Africano prædicante, neque Roma-
 ni, si vincantur, animos minui; neque si
 vincant, secundis rebus inolescere. Captas
 ciuitates inter socios diuisere Romani, aptio-
 rem gloriam, quam possessiones voluptarias
 iudicantes, quippe victoriæ gloriam Romano
 nomini vindicandam: opam luxuriam sociis
 relinquendam.

LIBER XXXII.

BREVIARIUM CAPITVM.

- 1 *Eoli libertate spoliantur. Bellum inter
 Messenios & Achaos, Philipæmenes cap-
 tus & veneno interemptus: Vnde Mes-
 seniorum clades.*
- 2 *Antiochus Syrus dum sacrilegio sibi pro-
 uidere putat, interficitur. Senatus Ro-
 manus Philippo parcat, ob Demetrii filij
 virtutem, cui Perseus frater inuidet &
 Demetrium impijs artibus de medijs
 tollit.*
- 3 *Philippi obitus: & belli apparatus aduer-
 sus Romanos, Gallis ad hujus belli so-
 cietatem pertractis: de quorum migra-
 tionibus subiicitur narratio.*
- 4 *Bellum inter Prusiam & Eumenem, in*

*quo Annibalis opera Prusiam superior
cuadit. Iace inter Reges sancta Roma-
ni Annibalem persequuntur. Is licu-
sto veneno legationem morie praenit,
ei iunctum eiusdem Annibalis elo-
gium.*

C A P. I.

A Toli : qui Antiochū in bella Romana
impulerast, victo eodem, soli aduersus
Romanos, & viribus impares, & omni
auxilio destituti, remanserunt : Nec multo
post victi, libertatem quam illibatam aduer-
sus dominationem Atheniensium & Sparta-
norum, inter tot Græcię ciuitates soli retinue-
rant, amiserunt. Quę conditio tanto amarior
illis, quanto serior fuit, reputantibus tempora
illa, quibus tantis Persarum opibus, domesti-
cis viribus resisterant ; quibus Gallorum vio-
lentiam, Asię Italięque terribilem, Delphico
bello fregerant. Quę gloriosa recordatio, ma-
jus desiderium libertatis augebat. Dum hæc
aguntur, medio tempore inter Messenios
& Achæos de principatu primo dissensio,
mox bellum ortum est. In ea nobilis Achæo-
rum Philopœmenes imperator capitur : non
quã pugnando vitæ pepercerit, sed dum suos
in prælium reuocat, in transitu fossæ equo
præcipitatus, à multitudine hostium oppres-
sus est, quem iacentem Messenij seu metu
virtutis, vel verecundia dignitatis, interficere
ausi non faciunt. Itaque velut in illo omne
bellum confecissent, captiuum per vniuersam
ciuitatem, in modum triumphi circumdaxe-
runt, effuso obuiam populo, ac si suus, non ho-
stium imperator aduentaret. Nec victorem
Achæi auidius vidissent, quam victum hostes
viderunt. Igitur eundem in theatrum duci
iusserunt, vt omnes contuerentur, quem po-
tuisse capi incredibile singulis videbatur. In-

de in carcerem ducto, verecundia magnitudinis ejus, venenum dederunt: quod ille latus, ac si vicisset, accepit; quæsito prius, an Ligortas præfectus Achæorum, quem secundum à se esse scientia rei militaris sciebat, incolumis effugisset? Quem ut accepit euasisse, non in torum dicens consultum male Achæis, exspiravit. Nec multo post, reparato bello, Messenij vincuntur; pœnasque interfecti Philopœmenis pependerunt.

C A P. II. Interea in Syria rex Antiochus, cum graui tributo pacis à Romanis victus oneratusque esset, seu inopia pecuniarum compulsus, seu auaritia sollicitatus quas sperabat se, sub specie tributarie necessitatis, excusatius sacrilegia commissurum, adhibito, exercitu, nocte templum Didymæi Iouis aggreditur. Qua re prodita, concursu insularium, cum omni militia interficitur. Romæ, cum multæ Græciæ ciuitates, questum de iniuriis Philippi regis Macedonum venissent, & disceptatio in senatu inter Demetrium Philippi filium, quem pater ad satisfaciendum senatui miserat, & legatos ciuitatum esset; turba querelarum confusus adolescens, repente obrucit. Tunc senatus verecundia ejus motus, quæ probata etiam antea, cum obsecus Romæ esset, omnibus fuerat, causam illi donauit: atque ita modestia sua Demetrius veniam patri, non jure defensionis, sed patrocinio pudoris obtinuit: quod ipsum decreto senatus significatum est, ut appareret, non tam absolutum regem, quam donatum filio patrem. Quæ res Demetrio, non gratiam legationis; sed odium obreftationis comparauit. Nam apud fratrem Perseum æmulatio illi inuidiam contraxit; & apud patrem nota absolutionis, causa offensæ fuit, indignante Philippo, plus momenti apud senatum personam filij, quam auctoris.

tatem patris, ac dignitatem regis majestatis habuisse. Igitur Perseus perspecta patris ægritudine, quotidie absentem Demetrium apud eum criminari; & primo inuisum, post etiam suspectum reddere: nunc amicitiam Romanorum, nunc proditionem ei patris objectare. Ad postremum, insidias sibi ab eo paratas confingit: ad cuius rei probationem immittit indices, testes subornat, & facinus quod objicit, admittit. Quibus rebus compulsio ad parricidium patre, funestam omnem regiam facit.

CAP. III. Occiso Demetrio, sublatoque æmulo, non negligentior tantum Perseus in patrem, verum etiam contumacior erat, nec heredem regni, sed regem se gerebat. His rebus offensus Philippus impatientius in dies mortem Demetrii dolebat, tunc & infidis circumuentum suspicari, testes indicesque torquere. Atque ita cognita fraude, non minus scelere Persei quam innoxia Demetrii morte cruciabat; peregissetque ultionem, nisi morte præuentus fuisset. Nam breui post tempore, morbo ex ægritudine animi contracto, decessit, relicto magni belli apparatu aduersus Romanos, quo postea Perseus usus est, nam & Gallos Scordiscos ad belli societatem perpulerat; fecissetque Romanis graue bellum, nisi decessisset. Namque Galli bello aduersus Delphos infeliciter gesto, in quo maiorem vim numinis, quam hostium senserant, amisso Brenno duce, pars in Asiam, pars in Thraciam extorres fugerant. Inde per eadem vestigia qua venerant, antiquam patriam repetiuere. Ex his manus quædam in confluente Danubij & Sabi consedit, Scordicosque se appellari voluit. Teætosagi autem cum in antiquam patriam Tolosam venissent, comprehensique pestifera lue essent, non prius sanitatem recipere, quam aruspicum responsis moniti, au-

rum argentumque bellis sacrilegiisque quaesitum, in Tolosensem lacum mergerent. Quod omne magno post tempore Cæpio Romanus consul abstulit. Fuere autem argenti pondus centum decem millia, auri pondus quinquies decies centum millia. Quod sacrilegium causa excidij Cæpioni exercituique ejus postea fuit. Romanos quoque Cimbrici belli tumultus; velut ultor sacra pecunia, infecutus est. Ex gente Teutolegorum non mediocri populus, prædæ dulcedine, Illyricam reperit, spoliatiisque Istris, in Pannonia confedit. Istrorum gentem fama est originem à Colchis ducere, missos ab Aeta rege ad Argonautas, raptoresque filiarum persequendos: qui ut à Ponto intraverunt Istrum, alveo Sabi fluminis penitus inuesti, vestigia Argonautarum insequentes, naues suas humeris per juga montium, usque ad littus Adriatici maris transfulerunt; cognito quod Argonautæ idem propter magnitudinem naus priores fecissent: quos ut auctores Colchi non reperiunt, siue metu regis, siue ædio longæ navigationis, iuxta Aquileiam confedere, Istrique ex vocabulo amaris, quo à mari concesserant, appellati. Daci quoque suboles Getarum sunt: qui, cum, Orole rege, aduersus Bastarnas male pugnassent, ad ultionem segnitiae, capturi somnum capita loco pedum ponere iussu regis cogebantur: ministeriaque vxoribus, quæ ipsis antea fieri solebant, facere. Neque hæc ante murata sunt, quæ ignominiam bello acceptam virtute delerent.

CAP. IV. Igitur Perseus, cum imperio Philippi patris successisset, omnes has gentes aduersus Romanos in societatem belli sollicitabat. Interim inter Prusiam regem, ad quem Annibal, post pacem Antiocho à Romanis datam, profugerat, & Eumencem, bellum, or-

tum est; quod Prusias, Annibalis fiducia rupto fœdere, prior intulit. Namque Annibal, cum ab Antiocho Romani, inter ceteras conditiones pacis, deditiorem eius deposcerent, admonitus à rege, in fugam versus, Cretam defertur: Ibi cum diu quietam vitam egisset, inuidiosamque se propter nimias opes videret, amphoras plumbo repletas in templo Dianæ, quasi fortunæ suæ præsidia, deponit: atque ideo nihil de illo sollicita ciuitate, quoniam velut pignus opes eius tenebat, ad Prusiam contendit, auro suo in statuis, quas secum portabat, infuso, si conspectæ opes vitæ nocerent. Dein, cum Prusias terrestri bello ab Eumene victus esset, & prælium in mare transfulisset, Annibal nouo commento auctor victoriæ fuit. Quippe omnino serpentium genus in fictiles lagenas, concilii iussit: medioque prælio in naues hostium misit. Id primum Ponticis ridiculum visum, fictilibus dimicare, qui ferro nequeant. Sed ubi serpentibus repleti naues cœpere, ancipiti periculo circumuenti, hosti victoriam cessere. Quæ ubi Romam nuntiata sunt; missi à senatu legati sunt, qui vtrumque regem in pacem cogere, Annibalemque deposcerent. Sed Annibal re cognita, sumpto veneno, legationem morte præuenit. Insignis hic annus trium toto Orbe maximorum imperatorum moribus fuit, Annibalis, & Philopœmenis, & Scipionis Africani. Ex quibus constat Annibalem, nec tum cum Romano tonantem bello Italia contremuit, nec cum reuersus Carthagine summum imperium tenuit, aut eubantem cœnasse; aut plus quam sextario viui indalisse; pudicitiamque eum tantam iacer tot captiuas habuisse, vt in Africa natum quibus negaret: Moderationis certe eius fuit, vt cum diuerarum gentium exercitus

circ
sit
qu

M
bil
Qu
au
Ro
seru
rom
Eum
lum
Mac
de
the
tus
can
ma
seus
fau
co
fuo
bell
pitia

cius rexerit, neque insidiis suorum militum sit petitus unquam, neque fraude proditus, quum utrumque hostes saepe tentassent.

LIBER XXXIII.

BREVIARIUM CAPITVM.

1. *Macedonicum bellum, Persei & consulum Romanorum animus.*
2. *Pugna in qua Macedones fusi fugatique sunt. Persem & filij capti in fuga Macedonia in provinciam redacti & Aetoli oppressi.*

CAP. I.

Minore quidem rerum motu Romani Macedonicum, quam Punicum bellum gesserunt; sed tanto clarius, quanto nobilitate Macedones pœnos antecesserunt. Quispe cum gloria Orientis domiti, tum & auxiliis omnium regum iuuebantur. Itaque Romani & legiones plures numero conscripserunt; & auxilia à Masinissa rege Numidarum, ceterisque sociis omnibus acciuerunt; & Eumeni regi Bithinæ denantiatum, ut bellum summis viribus iuaret. Perseo præter Macedonicum inuictæ opinionis exercitum deæonis belli sumptus, à Patre paratus, in thesauris & horreis erat: Quibus rebus instatus, oblitus fortunæ paternæ, veterem Alexandri gloriam considerare suos iubebat. Prima equitum congressio fuit, qua victor Perseus suspensam omnium expectationem in fauorem sui traxit: misit tamen legatos ad consulem, qui pacem peterent, quam patri suo Romani etiam victo dedissent, impensas belli lege victi suscepturus. Sed Consul Sulpitius non minus graues quam victo leges

dixit. Dum hæc aguntur, metu tam periculoso belli, Romani Aemilium Paulum consulem creant, eique extra ordinem Macedonicum bellum decernunt: qui cum ad exercitum venisset, non magnam moram pugnae fecit. Prædile quam prælium confereretur, luna nocte defecit: triste id ostentum Perseo omnibus præfagientibus, finemque Macedonici regni portendi vaticinantibus.

CAP. II. In ea pugna M. Cato, Catoanis oratoris filius, dum inter confertissimos hostes insigniter dimicat, equo delapsus, pedestre prælium aggreditur. Nam cadentem manipulus hostium cum horrido clamore, veluti jacentem obruncaturus circumsteterat: at ille citius corpore collecto, magnas strages edidit. Quam ad vacuum opprimendam vulgare hostes conuolarent, dum procerum quendam petit, gladius ei è manu elapsus, in mediam cohortem hostium decidit: ad quem recipiendum ymbone se protegens, inspectante utroque exercitu, inter macroas se hostium immergit, recollectoque gladio multis vulneribus exceptis, ad socios cum clamore hostium reuertitur. Hujus audaciam ceteri imitati, victoriam peperere. Perseus rex fuga cum decem milibus talentum Samoethraciam deseruit: quem Cneus Octavius, ad persequendum missus à consule: cum duobus filiis, Alexandro & Philippo, cepit; captumque ad consulem duxit. Macedonia à Carano, qui primus in ea regnavit, usque Perien triginta reges habuit. Quorum sub regno fuit quidem annis noningentis & viginti tribus; sed rerum non nisi centum nonaginta duobus annis potita. Ita cum in ditionem Romanorum ceisisset, magistratibus per singulas ciuitates constitutis, libera facta est; legesque quibus adhuc vitur, à Paulo accepit. Autolorum vniuersam

urbium senatus, cum conjugibus & liberis, qui dubia fide fuerant, Romam missus, ibique, ne in patria aliquid nouaret, diu detentus, & greque per multos annos legationibus ciuitatum senatu fatigato, in patriam quisque suam remissus est.

LIBER XXXIV.

BREVIARIUM CAPITVM.

- 1 Romani in Achaos causas belli quarunt, & inueniunt. Cruenta Achaorum seditio.
- 2 Bellum quo Achæi oppressi sunt: & Corinthus, euersa, Ptolemaum Egypto pulsus, petit à Romanis auxilium.
- 3 Populi ad Antiochum in gratiam Ptolemaei vere libera legatio. Antiocho mortuo Demetrius frater Roma profugus Regno postur.
- 4 Prusias Rex Bithynia Regno & vita à suis spoliatur.

CAP. I.

Poenis ac Macedonibus subactis, Aetolorumque viribus principum captiuitate debilitatis, soli adhuc ex Græcia vniuersa Achæi nimis potentes tunc temporis Romanis videbantur, non propter singularum ciuitatum nimias opes; sed propter conspirationem vniuersarum. Namque Achæi, licet per ciuitates veluti per membra diuisi sint, vnum tamen corpus & vnum imperium habent; singularumque urbium pericula mutuis viribus propulant. Quærentibus igitur Romanis causas belli, tempestiue fortuna querelas Spartanorum obtulit, quorum agros Achæi propter mutuum odium populabantur.

tur. Spartanis à senatu responsum est, legatos se ad inspiciendas res sociorum, & ad iniuriam demendam in Græciam missuros: sed legatis occulta mandata data sunt, vt corpus Achaorum dissoluerent, singulasque vrbes proprii iuris facerent, quo facilius ad obsequia cogentur: & si quæ vrbes contumaces essent, frangerentur. Igitur legati, omnium ciuitatum principibus Corinthum euocatis, decretum senatus recitant: quid consilij habeant, aperiant. Expedire omnibus dicunt, vt singulæ ciuitates sua iura & suas leges habeant. Quod vbi omnibus innotuit; velut in furorem versi, vniuersum peregrinum populum trucidant: legatos quoque ipsos Romanorum violassent, nisi audito tumultu, trepidi suffissent.

CA 2. II. Hæc vbi Romæ nuntiata sunt, statim senatus Mummio consuli bellum Achaicum decernit: qui extemplo exercitu deportato, & omnibus strenue prouisis, pugnandi copiâ hostibus fecit. Sed Achæi, velut nihil negotij Romano bello suscepissent, ita apud eos neglecta omnia & soluta fuere. Itaque prædam, non prælium, cogitantes, & vehicula ad spolia hostium reportanda duxerunt: & coniuges liberosque suos, ad spectaculum certaminis in montibus posuerunt. Sed prælio commisso, ante oculos suorum cæsi, lugubre his spectaculum, & grauem luctus memoriam reliquerunt. Coniuges quoque liberique eorum, de spectatōribus captiui facti, præda hostium fuere. Vrbs ipsa Corinthus diruitur: populus omnis sub corona venditur: vt hoc exemplo ceteris ciuitatibus metus nouarum rerum imponeretur. Dum hæc aguntur, rex Syriæ Antiochus Ptolemæo, maioris sororis suæ filio, regi Aegypti, bellum infert, segni admodum, & quotidiana luxuria ita marcenti, vt non

solum regie maiestatis officia intermitteret, verum etiam sensu hominis nimia sagina careret. Pulsus igitur regno, ad fratrem minorem Ptolemaum Alexandriam confugit: partipatoque cum eo regno, legatos Romam ad senatum mittunt: auxilia petunt; fidem societatis implorant. Mouere senatum preces fratrum.

CAP. III. Mittitur itaque legatus Popilius ad Antiochum: qui abstinere illum Aegypto, aut si iam incessisset, excedere iuberet. Cum in Aegypto eum inuenisset, osculumque ei rex obtulisset, (nam coluerat inter ceteros Popilium Antiochus, cum Romae obses esset) tunc Popilius facessere interim priuatam amicitiam jubet, cum mandata patris intercedant; prolatoque senatus decreto, & tradito, cum cunctari eum videret, consultationemque ad amicos referre, ibi Popilius virga quam in manu gerebat, amplo circulo inclusum, vt & amicos caperet, consulere jubet; nec prius inde exire, quam responsum senatui daret, aut pacem, aut bellum cum Romanis habituram. Adeoque hęc austeritas animum regis fregit, vt pariturum se senatui responderet. Reuersus in regnum Antiochus, decedit relicto paruulo admodum filio: cui cum tutores dati à populo essent, patruus eius Demetrius, qui obses Romae erat, cognita morte Antiochi fratris, senatum adiit, obsidemque se viuo fratre venisse, quo mortuo, cuius obses sit, se ignorare: Dimitti igitur se ad regnum petendum æquum esse, quod sicuti jure gentium maiori fratri cesserit, ita nunc sibi, qui pupillum ætate antecedit, deberi. Cum se non dimitti animaduerneret à senatu, tacito iudicio, totius apud pupillum quam apud eum, regnum futurum arbitrante, specie venandi ad urbem profectus, Hostia tacitus, cum fuga comi-

tibus nauem conscendit. Delatus in Syriam, secundo fauore omnium excipitur: regnumque ei, occiso pupillo à tutoribus traditur.

C A P. IV. Eodem fere tempore Prusias rex Bithyniæ, consilium cepit interficiendi Nicomedis filij, dum consulere studet minoribus filiis, quos ex nouerca eius susceperat; & Romæ habebat. Sed res adolescenti ab his, qui facinus susceperant, pròditur: horratique sunt, vt crudelitate patris prouocatus, occupet insidias, & in auctorem retorqueat scelus: nec difficilis periuasio fuit. Igitur cum accitus in patris regnum venisset, statim rex appellatur. Prusias regno spoliatus à filio, priuatusque redditus, etiam à seruis deseritur. Cum in latebris ageret, non minori scelere, quam filium occidi iusserat, à filio interficitur.

L I B E R XXXV.

B R E V I A R I V M C A P I T V M.

- 1 Demetrius bella quærens ab hostibus opprimetur & in acie cadit.
- 2 Qui Demetrium euerterat, eiusdem filio dat panem; prælio victus & interfectus.

C A P. I.

Demetrius occupato Syriæ regno, nouitati suæ otium periculosum ratus, ampliare fines regni, & opes augere finitiorum bellis statuit. Itaque Ariarathi regi Cappadociæ propter fastiditas sororis nuptias infestus, fratrem eius Orofernem, per injuriam regno pulsum, supplicem recepit: datumque sibi honestum belli titulum gratiatus, restituerè eum in regnum statuit. Sed Orofernes ingrato animo, inita cum Antiochen-

bus pactione, offensis tunc Demetrio, pellere ipsum regno, à quo restituebatur, consilium cepit. Quo cognito, Demetrius vitæ quidem eius, nè Ariarathes metu fraternali belli liberaretur, pepercit: ipsum autem comprehensum, victum Seleuciae custodiri iubet. Nec Antiochenes indicio territi, à defectione destiterunt. Itaque adiuuantibus & Ptolemaeo rege Aegypti, & Arralo rege Asiae, & Ariarathe Cappadociae, bello à Demetrio lacessti, subornant propalam quendam, sortis extremæ iuuentem, qui Syriae regnum velut paternum armis repeteret: & ne quid contumeliae deesset, nomē ei Alexandri inditur, genitusque ab Antiocho rege dicitur. Tantum odium Demetrii apud omnes erat, ut æmulo eius non vires regiae tantum, verum etiam generis nobilitas consensu omnium tribueretur. Igitur Alexander, admirabili rerum varietate pristinarum sordium oblitus, totius ferme Orientis viribus succinctus, bellum Demetrio infert, victumque vitam pariter ac regno spoliatur. Quanquam nec Demetrio animus in propulsando bello deficit. Nam & primo prælio hostem fugauit, & regibus bellum restituentibus, multa millia in acie cecidit. Ad postremum tamen inuictō animo inter confertissimos fortissime dimicans, cecidit.

CAP. II. Initio belli Demetrius duos filios apud Gnidium hospitem suum, cum magno auri pondere commendauerat, ut belli periculis eximerentur, & si ita fors tulisset, paternæ vstrioni seruariantur. Ex his major Demetrius annos pubertatis egressus, audita Alexandri luxuria, quem in speratæ opes, & alienæ felicitatis ornamenta, velut captum, inter scortorum greges desidem in regia tenebant, auxiliantibus Cretensisibus securum ac nihil hostile metuentem, aggreditur. Antiochenes

quoque veterem patris offensam nouis meritis correcturi, se ei tradunt: sed & milites paterni, fauore iuuenis accensi, prioris sacramenti religionem noui regis superbæ præferentes, signa ad Demetriū transferunt: atque ita Alexander non minori impetu fortuna destructus, quam elatus, primo prælio victus interficitur: deditque pœnas, & Demetrio, quem occiderat; & Antiocho, cuius mentitus originem fuerat.

LIBER XXXVI.

BREVIARIUM CAPITVM.

- 1 Demetrius iunior bella importune mouet & infeliciter persequitur. Turba in Syria, ubi Trypho ab Antiocho Demetrii fratre, opprimitur. Antiochus Iudæos subigit.
- 2 De Iudæorum origine, incrementis & gestis, Iustini falsa sententia.
- 3 Iudæorum opes. Mare mortuum. A quibus Iudæi domiti sint.
- 4 Attali Asia regis delicta, mors testamentum, Asia Romanorum sit propria; diuinitas autem & vitia sua Romam transfert.

CAP. I.

Recipitato paterno regno, Demetrius & ipse rerum successu corruptus, vitii adolescentiæ in segnitiam labitur; tantumque contemptum apud omnes inertix, quantum odium ex superbia pater habuerat, contraxit. Itaque cū ab imperio eius passim ciuitates deficerent, ad abolendam segnitix maculam, bellū Parthis inferre statuit: cuius aduentum non, nisi Orientis populi viderent & pro-

propter aſſidua regis Parthorum crudelitatem, & quod veteri Macedonum imperio aſſueti, noui populi ſuperbiam indigne ferebant. Itaque cum & Perſarum, & Elimzorum, Baſtrianorumque auxiliis iuuaretur, multis præliis Parthos fudit. Ad poſtremum tamen pacis ſimulatione deceptus, capitur; traductuſque per ora ciuitatum, populis qui deſciuierant in ludibrium fauoris oſtenditur. Miſſus deinde in Hyrcaniam, benigne & juxta cultum priſtinae fortunæ habetur. Dum hæc agantur, interim in Syria Trypho, qui ſe tutorem Antiocho Demetrii priuiguo ſubſtitui à populo laborauerat, occiſo pupillo, regnum Syriæ inuadit. Quo diu potitus, tandem exoleſcere ſauiore recentis imperij, ab Antiocho puero admodum, Demetrii fratre, qui in Aſia educabatur, bello vincitur: ruruſque regnum Syriæ ad ſubolem Demetrii reuertitur. Igitur Antiochus, memor quod & pater propter ſuperbiam inuiſus, & frater propter ſegnitiam cõtemptus fuiſſet, ne in eadẽ vitia incidere, recepta in matrimoniũ Cleopatra, vxore fratris, ciuitates quæ initio fraterni imperij deſecerant, ſumma induſtria perſequitur, domitaſque ruruſ regni terminis adjicit. Iudæoſque, qui in Macedonico imperio ſub Demetrio patre armis ſe in libertatem vindicauerant, ſubigit. Quorum vires tantæ fuere, vt poſt hunc nullum Macedonum regem tulerint, domeſticis que imperiis uſi, Syriam magnis bellis infeſtauerint.

CAP. II. Namque Iudæis origo Damascena, Syriæ nobiliſſima ciuitas: vnde & Aſſyriis regibus genus, ex regina Semirami, fuit. Nomen vrbi à Damasco rege inditum: in cuius honorem, Syrii ſepulchrum Arathis vxoris ejus pro templo colueret; deamque exinde ſanctiſſimæ religionis habent. Poſt Damascum Aze-

Ius, mox Adores, & Abraham, & Israhel reges
 fuere. Sed Israhel em felix decem filiorum
 prouentus majoribus suis clariorem fecit. Ita-
 que populum in decem regna diuisum filiis
 tradidit, omnesque ex nomine Iudæ, qui post
 diuisionem decesserat, Iudæos appellauit: co-
 liquæ ejus memoriam ab omnibus iussit: Ejus
 portio omnibus accesserat. Minimus ætate in-
 ter fratres Ioseph fuit: cujus excelleas inge-
 nium veriti fratres, clam interceptum pere-
 grinis mercatoribus vèdiderunt. A quibus de-
 portatus in Aegyptum, cum magicas ibi artes
 solerti ingenio percepisset, breui ipsi regi
 percarus fuit. Nam & prodigiorum sagacissi-
 mus erat, & somniorum primus intelligentiam
 condidit; nihilque diuini juris humanique ei
 incognitum videbatur: adeo, vt etiam sterili-
 tatem agrorum ante multos annos prouide-
 rit: perissetque omnis Aegyptus fame, nisi mo-
 nitu ejus rex edicto seruari per multos an-
 nos fruges iussisset: tantaque experimenta
 ejus fuerunt, vt non ab homine, sed à Deo
 responsa dari viderentur. Filius ejus Moses
 fuit, quem præter paternæ scientiæ heredita-
 tem, etiam formæ pulchritudo commende-
 bat. Sed Aegyptij, quum scabiem & vitiliginem
 paterentur, responso moniti, cum agris,
 ne pestis ad plures serperet, terminis Aegypti
 pellunt. Dux igitur exulum factus, sacra a e-
 gyptiorum furto abstulit: quæ repentes ar-
 mis Aegyptij, domum redire tempestatibus
 compulsi sunt. Itaque Moses Damascena an-
 tiqua patria repetita, montem Synan occupat:
 quo septem dierum jejunio, per deserta Ara-
 biæ, cum populo suo fatigatus, cum tandem
 venisset, septimum diem more gentis Sabba-
 tum appellatum, in omne æuum jejunio sa-
 crauit: quoniam illa dies famem illis erro-
 remque finierat. Et quoniam metu contagio-

nis pulsos se ab Aegypto meminerant, ne eadem causa inuisi apud incolas forent, cauerunt, ne cum peregrinis communicarēt: quod ex causa factum, paulatim in disciplinam religionemque conuertit. Post Mosen etiam filius ejus Aruas, sacerdos sacris Aegyptiis, mox rex creatur; semperque exinde hic mos apud Iudæos fuit, ut eisdem; reges & sacerdotes haberent: quorum iustitia religione permixta, incredibile quantum coaluere.

CAP. III. Opes genti ex vectigalibus opobalsami creuere, quod in his tantum regionibus gignitur. Est namque vallis, quæ continuis montibus, velut muro quodam, ad instar caltrorum clauditur. Spatium loci ducenta iugera, nomine arcus dicitur. In ea silua est, & vbertate & amoenitate insignis, siquidem palmeto & opobalsamo distinguitur. Arboribus opobalsami, formam similem piceis arboribus habent, nisi quod sunt humiles magis, & in vinearum morem excoluntur. Hæ certo anni tempore balsamum sudant. Sed non minor loci ejus apricitatis quem vbertatis admiratio est: quippe cum toto orbe regionis ejus ardentissimus sol sit, ibi tepidi aëris naturalis quædam ac perpetua apricitas inest. In ea regione lacus est, qui propter magnitudinem & aquæ immobilitatem, mortuum mare dicitur. Nam neque ventis mouetur, resistente turbini bus bitumine, quæ aqua omnis stagnatur: neque nauigationis patiens est, quoniam omnia vita carentia in profundum merguntur: nec materiam vllam sustinet, nisi quæ à lumine illinatur. Primum Xerxes rex Persarum, Iudæos domuit; postea cum ipsis Persis in ditionem Alexandri Magni venire, diuque in potestate Macedonici imperij subiecti Syriæ regno fuere. A Demetrio cum descivissent amicitia Romanorum petita, pri-

ni omnium ex Orientalibus libertatem recuperunt, facile tunc Romanis de alieno largientibus.

CAP. IV. Per eadem tempora, quibus in Syria regni mutatio inter novos reges alterabatur, in Asia rex Attalus florentissimum ab Eumene patruo acceptum regnum, cædibus amicorum, & cognatorum supplicijs scædabat, nunc matrem animum, nunc Beronicen sponsam maleficiis eorum neceas confingens. Post hanc scelestam violentiæ rabiem, squalidam vestem sumit: barbam capillumque in modum reorum summittit: non in publicum prodire, non populo se ostendere, non domi lætiora conuiuia inire, aut aliquod signum sani hominis habere, prorsus ut pœnas pendere manibus interfectorum videretur. Omissa deinde regni administratione, hortos fodiebat, gramina seminabat, & noxia innoxis permiscebat, eaque omnia veneni succo infecta, velut peculiare munus amicis mittebat. Ad hoc studio, ærariæ artis fabricæ se tradit, cerisque fingendis, & ære fundendo procedendoque oblectabatur. Matri deinde sepulchrum facere instituit: cui operi intentus, morbum ex solis feruore contraxit, & septima die decessit: huius testamento heres populus Rom. tunc instituitur. Sed erat ex Eumene Aristonicus, non iusto matrimonio, sed ex pellice Ephesia citaristæ cuiusdam filia genitus, qui post mortem Attali, velut paternum regnum Asiam intrauit. Cum multa secunda prælia aduersus ciuitates, quæ metu Romanorum tradere se ei nolebaat, fecisset; iustusque rex iam vidèretur, Asia Licinio Crasso consuli decernitur: qui intentior Atraliæ prædæ, quàm bello, quum extremo anni tempore inordinata acie prælium conseruisset, victus pœnas inconsultæ auaritiæ, sanguine

cardit
sul,
rum i
gazas
impo
rens
ad eri
sui po
stinat
nem C
Asia R
quoqu

B R

1 M

2 M

3 E

4 O

d

p

C

tunc,

popule

ferat, l

niamq;

bus, qu

præmi

jos; fili

dem b

Adit. In huius locum missus Perpenna consul, prima congressione Aristonicum superatum in potestatem suam redigit; Attalicaque gazas, hereditarias populi Romani, nauibus impositas, Romam deportauit. Quod a gre ferens successor eius Marcus Aquilius Consul, ad eripiendum Aristonicum Perpennæ, veluti sui potius triumphii munus esse deberet, festinata velocitate contendit. Sed contentionem Consulum mors Perpennæ diremit. Sic Asia Romanorum facta, cum opibus suis vicia quoque Romam transiisit.

LIBER XXXVII.

BREVIARIUM CAPITVM.

- 1 *Massiliensium in Phocenses beneficentia. Tragedia in Cappadocia & Ponto.*
- 2 *Mithridati Ponti Regis futura magnitudo predicta, liberatio, occupationes.*
- 3 *Ejusdem res gesta; & domi ab vxore periculum.*
- 4 *Orii deestatio exercitia militaria. Cappadocia & Galatia occupatio, atque superbium Romanis responsium.*

C A P. I.

CAPITO Aristonico, Massilienses pro Phocensibus conditoribus suis, quorum urbem senatus, & omne nomen, quod & tunc, & antea Antiochi bello, in festis contra populum Romanum arma tulerant, deleri iusserat, legatos Romam deprecatum mittere, veniamque his à senatu obtinere. Post hæc regibus, qui aduersus Aristonicum auxilia tulerat, præmia persoluta: Mithridati Põrico Syria major; filiis Ariarathis regis Cappadociæ, qui eodem bello occiderat, Lycaonia & Cilicia da-

ta; & fideliorque populus Romanus in socij filios, quam mater in liberos fuit: Quippe hinc paruulis auctum regnum, inde vita adempta. Namque Laudice ex numero sex filiorum, quos virilis sexus ex Ariarathe rege susceperat, timeas ne non diutinam regni administrationem adultis quibusdam potiretur, quinque parricidiali veneno necauit: vnum paruulum, sceleri matris cognatorum custodia eripuit, qui post necem Laudices (nam propter crudelitatem, eam populus extinxerat) solus regno potitus est. Mithridates quoque repentina morte interceptus, filium, qui & ipse Mithridates dictus est, reliquit. Cuius ea postea magnitudo fuit, vt non sui tantum temporis, verum etiam superioris ætatis omnes reges maiestate superauerit, bellaque cum Romanis per XLVI. annos varia victoria gesserit: Cum eum summi imperatores, Sylla, Lucullus, ceterique, in summa Cneus Pompejus ita vicerint, vt maior clariorque in restaurando bello resurgeret, damnisque suis terribior redderetur. Denique ad postremum, non vi hostili victus, sed voluntaria morte, in auito regno, senex, herede filio decessit.

C A P. II. Huius futuram magnitudinem etiam cælestia ostenta prædixerant. Nam & quo genitus est anno, & eo quo regnare primum cœpit, stella cometes per vtrumque tempus septuaginta diebus ita luxit, vt cælum omne conflagrare videretur. Nam & magnitudinis sui quartam partem cæli occupauerat; & fulgore sui Solis nitorem vicerat; & cum oriretur occumberetque, quatuor, spatium horarum consumebat. Pater tutorum insidias passus est, qui eum fero equo impositum, equitare iacularique cogebant: qui conatus cum eos sefellissent, supra ætatem regente

equo
Quo
adue
diis
nen
ci, q
gere
tem
vfu
tium
bus,
aut f
virib
rauit
dur.

C
cum
auge
uict
duc
leue
duce
puni
se is
Pon
occu
quill
fam
que
Bich
Asia
tus
crec
lio
vco
adu
tus
cum
icct

equum Mithridate, veneno eum appetiere. Quod metuens, antidota sæpius bibit, & ita se aduersus insidias exquisitis tutioribus remediis stagnauit, vt ne volens quidem senex veneno mori potuerit. Timeas deinde, ne inimici, quod veneno non potuerant, ferro peragerent, venandi studium finxit: quo per septem annos neque vrbs, neque turis tacto vsus est; sed per siluas vagatus, diuersis montium regionibus perpoctabat, ignaris omnibus, quibus esset locis: assuetus feras cursu aut fugare, aut persequi, cum quibusdam etiã, viribus congregi. Quibus rebus, & insidias vitauit; & corpus ad omnem virtutis patientiam durauit.

CAP. III. Ad regni deinde administrationem cum accessisset, statim non de regendo, sed de augendo regno cogitauit. Itaque Scythas inuictos antea, qui Sopyriona, Alexandri Magni ducem, cum triginta millibus armatorum deleuerant; qui Cyrum, Persarum regem, cum ducentis millibus trucidauerant, qui Philippum Macedonum regem fugauerant, ingenti seicitate perdomuit. Auctus igitur viribus, Pontum quoque, ac deinceps Cappadociam occupauit. Cum de Asia tractaret, tacitus cum quibusdam amicis regno profectus, vniuersam nemine sciente peruagatus est, omniumque vrblum situm ac regiones cognouit. Inde Bithyãiam transcendit, & quasi dominus Asiæ, opportuna quæque victoriæ suæ metatus est. Post hæc in regnum, cum iam perisse crederetur, reuersus est, inuento paruulo filio, quem per absentiam eius Laodice soror vxorque enixa fuerat. Sed iater gratulationem, aduentus tui, & filij geniti, veneno periclitatus est: siquidem Laodice soror, cum perisse eum crederet, in concubitus amicorum proiecta, quasi admissum facinus maiore scelere

regere posset, venenum aduenienti parauit. Quod cum ex ancilla Mithridates cognouisset, facinus in auctores vindicauit.

CAP. IV. Hieme deinde imminente, non in conuiuio, sed in campo; non in vacationibus, sed in exercitationibus: nec inter sodales, sed inter coequalis, aut equo, aut cursu, aut viribus contendebat. Exercitum quoque suum ad parem laboris patientiam quotidiana exercitatione durabat: atque ita inuictus ipse inexpugnabilem exercitum fecerat. Inita deinde cum Nicomede societate, Paphlagoniam inualit, victamque cum socio diuidit. Quam cum teneri a regibus senatus nuntiatum esset, legatos ad utrumque misit, qui gentem restitui in pristinum statum iuberent. Mithridates cum se iam parem magnitudini Romanorum crederet, superbo responso, hereditarium patris suo regnum obuenuisse, respondit: mirarique se, quod ei relata controuersia non fuerit, sibi referatur. Nec territus minis, Galatiam quoque occupat. Nicomedes quoniam se tueri jure non potuerat, iusto regi redditurum respondit. Atque in filium suum mutato nomine, Philiamenem Paphlagonum regum nomine appellat, & quasi stirpi regiae reddidisset regnum, falso nomine tenet. Sic ludibrio habiti legati, Romam reuertuntur.

L I B E R XXXVIII.

BREVIARIUM CAPITVM.

1. Mithridates regni sui aussia parricidiiis polluit: & castris artibus Ariarathem Cappadocem erucidat.
2. Noua Mithridatis & Nicomedi tragedia, quas senatus Romanus utrumque sedet.
3. Mithri

M
Cap
tolle
exist
cuius
Igitu
terin
te re
nunt
nem
Capp
dice
nium

3. Mithridates Tigranem in societatem belli aduersus Romanos trahit, & Proconsulibus Rom. fufis, ingenti ciuitatum Asianarum favore excipitur.
4. Oratio Mithridati in qua rationes suas exponit cur bellum sit Romanis inferendum.
5. Romanos, dum occupari essent, adoriundos esse censer, iustum verum illud ostendens.
6. Malas eorundem artes, & originē detegit.
7. Stirpis suae nobilitatem, suorumque libertatem ac fortitudinem opponit; nec non belli facilitatem, liberalitatem ac munificentiam milites alliciens.
8. Ptolemaus Physcon in Aegypto multiplici scelere omnia turbat & a suis pellitur.
9. Demetrius Syriae Regis, fortuna ludibrium, casu vari.
10. Antiochus Demetrii frater, Parthos bello aggressus, in acie à suis desertus occiditur.

C A P. I.

Mithridates parricidia necē vxoris au-
picatus, sororis alterius Laudices fi-
lios, cuius virum Atiarathem regem
Cappadociae per Gordium insidiis occiderat,
tollendos statuit: nihil actum morte patris
existimans, si adolescentes paternum regnum,
cuius ille cupiditate flagrabat, occupassent.
Igitur dum in his cogitationibus versatur, in-
terim Nicomedes rex Bithyniae, vacuam mor-
te regis Cappadociam inuadit. Quod cum
nuntiatum Mithridati fuisset, per simulatio-
nem pietatis auxilia sorori ad expellendum
Cappadocia Nicomedem mittit. Sed iam Lau-
dice per pactiōnem se Nicomedi in matrimo-
nium tradiderat. Quod regre ferens Mithri-

dates, præfidia Nicomedis Cappadocia expellit; regnumque sororis filio restituit: egregium profus factum, ni subsequuta fraus esset. Siquidem interiectis mensibus, simulat, se Gordium, quo ministro vltus in Ariarathe interficiendo fuerat, restituere in patriam velle, sperans, si obfisteret adolescens, causas belli futuras: aut si permitteret, per eundem, filium tolli posse, per quem interfecerat patrem. Quod vbi Ariarathes iunior moliri cognouit, grauius ferens interfectorem patris per auunculum potissimum ab exilio reuocari, ingentem exercitum contrahit. Igitur cum in adicem eduxisset Mithridates peditum octoginta milli, equitum decem milli, currus falcatos DC. nec Ariarathi, auxiliantibus finitimis regibus, minores copiarum essent, incertum belli timens, consilia ad insidias transfert: sollicitatoque iuvene ad colloquium, cum ferrum occultatum inter fascias gereret, scrutatori ab Ariarathe regimore misso, curiosus innum ventrem pertractanti, ait, caueret ne aliud telum inueniret, quam quæreret. & tunc ita risu protectis insidiis, euocatum ab amicis velut ad secretum sermonem, insperante utroque exercitu, interficit: regnum Cappadociarum octo annorum filio, imposito Ariarathis nomine, additoque ei rectore Gordio, tradidit.

CAP. II. Sed Cappadoces, crudelitate ac libidine præfectorum vexati, a Mithridate deficiunt: fratremque regis, & ipsum Ariarathem nomine, ab Asia, vbi educabatur, reuocant cum quo Mithridates prælium renouat, victumque Cappadociarum regno expellit. Nec multo post adolescens, ex ægritudine collecta infirmitate, decedit. Post huius mortem Nicomedes timens, ne Mithridates accessione Cappadociarum, etiam Bithyniam finitimam

inuaderet, subornat puerum eximie pulcritudinis, quasi Ariarathes tres, non duos filios genuisset, qui à senatu Romano paternum regnum peteret. Vxorem quoque Laudicen Romam mittit, ad testimonium trium ex Ariarathe susceptorum filiorum. Quod ubi Mithridates cognouit, & ipse pari impudentia Gordium Romam mittit, qui senatui affereret, puerum cui Cappadocia regnum tradiderat, ex eo Ariarathe genitum, qui bello Aristonici auxilia Romanis ferens cecidisset. Sed senatus, studio regum intellecto, aliena regna falsis nominibus furantium, & Mithridati Cappadociam, & Nicomedi, ad solatium eius Paphlagoniam ademit. Ac ne contumelia regum foret, ademptum illis, quod daretur aliis, vterque populus libertate donatus est: Sed Cappadoces munus libertatis abnuentes, negant viuere gentem sine rege posse. Atque ita rex ius à senatu Ariobarzanes constituitur.

CAP. III. Erat eo tempore Tigranes rex Armeniae, obies Parthis ante multum temporis datus, sed olim ab eodem in regnum paternum remissus. Hunc Mithridates mire ad societatem Romani belli, quod olim meditabatur, pellicere cupiebat. Nihil igitur de offensa Romanorum sentientem, per Gordium impellit, vt Ariobarzani, segni admodum, bellum inferat: & ne quis dolus subesse videretur, filiam suam ei Cleopatram in matrimonium tradit. Primo igitur aduentu Tigranis, Ariobarzanes sublatis rebus suis, Romam contendit. Atque ita per Tigranem rursus Cappadocia iuris esse Mithridatis cepit. Eodem tempore mortuo Nicomede, etiam filius eius & ipse Nicomedes regno à Mithridate pellitur, qui cum supplex Romam venisset, decernitur in senatu, vt vterque in reg-

num restituantur: in quod tum missi Aquilius & Manlius Maltinus legati. His cognitis Mithridates societatem cum Tigrane, bellum aduersus Romanos gesturus, jungit: pactique inter se sunt, vt urbès agrique Mithridati, homines vero & quæcunque auferri possent, Tigrani cederent. Post hæc Mithridates intelligens, quantum bellum suscitaret, legatos ad Cimbròs, alios ad Gallo græcos, & Sarmatas, Basternasque, auxilium petendum mittit. Nā omnes has gentes Romanū meditantibus bellum, variis beneficiorum muneribus iam ante illexerat. Ab Scythia quoque exercitum venire iubet, omnemque Orientem aduersus Romanos armat. Non magno igitur labore Aquilium & Maltinum, Asiatico exercitū instructos vincit: quibus simul cum Nicomæde pulsis, ingenti fauore ciuitatum excipitur: multum ibi auri argentique, studio veterum regum, magnūque belli apparatus inuenit: quibus instructus, debita ciuitatibus publica priuataque remittit, & vacationem quinque annj concedit. Tunc ad concionem milites vocat, eosque variis exhortationibus ad Romana bella siue Asiatica incitat. Quam orationem dignam duxi, cuius exemplum breuitati huius operis insererem, quam obliquam Pompejus Trogius exposuit: quoniam in Lilio & in Sallustio reprehendit, quod conciones directas, pro sua oratione operi suo inferendo, historice modum excesserint.

CAP. IV. Optandum sibi fuisse ait, vt de eo liceret consulere, bellumne sit cum Romanis, an pax habenda: quin verò sit resistendum impugnantibus, nec eos quidem dubitare, qui spe victoriæ careant. Quippe aduersus latro-nem, si nequeant pro salute, pro vltione tamen sua, omnes ferrum stringere. Ceterum quia non id agitur, an liceat quiescere, nō

tantum animo hostiliter, sed etiam prælio congressis, consulendum, qua ratione ac spe cæpta bella sustineant. Esse autem sibi victoriæ fiduciam, si sit illis animus: Romanosque vinci posse, cognitum non sibi magis, quam ipsis militibus, qui & in Bithynia Aquilium, & Maltinum in Cappadocia fuderint. At si quem aliena magis exempla, quam sua experimenta moueant, audire se, à Pyrrho rege Epiri, non amplius quam quinque millibus Macedonum instructo, suos tribus præliis Romanos. Audire Annibalem sexdecim annis Italiæ victorem immortalatum: & quin ipsam caperet urbem, non Romanorum illi vires obstitisse, sed domesticæ æmulationis atque inuidiæ studium. Audire populos Transalpinæ Galliæ Italiam ingressos, maximis eam plurimisque urbibus possidere; & latius aliquanto solum finium quàm in Asia, quæ dicatur imbellis, eosdem Gallos occupasse; nec victam solum dici sibi Romani à Gallis, sed etiam captam, ita ut vultus illis montis tantum cacumen relinqueretur; nec bello hostis, sed pretio remotum: Galloꝝ autem nomen, quod semper Romanos terruit, in partem virium suarum ipse numeret. Nam hos qui Asiam incolunt Gallos, ab illis, qui Italiam occupauerant, sedibus tantum distare: originem quidem ac virtutem, genusque pugnæ idem habere, tantoque his sagaciora esse quam illis ingenia, quanto longiori ac difficiliori spatio, per Illyricum Thraciamque prodierint, pene operosius transitis eorum finibus, quam vbi confedere, possedis. Iam ipsam Italiam audire se nunquam, ut Roma condita sit, satis illi pacatam, sed assidue, per omnes annos pro libertate alios, quosdam etiam pro jure imperij bellis continuis perseuerasse; & à multis ciuitatibus Italiæ de-

tos Romanorum exercitus ferro, à quibusdam nouo contumelie more sub jugum missos. Ac ne veteribus immoremur exemplis, hoc ipso tempore vniuersam Italiam bello Marfico confurrexisse, non iam libertatem, sed consortium imperij, ciuitatisque poscentem. Nec grauius vicino Italie bello, quam domesticis principum factionibus urbem premi, multoque periculosius esse Italico ciuile bellum: simul & à Germania Chimbros, immensa millia ferorum atque immitium populorum, more procellae, inundasse Italiam; quorum tamen singula bella sustinere Romani possent, vniuersis tamen obruantur, vt ne vacaturos quidem bello suo putet.

C A P. V. Utendum igitur occasione, & rapienda incrementa vitium, ne si illis occupatis quieuerint, mox aduersus vacuos & quietos, majus, negotium habeant. Non enim queri, an capienda fiat arma, sed vtrum sua potius occasione, an illorum. Nam bellum equidem iam tunc secum ab illis geritum; cum sibi pupillo maiorem Phrygiam ademerint, quam patri suo praemium dati aduersus Aristonicum auxilij concesserant, gentem quam & proauo suo Mithridati Seleucus Callinicus in dotem dedisset. Quid cum Paphlagonia se decedere iusserunt, non alterum illud genus belli fuisse? quae non vi, non armis, sed adoptione testamenti, & regum domesticorum interitu, hereditaria patri suo obuenisset: cum inter hanc decretorum amaritudinem parendo, non tamen eos mitigaret, quin acerbius se in dies gerant, non obtinuisse. Quod enim à se non praebitum illis obsequium? non Phrygiam, Paphlagoniamque dimissas? non Cappadocia filium eductum, quam jure gentium victor occupauerat; Raptam tamen sibi esse victoriam eius ab illis, quorum nihil

est n
Chro
à se
lomi
gra
liam
quan
popu
Goro
amic
prae
vltu
& n
quo
falta
C
sed
vno
per
cem
regi
Eum
fuer
suo
Asia
dom
que
deso
stor
-majo
-habe
-bale
gine
nos
cum
gest
dem
ac t
illos

est nisi bello quaesitum. Non regem Bithyniae Chreston, in quem senatus arma decreuerat, à se in gratiam illorum occisum: tamen nihilominus imputari sibi, si qua Gordius aut Tigranes faciat: libertatem etiam in conuentionem sui à senatu ultro delatam Cappadociae, quam reliquis gentibus abstulerunt: deinde populo Cappadocum, pro libertate oblata, Gordium regem orante, ideo tantum quoniam amicus suus esset, non obtinuisse. Nicomedem præcepto illorum bellum sibi intulisse: quia ultum ierit se, ab ipsis ventum obuiam in eo, & nunc eam secum bellandi illis causam fore, quod non impune se Nicomedi lacerandum, saltatricis filio, præbuerit.

CAP. VI. Quippe non delicta regum illos, sed vires ac maiestatem insequi: neque in se vno, sed in alijs quoque omnibus hac semper arte grassatos. Sic & auum suum Pharnacem, per cognationum arbitria, succedaneum regi Pergameno Eumeni datum: sic rursus Eumenem, cuius classibus primus in Asiam fuere transecti, cuius exercitu magis quam suo, & Maguum Antiochum, & Gallos in Asia: & mox in Macedonia regem Persem domuerant; & ipsum pro hoste habitum, eique interdictum Italia: & quod cum ipso deforme sibi putauerant, cum filio eius Aristonico bellum gessisse. Nullius apud eos maiora, quam Masinissæ regis Numidarum haberi merita. Huic imputari victum Annibalem, huic captum Syphacem, huic Carthaginem deletam: hunc inter duos illos Africanos tertium seruatorem vrbs referri: tamen cum huius nepote bellum modo in Africa gestum adeo inexpiabile, vt ne victum quidem memoriæ patris donarent, quin carcerem ac triumphij spectaculum experiretur. Hanc illos regibus omnibus legem odiosum dicitur.

se, scilicet quia ipsi tales reges habuerint: quorum etiam nominibus erubescant, aut pastores Aboriginum, aut aruspices Sabinorum, aut exules Corinthiorum, aut seruos vernasque Thuscorum, aut, quod honoratissimum nomen fuit inter hæc, Superbos, atque ut ipsi ferunt, conditores suos lupæ vberibus alios: sic omnem illum populum luporum animos, inexpleribiles sanguinis atque imperij, diuitiarumque avidos ac jejunos habere.

CAP. VII. Se autem, seu nobilitate illis comparetur, clariorem illa colluie conuenarum esse, qui paternos maiores suos à Cyro Darioque conditoribus Persici regni; maternos à Magno Alexandro, ac Nicatore Seleuco, conditoribus imperij Macedonici, referat: seu populus illorum conferatur suis; earum se gentium esse, quæ non modo Romano imperio sint parcs, sed Macedonico quoque obstiterint. Nullam subiectarum sibi gentium expertam peregrina imperia: nullis vnquam nisi domesticis regibus paruiffe: Cappadociam velint, ad Paphlagoniam recensere; rursus Pontum ad Bithyniam; itemque Armeniam maiorem minoremque: quarum gentium nullam neque Alexander ille qui, totam peratit Asiã, nec quispiam successorum eius; aut posterorum attingisset. Scythiam duos vnquam ante se reges non pacare, sed tantum intrare aulos, Darium & Philipum: ægre inde fugam sibi expedisse, vnde ipse magnam partem aduersus Romanos virium haberet. Multo que se timidius ac diffidentius bella Pontica ingressum, cum ipse rudis ac tyro esset: Scythiæ præter arma, virtutemque animi, locorum quoque solitudinibus, vel frigoribus instruetæ; per quæ denuntiaretur ingens militiæ labor ac periculum. Inter quas difficultates ne spes quidam præmij foret, ex hoste vago; nec tantum

tantum pecuniarum, sed etiam sedis inope. Nunc se diuersam belli conditionem ingredi. Nam neque caelo Asia esse temperatius aliud, nec solo fertilius, nec urbium multitudine amoenius; magnamque temporis partem, non vltimam, sed ut festum diem acturos, bello dubium facili magis an vberis: si modo sint proximas regni Attalici opes, aut veteres Lydiæ Ioniarumque audierint; quas non expugnatum eant, sed possessum: tantumque se auda expectat Asia, ut etiam vocibus vocet: adeo illis odium Romanorum incussit rapacitas Proconsulatum, sectio publicanorum; calumniarum litium. Sequantur se modo fortiter; & colligant; quid se duce possit efficere tantus exercitus, quem sine cuiusquam militum auxilio, suamet vnus opera, viderint Cappadociam caelo rege cepisse; qui solus mortalium Pontum omnem Scythiamque pacauerit, quam nemo ante transire tuto atque adire potuerit. Nam iustitiae atque liberalitatis suae, ne ipsos milites, qui experiantur, testes, refugere: & illa indicia habere, quod solus regum omnium non paterna solum, verum etiam externa regna. hereditatibus propter munificentiam acquisita possideat, Colchos, Paphlagoniam, Bosphoram.

CAP. VIII. Sic excitatis militibus, post annos tres & viginti sumpti regni, in Romana bella descendit. At in Aegypto mortuo rege Ptolemaeo, ei qui Cyrenis regnabat Ptolemaeus, per legatos regnum & vxor Cleopatra regina, soror ipsius defertur. Lærus igitur hoc solo Ptolemaeus, quod sine certamine fratrum regnum recepisset, in quod subornari & à matre Cleopatra, & fauore principum, fratris filium cognouerat: ceterum inestus omnibus, statim ubi Alexandriam ingressus est, fauores pueri trucidari iussit. Ipsum

quoque die nuptiarum, quibus matrem eius in matrimonium recipiebat, inter apparatus epularum, & solemnia religionum, in complexu matris interficit: atque ita thoram sororis, cæde filij eius cruentus, ascendit. Post quod non mitior in populares, qui eum in regnum vocauerant, fuit. Siquidem peregrinis militibus licentia cædis data, omnia sanguine quotidie manabant: ipsam quoque sororem, filia ejus virgine per vim stuprata, & in matrimonium adscita, repudiat. Quibus rebus territus populus, in diuersa labitur, patriamque metu mortis, exul relinquit. Solus igitur in tanta vrbe cum suis relictus Ptolemæus, cum regem se non hominum, sed vacuum ædium videret, edicto peregrinos sollicitat. Quibus confluentibus, obuius legatis Romanorum Scipioni Africano, & Spurio Mummio, & L. Metello, qui ad inspicienda sociorum regna veniebant, procedit. Sed quam cruentus ciuibus, tam ridiculus Romanis fuit. Erat enim & vultu deformis, & statura breuis, & saginæ ventris non homini, sed belluæ similis. Quam scorditatem nimia subtilitas perlucidæ vestis augebat, prorsus quasi astu inspicienda præberentur, quæ omni studio occultanda pudibundo viro erant. Post discessum deinde legatorum (quorum Africanus, dum inspicit urbem spectaculo Alexandrinis fuit,) jam etiam populo peregrino inuisus, cum filio, quem ex sorore susceperat, & cum vxore matris pellice, metu insidiarum, tacitus in exilium proficiscitur; contractoque mercenario exercitu bellum sorori pariter ac patriæ infert. Arcelsitum maximum deinde à Cyrenis filium, ne eum Alexandrini contra se regem crearent, interficit. Tunc populus statuas & imagines eius detrahit. Quod factum studio sororis existimans, filium, quem ex ea

susceperat, interficit, corpusque in membra
 diuisum, & in cista compositum, patri die
 natalis eius, inter epulas offerri curat. Quæ res
 non reginæ tantum, verum etiam vniuersæ
 ciuitati, acerba & luctuosa fuit: tantumque
 mœrorem festiuissimo conuiuio intulit, vt
 regia omnis repentino luctu incenderetur.
 Verso igitur studio principum ab epulis in
 exsequias, membra lacera populo ostendunt:
 & quid sperare de rege suo debeant, filij cæ-
 de demonstrant.

CAP. IX. Finito luctu orbitatis, Cleopatra
 cum vrgeri se fraterno bello videret, auxi-
 lium à Demetrio rege Syriæ, per legatos pe-
 tit: cuius ipsius varij & memorabiles casus
 fuere. Namque Demetrius vt supra dictum
 est, cum bellum Parthis intulisset, & multis
 congressionibus victor fuisset, repente insi-
 diis circumuentus, amisso exercitu capitur.
 Cui Arsacides Parthorum rex, magno & re-
 gio animo misso in Hyrcaniam, non cultum
 tantum regium præstitit: sed & filiam in ma-
 trimonium dedit, regnumque Syriæ, quod
 per absentiam eius Trypho occupauerat, re-
 stitutum promittit. Post huius mortem
 desperato reditu, non ferens captiuitatem
 Demetrius, priuatam etsi opulentam vitam
 pertæsus, tacitus in regnum fugam meditatur.
 Hortator illi & comes Gallimander amicus
 erat: qui post captiuitatem eius à Syria per
 Arabiæ deserta, ducibus pecunia comparatis,
 Parthico habitu Babylonem peruenerat. Sed
 fugientem Phrahates, qui Arsacidæ successer-
 rat, equitum celeritate, per compendiosos
 tramites occupatum retrahit. Vt est deductus
 ad regem, Gallimandro quidem non tantum
 venia, verum etiam præmium fidei datum:
 Demetrium autem & grauius castigatum ad
 coniugem in Hyrcaniam remittit, arctioribus.

que custodiis obseruari iubet. Interiecto deinde tempore, cum fidem illi etiam suscepti liberi facerent, eodem amico comite repetita fuga est: sed pari infelicitate prope fines regni sui deprehenditur; ac denuo perductus ad regem, ut inuisus à conspectu summouetur. Tunc quoque uxori & liberis donatus, in Hyrcaniam, pœnalem sibi ciuitatem, remittitur, talisque aureis ad exprobrationem puerilis leuitatis donatur. Sed hanc Parthorum tam mitem in Demetrium clementiam non misericordia gentis faciebat, nec respectus cognationis: sed quod Syriæ regnum affectabant, vsuri Demetrio aduersus Antiochum fratrem, prout res, vel tempus, vel fortuna belli exegisset.

CAP. X. His auditis, Antiochus occupandum bellum ratus; exercitum, quem multis finitimorum bellis indurauerat, aduersus Parthos ducit. Sed luxuriæ non minor apparatus, quam militiæ fuit: quippe LXXX. millia armatorum, sequuta sunt ccc. millia lixarum; ex quibus coquorum, pistorum, scenicorumque, maior numerus fuit. Argenti certe aurique tantum, ut etiam gregarij milites caligas auro figerent, proscultarentque materiam, cuius amore populi ferro dimicant. Culinarum quoque argentea instrumenta fuere, prorsus quasi ad epulas, non ad bella pergerent. Aduenienti Antiocho multi Orientales reges occurrere, tradentes se, regnaque sua, cum execratione superbiæ Parthicæ. Nec mora congressioni fuit. Antiochus tribus præliis victor, cum Babyloniam occupasset, magnus haberi cœpit. Itaque omnibus ad eum populis deficientibus, nihil Parthis reliqui præter patrios fines fuit. Tunc Phrahates Demetrium in Syriam ad occupandum regnum cum Parthico præsidio mittit, ut eo pacto Antiochus ad

sua tuenda à Parthia reuocaretur. Interim
 quoniam viribus non poterat, insidiis Antio-
 chum vbique tentabat. Propter multitudinem
 hominum, exercitum suum Antiochus per ci-
 uitates in hyberna diuiserat; quæ res exitij
 causa fuit. Nam cum grauari se copiarum præ-
 bitione, & iniuriis militum, ciuitates viderent,
 ad Parthos deficiunt; & die statuta omnes
 apud se diuisum exercitum per insidias, ne
 inuicem ferre auxilia possent, aggrediuntur.
 Quæ cum nuntiata Antiocho essent, auxilium
 proximis laturus, cum ea manu, quæ secum
 hiebat, progreditur. In itinere obuium re-
 gem Parthorum habuit, aduersus quem for-
 tius, quam exercitus eius dimicauit. Ad po-
 stremum tamen cum virtute hostes vincerent,
 metum suorum desertus occiditur: cui Phra-
 hates exsequias regio more fecit; filiamque
 Demetrii, quam secum Antiochus adduxerat,
 captus amore virginis, vxorem duxit. Pœni-
 tere deinde dimissi Demetrii cepit: ad quem
 retrahendum cum turmas equitum festinato
 misisset, Demetrium hoc ipsum metuentem,
 jam in regno missi inuenerunt; frustra que
 omnia conati, ad regem suum reuersi sunt.

LIBER XXXIX.

BREVIARIUM CAPITVM.

- 1 Demetrius interfecto fratre Antiocho dum
 Ægyptum tenet, Syriam amittit &
 tandem cruento fato collitur.
- 2 Alexander ex ignobili Rex factus dum
 fortunam suam non reuerenter habet, fa-
 de perit interfectus à Grypho, qui matrem
 & fratrem extinguit.
- 3 Cleopatra Regina mater in Ægypto gra-

*uissimas turbas concitat : unde horrenda
laniena ex mulierum ira quarum interit-
us describitur.*

4. *Peculiares tragædia quas Cleopatra inter
suos excitat. Tandem illa à filio Alexan-
dro occupata interficitur.*
5. *Alexander in exilium agitur, renocato
Ptolemao Notho. Romanis ad orientalia
regna excurrentibus, Syria & Ægyptia
vexatur.*

C A P. I.

ANtiocho in Parthia cum exercitu dele-
to, frater eius Demetrius, obsidione
Parthorum liberatus, ac restitutus in re-
gnum, cum omnis Syria in luctu propter amissum
exercitum esset; quasi Parthica ipsius
ac fratris bella, quibus alter captus, alter oc-
cisus erat, prospere gessisset, ita Ægypto bel-
lum inferre statuit; regnum Ægypti Cleo-
patra socru, pretium auxilij aduersus fratrem
suum, pollicente. Sed dum aliena affectat, ut
assolet fieri, propria per defectionem Syriæ
amisit. Siquidem Antiochenes primi, duce
Tryphone, execrantes superbiam regis, quæ
conuersatione Parthicæ crudelitatis intole-
rabilis facta erat, mox Apamenij, ceteræque
ciuitates exemplum sequuntur, per absentiam
regis à Demetrio defecere. Ptolemæus quo-
que rex Ægypti, bello ab eodem petitus, cum
cognouisset, Cleopatram sororem suam, op-
ibus Ægypti nauibus impositis; ad filiam &
Demetrium generum in Syriam profugisse,
immittit iuuenem quendam Ægyptium, Pro-
tarchi negotiatoris filium, qui regnum Syriæ
armis peteret. Et composita fabula, quasi per
adoptionem Antiochi regis receptus in fami-
liam regiam esset, nec Syriis quemlibet regem
aspernantibus, ne Demetrii paterentur super-
biam; nomen iuueni Alexandri imponitur,

aux
Inte
Par
in S
ger
ad
rès
liu
criu
ctus
tibu
ab
cum
né
die
fili
tate
tur
cog
con
ius
esse
C
reg
etia
orn
Itac
tia,
Der
opi
po
ptu
nor
tate
cum
ribi
cer
liu
pro

auxiliaque ab Aegypto ingentia mittuntur. Interea corpus Antiochi interfecti à rege Parthorum, in loculo argenteo ad sepulturam in Syriam remissum peruenit : quod cum ingenti studio ciuitatum & regis Alexandri, ad firmandam fabulæ fidem excipitur. Quæ res illi magnum fauorem popularium conciliavit, omnibus non fictis in eo, sed veras lacrimas existimantibus. Demetrius autem victus ab Alexandro, cum vndique circumstantibus malis premeretur, ad postremum etiam ab vxore filiisque deseritur. Relictus igitur cum paucis seruulis, cum Tyrum, religionè templi se defensorus petisset, naui egrediens, præfecti iussu interficitur. Alter ex filiis Seleucus, quoniam sine matris auctoritate diadema sumpsisset, ab eadem interficitur; alter, cui propter nasi magnitudinem, cognomen Grypo fuit, rex à matre hæcenus constituitur, vt nomen regis penes filium, ius autem omnis imperij penes matrem esset.

CAP. II. Sed Alexander, occupato Syriæ regno, rumens successu rerum, spernere iam etiam ipsum Ptolemæum, à quo fuerat subornatus in regnum, superba insolentia cœpit. Itaque Ptolemæus reconciliata sororis gratiæ, destruere Alexandri regnum, quod odio Demetrii, viribus suis acquiserat summis opibus instituit. Mittit igitur ingentia Grypo auxilia, & filiam Tryphenam Grypo nupturam, vt populos in auxilium nepotis, non societate tantum belli, verum & affinitate sua sollicitaret. Nec res frustra fuit: nam cum omnes Grypum instructum Aegypti viribus viderent, paulatim ab Alexandro deficere cœpere. Fit denique inter reges prælium, quo victus Alexander, Antiochiam profugit: ibi inops pecuniæ, cum stipendia

militibus deessent, templo Iouis solidum ex auro Victoriae signum tolli iubet, faceretis iocis sacrilegium circumscribens: nam Victoriā commodatam sibi ab Ioue esse dicebat. Interjectis deinde diebus, cum ipsius Iouis aureum simulacrum infiniti ponderis tacite euelli iussisset, deprehensusque in sacrilegio, concursu multitudinis esset in fugam versus: magna vi tempestatis oppressus, ac desertus à suis, à latronibus capitur; perductusque ad Grypum, interficitur. Grypus porro, recuperato patrio regno, externisque periculis liberatus; infidiis matris appetitur. Quae cum cupiditate dominationis, prodito marito Demetrio, & altero filio interfecto, huius quoque victoria inferiorem dignitatem suam factam doleret, venienti ab exercitatione poculum veneni obtulit. Sed Grypus, praedictis iam ante infidiis, veluti pietate cum matre certaret, bibere ipsam iubet; abnuenti instat. Postremum prolato indice eam arguit, solam defensionem sceleris superesse affirmans, si bibat, quod filio obtulit. Sic victa regina scelere in se verso veneno, quod alij parauerat, extinguitur. Parta igitur regni securitate, Grypus octo annis quietem & ipse habuit, & regno praestitit. Natus deinde illi est amulus regni, frater ipsius Cyzicenus, eadem matre genitus, sed ex Antiocho patre susceptus: quem cum veneno tollere voluisset, ut maturius armis cum eo de regno contenderet, excitauit.

CAP. III. Inter has regni Syriae parricidiales discordias, moritur rex Aegypti Ptolemæus, regno Aegypti uxori & alteri ex filiis, quem illa legisset, relicto videlicet quasi quietior Aegypti status, quam Syriae regnum esset, quum mater altera ex filiis electo, alterum hostem esset habitura. Igitur cum prior in minorem filium esset, à popu-

lo compellitur majorem eligere : cui prius quam regnum daret, vxorem ademit; compulsumque repudiare charissimam sibi sororem Cleopatram, minorem sororem Selenen ducere jubet, non materno inter filias iudicio, cum alteri maritum eriperet, alteri daret. Sed Cleopatra non tam à viro repudiata, quam à matre diuortio viri dimissa, Cyziceno in Syria nubit : eique ne nudum vxoris nomen afferret, exercitum Cypri sollicitatum, velut dotalem, ad maritum deducit. Par igitur viribus fratris Cyzicenus, praelium committit, ac victus in fugam vertitur, Antiochiamque venit. Tunc Antiochiam Grypus, in qua erat Ciziceni vxor Cleopatra, obsidere cœpit : qua capta, Tryphena vxor Grypi nihil antiquius quam sororem Cleopatram requiri iussit: non vt captiua opem ferret, sed ne effugere captiuitatis mala posset, quæ sui æmulatione in hoc potissimum regnum inuaserit, hostique sororis nubendo hostem se ejus effecerit. Tum peregrinos exercitus in certamina fratrum abductos, tum repudiatam à fratre, contra matris voluntatem, extra Aegyptum nuptam accusat. Contra Grypus orare, ne tam fœdum facinus facere cogatur : à nullo vnquam majorum suorum inter tot domestica, tot externa bella, post victoriam in feminas sæuitum, quas sexus ipse & periculis bellorum, & sæuitiæ victorum eximat: in hac vero præter commune bellantium fas, accedere necessitudinem sanguinis: quippe ipsius quæ tam cruenta sæuiat, sororem equalem germanam esse, suam vero consobrinam: liberorum deinde communium materteram. His tot necessitudinibus sanguinis, adjicit superstitionem templi, quo abdita profagerit, tantoque religiosius colendos sibi deos, quo magis his propitiis ac fauentibus vicisset: tum neque occisa illa, se viri

quicquam Cyziceno dempturum, nec seruat-
 turum reddita. Sed quanto Grypus abnu-
 it, tanto foror muliebri pertinacia accenditur,
 rata non misericordiz hæc verba, sed amo-
 ris esse. Itaque vocatis ipsa militibus, mittit
 qui sororem confoderent. Qui vt in templum
 intrauerunt: cum euellere eam non possent,
 manus amplexantis dex simulacrum præci-
 derunt. Tunc Cleopatra execratione parrici-
 darum, mandata violatis numinibus vltione
 sui, decedit. Nec multò post repetita prælij
 congressione, victor Cyzicenus vxorem Gry-
 pi Tryphenam, quæ paulo ante sororem inter-
 fecerat, capit: eiusque supplicio vxoris mani-
 bus parentauit.

C A P. IV. At in Aegypto Cleopatra cum
 grauaretur socio regni, filio Ptolemæo, popu-
 lum in eum incitat; abductaque ei Selene
 vxore, eo indignius, quod ex Selene jã duos
 filios habebat, exulare cogit, recessito mi-
 nore filio Alexandro & rege in locum fratris
 constituto: nec filium regno expulisse conten-
 ta, bello Cypri exulantem persequitur. Vnde
 pulso, interficit ducem exercitus sui, quod
 viuum eum è manibus dimisisset: quanquam
 Ptolemæus verècundia materni belli, non
 viribus minor ab insula recessisset. Igitur Alé-
 xander territus hac matris crudelitate, & ipse
 eam reliquit, periculoso regno securam ac
 tutam vitam anteponeus. Cleopatra vero ti-
 mens, ne major filius Ptolemæus ab Cyzice-
 no ad recipendam Aegyptum auxiliis ju-
 uaretur; ingentia Grypo auxilia, & Selenen
 vxorem nupturam hosti prioris mariti, mit-
 tit; Alexandrūque filium per legatos in regnum
 reuocat: cui cum occultis insidiis exitium
 machinaretur, occupata ab eodem interficit-
 tur, spiritumque non fato, sed parricidio de-
 dit: digna prorsus hac mortis insania, quæ

etiam
 vidu
 filio
 teri
 nata
 C
 nefas
 pert
 com
 que
 cum
 à fr
 disse
 lice
 test
 mar
 Rom
 non
 & e
 Cre
 in f
 & S
 te a
 qua
 vire
 runt
 con
 que
 runt
 filio
 sis e
 infe
 ribu

etiã matrem thoro expulit; & duas filias viduas alterno fratrum matrimonio, fecit; & filio alteri in exilium acto bellum intulit, alteri crepto regno exitium per insidias machinata est.

CAP. V. Sed nec Alexandro cædes tam nefanda inulta fuit. Nam vbi primum conpertum est, scelere filij matrem interfectam, concursu populi in exilium agitur, reuocatoque Ptolemæo regnum redditur: qui neque cum matre bellum gerere voluisset, nec à fratre armis repetere, quod prior possedisset. Dum hæc aguntur, frater ejus ex pellice susceptus, cui pater Cyrenarum regnum testamento reliquerat, herede populo Romano insitato decedit. Iam enim fortuna Romana porrigere se ad Orientalia regna, non contenta Italix terminis, cœperat. Itaque & ea pars Lybiæ prouincia facta est; postea Creta, Ciliciaque piratico bello perdomita, in formam prouinciæ rediguntur. Quo facto, & Syriæ, & Aegypti regna, Romana vicinitate arctata, quæ incrementa de finitimis bellis quarere solebant, adempto vagandi arbitrio, vires suas in perniciem mutuam, conuertunt: Adeo, vt assiduis præliis consumpti, in contemptum finitimorum venerint, prædæque Arabum genti, imbelli antea, fuerint. Quorum rex Erotimus, fiducias septingentorum filiorum, quos ex pellicibus susceperat, diuisis exercitibus, nunc Aegyptum, nunc Syriam infestabat: magnumque nomen Arabum, viribus finitimorum exsanguibus, fecerat.

LIBER XL.

BREVIARIUM CAPITVM.

1. *Syri Tigranem Armenium Regem sibi deligunt.*
 2. *Visto Tigrane, Antiochus Cyziceni filius creatur rex Syria, qua postea in prouincia formam redigitur.*

CAP. I.

Muris fratrum odiis, & mox filiis inimicitiis parentum succedentibus, cum inexpiabili bello, & reges, & regnum Syriæ consumptum esset, ad externa populis auxilia concurrere, peregrinosque sibi reges circumspicere cepit. Itaque cum pars Mithridatem Ponticum, pars Ptolemæum ab Aegypto arcessendum censeret: occurreretque quod Mithridates implicitus bello Romano esset, Ptolemæus quoque semper hostis fuisset Syriæ; omnes in Tigranem regem Armeniæ consentire, instructum præter domesticas vires; & Parthica societate, & Mithridatis affinitate. Igitur accitus in regnum Syriæ, per xviii. annos tranquillissimo regno potitus est: neque bello alium laceßere, neque laceßitus inferre alij bellum necesse habuit.

CAP. II. Sed sicut ab hostibus tuta Syria fuit, ita terræmotu vastata est, quo centum septuaginta millia hominum, & multæ vrbes perierunt. Quod prodigium mutationem rerum portendere aruspices responderunt. Igitur Tigrane à Lucullo victo, rex Syriæ Antiochus, Cyziceni filius, ab eodem Lucullo appellatur. Sed quod Lucullus dederat, postea ademit Pompejus: qui poscenti regnum respondit, ne volenti quidem Syriæ, nedum

reca
nos
lo C
gra
let.
ita
tuer
Ara
ita
lati
sang

1

2

3

4

5

6

P
eti
Sey
M
ii.

recusanti, daturum se regem, qui XVIII. annos, quibus Tigranes Syriam tenuit, in angulo Ciliciæ latuerit: victo autem eodem Tigra-
ne à Romanis, alieni operis præmia postulet. Igitur vt habeati regnum non adem-
erit, ita quo cesserit Tigrani non daturum, quod tueti nesciat: ne rursus Syriam Iudæorum & Arabum latrocinis infestam reddat. Atque ita Syriam in prouinciæ formam redigit: paulatimque Oriens Romanorum, discordia con-
sanguineorum regum, factus est.

L I B E R X L I .

B R E V I A R I V M C A P I T V M .

- 1 Parthorum origo, nominis obscuritas, successus, imperium.
- 2 Regni Parthici administratio: Parthorum sermo, vestes, arma, exercitus, præliandi mos.
- 3 Mores domestici, sepultura, religio, ingenium, virtutes & vitia.
- 4 Parthorum Regum res gesta paucis describuntur.
- 5 Arsacis sapientissimi Parthorum regis vita & mors placida.
- 6 Bactriani Regni status sub Eúcraide qui à filio opprimitur. Parthorum bellici successus.

C A P . I .

PArthi, penes quos, velut diuisione orbis cum Romanis facta, nunc Orientis imperium est, Scytharum exules fuere. Hoc etiam ipsorum vocabulo manifestatur: nam Seythico sermone Parthi exules dicuntur. Hi & Assyriorum & Medorum temporibus, inter Orientis populos obscurissimi fuerunt.

Postea quoque cum imperium Orientis à Medis ad Persas translatum est, veluti vulgus sine nomine, præda victorum fuere. Postremo Macedonibus triumphato Oriente seruiertunt: ut cuius mirum videatur, ad tantam eos felicitatem per virtutem prouectos, ut imperent gentibus, sub quarum imperio veluti seruire vulgus fuere. A Romanis quoque, trinis bellis, per maximos duces, florentissimis temporibus lacessiti, soli ex omnibus gentibus non pares solum, verum etiam victores fuere: quanquam plus gloriæ sit, inter Assyria & Medica, ersicaque memorata olim regna, & opulētissimum in illo vrbiū Bactrianum imperium emergere potuisse, quam longinqua bella vicisse; præterea cum grauibus Scythicis, & vicinalibus bellis assidue vexati, variis periculorum certaminibus vrgerentur. Hi domesticis seditionibus Scythia pulsi, solitudines inter Hyrcaniâ, & Dahas, & Arcos, & Spartanos, & Margianos furtim occupauerunt. Fines deinde, non intercedentibus primo finitimis, postea etiam prohibentibus, in tantum protulere, ut non immensa tantum, ac profunda camporum, verum etiam prærupta collium, montiumque ardua occupauerint. Ex quo fit, ut Parthiæ pleraque finium aut æstus, aut frigoris magnitudo possideat: quippe cum montes nix, & campos æstas infestet.

CAP. II. Administratio gentis post defectiorem Macedonici imperij, sub regibus fuit. Proximus maiestati regum, populorum ordo est: ex hoc duces in bello, ex hoc rectores in pace habent. Sermo his inter Scythicum Medicumque medius, & vtrisque mixtus. Vestis olim sui moris posteaquam accessere omnes, ut Medis perlucida ac fluida. Armorum patrius æ Scythicus mos. Exercitum non ut alix gen-

tes liberorum, sed maiorem partem seruorum habent: quorum vulgus, nulli manumittendi potestate permiffa, ac per hoc omnibus feruis nascentibus, in dies crescit. Hos pari ac liberos suos cura habent: & equitare & sagittare magna industria docent. Locupletissimus vt quisque est, ira plures in bello equites regi suo præbet. Denique Antonio bellum Parthis inferenti, cum quinquaginta millia equitum occurrerent, soli cccc. liberi fuerunt. Comius in acie præliari, aut obsessas expugnare vrbes nesciunt. Pugnant autem procurrentibus equis, aut terga dantibus: sæpe etiã fugam simulant, vt incautiores aduersum vulnera insequentes habeant. Signum his in prælio non tuba, sed tympano datur. Nec pugnare diu possunt: ceterum intolerandi forent, si quantus his impetus est, vis tanta & perseuerantia esset. Plerumque in ipso ardore certaminis prælia deserunt, ac paulo post, pugnam ex fuga repetunt, vt cum maxime vicisse te putes, tunc tibi discrimen subeundum sit. Munimentum ipsis, equisque lorice plumatæ sunt, quæ vtrumque toto corpore tegunt. Auri argenti que nullus nisi in armis vñs.

CAP. III. Vxores dulcedine variæ libidinis singuli plures habent: nec vlla delicta adultærio grauius vindicant. Quamobrem feminis non conuiuia tantum virorum, verum etiam conspectum interdicunt. Carne non nisi venatibus quæsitâ vescuntur. Equis omni tempore vectantur: illis bella, illis conuiuia, illis publica ac priuata officia obeunt: super illos ire, consistere, mercari, colloqui. Hoc denique discrimen inter seruos liberosque est, quod serui pedibus, liberi non nisi equis incedunt. Sepultura vulgo aut animum, aut canum lanatus est. Nuda demum ossa terra obruant. In superstitionibus atque cura deorum, præcipua

omnibus veneratio est. Ingenia genti tumida, seditiosa, fraudulenta, procacia: quippe violentiam viris, mansuetudinem mulieribus assignant. Semper aut in externos, aut in domesticos motus inquieti: natura taciti: ad faciendum, quam ad dicendum promptiores: proinde secunda aduersaque silentio tegunt. Principibus metu, non pudore parent. In libidinem projecti, in cibum parci. Fides dictis promissisque nulla, nisi quatenus expedit.

CAP. IV. Post mortem Alexandri Magni, cum inter successores eius; Orientis regna diuiderentur, nullo Macedonum dignante Parthorum imperium; Stagnori externo socio traditur. Hi postea deductis Macedonibus in bellum ciuile, cum cæteris superioris Asiæ populis Eumenem sequuti sunt: quo victo, ad Antigonum transiere. Post hunc à Nicatore Seleuco, ac mox ab Antiocho & successoribus eius possessi: à cuius pronepote Seleuco primum defecere, primo Punico bello, L. Manlio Basso, M. Attilio Regulo consulibus: Huius defectionis impunitatem illis duorum fratrum regum, Seleuci & Antiochi discordia dedit: qui dum sibi inuicem eripere regnum volunt, persequi defectores omiserunt. Eodem tempore etiam Theodotus mille urbium Bactrianarum præfectus, defecit, regemque se appellari iussit, quod exemplum sequuti totius Orientis populi, à Macedonibus defecere. Erat eo tempore Arsaces, vir, sicut incertæ originis, ita virtutis expertus. Hic solitus latrocinis & rapto viuere, accepta opinione, Seleucum à Gallis in Asia victum, solutus regis metu, cum prædonum manu Parthos ingressus, præfectum eorum Andragoram oppressit; sublatoque eo, imperium gentis inuasi. Non magno deinde post tempore, Hyrcanorum quoque regnum occupauit:

occepit : atque ita duarum ciuitatum imperio præditus , grandem exercitum parat , metu Seleuci & Theodoti Bactrianorum regis. Sed cito, morte Theodoti, metu liberatus ; cum filio eius & ipso Theodoto foedus ac pacem fecit : nec multo post cum Seleuco rege , ad defectores prosequendos veniente, congressus, victor fuit : quæ diè Parthi exinde solemnem, velut initium libertatis obseruant.

CAP. V. Reuocato deinde Seleuco nouis motibus in Asiam dato laxamento, regnum Parthicum format , militem legit , castella munit , ciuitates firmat : urbem quoque nomine Daram, in monte Zaportenon condit : cuius loci ea conditio est , vt neque munitius quicquam esse , neque amœnius possit. Ita enim & præruptis rupibus vndique cingitur , vt tutela loci nullis defensoribus egeat : & soli circumjacentis tanta vberitas est, vt propriis opibus expleatur. Jam fontium ac siluarum ea copia est, vt & aquarum abundantia irrigetur, & venationum voluptatibus exoretur. Sic Arsaces, quæsto simul cõstitutoque regno , non minus memorabilis Parthis , quam Persis Cyrus , Macedonibus Alexander, Romanis Romulus, matura senectute decedit. Cuius memoriæ hunc honorem Parthi tribuerunt, vt omnes exinde reges suos Arsaces nomine nuncupet. Huius filius & successor regni, Arsaces & ipse nomine aduersus Antiochum Seleuci filium , centum millibus peditum, & XX. millibus equitum instructum, mira virtute pugnavit : ad postremum in societatem eius assumptus est. Tertius Parthis rex Priapatus fuit ; sed & ipse Arsaces dictus. Nam, sicut supra dictum est, omnes reges suos hoc nomine, sicuti Romani Cæsares, Augustosque cognominauerunt. His actis in regno quindecim annis decessit, relictis

duobus filiis, Mithridate & Phrahate : quorum maior Phrahates more gemis , heres regni , Mardos validam gentem bello domuit ; nec multo post decessit , multis filiis relictis : quibus præteritis, fratri potissimum Mithridati, insignis virtutis viro, reliquit imperium : Plus regio quam patrio deberi nomini ratus : potiusque patriæ , quam liberis consulendum.

CAP. VI. Eodem ferme tempore , sicuti in Parthis Mithridates, ita in Bactris Eucratides, magni uterque viri, regna incunt. Sed Parthorum fortuna felicior , ad summum hoc duce imperij fastigium eos perduxit. Bactriani autem per varia bella jactati, non regnum tantum, verum etiam libertatem amiserunt : siquidem Sogdianorum & Drangaritanorum Indorumque bellis, fatigati, ad postremum ab inualidioribus Parthis, velut exsanguis, oppressi sunt. Multa tamen Eucratides bella magna virtute gessit : quibus attritus, cum obsidionem Demetrii regis Indorum pateretur, cum ccc. militibus, LX. millia hostium assiduis eruptionibus vicit. Quinto itaque mense liberatus, Indiam in potestatem redegit. Vnde cum se reciperet, à filio quem socium regni fecerat, in itinere interficitur : qui non dissimulato parricidio, velut hostem, non patrem interfecisset, & per sanguinem eius currum egit ; & corpus abiici insepultum iussit. Dum hæc apud Bactros geruntur, interim inter Parthos & Medos bellum oritur. Cum varius utriusque populi casus fuisset, ad postremum victoria penes Parthos fuit. His vicibus auctus Mithridates , Mediæ Bacasin præponit : ipse in Hyrcaniam proficiscitur. Vnde reuersus, bellum cum Elimzorum rege gessit : quo victo, hanc quoque gentem regno adiecit, imperiumque Parthorum à monte Cauçaso, multis populis

In ditione redactis, usque ad flumen Euphratem protulit. Atque ita aduersa valerudine arreptus, non minor Arsace proauo, gloriosa senectute decedit.

LIBER XLII.

BREVARIUM CAPITVM.

- 1 Michridati Parthorum Regis filius & successor Phrahates à militibus interficitur.
- 2 Post Arcabanum Michridates cognomine Magnus regnat, qui bellum inferit Armenia; de cuius origine & primis regibus differit Iustinus.
- 3 Iasonis & Armenij Armenia conditoris elogia. Tigris fluuij origo.
- 4 Mithridati cecido Orodes successit, qui parricidium & cladibus domi & foris exagitat.
- 5 Phrahati filij Orodis horrenda parricidia & varia fortuna. Augustus ab eo captiuos Romanos & signa militaria reperit.

CAP. I.

Post necem Mithridatis, parthorum regis, phrahates filius eius, rex constituitur: qui cum inferre bellum, in ultionem tentati ab Antiocho parthici regni, Syriæ stauisset, Scytharum motibus ad sua defendenda reuocatur. Namque Scythæ in auxilium parthorum aduersus Antiochum Syriæ regem, mercede sollicitati, cum confecto iam bello superuenissent, & calumnia tardius lati auxilij, mercede fraudarentur; dolentes tantum iis itaeris frustra emensam, quum vel stipendium pro vexatione, vel alium ho-

flem dari sibi poscerent, superbo responso
 offensi, fines parthorum vallare cœperunt.
 Igitur phrahates, cum aduersus eos profi-
 cisceretur, ad tutelam regni reliquit Hyme-
 rum quendam, pueritæ sibi flore concilia-
 tum: qui tyrannica crudelitate, oblitus &
 vitæ præteritæ, & vicarij, officij, Babylonios,
 multasque alias ciuitates importune vexa-
 uit. Ipse autem phrahates exercitum Græ-
 corum, quem bello Antiochi captum su-
 perbe crudeliterque tractauerat, in bellum
 secum ducit: immemor profus, quod ho-
 stiles eorum animos nec captiuitas minuerat,
 & insuper injuriarum indignitas exacerbaue-
 rat. Itaque cum inclinatam Parthorum aciem
 vidissent, arma ad hostes transtulere: & diu
 cupitam captiuitatis vltionem exercitus Par-
 thici, & ipsius Phrahatis regis cruenta cæde,
 exsequuti sunt.

CAP. II. In huius locum Artabanus, patruus
 eius, rex substituitur, Scythæ autem contenti
 victoria, depopulata Parthia, in patriam re-
 uertuntur. Sed Artabanus bello Thogariis
 illato, in brachio vulneratus, statim decedit.
 Huic Mithridates filius succedit: cui res ge-
 stæ Magni cognomen dedere: quippe clarita-
 tem parentum, æmulatione virtutis accensus,
 animi magnitudine supergreditur. Multa igitur
 bella cum finitimis magna virtute gessit;
 multosque populos Parthico regno addidit,
 Sed & cum Scythis prospere aliquoties dimi-
 cauit, vltorque iniuriæ parentum fuit. Ad po-
 stremam Ortoadisti Armeniorum regi bel-
 lum intulit. Sed quoniam in Armeniam tran-
 situm facimus, origo ejus paulo altius re-
 petenda est. Neque enim silentio præteriti
 tantum regnum fas est, cum fines ejus post
 Parthiam omnium regnorum magnitudinem
 superent. Siquidem Armenia à Cappadocia

vsque
 pate
 ting
 men
 per
 regn
 nun
 pella
 repo
 ricu
 tam
 gata
 cum
 totin
 forti
 nom
 nis
 à Pe
 inge
 ejus
 bat;
 miso
 dio
 geni
 regn
 C
 gess
 ri, ac
 qua
 lium
 pop
 Prin
 beru
 eam
 quib
 Cast
 Alba
 Itali
 eto,

vsque mare Caspium undecies centum millia patet; sed in latitudinem millia passuum septingenta porrigitur. Condita est autem ab Armenio, Iasonis Thessali comite: quem cum perditum propter insignem periculosamque regno suo virtutem Pelias rex cuperet, denunciata militia, in Colchos eum abire jubet; pellemque arietis memorabilem gentibus reportaret: sperans interitum vsri, aut ex periculis tam longæ navigationis, aut ex bello tam profundæ barbariæ. Igitur Iason divulgata opinione tam gloriosæ expeditionis, cum ad eum certatim principes iuuentutis totius ferme orbis concurrerent, exercitum fortissimorum virorum, qui Argonautæ cognominati sunt, comparauit: quem cum magnis rebus gestis incolumem reduxisset, rursus à Pelix filiis Thessalia pulsus, magna vi cum ingenti multitudine, quæ ad famam virtutis ejus ex omnibus gentibus quotidie confluebat; comite Medea vxore, quam repudiatam miseratione exilij rursus receperat, & Medio priuigno, ab Aegeo rege Atheniensium genito Colchos repetiuit, socerumque etiam regno pulsus restituit.

CAP. III. Magna deinde bella cum finitimis gessit captasque ciuitates partim regno sœceri, ad abolendam superioris militiæ injuriam, qua & filiam ejus Medeam abduxerat, & filium Aegialium interfecerat, adjunxit; partim populis quos secum adduxerat, assignauit. Primusque humanorum post Herculem & Liberum, qui reges Orientis fuisse traduntur, eam cæli plagam domuisse dicitur, Populis quibusdam Frudium & Amphistratum aurigas Castoris & Pollucis, duces assignauit. Cum Albanis sœdus percussit: qui Herculem ex Italia ab Albano monte, cum Geryone extincto, armenta ejus per Italiam duceret, secus

dicuntur; quique memores Italicæ originis, exercitum Cn. Pompeji bello Mithridatico fratres salutauere. Itaque Iasoni totus ferme Oriens, ut conditori, diuinos honores templeaque constituit: quæ Parmenion, dux Alexandri Magni, post multos annos dirui iussit, ne cuiusquam nomen in Oriente venerabilius quam Alexandri esset. Post mortem Iasonis, Medius æmulus virtutis ejus, in honorem matris, Medeam urbem condidit; regnumque ex nomine suo Medorum constituit, sub cuius majestate Orientis postea imperium fuit. Albanis vicinæ Amazones sunt: quarum reginam Thalestrem concubitum Alexandri petisse; multi auctores prodidere. Armenius quoque & ipse Thessalus, vnus de numero ducum Iasonis, recollecta multitudine, quæ amisso Iasone rege passim vagabatur, Armeniam condit: à cuius montibus Tigris fluuius modicis primo incrementis nascitur: interjecto deinde aliquanto spacio, sub terras mergitur; atque ita post quinque & viginti millia passuum grande iam flumen in regione Sophene emergit; ac sic in paludes Euphratis recipitur.

CAP. IV. Igitur Mithridates rex Parthorum, post bellum Armeniæ, propter crudelitatem à senatu Parthico, regno pellitur. Frater eius Orodes, cum regnum vacans occupasset, Babyloniam, quò Mithridates confugerat, diu obsidet: & fame coactos, in deditio-nem oppidanos compellit. Mithridates autem fiducia cognationis, vltro se in potestatem Orodis tradit. Sed Orodes plus hostem quam fratrem cogitans, in conspectu suo trucidari eum iussit: & post hæc bellum cum Romanis gessit, Crassumque imperatorem cum filio & omni exercitu Romano deleuit. Huius filius Pacorus missus ad persequendas Roma-

ni bel
 istis,
 quo
 in Sy
 nibus
 mag
 Pom
 Parth
 pter
 datico
 cuius
 rant:
 turur
 Pom
 sus A
 belli
 Labié
 re; c
 fente
 mag
 timo
 aliquid
 curos
 rum
 corus
 legio
 velut
 Vent
 uerfa
 pace
 quam
 Parth
 ri, qu
 tam
 paco
 filij n
 lore
 alloq
 7066

ni belli reliquias, magnis rebus in Syria gestis, in Parthiam patri suspectus reuocatur: quo absente, exercitus Parthorum relictus in Syria, à Cassio Quæstore Crassi, cum omnibus ducibus trucidatur. His ita gestis, non magno post tempore, Romanis inter Cæsarem Pompeiumque ciuile bellum oritur: in quo Parthi Pompejanarum partium fuere, & propter amicitiam cum Pompeio bello Mithridatico iunctam, & propter Crassi necem, cuius filium in partibus Cæsaris esse audierant: quem ultorem patris victore Cæsare futurum non dubitabant. Itaque victis partibus Pompeianis, & Cassio & Bruto auxilia aduersus Augustum & Antonium misere: & post belli finem rursus Pacoro duce, inita cum Labieno societate, Syriam & Asiam vastauere; castraque Ventidij, qui post Cassium absente Pacoro exercitum Parthicum fuderat, magna mole aggrediuntur. Sed ille simulato timore, diu continuit se, & insultare Parthos aliquantisper passus est. Ad postremum in securos latosque partem legionum emisit: quarum impetu fusi Parthi, in diuersa abiere. Pacorus cum fugientes suos abduxisset secum legiones Romanas putaret, castra Ventidij, veluti sine defensoribus, aggreditur. Tum Ventidius reliqua parte legionum emissa, vniuersam parthorum manum cum rege ipso Pacoro interfecit: nec vllò bello Parthi vquam maius vulnus acceperunt. Hæc cum in Parthia nuntiata essent, Orodes pater Pacori, qui paulo ante vastatam Syriam, occupatam Asiam à Parthis audierat, victoremque Pacorum Romanorum gloriabatur; repente filij morte, & exercitus clade audita, ex dolore in furorem vertitur. Multis diebus non alloqui quemquam, non cibum sumere, non vocem mittere, ita ut etiam mutus factus vi-

deretur. post multos deinde dies, ubi dolor vocem laxauerat, nihil aliud quam vacorum vocabat: vacorus illi videri, vacorus audiri videbatur; cum illo loqui, cum illo consistere: interdum quasi amissum flebiliter dolebat. post longum deinde luctum, alia sollicitudo miserandum senem inuadit, quem ex numero xxx. filiorum in locum vacori regem destinet. Multæ pellicēs, ex quibus generata tanta iuuentus erat, pro suis quæque sollicitæ animum senis obsidebant. Sed fatum parthiæ fecit, in qua iam quasi solemne est, reges parricidas habere, ut sceleratissimus omnium, & ipse Phrahates nomine, rex statuere-
tur.

CAP. V. Itaque statim, quasi nollet mori, patrem interfecit: fratres quoque xxx. trucidat: sed nec in filiis cessant parricidia. Nam cum infestos sibi optimates propter assidua scelera videret, ne esset qui nominari rex posset, aduultum filium interfici iubet. Huic Antonius, propter auxilium aduersus se & Cæsarem latum bellum cum sedecim validissimis legionibus intulit: sed grauitè multis præliis vexatus, à Parthia refugit. Qua victoria insolentior Phrahates redditus, cum multa crudeliter consuleret, in exilium à populo suo pellitur. Itaque cum magno tempore finitimas ciuitates, ad postremum Scythas precibus fatigasset, Scytharum maximo auxilio in regnum restituitur. Hoc absente, regem Parthi Tyridatem quendam consiruerant: qui audito aduentu Scytharum, cum magna amicorum manu ad Cæsarem, in Hispaniam bellum tunc temporis gerentem, profugit, obsidem Cæsari minimum filium Phrahatis ferens: quem negligentius cætorum rapuerat. Quo cognito, Phrahates legatos statim ad Cæsarem mittit, seruum suum

suam Tyridatem, & filium remitti sibi postulat. Cæsar & legatione Phrahatis audita, & Tyridatis postulatis cognitis (nam & ipse restitui in regnum desiderabat, iuris Romanorum futuram Parthiam affirmans, si eius regnum muoveris eorum fuisset) neque Tyridatem dediturum se Parthis dixit, neque aduersus Parthos Tyridati auxilia daturum. Ne tamen per omnia nihil à Cæsare obtentum videretur, Phrahati filium sine pretio remisit; & Tyridati quoad maerere apud Romanos vellet, opulentum sumptum præberi iussit. Post hæc finito Hispaniensi bello, cum in Syriam ad componendum Orientis statum venisset, metum Phrahati incussit, ne bellum Parthiæ vellet inferre. Itaque tota Parthia captiui ex Crassiano, siue Antonij exercitu collecti, signaque cum his militaria Augusto remissa. Sed & filij nepotesque Phrahatis obfides Augusto dati: plusque Cæsar magnitudine nominis sui fecit, quam armis alius imperator facere potuisset.

LIBER XLIII.

BREVIARIUM CAPITVM.

- 1 *Romani imperij initia. Urbis origo, primi Italia cultores & Reges.*
- 2 *Rhea Numitoris filia Remum & Romulum parit, qui mira quadam ratione educati emergunt.*
- 3 *Romaque condita senatus constitutus: rapta Sabina: vicini sub: Hi. Phocenses Tarquinij temporibus Massiliam condunt, Liguribus inuidencibus.*
- 4 *Varia Massiliensium fortuna, & felices successus.*

3 *Masiliensium bella, & fœdera. Eorundem beneuolentia & munificentia in Romanis.*

C A P. I.

Parthicis, Orientalibusque, ac totius prope modum orbis rebus explicitis; ad initia Romanæ urbis Trogus, velut post longam peregrinationem, domum reuertitur: ingrati ciuis officium existimans, si, cum omnium gentium res gestas illustrauerit, de sola tantum patria taceat. Breuiter igitur initia Romani imperij perstringit: vt nec modum propositi operis excedat, nec vtique originem urbis, quæ est caput totius orbis, silentio prætermittat. Italix cultores primi Aborigines fuisse: quorum rex Saturnus tantæ iustitiæ fuisse traditur, vt neque seruietis sub illo quicquam, neque quicquam priuatæ rei habuerit: sed omnia communia, & indiuisa omnibus fuerint, veluti vnum cunctis patrimonium esse. Ob cuius exempli memoriam tantum est, vt Saturnalibus exæquato omnium iure passim in conuiujs serui cum dominis recubant. Itaque Italia regis nomine, Saturnia appellata est: & mōs in quo habitabat, Saturnius: in quo nunc, veluti à Ioue pulso sedibus suis Saturno, Capitolium est. Post hunc tertio loco regnasse Faunū ferunt, sub quo Euander ab Arcadiæ urbe Pallanteo, in Italiam cum mediocri turba popularium venit: cui Faunus & agros, & montem, quem ille postea Palatium appellauit, benigne assignauit. In huius radicibus templum Lyceo, quem Græci Pana, Romani Lupercum appellant, constituit: ipsum Dei simulacrum nudum caprina pelle amictum est, quo habitu nunc Romæ Lupercalibus decurritur. Fauno fuit vxor nomine Fatua, quæ assidue diuino spiritu impleta, velut per suorem, futura præmonstrabat. Vnde

adhuc, qui inspirari solent fatuari dicuntur. Ex filia Fauni & Hercule, qui eodem tempore extincto Geryone, armenta victoriae praemia per Italiam ducebat, stupro conceptus Latinus procreatur. Quo tenente regnum, Aeneas ab Ilio, Troja à Græcis expugnata, in Italiam venit: statimque bello exceptus, cum in aciem exercitum eduxisset, ad colloquium vocatus, tantam admirationem sui Latino praebuit, ut & in societatem regni recipere-
 tur; & Laïnia in matrimonium ei data, gener asciceretur. Post hæc commune utriusque bellum aduersus Turnum Rutulorū regem, propter fraudatas Laïniae nuptias, fuit: in quo & Turnus & Latinus interierunt. Igitur cum Aeneas iure victoriae utroque populo potiretur, urbem ex nomine vxoris Laïnia condidit. Bellum deinde aduersus Mezentium, reg. in Ethruscorum, gessit: in quo cum ipse occidisset, in locum eius Ascanius filius successit: qui Laïnio relicto, longam Albam condidit, quæ trecentis annis caput regni fuit.

CAP. II. Post multos deinde vr̄bis huius reges, ad postremum Numitor & Amulius regno potiti sunt. Sed Amulius cum ætate priorem Numitorem oppressisset, filiam eius Rheam in perpetuam virginitatem, ne quis vindex regni sexus virilis ex gente Numitoris oriretur, demersit: addita iniuriæ specie honoris, ut non damnata, sed sacerdos electa videtur. Igitur clausa in luco Marti sacro, duos pueros, incertum stupro: an ex Marte conceptos, enixa est. Quo cognito, Amulius multiplicato metu prouentu duorum, pueros exponi iubet; & puellam vinculis onerat ex quorum iniuria decessit. Sed fortuna originis Romanæ prospiciens, pueros lupz alendos obtulit: quæ amissis catulis, distenta vbera

exinanire cupiens, nutricem se infantibus præbuit. Quum sæpius ad paruulos veluti ad catulos reuerteretur, rem Faustulus pastor animaduertit, subtractosque feræ, inter greges pecorum agresti vita nutrit. Martios pueros fuisse, siue quod in loco Martis enixi sunt, siue quod à lupa, quæ in tutela Martis est, nutriti, velut manifestis argumentis creditum. Nomina pueris, alteri Remo, alteri Romulo fuisse. Adultis inter pastores, de virtute quotidiana certamina, & vires & pernicitatem auxere. Igitur cum latrones à rapina pecorum industrie frequenterque summouerent, Remus ab iisdem latronibus captus, veluti ipse esset, quod in aliis prohibebat, regi offertur; crimini datur, quasi greges Numitoris infestare solitus esset. Tunc à rege Numitori in vltionem traditur. Sed Numitor adoleſcentia iuuenis permotus, & in suspicionem expositi nepotis adductus, cum eum nunc læeamentorum filix similitudo, nunc ætas expositionis temporibus congruens, anxium teneret, repente Faustulus cum Romulo superuenit: à quo cognita origine puerorum, facta conspiratione, & adoleſcentes in vltionem maternæ necis, & Numitor in vindictam erepti regni armantur.

CA P. III. Occiso Amulio, regnum Numitori restituitur, & vrbs Romana ab adoleſcentibus conditur. Tunc & senatus centum seniorum, qui patres dicti sunt, constituitur: tunc & vicinis connubia pastorum dedignantibus, virgines Sabinæ rapiuntur finitimisque populis armis subiectis, primum Italiæ, & mox orbis imperium quæsitum. Per ea adhuc tempora reges hastas pro diademate habebant, quas Græci scepra dixere. Nam & ab origine rerum, pro diis immortalibus veteres, hastas coluere: ob cuius religionis me-

moriam adhuc deorum simulacris hastæ ad-
 duntur. Temporibus Tarquinij régis, ex Asia
 Phocensium iuventus, ostio Tyberis inuecta,
 amicitiam cum Romanis iunxit: inde in vlti-
 mos Galliz sinus nauibus profecta, Mafsiliam
 inter Ligures & feras gentes Gallorum condi-
 dit: magnasque res, siue dum armis se aduer-
 sus Gallicam feritatem tuentur, siue dum vi-
 tro laceffunt, à quibus fuerant ante laceffiti,
 gesserunt. Namque Phocenses exiguitate ac
 macie terræ coacti, studiosius mare quam ter-
 ras exercuere: piscando, mercando, plerum-
 que etiam latrocinio maris, (quod illis tem-
 poribus gloria habebatur,) vitam tolerabant.
 Itaque in vltimam Oceani oram procedere
 ausi, in sinum Gallicum ostio Rhodani amnis
 deuenere. Cujus loci amœnitate capti, reuer-
 si domum, referetes quæ viderât, plures, solli-
 citauere. Duces classis Simos & Protis fuere.
 Itaque regem Segobrigiorum, Nannum no-
 minæ, in cuius finibus vrbein condere gestie-
 bant, amicitiam petentes conueniunt. Forte
 eo die rex occupatus in apparatu nuptiarum
 Gypsis filiz erat: quam more gentis, electo
 inter epulas genero, nuptû tradere illic para-
 bat. Itaque cû ad nuptias inuitati omnes pro-
 cessissent rogantur etiam Græci hospites ad-
 conuiuium. Introducta deinde virgo, cum ju-
 beretur à patre aquam porrigere ei quem vi-
 sum eligeret, tunc omiffis omnibus ad Græ-
 cos conuersa, aqua Proti porrigit: qui factus
 ex hospite gener. l. cû condẽdæ vrbis à socero
 accepit. Condita igitur Mafsilia est prope
 ostia Rhodani amnis, in remoto sinu, veluti
 in angulo maris. Sed Ligures incrementis vr-
 bis inuidentes, Græcos assiduis bellis fati-
 gabant. Qui pericula propulsando in tantum
 enituerunt, vt victis hostibus, in captiuis
 agris multas colonias constituerent.

CAP. IV. Ab his igitur Galli & vsum vitæ
 cultioris deposita & mansuefacta barbaria, &
 agrorum cultus, & vrbes mœnibus cingere
 didicerunt. Tunc & legibus, non armis viue-
 re, tunc & vitem putare, tunc oliuam ferere
 consueuerunt: adeoque magnus & hominibus
 & rebus impositus est nitor, vt non Græcia in
 Galliam emigrasse, sed Gallia in Græciam
 translata videretur. Mortuo rege Nanno Se-
 gobrigiorum, à quo locus acceptus conden-
 dæ vrbs fuerat, cum regno filius ejus Co-
 manus successisset, affirmante regulo quodâ,
 quâdoque Massiliam exitio finitimis populis
 futuram, opprimendamque in ipso ortu; ne
 mox validior ipsum obrueret, subnectit & il-
 lam fabulam: Canem aliquando partu graui-
 dam locum à pastore precario petisse, in quo
 pareret: quo obtento, iterato petisse vt sibi
 educare eodem in loco catulos liceret: ad
 postremum adultis catulis, fultam domestico
 præsidio, proprietatem loci sibi vindicasse.
 Non aliter Massilienses, qui nunc inquilini
 videantur, quandoque dominos regionum
 futuros. His incitatus res, insidias Massilien-
 sibus extruit. Itaque solemnî Floraliorû die,
 multos fortes ac strenuos viros hospitij ju-
 re in vrbem misit: plures scirpiis latentes,
 frondibusque superiectos induci vehiculis
 jubet; & ipse cum exercitu in proximis mon-
 tibus delitescit; vt quum nocte à prædictis
 aperte portæ forent, tempestiue ad insidias
 adesset; vrbemque somno ac vino sepultam
 armatis inuaderet. Sed has insidias mulier
 quædam, regis cognata, prodidit, quæ adul-
 terare cum Græco adolescente solita, in am-
 plexu iuuenis, miserata formæ ejus, insidias
 aperuit, periculumque declinare jubet. Ille
 rem statim ad magistratus desert: atque ita
 patefactis insidiis: cuncti Ligures comprehen-

dantur, latentefque de ſcorpis protrahuntur. Quibus omnibus interfectis, infidiant regi infidix tenduntur. Caſa ſunt cum ipſo rege hoſtium ſeptem millia. Exinde Maſſilientes feſtis diebus portas claudere, vigilias agere, ſtationem in muris obſervare, peregrinos recognoſcere, curas habere, ac veluti bellum habeant, ſic urbem pacis tēporibus cuſtodire. Adeo illic bene inſtituta, nō temporū neceſſitate, ſed recte faciendī cōſuetudine ſervantur.

CAP. V. Poſt hæc magna illis cum Liguribus, magna cum Gallis fuere bella: quæ res, & urbis gloriam auxit; & virtutem Græcorum, multiplicata victoria, celebrem inter finitimos reddidit. Carthaginienſium quoque exercitus, cum bellum captis priſcatorum navibus ortum eſſet, sæpe fuderunt, pacemque victis dederunt: cum Hispanis amicitiam junxerunt: cum Romanis prope ab initio cōditæ urbis fœdus ſumma fide cuſtodierunt, auxiliifque in omnibus bellis industrie ſocios juverunt. Quæ res illis & virium fiduciam auxit & pacem ab hoſtibus præſtitit. Cum igitur Maſſilia fama rerum geſtarum, & abundantia opum, & virium gloria virente floreret, repente finitimi populi ad nomen Maſſilienſium delendum veluti ad commune extinguendam incendium concurrunt. Dux conſenſu omnium Catumandus regulus eligitur, qui cum magno exercitu lectiſſimorum virorum urbem hoſtium obſideret, per quietem ſpecie toræ mulieris, quæ ſe deam dicebat, exterritus, ultro pacem Maſſilienſibus fecit; petitoque ut intrare illi urbem, & deos eorum adorare liceret, cum in arcem Mineræ veniſſet, conſpecto in porticibus ſimulacro dex, quam per quietem viderat, repente exclamavit, illam eſſe, quæ ſe nocte exterruiſſet; illam quæ recedere ab ob-

Adiione iussisset. Gratulatusque Massiliensibus, quod animaduerneret eos ad curam deorum immortalium pertinere, torque aureo donata dea, in perpetuum amicitiam cum Massiliensibus iunxit. Parta pace, & securitate fundata, reuertentes à Delphis Massiliensium legati, quò missi munera Apollini tulerant, audierunt urbem Romanam à Gallis captam, incensamque. Quam rem domi nuntiatam publico funere Massilienses profecti sunt: aurumque & argentum publicum priuarumque contulerunt, ad explendum pondus Gallis, à quibus redemptam pacem cognouerant. Ob quod meritum & immunitas illis decreta, & locus spectaculorum in senatu datus, & fœdus æquo jure percussum. In postremo libro, Trogus majores suos à Vocontiiis originem ducere, auum suum Trogum Pompejum, Sertoriano bello, ciuitatem à Cn. Pompejo percepisse dicit: patrum Mithridatico bello turmas equitum sub eodem Pompejo duxisse, patrem quoque sub Caio Cæsare militasse, epistolarumque & legationum, simul & anulicuram habuisse.

L I B E R XLIV.

BREVIARIUM CAPITVM.

- 1 Hispania nomen, situs, fertilitas, amnes, claustra forma, salubritas.
- 2 Hispanorum mores, primus Dux Viriatus.
- 3 Equarum Lusitanicarum fabula, Gallacorum origo, diuitia, & miranda.
- 4 Habitus Gallaciae & finitimarum regionum principu historia, seu fabulosa narratio, & prudens administratio. Geryonis, quibus simplex fabula dicitur, regnum.

3. Carthaginiensium imperium, præclari eorundem Duces violenta morte pereunt. Hispanos domat Caesar Augustus.

CAP. I.

Hispania sicuti Europæ terminos claudit, ita & huius operis finis futura est. Hanc veteres ab Ibero annee primum Iberiam, postea ab Hispano Hispaniam cognominauerunt. Hæc inter African & Galliam posita, Oceani freto, & Pyrenæis montibus clauditur. Sicut minor utraque terra, ita utraque fertilior. Nam neque ut Africa violento sole torretur, neque ut Gallia assiduis ventis fatigatur; sed media inter utramque, hinc temperato calore, inde felicibus & tempestiuis imbribus, in omnia frugum genera sæcunda est; adeo ut non ipsis tantum incolis, veram etiam Italix, vrbique Romanæ cunctarum rerum abundantiam sufficiat. Hinc enim non frumenti tantum magna copia est, verum & vini, mellis, oleique; nec ferri solum materia præcipua est, sed & equorum pernices greges; nec summa tantum terræ laudanda bona, verum & abstrusorum metallorum felices diuitiæ. Iam lini, spartique vis ingens: minij certe nulla feracior terra. In hac cursus amnium non torrentes rapidique ut noceant sed lenes, & vineis campisque irrigui, æstuaribusque Oceani affatim piscosi: plerique etiam diuites auro, quod in paludibus vehunt. Vno tantum Pyrenæi montis dorso adhæret Gallix; reliquis partibus vndique in orbem mari cingitur. Forma terræ prope quadrata, nisi quod artantibus freti littoribus in Pyrenæum coit. Potosi, Pyrenæi montis spatium sexcenta millia passuum efficit. Salubritas cæli per omnem Hispaniam æqualis, quia aëris spiritus, nulla paludum graui nebula inficitur. Huc accedunt & marinæ auræ, vndique versus assidui

status, quibus omnem prouinciam penetrantibus, euentilato terrestri spiritu, præcipua hominibus sanitas redditur:

CAP. II. Corpora hominum ad inediam, laboremque animi ad mortem parati. Dura omnibus & adstricta parcimonia. Bellum quæ otium malunt; si extraneus deest, domi hostem quærunt. Sape tormentis pro silentio rerum creditarum immortalis: adeo illis fortior taciturnitatis cura, quam vitæ. Celebratur etiam bello Punico serui illius patientia, qui vitus dominum inter tormenta risu exultant, serenaque lætitia crudelitatem torquentium vicit. Velocitas genti pernix; inquietus animus: plurimis militares equi, & arma, sanguine ipsorum cariora. Nullus in festos dies epularum apparatus. Aqua calida lauari, post secundum bellum Punicum à Romanis didicere. In tanta sæculorum serie nullus illis dux magnus, præter Viriatum, fuit: qui annis decem, Romanos varia victoria fatigauit, (adeo feris proplora, quam hominibus ingenia gerunt) quem ipsum non iudicio populi electum, sed vt cauendi scientem, declinandorumque periculorum peritum, sequuti sunt. Cuius ea virtus continentiaque fuit; vt cum Consulares exercitus frequenter vicerit, tantis rebus gestis non armorum, non vestis cultum, non denique victum mutauerit: sed in eo habitu, quo primum bellare cœpit, perseuerauerit; vt quinis gregarius miles ipso imperatore opulentior videretur.

CAP. III. In Lusitanis juxta fluvium Tagum, vento equas fætus concipere multi auctores prodidere: quæ fabulæ ex equarum fecunditate, & gregum multitudine natæ sunt: qui tanti in Gallæcia & Lusitania, ac tam pernices viuuntur, vt non immerito vento ipso concepti videantur. Gallæcia autem Græcam sibi ori-

gin
bel
pat
Cyl
an
ac
rep
acc
pul
occ
fed
por
ac
vic
tife
gle
bu
hab
cist
stu
mi
cul
fer
fed
per
vll
aut
de
pe
bu
pre
tul
pri
po
bu
ne
str
tio

ginem afferunt. Siquidem post finem Trojani belli, Teucrum morte Aiacis fratris inuisum patri Telamoni, quum non reciperetur in regnum, Cyprum concessisse, atque ibi urbem nomine antiquæ patriæ Salaminam condidisse. Inde accepta opinione paternæ mortis, patriam repetisse. Sed quum ab Euryface Aiacis filio, accessu prohiberetur, Hispaniæ littoribus appulsum, loca, vbi nunc est Carthago noua, occupasse: inde Gallæciam transisse; & postis sedibus genti nomen dedisse. Gallæciæ autem portio, Amphilochi dicuntur. Regio cum æris ac plumbi vberissima, tum & minio, quod etiã vicino flumini nomen dedit, Auro quoque ditissima; adeo vt etiam aratro frequenter glebas aureas excindant. In hujus gentis finibus sacer mons est, quem ferro violari nefas habetur: sed si quando fulgure terra proficissa est, quæ in his locis assidua res est, detur aurum velut dei munus colligere permittitur. Femiinæ res domesticas, agrorumque culturas administrant: ipsi armis, & rapinis feruiunt. Præcipua his quidem ferri materia, sed aqua ipso ferro violentior: quippe temperamento ejus, ferrum acrius redditur: nec vllum apud eos telum probatur, quod non aut Bilbili fluuio, aut Chalybe tingatur. Vnde etiam Chalybes, fluuij hujus finitimi appellari, ferroque ceteris præstare dicuntur.

CAP. IV. Saltus vero Tartesiorum, in quibus Titanas bellum aduersus deos gessisse proditur, incolere Curætes: quorum rex vetustissimus Gargoris, mellis colligendi vsum primus inuenit. Huic cum ex filiz stupro nepos prouenisset, pudore flagitij variis generibus extingui paruulum voluit: sed per omnes casus fortuna quadam seruatus, ad postremum ad regnum tot periculorum miseratione peruenit. Primum omnium cum eum

exponi iussisset, & post dies ad corpus expositi requirendum misisset, inuentus est vario ferarum lacte nutritus. Deinde relatum domum, tramite angusto, per quem armenta commeari consueuerant, prōjici iubet: crudelis profus qui procalcari nepotē, quam simplici morte interfici maluit. Ibi quoque cum inuiolatus esset, nec alimentis egeret, canibus primo jeiunis, & multorum dierum abstinentia cruciatis, mox etiam suis objecit. Itaque cum non solum non noceretur, verum etiam quarundam vberibus aleretur, ad vltimum in Oceanum abiici iussit. Tum plane manifesto quodā numine inter furētes æstus, ac reciprocantes vndas, velut naue non fluctu veheretur, leni salo in littore exponitur: nec multo post cerua affuit quæ vbera paruulo offerret. Iade denique conuersatione nutricis eximia puero pernitas fuit: interque ceruorum greges diu montes saltusque, haud inferior velocitate peragrauit. Ad postremum laqueo captus, regi dono datus est. Tunc & lineamentorum similitudine, & notis corporis, quæ iniuste paruulo fuerant, nepos agnitus. Admiratione deinde tot casuum periculorumque, ab eodem successor regni destinatur. Nomen illi impositum Habidis: qui vt regnum accepit, tantæ magnitudinis fuit, et non frustra deorum maiestate tot periculis ereptus videretur: quippe barbarum populum legibus iuaxit; & boues primas aratro domari; frumenta que sulco quærere docuit; & ex agresti cibo mitiora vesci, odio eorum quæ ipse passus fuerat, homines coegit. Huius casus fabulosi viderentur, nisi & Romanorum conditores lupa nutriti, & Cyrus rex Persarum cane altius proderetur. Ab hoc ministeria seruilia populo interdicta, & plebs in septem vrbes diuisa. Mortuo Habide regnum

permi
tum e
inulis
fuit. I
abstia
ra ru
ryoni
beban
Asia p
Geryc
fabuli
fratre
an'me
Hercu
menta
tisse.

CA

mi
occup
de &
culis,
stulifi
denti
Hispa
bello
Carl
ne &
maio
jecer
expe
tore
prou
dum
dias
ner i
seruc
iniust
que
cedit

per multa sæcula à successoribus eius retentum est. In alia parte Hispaniæ, & quæ ex insulis constat, regnum penes Geryonem fuit. In hac tanta pabuli læticia est, ut nisi abstinentia interpellata sagina fuerit, pecora rumpantur. Inde denique armenta Geryonis, quæ illis temporibus solæ opes habebantur, tantæ famæ fuere, ut Herculem ex Asia prædæ magnitudine illexerint. Porro Geryonem ipsum non triplicis naturæ, ut fabulis proditur, fuisse ferunt: sed tres fratres tantæ concordiæ extitisse, ut vno animo omnes regi viderentur: nec bellum Herculi sua sponte intulisset; sed cum armenta sua rapi vidissent, amissa bello repetisse.

CAP. V. Post regna deinde Hispaniæ, primi Carthaginenses imperium prouinciæ occupauere. Nam cum Gaditani à Tyro, vnde & Carthaginensibus origo est, sacra Herculis, per quietem iussi, in Hispaniam transfulissent, urbemque ibi condidissent, inuidentibus incrementis nouæ urbis finitimis Hispaniæ populis, ac propterea Gaditanos bello lacescentibus, auxilium contanguineis Carthaginensibus mittere. Ibi felici expeditione & Gaditanos ab iniuria vindicauerunt, & maiorem partem prouinciæ imperio suo adjecerunt. Postea quoque hortantibus primæ expeditionis auspiciis, Hamilcarem imperatorem cum magna manu ad occupandam prouinciã misere: qui magis rebus gestis, dum fortunam inconsultius sequitur, in insidias deductus, occiditur. In huius locum gener ipsius Hasdrubal mittitur; qui & ipse à seruo Hispani cuiusdam, vlciscente domini iniustam necem, interfectus est. Maior utroque Annibal imperator. Hamilcaris filius succedit. Siquidem variusque res gestas super-

gressus, vniuersam Hispaniam domuit : inde Romanis illato bello, Italiam per annos sexdecim variis cladibus fatigauit : cum interea Romani missis in Hispaniam Scipionibus, primo Pœnos prouincia expulerunt : postea cum ipsis Hispanis grauia bella gesserunt. Nec prius perdomita prouincia iugum Hispaniæ accipere potuerunt, quam Cæsar Augustus perdomito orbe, victricia ad eos arma transfudit, populumque barbarum ac ferum, legibus ad cultiorem vitæ vsu traductum, in formam prouinciæ redegit.

F I N I S.

H

E

Med
Is à
regu
culit
dicti
tuo;
coru
tum
biun
gu re
bylar

S

Et
que
qui
per

PROLOGI
 HISTORIARVM:
 PHILIPPICARVM

Pompeij Trogi.

PROLOGVS LIB. I.

Primo volumine continentur hac.
 Imperium Assyriorum à Nino rege,
 usque ad Sardanapalum. Post quem
 translatum est per Arbacem ad
 Medos, usque ad ultimum regem Astiagem.
 Is à nepote suo Cypulsus regno: & Persa
 regno potiti. Vt Crasso Lydia regi bellum in-
 tulit Cyrus; vinctumque cepit. Hic in excessu
 dicti Aolicarum & Ionicarum urbium si-
 tus; originesque Lydorum, & in Italia Tus-
 corum. Post Cypulum, filius Cambyses Aegy-
 ptum domuit. Reperit a Aegypti origines ur-
 bium. Extincto Cambyse, Darius occisis Ma-
 gu regnum Persicum accepit; captaque Ba-
 bylone, Bella Scythica molitur est.

PROLOGVS LIB. II.

Secundo volumine continentur hac: Scy-
 thia & Ponti situs; originesque Scythia, us-
 que ad bellum quo est inde pulsus Darius:
 qui post hanc fugam Gracia bellum inculit,
 per Daciam & Tisafernem, quod soli Acha-

mensis tenuere. Hic origines Athinarum re-
petita, & reges usque ad Pisistrati tyranni-
dem, qua extincta ratione vicere Persas. Ut
mortuo Dario filius eius Xerxes bellum Gra-
cia intulit: ac reperta origines Thessalia:
expulsoque Grecia Xerxe, bellum ab Athe-
niensibus translatum in Asiam, usque ad
Xerxis interitum.

PROLOGVS LIB. III.

Tertio volumine continentur hac. Ut mor-
tuo Xerxe filius Artaxerxes, pulso inter-
fectore patris Artabano, bellum cum defe-
ctore Egypti habuit: primoque dux eius
Achemenes victus est: iterum per Agaba-
zum Egypta recepto. Ut Graecis cum rege
pacificatu, bella inter ipsos orta sint. Inde re-
perta Peloponnesium origines: ut ab Her-
culis postea Dorico populo sit occupata. De-
inde bello Argoica & Messiana: coalitque
Sicronia & Corinthio tyranni. Bellum Cri-
seum: & quod Athenienses primo cum Bwo-
tius, dein cum Peloponnesiis gesserunt.

PROLOGVS LIB. IV.

Quarto volumine continentur res Sicula, ab
ultima origine, usque ad deletam Syracu-
sis Atheniensium classem.

PROLOGVS LIB. V.

Quinto volumine continentur hac. Bellum
inter Athenienses & Lacedamonios: quod
Decelicum vocatur, usque ad captas Athe-
nas.

nas. Ut expulsus sunt Athenis triginta tyranni. Bellum quod Lacedamonij in Asia cum Artaxerxe gesserunt, propter Grissum initum. Hinc reperitum in excessu Cyri cum fratre bellum; & Gracorum qui sub eo militauerunt.

PROLOGVS LIB. VI.

Sexto volumine continentur hac. Bellum Lacedamoniorum gestum in Asia cum Persici praefectis, ducibus belli Herculide & Agelilao, usque ad praelium nauale factum Cudo: quo victus illis, Athenienses reperire imperium. Dein bellum Corinthiacum: & bellum haoticum, quo eueltrix & Maptina victi Spartani, amisere imperium. In Thessalia deinde Iasonis & post illum Alexandri Epiri coalitum atque extinctum imperium. Tum sociale bellum gestum aduersus Athenienses Achaia, & Phodis, & Byzantiis. Transmissus hinc ad res Macedonicas.

PROLOGVS LIB. VII.

Septimo volumine continentur origines Macedoniae, regesque à conditore generis Carano, usque ad magnum Philippum: ipsius Philippi res gesta usque ad captam urbem Mambonem. Adiecta in excessu Illyriorum & Fenium origines.

PROLOGVS LIB. VIII.

Octauo volumine continentur res gesta Philippi magni, post captam urbem Mo-

thonem à principio belli I hocensis quod facrum vocant, vsque ad finem eius: interfectumque huic bellum quod Philippus cum Calchidoniis urbibus gessit; quarum clarissimam deleuit Olynthon. Vt Illyrici reges ab eo victi sunt; & Thracia atque Thessalia ab eo subacta: & rex Epiro datus Alexander electus Aryba: & frustra Perinthos oppugnata.

PROLOGVS LIB. IX.

Nono volumine continentur hac. Vt Philippus à Perincho summorius, Bizanci origines, à cuius obsidione summorius Philippus, Scythia bellum intulit. Repetita inde Scythica res, ab his temporibus, in quibus illa prius finierant, vsque ad I philippi bellum, quod cum Maethea, Scythia rege, gessit. Vnde reuersus, Gracia bellum intulit: victusque Cheronea, cum bella Persica moliretur, praemissa classe cum ducibus, à Pausania occupatus angustius, nuptiarum filia occisus est, priusquam bella Persica inchoaret. Repetita res inde Persica à Dario notho, cui successit filius Artaxerxes cognomine nemone: qui post fratrem Cyrum victum, pulsaeque Guido per Conona classe Lacedaemoniorum, bellum cum Euagora rege Cyprio gessit: originesque Cypri repetita.

PROLOGVS LIB. X.

Decimo volumine continentur Persica res, ut Artaxerxes Aunemon pacificatus cum Euagora rege Cyprio, bellum Aegyptium in vrbe Ace comparauit: ipse in Cadusis victor: effectores in Asia purpuratos suos persequutus, primum Dopanem praefectum

Paphlagonaon origo reperita: Dein praefectum Hellesponti Ariobarzanen: deinde in Syria praefectum Armenia Orontem, in omnibusque victis decesserit, filio successore Ocho. Is deinde occisis optimatibus Sidon accepit: Aegypto bellum ter inculit. Ut post mortem Ochi regnarit Arsen. Deinde reus, qui cum Alexandro Macedonum rege bello conflixit.

PROLOGVS LIB. XI.

*V*ndecimo volumine continentur res gestae Alexandri Magni, usque ad interitum regis Persarum Dary. Dictaeque in excessibus origines & reses Caria.

PROLOGVS LIB. XII.

*D*odecimo volumine continentur Alexandri Magni bella Baethriana & Indica, usque ad interitum eius. Dictaeque in excessu res a praefecto eius Antipatro in Graecia gestae, & ab Archidamo rege Lacedaemoniorum, Molossaque Alexandro in Italia, quorum ibi est uterque cum exercitu delectus. Addita his origines Italica Apulorum, Samnitum, Sabinorum; & ut Zopyrion in Ponto cum exercitu perit.

PROLOGVS LIB. XIII.

*T*ertiodecimo volumine continentur haec. Ut mortuo Alexandro, optimates castrorum eius, prouinciarum imperia sine partibus: ut veterani qui ab eodem lecti erant in col-

mas, moliti, relictis illis, in Graciam redite, à
Phithone sint deleti. Bellum Lamsacum,
quod Antipater in Gracia gessit. Bellum
quo Perdiccas regem Ariaratem occidit, &
occisus est. Bellum quo Eumenes Neoptole-
mum & Craterum occidit. Addita in excessu
origines regesque Cyrenarum.

PROLOGVS LIB. XIV.

Quartodecimo volumine continentur hæc :
Bellum inter Antigonum & Eumenum
gestum: Quem ut Cappadocia expulit Anti-
gonus, sic Phrygia maiore Aridæum & Cli-
ton: victus in Hellesponto nauali bello. Repe-
ritum rursus bellum ab Eumene per Argy-
raspidas, quo victus ab Antigono, interit. Ut
in Macedonia Cassander victo Polyperchon-
ere, captaque ad fauorem mychia ma-
trem Alexandri Olympianda obsessam, in-
terfecit.

PROLOGVS LIB. XV.

Quindecimo volumine continentur hæc : Ut
Demetrius Antiochi filius Gaza victus
est ab Ptolemao Ut Cassander in Macedonia
filium Alexandri regis interfecit : ac alter-
rum Polyperconitès. Ut Ptolemaum vici-
lasse Demetrius: idemque ab obsidione Rha-
di summorius est. Repetita in excessu origo
Rhodiorum : unde digressus Demetrius libe-
rauit à Cassandro Graciam. Dein pater eius
Antigonus bellum cum Lysimacho & Se-
leuco habuit. Repetita Seleuci res, & regis
India Sandrocoti. Ut victus bello Antigonus
interit : reliquæque imperij sunt à filio

colleſta : & Leoni midia inde Spartani res
geſta Corcyra & Illyrico , & in Italia , qui
ablata Corcyra , rex Caſſander interit.

PROLOGVS LIB. XVI.

Sextodecimo volumine continentur hæc. Ve
mortuo Caſſandro , orisſque inter filios
eius certaminibus , Demetrius adiutor alteri
adhibitus , occiſo eo , Macedonia regnum ce-
nuit : quo mox euictus à Pyrrho Epiri re-
ge , translatus in Aſiam belluſcaptus à Seleu-
co deceſſit. Ptolemaus nuncupato ſucceſſore
filio Philadelpho deceſſit. Ve Lyſimachus in
Ponto captus ac miſſus Andromache , rursus
in Aſia ciuitates quas ſub Demetrio fue-
rant , & in Ponto Heracleam occupauit. Repe-
tita inde Bithynia Heracleotica origines ;
tyrannique Heraclea Clearchus & Saryrus
& Dionyſius , quorum filius interfectus Lyſi-
machus occupauit urbem.

PROLOGVS LIB. XVII.

Septimodecimo volumine continentur hæc.
Ve Lyſimachus occiſo filio Agathocle , per
nouercam Arſinoen bellum cum rege Seleu-
co habuit , quo victus interit : vicinumque
certamen commilitonum Alexandri fuit. Ve
Seleucus amiſſis in Cappadocia cum Diodoro
copiis , interfectus eſt ab Ptolemao fratre Ar-
ſinoes vxoris Lyſimachi , in cuius vicem Pro-
lemaus cognomine Ceraunus , creatus ab exer-
citu rex , Macedoniam occupauit : Bella cum
Antiocho & Pyrrho composuit , datus Pyr-
rho auxilium , quibus irer contra Romanos ,
deſenſum Tarentum. Inde reperita origines

regum Epiroticorum, usque ad Pyrrhuni:
 ipsiusque Pyrrhi res gesta, priusquam in Ita-
 liam traiecit.

PROLOGVS LIB. XVIII.

Octauodecimo volumine continentur res à
 Pyrrho Epirota in Italia gesta contra
 Romanos: Postque id bellum, transiens
 eius in Siciliam aduersus Carthaginien-
 ses. Inde origines Phanicum, & Sidonum, &
 Velia Carthaginumque res gesta in excessu
 dicta.

PROLOGVS LIB. XIX.

Vndevicesimo volumine continentur res
 Carthaginensium in Africam per rubel-
 lum annorum gesta: & in Siciliam, cum Se-
 linum Temetegancum & Gametinum & Ge-
 lam ceperunt: quo bello Dionysius Syracu-
 sanus, Sicilia regnum occupauit. Bellum
 quod cum eo Phani per Homilconem gesse-
 runt, quod obsidione Syracusarum exortum
 & classem amisit.

PROLOGVS LIB. XX.

Vicesimo volumine continentur res gesta
 Dionysij Siculi patris. Ut pulsus Pannis
 Italica bella sit molis. Inde reperita origi-
 nes Venerorum, & Gracorum, & Gallorum,
 qui Italiam incolunt. Deductisque Dionysij
 rebus ad incertum eius, dicta quas Anno
 magnus in Africa gessit.

V
 ami
 icit
 sis
 olco
 Sicil
 sedi
 niem
 aboc

S
 nan
 prim
 Afr
 gem
 cilia
 nat
 copie
 que
 posu
 cit.

T
 in
 Br
 fed

PROLOGVS LIB. XXI.

VNo & vicesimo volumine continentur hac. Vt in Sicilia Dionysius filius à patre amisso tractarit imperium. Per Dionysium icētus bellum cum Siculis gessit: donec amissis liberis & fratribus Corinthum statim oleonthe Carthaginensium bello sit liberata Sicilia: morousque Pisistrato uerum facta seditione arcessiti quam ad bello Carthaginenses obsederunt Syacusas: quo bello Agathocles nantus imperium est.

PROLOGVS LIB. XXII.

Secundo & vicesimo volumine continentur hac. Res gesta Agathoclis: ut à Panis nantus imperium, bellum cum ipsis gessit, primum in Sicilia, dehinc victus, traiecit in Africam, ubi possessa prouincia Ophellam regem Cyrenarum interfecit. Vt rursus, in Siciliam reuersus, occupata totius insula dominatione, cum reuerisset in Africam, amissis copiis, solus inde profugit in Siciliam: belloque ibi repositus, & cum Panis pacem composuit, & dissidentes à se Siculos subiecit.

PROLOGVS LIB. XXIII.

Tertio & vicesimo volumine continentur hac. Vt Agathocles domica Sicilia, bellum in Italia Bruttis intulerit. Reperita inde Bruttiorum origines: omnibus subactis, rex, seditione filij exhereditatis ac neporis oppress.

sus, interit. Inter peregrinos deinde milites eius & Sicutos bellum morum : quæ causa Pyrrhum regem Epiri in Siciliam adduxit : bellaque Pyrrhus cum Pænis & Mamertinis ibi gessit : & à Sicilia reuersus in Italiam victus prælio à Romanis reuertit in Epirum.

PROLOGVS LIB. XXIV.

Quarto & vicessimo volumine continentur, Bellum quod inter Antigonyum Gonaram, & Antiochum Seleuci filium in Asia gestum est. Bellum quod Ptolemaus Ceraunus in Macedonia cum Monio Illyrio & Ptolemao Lysimachi filio habuit : utque Arsinoën sororem suam imperio Macedonicarum urbium exiit. Ipse, cum Belgio Gallorum duce congressus, interit. Reperit à inde Gallorum origines, qui Illyricum occupantes, atque ut ingressi Græciam, Brenno duce, Delphis vitæ delectæque sunt.

PROLOGVS LIB. XXV.

Quinto & vicesimo volumine continentur hæc. Ut Antigonus Gallos deleuit: deinde cum Apollodoro Cassandrea tyranno bellum habuit. Ut Galli transferint in Asiam, bellumque eum rege Antigono & Bithynia gesserunt : quas regiones Felini occuparunt. Ut Pyrrhus ex Italia reuersus, regno Macedonia Antigonyum exiit, Lacedæmoniam obsederit, Argis interierit : filiusque eius Alexander Illyricum cum Mycilo bellum habuerit.

PROLOGVS LIB. XXVI.

Sexto & vicesimo volumine continentur
hæc. Quibus in urbibus Græcia dominatio-
nem Antigonus Gonatas constituerit: Vt de-
fectores Gallos Megariis deleuit: regemque
Lacedæmoniorum Areæ Corinthi interfecit:
Dehinc cum fratris sui Cræteri filio Alexan-
dro, bellum habuerit. Vt princeps Achæiæ
Aratus Sicuonem & Corinthum & Megara
occuparit. Vt in Syria rex Antiochus, cogn-
mine Soter, altero filio occiso, altero rege nun-
cupato Antiocho, decesserit. Vt in Asia filius
Ptolemæi regis sociis Timarcho desciauerit à
patre. Vt frater Antigoni Demetrius, occu-
pato Cyreni regno interiret. Vt moruo rege
Antigono filius eius Seleucus Gallinicus reg-
num acceperit.

PROLOGVS LIB. XXVII.

Septimo & vicesimo volumine continentur
hæc. Seleuci bellum in Syria aduersus Pto-
lemaum. Item in Asia aduersus fratrem
suum Hieracem quo bello Angura victus est
à Gallis. Vtque Galli Pergamo victi ab Ar-
talozia Lamb. runū, occiderint. Vt Ptolemaus
cum denuo caprum interfecerit: & Antigo-
num andro pralio nauali prona vicerit: & à
Gallinicosusus, in Mesopotamia Antiochus
insidiantem sibi effugit Arramenam. Dein
postea custode Seryponio, quod à Gallis occiso
Seleucus quoque frater eius decesserit, mar-
temque filiorum eius Epacorios occiderit.

PROLOGVS LIB. XXVIII.

Octauo & vicesimo volumine continentur hac. Vt mortuo rege Epiri Alexandro Laudamiam Epirota occiderint. Dicitque in excessu Bastarnici motus. Vt ex Macedonia Demetrius sit à Dardanis fusus quo morruire KC. filij eius Philippi suscepit Antigonusque Thessalia in Asiam Cariam subiecit: & adiutus Achaïs contra regem Spartanum Cleomenem, cepit Lacedamona: amissoque regno Cleomenes Spartanos confufugit Alexandriam, atque ibi interit. Dicitum in excessu bellum Illyricum, quod Romani gessere cum Teura.

PROLOGVS LIB. XXIX.

Vndetricesimo volumine continentur hac: res gesta Philippi regis aduersus Dardanos, & Aëulos. Repertaque inde Cretica origines: Iost cuius insula societarem, Philippus cum Illyris, & rursus Aëolis bello congressus est: adiuuantibus Aëolis Romanis: Quo finito inculit Aëolis bellum.

PROLOGVS LIB. XXX.

Tricesimo volumine continentur hac. Ve mortuo Prolemao Verusphono, filius eius Philopator Antiochum regem vicit. rapti ei pacemare gathoclea, corruptus decessit, relicto filio pupillo: in quem cum Philippo rege Macedonum consensit Antiochus. Philippi

deinde gesta in Asia, cum mouisset *Ærola* bella. A quibus reuersus bellum habuit cum ducibus Romanis *Sulpicio* & *Flaminio*, quibus victus, pax. Transiuit deinde ad rei *Antiochi*, qui post regnum acceptum persequutus defectores in *Media* *Molonem*, in *Asia* *Macheum*, quem obsedit *Sardibus*; pacata superiore *Asia* *Bactris* tenus, in *Romana* bella descendit.

P R O L O G V S L I B. XXXI.

VNO & tricesimo volumine continetur bellum, quod cum *Lacedæmonio* *Nauide* *Titus* *Flamininus* & *Philopæmen* dux *Achai*chorum gessit. Item bellum quod cum *Antiocho* in *Achaia* per *Achilium* consulem, & in *Asia* per *Scipionem* gestum est. Denique *Annibalis* ad regem ab *Carthagine* fuga. Bellum cum *Acholis* gestum per eundem *Achilium*, qui *Antiochum* *Græcia* expulserat.

P R O L O G V S L I B. XXXII.

SECUNDO & tricesimo volumine continetur hæc. Defectio ab *Achaia* *Lacedæmoniorum* & *Messeniorum* qua *Philopæmen* interit; Romanorum in *Asia* ducem ambo, aduersum *Gallos* bellum. Regis *Philippi* propter ablatas sibi ciuitates, alienatus in Romanos animus; & ob hoc aliter filiorum *Demetrius* occisus: Concitatusque ab eo *Basterna*, transire conati in *Italiam*. Inde in excessu d'itæ rei *Illyrica*: ut *Galli* qui occuparant *Illyricum* rursus redierunt in *Galliam*, origineque *Pannoniorum*, & incrementa *Daciorum*, per

Rubobosten regem. In Asia bellum à rege Eumene gestum aduersus Gallium Ortiagonem, Parnecem Ponticum, & Prusiana adiuuante Prusiam Annibale Pano. Res gesta Annibalis post victum Antiochum. Et mox mortuo Seleuco filio magni Antiochi successit regno frater Antiochus.

PROLOGVS LIB. XXXIII.

Tercio & tricesimo volumine continentur hac. Ut cum Perse Philippi filio, rege Macedonum, Romani bellum gesserint: quo capto delata est Epiros: Aeolica ciuitates ab unitate corporis deducta, inter Achaos & Lacedamonios certamine orto: Bellum rursus in Macedonia gestum à Romanis cum seâ Philippo.

PROLOGVS LIB. XXXIV.

Quarto & tricesimo volumine continentur hac. Bellum achaicum quod Romani per Macellum & Mummius gesserunt: quo diruta est Corinthus. Bellum regis Eumenis cum Gallogracis, & in Pisidiis cum Seligenisibus. Res quas gessit Syria rex Antiochus, & rex Aegypti Ptolemaus. Reperita inde origines regum Cappadocum. Epiphanes ut mortuo Ptolemao, relictis ab eo filij duo. Filometor & Evergetes, primum cum Antiocho habuere bellum, quod per Romanos finitum est; deinde inter se, quo maior est expulsus: restituroque, Romani inter fratres regna disiserunt. Ut mortuo rege Syria Antiocho, Demetrius cognomine Soter, qui Roma fuerat obses,

ctam fugit; occupataque Syria bellum cum Timarcho Medorum rege habuit, Ariarache rege Cappadocum. Ut habita inter Ariaratem & Orphernem regni certamina. Ut mortuo rege Asia Eumene, suffectus Attalus bellum cum Selegensibus habuit, & cum rege Prusia.

PROLOGVS LIB. XXXV.

Quinto & tricesimo volumine continetur hac. Bellum Riparicum inter Cretas & Rhodios: seditio Chidiorum aduersum Cerinenses. Et aduersum Demetrium Socera subornatus est Alexander, tanquam genitus Epiphane Antiocho: quo bello videtur Demetrius, inuisum stultitia Alexandrum bello vicit, adiuuante Ptolemao Filometore, qui eo bello interit. Ut deinde orta Demetrio bella sint cum Diotoro Tryphone: expulsusque à Tryphone regno Syria Demetrius. Reperit inde superioris Asia morus, factos per Areteum & Arsacem Farrum.

PROLOGVS LIB. XXXVI.

Sexto & tricesimo volumine continetur hac. Ut Cypro pulsus Syria Demetrio; captaque à Parthis, bellum gessit cum fratre eius Antiocho cognomine, sed ut Antiochus interfecto Hyrcano, Iudaeos subegit. Reperita inde in excessu origo Iudaorum. Ut rex Asia Attalus Cenostracas subegit: successoremque imperij Attalus Philometora reliquit. Mortuo denique Philometore regno Asia occupato, bellum cum Romanis gessit qua pactus est

PROLOGVS LIB. XXXVII.

Sepimo & tricesimo volumine continentur hac. Repetitis regum ponticorum originibus, ut ultimum Mithridatem neuparora series imperij deducta sit: Atque ut ingressus ille regnum: subegit pontum & Paphlagoniam, priusquam in bella Romana descendit. Dictaque in excessu regum Bosphoranorum & Colchorum origines & res gesta.

PROLOGVS LIB. XXXVIII.

Octauo & tricesimo volumine continentur hac. Ut Mithridates eupatore occiso Arathe Cappadociam occuparit, victorque Nicomede & Malthino Bithyniam. Ut mortuo prolemao Philometore. At frater ejus Ascon accepto regno Aegypti seditione populi: deinde bellum cum uxore sua Cleopatra & cum rege Syria Demetrio habuit. Inde reperitum ut Demetrius captus sit à Parchis, (bellumque) inculerit, qui cum exercitu suo deletus est.

PROLOGVS LIB. XXXIX.

Nono & tricesimo volumine continentur hac. Ut exiuncto à Parchis Antiocho Sidere, frater ejus Demetrius dimissus regnum Syria recepit subornatoque in bellum adversus cum Alexandro Zabbineo interijt: si-
busque Antiochus Gryppos, victo Zabbineo regnum occupavit. Dehinc cum fratre suo

Antio
que
lema
zyro
ere
ab
xan
ere
phyr
pals
thos
strib
os
Cili
Ve
pari

Q
fi. u
dein
reg
me
eto
dri
sub
pr
ni
tus
per
qu
ror
vo
lus
su
inl

Antiocho Tzigeno bellum in Syria Cilicia-
que gessit. Ut Alexandria, mortuo rege pro-
lemao Physcone, filius ejus prolemaus La-
tyros, accepto regno expulsus est à ma-
tre Cyprum; & in Syria bello peritus
ab eadem, suffecto in locum ejus Ale-
xandrone; occisa per Alexandrum ma-
tre recepit Aegypti regnum. Ut post La-
phyram filius Alexandri regnaret, ex-
pulsoque eo suffectus sit Prolemaus No-
thus. Ut Syriam Iudaei & Arabes terre-
stribus lacrocinis infestarent. Mari Cili-
cis piraticum bellum mouerunt, quod in
Cilicia Romani per Antigonum gesserunt.
Ut in Syria cracleo post mortem regis occu-
parint imperium.

PROLOGVS LIB. XL.

Quadragesimo volumine continentur haec.
Ut mortuo Cypro rege, Cizycenus cum
filiis ejus bello congressus, interit. Hic
deinde à filio Cizyceni esebe extrinetaque
regubi Antiochorum domo, Tigranes Ar-
menius Syriam occupauit. Quo mox vi-
cto, Romani abstulere eam. Ut Alexan-
driam post interitum prolemae Latiry
substituti sint: ejus filia alteri data Cy-
pros, cui post Claudij rogacionem Roma-
ni abstulerunt eam, alter seditione flagita-
tus Alexandria Roma profugit: belloque
per Gabinium gesto recepit imperium:
quo mortuo successit filius qui cum so-
rore Cleopatra certamine insumpso &
Pompejum Magnum interfecit, & bel-
lum cum Casare Alexandria gessit. Ut
successit ejus soror regno Cleopatra, qua
inligata in amorem suum M. Antonis

312 IN TROG. HIST.
belli Aſſiæ ſine extinxit regem proſe-
meicorum.

PROLOGVS LIB. XLI.

VNo & quadrageſimo volumine conti-
nencur res Parthica & Baſtriana. In
partibus, ut eſt conſtitutum imperium, per
Aſſacem regem. Succeſſores deinde eius Ar-
rabanus, & Tigranes cognomine Deus: à quo
ſubacta eſt Media & Meſopotamia. Di-
ctusque in exceſſu Arabia ſitus. In Ba-
ſtriani autem rebus, ut à Diudoro rege
conſtitutum eſt: deinde quo repugnante
Scythica gentes Saranca & Aſiani Baſtra
occupauere Soccianos. Indica quoque res ad-
dita, geſta per Apollodorum & Menan-
drum reges eorum.

PROLOGVS LIB. XLII.

Secundo & quadrageſimo volumine con-
tinentur Parthica rei. Ut præſectus Partis
Aprateus Meſſenſis bellum inuulit in Baby-
lonios & Seleuciniſſe victusque Phyratis ſuc-
ceſſit rex Mithridates cognomine Magnus,
qui Armeni bellum inuulit. Inde repetita
origines Armeniorum, & ſitus. Ut varia com-
plurium regum in Parthis ſucceſſione impe-
rium accepit Orodes qui Graſſum deleuit: &
Syriam per filium Pacorum occupauit. Illi
ſucceſſit Phrahates, qui & cum Antonio bel-
lum habuit, & cum Tiridate. Addita res
Scythica: Reges Thoclarorum Aſiani, interi-
tusque Sarauicarum.

PROLOGVS LIB. XLIII.

Tertio & quadragesimo volumine continetur origines (Priscorum) Latinorum, scilicet usque ad Priscum Tarquinium. Origines (deinde) Liguria & Massiliensium res gesta.

PROLOGVS LIB. XLIV.

Quarto & quadragesimo volumine continentur res Hispania & Punica.

TROGI POMPEII FRAGMENTA.

De eodem, & Iustino, veterum
auctorum loca.

Priscianus LIB. VI.

TRogus Pompejus lib. 6. Inde Scepsim peti-
tit, quo se media interfecta socru cōtu-
lerat, is ab Herculide petito colloquio.

In Ms. Prisciani leguntur hac ex lib. 3. pro se media, Mediolanensis editio habet, è Media. unde legebant olim, se è Media: sed ex lib. 3. Hellon. Xenophonem legendum: quo se Midias. Locum ipsum lector consulat. De Herculide autem qui in Ms. Iustini est Derculides, dixi ad lib. 6. l. 2.

Idem LIB. V.

Trogus historicus in XXII. femininam à flamine, protulit hæc flaminea. Papi-
cio propter mortem flamineæ, flaminio obiit.

Duo Mss. Papiacio flamineæ (vnu flaminiz) flaminio obiit. Lego Papius propter mortem flamineæ, flaminio abiit. A Gellius lib. 10. cap. 15. de flamine Diali. Vxo-rem si amisit, inquit, flaminio decedit. Sed qua Trogo & Prisciano est flaminea, Gellio est flaminica: & flaminia, flaminis demus.

VIRGILII

Interpres Vetus qui est apud P.
Danielem, in illud tertij
Æneid.

*Teucus Rhateas primum est aduectus
in oras.*

Teuclus ; de hoc fabula duplex est :
Nam & de parentibus eius dupliciter
traditur. Alij enim Cureas & Idæ Nym-
phæ; alij inter quos Trogus, Scamandri filium
tradunt: qui *Scamander*, cum *Grecia* frugum
inopia laboraret, cum parte tertia populi, ad
exteras sedes quærendas profectus est, ab
Apolline monitus, ibi eum habiturum sedes,
ubi noctu à terrigenis oppugnatus esset; Cum
ad Frygiam venisset; & castra posuisset, noctu
mores arcum neruos & loramenta armo-
rum adroserunt. Scamander hos interpretatus
hostes esse terrigenas, in Idæ montis radici-
bus ædificia collocavit: qui cum aduersus fi-
nitimos bellum gereret, victor in Fanto flu-
mine lapsus non comparuit, qui post à Cre-
tentibus in honorem regis sui Scamander ap-
pellatus est, filioque ejus Teucro regnum
traditum, qui ciues è suo nomine Teucros
appellauit, qui post à rege Troo Troiani di-
cti sunt, & templum Apollini constituit, quem
Smythium appellauit; Crentenses enim mu-
rem Smythicem dicunt, &c.

Leg. arbiteror, neruos & loramenta armo-

Idem ad illud 4. Æneid.

*Ductoresque alij quos Africa terra trium-
phis.*

Diues alit...

Triumphis diues, id est, bellicosa, & quidam dicunt astros nunquam triumphasse. Plinius autem secundus historię naturalis, & Pompejus Trogus astros dicunt pompam triumphij primos inuenisse, quam sibi Romani postea vindicauerunt. Libius autem Andronicus refert, eos de Romanis sæpius triumphasse, suosque porticus Romanis spoliis adornasse, merito ergo diues triumphis.

Pro Astros, legendum omnino Astros. Carthaginienses triumphasse, indicat etiam liber XIX. Iustini.

PLINIUS.

In Indice Historię Naturalis, Trogum auctorem multis locis laudat, vt lib. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 31. Quæ ex eo transtulit, non arbitror esse ex libris historia-
rum.

LIB. VII. CAP. III.

ET in Aegypto septenos vno vtero simul
gigni, auctor est Trogus; *Eadem ferè toti-
dem verbis Solinus cap. 3.*

LIB. XI. CAP. XXXIX.

Pili à cute exeunt crassa, hirti; feminis te-
nuiores, equis in juba largi, in armis leoni: da-
syodi & in buccis iatus, & in pedibus: quæ
utraque Trogus & in lepore tradit, hoc
exemplo libidinosiores hominum quoque
colligeas.

CAP. LII.

Addit morum quoque aspectus simili
modo apud nos Trogus, & ipse auctor se-
uerissimus, quos verbis ejus subjiciam.
Frons ubi est magna, segnem animum su-
besse significat; quibus parua, mobilem; qui-
bus rotunda; iracundum, velut hoc vestigio
tumoris apparente. Supercilia quibus por-
riguntur in rectum, molles significant; qui-
bus juxta nasum flexa sunt, austeros, quibus
juxta tempora inflexa, derisores; quibus in
totum deflexa, maleuolos & intidos. Oculi
quibuscunque sunt longi, maleficos esse ju-
dicant; qui carnosos à naribus angulos ha-
bent, malitiæ notam præbent; candidi pars
extenta, notam impudentiæ habet; qui iden-
tidem operire solent, inconstantiz. Oricu-
larum magnitudo, loquacitatis & stultitiæ
nota est. Hæcenus.

LIB. XVII. CAP. X.

Nam folia palmarum apud Babylonios feri, atque ita arborem prouenire, Trogum credidisse demiror.

LIB. XXXI. CAP. VLT.

Trogus auctor est, circa Lyciam penicillos mollissimos nasci in alto, vnde ablatz sint spongiæ.

Charisius LIB. I.

Sed & Valgius, & Verrius, & Trogus de animalibus: hæ res lacte dicuntur; at consuetudo tamen aliud sequitur.

Leg. forrasse hi tres lacte dicunt.

Fl. Vopiscus in Aureliano.

Neminem scriptorum, quantum ad historiam pertinet, non aliquid esse mentitum; prodente quinetiam, in quo Liuius, in quo Sallustius, in quo Cornelius Tacitus, in quo denique Trogus manifestis testibus conuincerentur.

Idem in Probo.

Et mihi quidem id animi fuit, non
 ut Sallustios, Livios, Tacitos, Trogos,
 atque omnes disertissimos imitaret viros
 in vita principum & temporibus discernen-
 dis.

Hieronymus Proœmio in Daniele.

Ad intelligendas autem extremas partes
 Danielis, multiplex Græcorum historia neces-
 saria est, &c. præcipueque nostri Livij, &
 Pompeij Trogi, & Iustini, qui omnem
 extremæ visionis narrant historiam; & post
 Alexandrum vsque ad Cæsarem Augu-
 stum, Syriæ & Aegypti, id est, Seleuci &
 Antiochi, & Ptolemæorum bella descri-
 bunt.

Idem in CAP. V. Danielis.

Quo (*de Balthazare loquitur*) interfecto,
 à Dario rege Medorum, qui Cyri regis Per-
 sarum auunculus fuit, & Cyro Persæ, quæ duo
 regna Esaias ascensorem bigæ cameli & asini
 vocat, destructum esse imperium Chaldæo-
 rum. Quod quidem & Xenophon in Cyri
 maioris scribit infantia, & Pompejus Trogus,
 & multi alij, qui barbaras scripsere histo-
 rias.

Augustinus LIB. IV. De ciuitate
Dei. cap. 9.

Iustinus qui Græcam, vel potius peregrinam, Trogum Pompejum sequutus, non Latine tantum, sicut ille, verum etiam breuiter scripsit historiam, opus liberorum suorum sic incipit. Principio rerum, &c.

Paulo post.

Qualibet autem fide rerum, vel iste, vel Trogus scripserit: nam quædam illos fuisse mentitos, aliæ fideiiores litteræ ostendunt: constat tamen, & inter alios scriptores, regnum Assyriorum à Nino nege fuisse longè lateque porrectum.

Orosius LIB. I. CAP. VIII. De fame
Egypti, cui Ioseph
subuenit.

Pompeius historicus, eiusque breuiator Iustinus docet.

Et CAP. X.

Ait enim Pompeius, siue Iustinus hoc mo-

do, Aegyptij cum scabiem & vitiliginem, &c.
qua exant lib. XXXVI. Iustini.

*Transcripsit autem Orosius ad verbum
 pleraque ex Iustino in suam Ormestam
 mundi: ita enim in Mss. inscribitur ip-
 sius historia. (vide G. Barchium Aduers.
 36. 17.)*

*Isidorus libro de Natura rerum quæ
 in Mss. P. Pithæi inscribitur
 de Astronomiæ.*

De monte Aethna Iustinus in libro histo-
 riarum ita scripsit, Siciliæ tellus tenuis
 ac fragilis & cauernis quibusdam fistulis-
 que ita penetrabilis, &c. *qua exant
 lib. IV.*

*Iornandes Libro de rebus
 Gothicis.*

Ex quorum (*Gochorum*) nomine vel ge-
 nerè Trogus Pompeius, Parthorum dicit ex-
 itisse profapiam.

Idem.

Tunc Cyrus rex Persarum, post grande
 interuallum, & pene post sexcentorum tri-
 ginta annorum tempora, Pompeio Trogo
 testante, Getarum reginæ Thamiri, sibi exi-
 tiale intulit bellum.

*Marcinus Polonus sub Antonia
Pio.*

Eo tempore, floruit Pompeius Trogus, natione Hispanus, qui totius orbis historias à tempore Nini regis Assyriorum, usque ad Monarchiam Cæsaris Latino sermone deduxit, distinguens per libros XLIV. quorum abbreviationem fecit Iustinus eius discipulus. Qui Iustinus philosophis Antonino Pio librum de Christiana religione compositum tradidit, & benignum eum Christianis fecit.

F I N I S.

us,
ito-
que
one
uo-
rius
oni-
om-
tia-

